Lagrådsremiss

Dimensionering av gymnasial utbildning för bättre kompetensförsörjning

---

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 27 januari 2022

Anna Ekström

Torbjörn Malm
(Utbildningsdepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

Lagrådsremissen innehåller förslag som syftar till att underlätta ungdomars och vuxnas etablering på arbetsmarknaden och att förbättra kompetensförsörjningen till välfärd och näringsliv. Regeringen föreslår bl.a. att

- arbetsmarknadens behov ska få betydelse vid planering och dimensionering av vissa utbildningar inom gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning (komvux)
- kommunerna ska samverka genom avtal med minst två andra kommuner om planering, dimensionering och erbjudande av utbildning i ett primärt samverkansområde
- en huvudmans information om den gymnasieutbildning som huvudmannen erbjuder tydligt ska ange utbildningens inriktning och vad utbildningen kan leda till
- ett nytt godkännande av en ansökan som huvudman för gymnasieskolan ska förutsätta att utbildningen i fråga bidrar till att dels möta ungdomars efterfrågan, dels fylla ett arbetsmarknadsbehov
- det ska vara möjligt att fritt söka till de yrkesutbildningar inom komvux som erbjuds i det primära samverkansområde som den sökande är hemmahörande i
- en grunduppgift i det regionala utvecklingsansvaret bl.a. ska vara att bedöma regionens kompetensbehov inom privat och offentlig sektor på både kort och lång sikt
- kommunernas skyldighet att lämna stöd för dagliga resor även ska omfatta elever under 16 år.

De ändringar som behövs i skollagen föreslås träda i kraft den 1 juli 2023 och tillämpas i fråga om utbildning som påbörjas 2025.

Innehållsförteckning

1 Beslut 4

2 Lagtext 5
2.1 Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800) 5
2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (2022:000) om ändring i skollagen (2010:800) 18
2.3 Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800) 19
2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar 20
2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1110) om kommunernas skyldighet att svara för vissa elevresor 21

3 Ärendet och dess beredning 22

4 Ett bättre anpassat utbud av gymnasial utbildning 23
4.1 Arbetslivets kompetensförsörjning är otillräcklig 23
4.2 Huvudmännens nuvarande ansvar för utbudet av gymnasial utbildning 27
4.3 Arbetsmarknadens behov ska vägas in vid planering och dimensionering av utbildningen 31
4.4 Det ska krävas att kommuner samverkar för ett ändamålsenligt utbud 46
4.5 Kommuners erbjudande av utbildning inom gymnasieskolan ska breddas 64
4.6 Enskilda huvudmän ska bidra till ett ändamålsenligt utbud 69
4.7 Huvudmännens information till ungdomar och vårdnadshavare ska förbättras 74
4.8 Möjligheterna att delta i yrkesutbildning inom komvux ska förbättras 78
4.9 Sammanhållen yrkesutbildning i komvux ska regleras i skollagen 84

5 Förbättrade förutsättningar för regional kompetensförsörjning 95
5.1 Behov av att utveckla arbetet med regional kompetensförsörjning 95
5.2 Kompetensförsörjning ska ingå i det regionala tillväxtarbetet 96
5.3 Regionala planeringsunderlag om behovet av gymnasial utbildning bör tas fram 101

6 Även yngre gymnasieelever ska ha rätt till stöd för dagliga resor 106

7 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser 108

8 Konsekvenser 112
8.1 Konsekvenser för kompetensförsörjningen 112
8.2 Samhällsekonomiska konsekvenser 112
8.3 Konsekvenser för staten 112
8.4 Konsekvenser för kommuner och regioner 114

8.5 Konsekvenser för företag och konkurrensförhållanden ... 119
8.6 FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning ... 120
8.7 Konsekvenser för barn och elever ... 120
8.8 Konsekvenser för jämställdheten, integrationen och segregationen ... 121
8.9 Konsekvenser för klimat och miljö ... 123
8.10 Konsekvenser i förhållande till EU-rätten ... 123
8.11 Konsekvenser i förhållande till EU:s dataskyddsförordning ... 123

9 Författningskommentar ... 125
9.1 Förslaget till lag om ändring av skollagen (2010:800) ... 125
9.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (2022:000) om ändring i skollagen (2010:800) ... 142
9.3 Förslaget till lag om ändring i skollagen (2010:800) ... 142
9.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar ... 143
9.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1110) om kommunernas skyldighet att svara för vissa elevresor ... 143

Bilaga 1 Sammanfattning av betänkandet Gemensamt ansvar – en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning (SOU 2020:33) ... 145

Bilaga 2 Betänkandets lagförslag (SOU 2020:33) ... 154

Bilaga 3 Förteckning över remissinstanserna (SOU 2020:33) ... 178

Bilaga 4 Sammanfattning av betänkandet Validering – för kompetensförsörjning och livslångt lärande (SOU 2019:69) ... 180

Bilaga 5 Betänkandets lagförslag i relevant del (SOU 2019:69) ... 181

Bilaga 6 Förteckning över remissinstanserna (SOU 2019:69) ... 182

Bilaga 7 Sammanfattning av betänkandet Moderniserad studiehjälp (SOU 2013:52) ... 184

Bilaga 8 Betänkandets lagförslag i relevant del (SOU 2013:52) ... 185

Bilaga 9 Förteckning över remissinstanserna (SOU 2013:52) ... 186

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i skollagen (2010:800),
2. lag om ändring i lagen (2022:000) om ändring i skollagen (2010:800),
3. lag om ändring i skollagen (2010:800),
4. lag om ändring i lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar,
5. lag om ändring i lagen (1991:1110) om kommunernas skyldighet att svara för vissa elevresor.

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (2010:800)[1]

dels att nuvarande 2 kap. 5 a–5 d §§ och 15 kap. 8 a § ska betecknas 2 kap. 5 c–5 f §§ och 15 kap. 8 b §,

dels att 2 kap. 5 §, de nya 2 kap. 5 d–5 f §§, 2 kap. 6 §, 15 kap. 30 §, 16 kap. 42 och 50 §§, 17 kap. 23 §, 20 kap. 16, 19 d och 21 §§, 24 kap. 12 §, 26 kap. 3 och 4 §§ och 28 kap. 12 § ska ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 15 kap. 4 § ska lyda ”Samverkan med samhället i övrigt”,

dels att rubriken närmast före 15 kap. 8 a § ska sättas närmast före den nya 15 kap. 8 b §,

dels att det ska införas fjorton nya paragrafer, 2 kap. 2 a, 2 b, 5 a och 5 b §§, 15 kap. 8 a, 30 a, 30 b och 31 a §§, 20 kap. 6 a, 6 b, 16 a, 16 b och 21 a §§ och 23 kap. 21 a §, och närmast före 2 kap. 2 a § och 20 kap. 6 a och 21 a §§ nya rubriker av följande lydelse,

dels att det närmast före rubriken ”Mottagande” ska införas en ny paragraf, 15 kap. 32 a §, och närmast före 15 kap. 32 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	2 kap.
	<u>*Samverkan mellan kommuner*</u>
	2 a §
	Varje kommun ska samverka med minst två andra kommuner om uppgifter i gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning. Samverkan ska ske genom ett avtal (primärt samverkansavtal). Även samverkan som sker på annan liknande grund anses som primärt samverkansavtal. De samverkande kommunerna bildar ett primärt

[1] Senaste lydelse av
2 kap. 5 a § 2018:1158
15 kap. 8 a § 2010:1997
rubriken närmast före 15 kap. 8 a § 2010:1997.

samverkansområde för utbildningen.

Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från kravet på samverkan med minst två kommuner med hänsyn till kommunernas geografiska placering. Sådana föreskrifter får ange vad som ska gälla i fråga om planering, dimensionering och erbjudande av utbildning för kommuner som omfattas av undantaget.

2 b §

Det primära samverkansavtalet ska avse planering, dimensionering och erbjudande av utbildning. Bestämmelser om vilka utbildningar samverkansavtalet ska omfatta finns i 15 kap. 30 a § och 20 kap. 16 a §.

Bestämmelser om samverkansavtal i andra fall (sekundära samverkansavtal) finns i 15 kap. 30 a § andra och tredje styckena och i 23 kap. 21, 22 och 23 §§.

5 §[2]

Enskilda får efter ansökan godkännas som huvudmän för förskola, förskoleklass, grundskola, grundsärskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola och fritidshem.

Godkännande ska lämnas om den enskilde

Ett godkännande ska *avse viss utbildning vid en viss skolenhet eller förskoleenhet och ska* lämnas om den enskilde

1. genom erfarenhet eller på annat sätt har förvärvat insikt i de föreskrifter som gäller för verksamheten,
2. har ekonomiska förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för verksamheten, och
3. i övrigt har förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för utbildningen.

Vidare krävs att den enskilde i övrigt bedöms lämplig. I fråga om en juridisk person krävs att samtliga som anges i *5 a* § 1–4 bedöms lämpliga. Vid lämplighetsbedömningen ska viljan och förmågan att fullgöra sina skyldig-

Vidare krävs att den enskilde i övrigt bedöms lämplig. I fråga om en juridisk person krävs att samtliga som anges i *5 c* § 1–4 bedöms lämpliga. Vid lämplighetsbedömningen ska viljan och förmågan att fullgöra sina skyldig-

[2] Senaste lydelse 2018:1158.

heter mot det allmänna, laglydnad i övrigt och andra omständigheter av betydelse beaktas.

För att godkännande ska lämnas krävs därutöver att utbildningen inte innebär påtagliga negativa följder på lång sikt för eleverna eller för den del av skolväsendet som anordnas av det allmänna i den kommun där utbildningen ska bedrivas. Om godkännandet avser gymnasieskola eller gymnasiesärskola ska följderna i närliggande kommuner för den del av skolväsendet som anordnas av det allmänna också beaktas. Avser godkännandet förskoleklass, grundskola eller grundsärskola krävs därutöver att elevunderlaget är tillräckligt för att verksamheten ska kunna bedrivas långsiktigt.

Ett godkännande ska avse viss utbildning vid en viss skolenhet eller förskoleenhet.

heter mot det allmänna, laglydnad i övrigt och andra omständigheter av betydelse beaktas.

5 a §

Om ansökan avser gymnasieskola ska utbildningen bidra till att dels möta ungdomars efterfrågan, dels fylla ett arbetsmarknadsbehov för att godkännande ska lämnas.

5 b §

För att godkännande ska lämnas krävs, utöver det som anges i 5 och 5 a §§, att utbildningen inte innebär påtagliga negativa följder på lång sikt för eleverna eller för den del av skolväsendet som anordnas av det allmänna i den kommun där utbildningen ska bedrivas.

Om godkännandet avser gymnasieskola eller gymnasiesärskola ska följderna i närliggande kommuner för den del av skolväsendet som anordnas av det allmänna också beaktas.

Avser godkännandet förskoleklass, grundskola eller grundsärskola krävs därutöver att elevunderlaget är tillräckligt för att

	verksamheten ska kunna bedrivas långsiktigt.
5 b § Enskilda huvudmän ska anmäla förändringar i den krets av personer som avses i *5 a* § till den som godkänt den enskilde som huvudman senast en månad efter förändringen.	*5 d §*[3] Enskilda huvudmän ska anmäla förändringar i den krets av personer som avses i *5 c* § till den som godkänt den enskilde som huvudman senast en månad efter förändringen.
5 c § Statens skolinspektion eller den kommun som handlägger ärenden om godkännande av en enskild som huvudman får ta ut en avgift för ansökningar om godkännande enligt *2 kap.* 5 §.	*5 e §*[4] Statens skolinspektion eller den kommun som handlägger ärenden om godkännande av en enskild som huvudman får ta ut en avgift för ansökningar om godkännande enligt 5 §.
5 d §	*5 f §*[5]

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. villkor för godkännande enligt 5 § andra stycket 1 och 2 och tredje stycket, *samt*	1. villkor för godkännande enligt 5 § andra stycket 1 och 2 och tredje stycket, *och*
2. avgifter för ansökningar hos Statens skolinspektion enligt *5 c* §.	2. avgifter för ansökningar hos Statens skolinspektion enligt *5 e* §.

6 §[6]

För att ett bolag eller en förening, där en kommun eller en region äger aktier eller andelar eller på annat sätt har ett rättsligt inflytande över verksamheten, ska godkännas som huvudman enligt 5 § *gäller utöver vad som föreskrivs där* att	För att ett bolag eller en förening, där en kommun eller en region äger aktier eller andelar eller på annat sätt har ett rättsligt inflytande över verksamheten, ska godkännas som huvudman enligt 5 § *krävs även* att

1. bestämmanderätten inte tillkommer enbart en eller flera kommuner eller regioner eller juridiska personer där en kommun eller en region genom ägande eller på annat sätt har ett rättsligt bestämmande inflytande,
2. samverkan mellan en kommun eller en region och en enskild är nödvändig för att verksamheten ska komma till stånd, och
3. det finns särskilda skäl med hänsyn till utbildningens innehåll eller utformning.

[3] Senaste lydelse av tidigare 5 b § 2018:1158.
[4] Senaste lydelse av tidigare 5 c § 2018:1158.
[5] Senaste lydelse av tidigare 5 d § 2018:1158.
[6] Senaste lydelse 2019:947.

15 kap.

8 a §

Information från en huvudman om erbjudande av nationella program och introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion utformade för en grupp elever ska tydligt ange utbildningens inriktning.

Informationen ska också ange vad utbildningen kan leda till när det gäller etablering på arbetsmarknaden och övergång till vidare studier.

30 §[7]

Varje kommun ansvarar för att ungdomarna i kommunen erbjuds gymnasieutbildning av god kvalitet.

Kommunen kan erbjuda utbildning som den själv anordnar eller *utbildning som anordnas av en annan kommun eller en region enligt samverkansavtal med kommunen eller regionen. Kommuner som har ingått ett samverkansavtal bildar ett samverkansområde för utbildningen.*

Vilka utbildningar som erbjuds och antalet platser på dessa ska så långt det är möjligt anpassas med hänsyn till ungdomarnas önskemål.

Kommunen kan erbjuda utbildning som den själv anordnar eller *enligt det som följer av 30 a §.*

30 a §

Ett primärt samverkansavtal enligt 2 kap. 2 b § ska omfatta nationella program och introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion utformade för en grupp elever. En kommun i det primära samverkansområdet ska erbjuda all sådan utbildning som anordnas av någon av kommunerna i samverkansområdet.

Kommunen kan även erbjuda sådan utbildning anordnad av en kommun utanför det primära samverkansområdet eller en region

[7] Senaste lydelse 2019:947.

enligt ett sekundärt samverkansavtal.

När det gäller övrig utbildning i gymnasieskolan kan kommunen erbjuda utbildning som anordnas av en annan kommun eller en region enligt ett sekundärt samverkansavtal.

30 b §

När en kommun bestämmer vilka utbildningar som ska erbjudas inom gymnasieskolan och antalet platser på utbildningarna ska den ta hänsyn till

1. ungdomarnas efterfrågan, och

2. arbetsmarknadens behov.

Kravet på att ta hänsyn till arbetsmarknadens behov gäller endast de nationella programmen och introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion utformade för en grupp elever.

31 a §

När en region bestämmer om att erbjuda gymnasieutbildningar i form av nationella program och introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion utformade för en grupp elever och om antalet platser på utbildningarna ska regionen ta hänsyn till

1. ungdomarnas efterfrågan, och

2. arbetsmarknadens behov.

<u>Erbjudande av utbildning</u>

32 a §

När en enskild bestämmer om att erbjuda gymnasieutbildningar som den har godkännande som huvudman för i form av nationella program och introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion utformade för en grupp elever och om antalet platser på utbildningarna ska den enskilde ta hänsyn till

1. ungdomarnas efterfrågan, och
2. arbetsmarknadens behov.

16 kap.

42 §

Hemkommunen ansvarar för att alla behöriga ungdomar i kommunen erbjuds utbildning på nationella program.

Erbjudandet ska omfatta ett allsidigt urval av nationella program och nationella inriktningar.	Erbjudandet ska omfatta ett allsidigt urval av nationella program och nationella inriktningar. *Vid bedömningen av om ett allsidigt urval erbjuds får kommunen även ta hänsyn till utbildningar som erbjuds av enskilda huvudmän med skolenheter i kommunen eller i en annan kommun inom ett primärt samverkansområde som kommunen ingår i.*

50 §[8]

En kommun som på ett nationellt program har antagit en elev som inte är hemmahörande i kommunen *eller i samverkansområdet för utbildningen* ska ersättas för sina kostnader för elevens utbildning av dennes hemkommun (interkommunal ersättning).	En kommun som på ett nationellt program har antagit en elev som inte är hemmahörande i kommunen *och en region som antagit en elev på ett nationellt program,* ska ersättas för sina kostnader för elevens utbildning av dennes hemkommun (interkommunal ersättning).
Första stycket gäller även en region som på ett nationellt program har antagit en elev som inte är hemmahörande i samverkansområdet för utbildningen.	

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om interkommunal ersättning.

17 kap.

23 §[9]

En kommun som på programinriktat val har antagit en elev som inte är hemmahörande i kommunen *eller samverkansområdet för utbildningen*, ska ersättas för sina kostnader för elevens utbildning av	En kommun som på programinriktat val har antagit en elev som inte är hemmahörande i kommunen *och en region som antagit en elev på programinriktat val*, ska ersättas för sina kostnader för elevens

[8] Senaste lydelse 2019:947.
[9] Senaste lydelse 2019:947.

dennes hemkommun (interkommunal ersättning).

Första stycket gäller även en region som på programinriktat val antagit en elev som inte är hemmahörande i samverkansområdet för utbildningen.

utbildning av dennes hemkommun (interkommunal ersättning).

Om inte den anordnande huvudmannen och hemkommunen kommer överens om annat, ska den interkommunala ersättningen beräknas enligt 24–27 §§.

20 kap.

Sammanhållen yrkesutbildning

6 a §

I utbildning på gymnasial nivå och i särskild utbildning på gymnasial nivå kan kurser som är relevanta för ett yrkesområde kombineras till en sammanhållen yrkesutbildning. En del av utbildningen i en sammanhållen yrkesutbildning ska genomföras som arbetsplatsförlagt lärande.

Utbildningen kan utformas som en nationell sammanhållen yrkesutbildning eller vara utformad av en huvudman.

6 b §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om minsta omfattning av det arbetsplatsförlagda lärandet i sammanhållna yrkesutbildningar och om undantag från kravet på arbetsplatsförlagt lärande.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om vilka sammanhållna yrkesutbildningar som ska vara nationella och vilket innehåll dessa ska ha.

16 §[10]

Hemkommunen ansvarar för att de som enligt 19, 19 a eller 19 b § har rätt att delta i en utbildning och önskar delta i den, också får det. Varje kommun ska därutöver erbjuda utbildning på gymnasial nivå och särskild utbildning på gymnasial nivå. *Kommunerna ska då sträva efter att erbjuda utbildning som svarar mot efterfrågan och behov.*

Hemkommunen ansvarar för att de som enligt 19, 19 a eller 19 b § har rätt att delta i en utbildning och önskar delta i den, också får det. Varje kommun ska därutöver erbjuda utbildning på gymnasial nivå och särskild utbildning på gymnasial nivå *enligt 16 a och 16 b §§.*

16 a §

Ett primärt samverkansavtal enligt 2 kap. 2 b § ska omfatta yrkesämnen och sammanhållna yrkesutbildningar i utbildning på gymnasial nivå.

En kommuns erbjudande av sådan utbildning ska omfatta all den utbildning som anordnas av huvudmännen i det primära samverkansområdet.

När en kommun bestämmer vilka yrkesämnen och sammanhållna yrkesutbildningar som ska erbjudas och antalet platser på dessa ska kommunen ta hänsyn till

1. vuxnas efterfrågan och behov av utbildning, och

2. arbetsmarknadens behov.

16 b §

Utöver vad som framgår av 16 och 16 a §§ ska kommunerna sträva efter att erbjuda utbildning på gymnasial nivå och särskild utbildning på gymnasial nivå som svarar mot vuxnas efterfrågan och behov.

[10] Senaste lydelse 2020:446.

19 d §[11]

Den som har rätt att delta i utbildning på gymnasial nivå enligt 19, 19 a eller 19 b § har rätt att delta i sådan utbildning i en annan kommun än sin hemkommun eller i en region, om utbildningen finns där och inte erbjuds av hemkommunen.

Rätt att delta i utbildning i en annan kommun än hemkommunen enligt första stycket gäller även om utbildningen erbjuds av hemkommunen när

1. utbildningen avser yrkesämnen eller en sammanhållen yrkesutbildning, och

2. den andra kommunen ingår i samma primära samverkansområde som hemkommunen.

När det gäller ungdomar som har sådan rätt som avses i första stycket ska bestämmelserna i 15 kap. 32 § tillämpas till och med första kalenderhalvåret det år de fyller 20 år.

21 §[12]

En ansökan om att delta i utbildning på gymnasial nivå eller i särskild utbildning på gymnasial nivå ska ges in till den sökandes hemkommun.

Om ansökan avser en utbildning som anordnas av en annan huvudman ska hemkommunen skyndsamt sända ansökan vidare till den huvudmannen. Till ansökan ska fogas ett yttrande av vilket det framgår om hemkommunen åtar sig att svara för kostnaderna för den sökandes utbildning. Ett yttrande behövs inte om det är onödigt med hänsyn till en tidigare överenskommelse.

Ett åtagande att svara för kostnaderna ska alltid lämnas om den sökande har rätt till utbildning enligt 19 d §. Ett åtagande att svara för kostnaderna ska också alltid lämnas om den sökande med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få delta i utbildning hos den andra huvudmannen. Ett åtagande gäller även om den sökande därefter byter hemkommun.

[11] Senaste lydelse 2019:947.

[12] Senaste lydelse 2020:446.

Hemkommunens åtagande om interkommunal ersättning

21 a §

Ett åtagande att svara för kostnaderna för utbildning hos en annan huvudman (interkommunal ersättning), ska alltid lämnas av hemkommunen om

1. den sökande har rätt till utbildningen enligt 19 d §,

2. ansökan avser ett yrkesämne eller en sammanhållen yrkesutbildning i utbildning på gymnasial nivå och den huvudman som anordnar utbildningen och hemkommunen ingår i samma primära samverkansområde, eller

3. den sökande med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få delta i utbildning hos den andra huvudmannen.

Ett åtagande att svara för kostnaderna gäller även om den sökande därefter byter hemkommun.

23 kap.

21 a §

Bestämmelser om annan samverkan mellan kommuner än som avses i detta kapitel finns i 2 kap. 2 a och 2 b §§.

24 kap.

12 §[13]

Vad som sägs i 20 kap. 2, *4–9*, 24–27 och 32 §§ om kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare gäller också en folkhögskolas motsvarande utbildning som en person är behörig att delta i enligt 14 §.

Det som sägs i 20 kap. 2, *4–6, 7–9*, 24–27 och 32 §§ om kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare gäller också en folkhögskolas motsvarande utbildning som en person är behörig att delta i enligt 14 §.

[13] Senaste lydelse 2015:482.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att även andra bestämmelser i lagen ska gälla för sådan utbildning.

26 kap.

3 §[14]

Statens skolinspektion har tillsyn över

1. skolväsendet, särskilda utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet enligt denna lag,

2. utbildning som avses i 29 kap. 17 §,

3. hur en kommun uppfyller sina skyldigheter enligt 7 kap. 21 och 22 §§, 24 kap. 23 och 24 §§ samt 29 kap. 9 §,

4. hur en kommun uppfyller sitt tillsynsansvar enligt 4 §, och

5. att enskilda som godkänts av Skolinspektionen fortlöpande uppfyller kraven i 2 kap. 5 och *5 b* §§.	5. att enskilda som godkänts av Skolinspektionen fortlöpande uppfyller kraven i 2 kap. 5*, 5 b* och *5 d* §§.

Första stycket gäller inte om tillsynen är en särskild uppgift för en annan tillsynsmyndighet.

Lydelse enligt prop. 2021/22:78	*Föreslagen lydelse*

4 §[15]

En kommun har tillsyn över

1. förskola och fritidshem vars huvudman kommunen har godkänt enligt 2 kap. 7 § andra stycket,

2. pedagogisk omsorg vars huvudman kommunen har godkänt enligt 25 kap. 10 §, och

3. att enskilda som godkänts av kommunen fortlöpande uppfyller kraven i 2 kap. 5 och *5 b* §§ och 25 kap. 10, 10 a och 10 b §§.	3. att enskilda som godkänts av kommunen fortlöpande uppfyller kraven i 2 kap. 5 och *5 d* §§ och 25 kap. 10, 10 a och 10 b §§.

Kommunens tillsyn enligt första stycket omfattar inte tillsyn över att bestämmelserna i 6 kap. följs.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*

28 kap.

12 §[16]

Beslut av en kommun eller en region får överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd i fråga om

1. barns mottagande i grundsärskolan enligt 7 kap. 5 § eller tillhörighet till grundsärskolans målgrupp enligt 7 kap. 5 b §,

[14] Senaste lydelse 2018:1158.
[15] Senaste lydelse 2022:000.
[16] Senaste lydelse 2020:605.

2. uppskjuten skolplikt enligt 7 kap. 10 § andra stycket,

3. skolpliktens förlängning enligt 7 kap. 13 § eller skolpliktens upphörande enligt 7 kap. 14 §,

4. mottagande av en elev från en annan kommun enligt 9 kap. 13 §, 10 kap. 25 § eller 11 kap. 25 §,

5. åtgärder enligt 10 kap. 29 § tredje stycket för en elev som inte bor hemma,

6. placering vid en annan skolenhet än den vårdnadshavare önskar enligt 9 kap. 15 § andra stycket, 10 kap. 30 § andra stycket eller 11 kap. 29 § andra stycket,

7. mottagande i första hand enligt 16 kap. 36 §, mottagande enligt 17 kap. 14 § när det gäller en utbildning i gymnasieskolan som utformats för en grupp elever, mottagande enligt 17 a kap. 18 §, mottagande i första hand enligt 19 kap. 29 § första stycket eller mottagande enligt 22 kap. 14 §,

8. tillhörighet till målgruppen för gymnasiesärskolan enligt 18 kap. 5 eller 7 §,

9. mottagande till kommunal vuxenutbildning enligt 20 kap. 13 §, 14 § andra stycket, 22 eller 33 §,

10. upphörande av utbildningen för en elev i kommunal vuxenutbildning enligt 20 kap. 9 § andra stycket,

11. att på nytt bereda kommunal vuxenutbildning enligt 20 kap. 9 § tredje eller fjärde stycket,

12. åtagande om interkommunal ersättning enligt 20 kap. *21 § tredje stycket*, eller

12. åtagande om interkommunal ersättning enligt 20 kap. *21 a §*, eller

13. rätt till utbildning eller annan verksamhet för någon som avses i 29 kap. 2 § andra stycket 3.

Beslut som avses i första stycket 1, 4 och 7–12 får överklagas endast av barnet, eleven eller den sökande.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2023.

2. Lagen tillämpas första gången i fråga om utbildning som påbörjas efter den 31 december 2024 när det gäller kommunal vuxenutbildning och i fråga om utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2025 när det gäller gymnasieskolan.

3. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för utbildning som har påbörjats före den 1 januari 2025 när det gäller kommunal vuxenutbildning och för utbildning som har påbörjats före den 1 juli 2025 när det gäller gymnasieskolan.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (2022:000) om ändring i skollagen (2010:800)

Härigenom föreskrivs att punkt 3 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen (2022:000) om ändring i skollagen (2010:800) ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt avsnitt 2.2 i prop. 2021/22:36	*Föreslagen lydelse*
3. För utbildning i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska äldre bestämmelser fortfarande gälla i fråga om utbildning som har påbörjats före den 1 juli 2025. För kommunal vuxenutbildning ska äldre bestämmelser fortfarande gälla i fråga om kurser som har påbörjats före den 1 juli 2025.	3. För utbildning i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska äldre bestämmelser fortfarande gälla i fråga om utbildning som har påbörjats före den 1 juli 2025. För kommunal vuxenutbildning ska äldre bestämmelser fortfarande gälla i fråga om kurser *och sammanhållna yrkesutbildningar* som har påbörjats före den 1 juli 2025.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

2.3 Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)

Härigenom föreskrivs att 20 kap. 6 a § skollagen (2010:800) ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt förslag i avsnitt 2.1	*Föreslagen lydelse*
20 kap.	
6 a §	
I utbildning på gymnasial nivå och i särskild utbildning på gymnasial nivå kan *kurser* som är relevanta för ett yrkesområde kombineras till en sammanhållen yrkesutbildning. En del av utbildningen i en sammanhållen yrkesutbildning ska genomföras som arbetsplatsförlagt lärande.	I utbildning på gymnasial nivå och i särskild utbildning på gymnasial nivå kan *ämnen eller nivåer i ämnen* som är relevanta för ett yrkesområde kombineras till en sammanhållen yrkesutbildning. En del av utbildningen i en sammanhållen yrkesutbildning ska genomföras som arbetsplatsförlagt lärande.
Utbildningen kan utformas som en nationell sammanhållen yrkesutbildning eller vara utformad av en huvudman.	

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.
2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för sammanhållna yrkesutbildningar som har påbörjats före ikraftträdandet.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar

Härigenom föreskrivs att 5 § lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar[1] ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
5 §[2]	
En region ska	
1. utarbeta och fastställa en strategi för länets utveckling och samordna insatser för genomförandet av strategin,	
	2. fastställa mål och prioriteringar för det regionala kompetensförsörjningsarbetet och tillhandahålla bedömningar av länets kompetensbehov inom offentlig och privat sektor på kort och lång sikt,
2. trots 2 kap. 8 § andra stycket kommunallagen (2017:725) besluta om användningen av vissa statliga medel för regionalt tillväxtarbete, och	*3.* trots 2 kap. 8 § andra stycket kommunallagen (2017:725) besluta om användningen av vissa statliga medel för regionalt tillväxtarbete, och
3. följa upp, låta utvärdera och årligen till regeringen redovisa resultaten av det regionala tillväxtarbetet.	*4.* följa upp, låta utvärdera och årligen till regeringen redovisa resultaten av det regionala tillväxtarbetet.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2022.

[1] Senaste lydelse av lagens rubrik 2018:1348.
[2] Senaste lydelse 2019:944.

2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1110) om kommunernas skyldighet att svara för vissa elevresor

Härigenom föreskrivs att det i lagen (1991:1110) om kommunernas skyldighet att svara för vissa elevresor ska införas en ny paragraf, 2 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	2 a § *En elev som inte har uppnått åldern för rätt till studiehjälp i form av studiebidrag enligt studiestödslagen (1999:1395), men som i övrigt uppfyller villkoren för bidraget, ska när det gäller rätt till stöd enligt denna lag jämställas med en elev som har rätt till studiehjälp.*

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2022.

3 Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade den 8 mars 2018 att ge en särskild utredare i uppdrag att föreslå hur utbildning inom gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning (komvux) och särskild utbildning för vuxna bättre kan planeras och dimensioneras (dir. 2018:17). Utredningen, som antog namnet Utredningen om planering och dimensionering av komvux och gymnasieskola, fick i tilläggsdirektiv som beslutades den 9 januari 2020 förlängd tid för uppdraget (dir. 2020:2).

I juni 2020 överlämnade utredningen betänkandet Gemensamt ansvar – en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning (SOU 2020:33). En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1* och betänkandets lagförslag finns i *bilaga 2*. Betänkandet har remissbehandlats och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Utbildningsdepartementet (U2020/03826). I lagrådsremissen behandlas delar av utredningens förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800) i betänkandet.

Regeringen beslutade den 19 november 2015 att ge en kommitté i form av en nationell delegation i uppdrag att följa, stödja och driva på ett samordnat utvecklingsarbete inom valideringsområdet på den nationella och regionala nivån (dir. 2015:120). Delegationen antog namnet Valideringsdelegationen 2015–2019. Den 30 augusti 2018 fick delegationen i uppdrag att också bl.a. föreslå en övergripande definition av validering (dir. 2018:101).

I januari 2020 överlämnade delegationen betänkandet Validering – för kompetensförsörjning och livslångt lärande (SOU 2019:69). En sammanfattning av betänkandet i relevanta delar finns i *bilaga 4* och betänkandets lagförslag i relevanta delar finns i *bilaga 5*. Betänkandet har remissbehandlats och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 6*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Utbildningsdepartementet (U2020/00129). I lagrådsremissen behandlas delegationens förslag till lag om ändring i lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar i betänkandet.

Regeringen beslutade den 22 december 2011 att ge en särskild utredare i uppdrag att föreslå hur studiehjälpen kan effektiviseras, moderniseras och renodlas och hur den grupp som i dag studerar med aktivitetsersättning eller förlängt barnbidrag ska kunna få ersättning från studiestödssystemet. (dir. 2011:122). Utredningen antog namnet 2012 års studiehjälpsutredning.

I juni 2013 överlämnade utredningen betänkandet Moderniserad studiehjälp (SOU 2013:52). En sammanfattning av betänkandet i relevanta delar finns i *bilaga 7* och betänkandets lagförslag i relevanta delar finns i *bilaga 8*. Betänkandet har remissbehandlats och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 9*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Utbildningsdepartementet (U2013/04160). I lagrådsremissen behandlas en del av utredningens förslag till lag om ändring i lagen (1991:1110) om kommunernas skyldighet att svara för vissa elevresor i betänkandet.

4 Ett bättre anpassat utbud av gymnasial utbildning

4.1 Arbetslivets kompetensförsörjning är otillräcklig

Det finns brister i matchningen mellan utbudet av gymnasial utbildning och arbetsmarknadens behov

Inom både offentlig och privat sektor är tillgången till rätt kompetens en förutsättning för tillväxt, jobb och välfärd i hela landet. Klimatomställning, digitalisering och förbättrad hälsa kommer att ställa högre krav på kompetens och arbetsuppgifter kommer att förändras över tid. Att människor lever längre är positivt men innebär också att utmaningarna med kompetensförsörjning ökar ytterligare då färre ska försörja fler, samtidigt som behovet av personal med rätt kompetens och utbildning fortsatt kommer vara stort. Detta gäller inte minst i vissa regioner och landsbygder. Det handlar exempelvis om att säkerställa att det finns tillräckligt antal medarbetare med rätt kompetens för att hälso- och sjukvården ska fungera väl. För många företag är svårigheter att hitta arbetskraft med rätt kompetens ett stort problem. I vissa fall handlar det om svårigheter att komma i kontakt med arbetssökande som har rätt kompetens, i andra fall behöver fler utbilda sig inom bristyrken. Bristande matchning mellan vad företagen efterfrågar och tillgång på arbetskraft med rätt kompetens riskerar att hämma företagens möjligheter att expandera och utveckla sin verksamhet. Klimatomställningen kommer också medföra behov av ett utbildningsutbud som kan bidra till att utrusta människor med de kompetenser som behövs för en sådan utveckling. Något som också kommer göra att de kan ta de nya jobb som växer fram i omställningens spår.

De utbildningar som erbjuds inom gymnasieskolan och inom kommunal vuxenutbildning (komvux) har en viktig roll i att möta nuvarande och framtida samhällsutmaningar. Utbildningarna ska utgöra en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet och en grund för fortsatta studier inom exempelvis högskolan. Dagens utbildningsutbud motsvarar dock inte i tillräcklig grad behoven av kompetens nu och i framtiden. Analyser av behoven på arbetsmarknaden visar på en förväntad brist på gymnasialt yrkesutbildade både på kort och på lång sikt inom flera yrkesområden. Exempelvis framgår av uppgifter från Statistiska centralbyrån (SCB) att arbetsgivare inom teknik och tillverkning signalerar att det är brist på nyutexaminerade med industriteknisk utbildning och transportutbildning. Arbetsgivarna förväntar sig att bristen kommer att bestå även de närmaste åren (Arbetskraftsbarometern 2020, SCB). Enligt SCB beräknas efterfrågan på arbetskraft med gymnasial yrkesutbildning öka fram till 2035. Orsaken till den ökade efterfrågan anges vara både en större befolkning och det som kallas utbildningsväxling. Med utbildningsväxling avses bl.a. att kompetenskraven förväntas öka inom många yrken där det tidigare har varit tillräckligt med en kortare utbildning eller en mer generell utbildning. Samtidigt beräknas tillgången på yrkesutbildade minska inom flera områden med ett växande

underskott på personer med gymnasial yrkesutbildning som följd. Motsatsen gäller för arbetskraft med endast högskoleförberedande gymnasial utbildning, där efterfrågan väntas ligga kvar på ungefär samma nivå som i dag. Tillgången på personer med endast högskoleförberedande gymnasial utbildning beräknas dock öka, vilket på sikt kan innebära risk för överskott på arbetskraft med denna typ av utbildning. Även efterfrågan på personer med examen från en eftergymnasial utbildning bedöms öka fram till 2035. Tillgången på eftergymnasialt utbildade beräknas dock öka ännu något mer, men inte alltid med de utbildningar där behoven bedöms bli som störst. (Trender och Prognoser 2020, SCB)

Utbildningsutbudet i gymnasieskolan styrs i dag i hög grad av vilka utbildningar som ungdomarna efterfrågar. Efterfrågan på utbildningar påverkas dock inte enbart av utvecklingen på arbetsmarknaden och de kompetenser som efterfrågas av arbetslivet. Även andra faktorer kan spela in, t.ex. möjligheten till vidare studier inom högskolan eller vilka utbildningar som uppfattas som breda eller smala (Attityder till yrkesprogram – och varför de väljs bort, Svenskt Näringsliv 2021). Av de elever som läser på nationella program har över tid andelen förstaårselever som läser yrkesprogram minskat, bland kvinnor från 33 procent läsåret 2011/12 till 27 procent 2020/21 och bland män från 43 till 38 procent. Vuxnas val av gymnasial utbildning överensstämmer i högre grad med efterfrågan på arbetsmarknaden än vad ungdomarnas gymnasieval gör. Antal platser inom yrkesutbildning i komvux styrs till stora delar av storleken på ett riktat statsbidrag för yrkesinriktad vuxenutbildning som planeras och bedrivs i samverkan mellan flera kommuner (regionalt yrkesvux). Ett villkor för att kommuner ska få statsbidraget är att utbildningen planeras efter samråd med företrädare för bland annat arbetsgivare och branscher, regionalt utvecklingsansvarig aktör samt Arbetsförmedlingen. Skolverkets uppföljning av antalet elever inom yrkesinriktad utbildning i komvux visar att de yrkesutbildningar som erbjuds ofta matchar en efterfrågan som finns på arbetsmarknaden. Däremot är utbudet ofta avgränsat till vissa yrkesområden, främst inom offentlig sektor. Utbildningsutbudet svarar dock inte tillräckligt väl mot behoven på hela arbetsmarknaden särskilt kompetensbehoven inom den privata sektorn. Detta gäller både för utbildning som erbjuds med stöd av statsbidraget och utbildning som finansieras av kommunerna själva.

Regeringen bedömer att dagens utbildningsutbud inom gymnasieskolan och komvux inte förmår att fullt ut möta arbetsmarknadens behov av kompetens. Problemet kan väntas bestå, på både kort och lång sikt. För att den gymnasiala utbildningen för såväl ungdomar som vuxna bättre ska motsvara regionala och nationella kompetensbehov behöver därför huvudmännens planering och dimensionering av utbudet utvecklas.

Val av utbildning påverkar ungas och vuxnas möjligheter till arbete

En slutförd gymnasieutbildning ökar påtagligt ungas möjligheter till arbete eller vidare studier och är den viktigaste faktorn för möjligheten till varaktig etablering på svensk arbetsmarknad. Övergången från skola till arbetsmarknad är viktig då tidig arbetslöshet kan få långvariga negativa konsekvenser. Det handlar dels om större risk för att vara arbetslös senare i livet, dels om lägre inkomster. Vuxnas utbildningsbakgrund och kompe-

tens påverkar deras möjlighet att få eller behålla ett arbete. När arbetsmarknaden förändras i snabb takt och nya kvalifikationer behövs krävs därför att både yrkesverksamma och arbetslösa har möjlighet att skaffa de nya kunskaper som efterfrågas.

Också valet av utbildningsinriktning påverkar ungas etablering. Ungefär hälften av avgångseleverna från gymnasieskolan, något högre andel av männen än av kvinnorna, går ut på arbetsmarknaden utan att påbörja högskolestudier. Enligt utredningens analyser förefaller arbetsmarknadsutsikterna för denna grupp vara mycket olika beroende på vilket program ungdomarna har läst. Bland de unga som inte övergår till högre utbildning inom fyra år är sannolikheten för arbetsmarknadsetablering högre för de som har gått på yrkesprogram än för de som har gått på högskoleförberedande program.

Även mellan de olika yrkesprogrammen finns det skillnader i etableringsgrad. Enligt rapporten Etablering på arbetsmarknaden eller fortsatta studier år 2019 efter gymnasieskola (Skolverket 2021) är t.ex. etableringsgraden tre år efter avslutad utbildning på fordons- och transportprogrammet 81 procent för männen och 68 procent för kvinnorna. Motsvarande siffror för hotell- och turismprogrammet är 54 respektive 52 procent.

Valet av program kan också ha betydelse för elever som inte är behöriga till gymnasieskolans nationella program och därför har gått på något av introduktionsprogrammen. Introduktionsprogrammen har olika syften och enligt Skolverkets uppföljning leder programmen med en tydlig yrkesinriktning – programinriktat val och yrkesintroduktion – till bättre sysselsättning jämfört med övriga introduktionsprogram (Introduktionsprogram, eleverna och deras sysselsättning efteråt, Skolverket 2019).

Uppföljning av vad vuxna gör efter avslutade studier på komvux visar att även vuxnas etablering och fortsatta studier skiljer sig åt beroende på vilken typ av kurser eleven har läst på komvux. De som framför allt har läst teoretiska kurser är studerande efter att de avslutat komvux medan de som har läst en yrkesinriktning i högre utsträckning är etablerade på arbetsmarknaden. Etableringsgraden efter en yrkesinriktad utbildning på komvux visar delvis liknande mönster som efter ett yrkesprogram i gymnasieskolan. Sett till totalen är andelen etablerade elever i stort sett densamma mellan könen. Andelen med en etablerad ställning på arbetsmarknaden efter ett år är högst bland elever som läst kurser inom vård och omsorg, VVS och fastighet, el och energi samt fordon och transport. Bland de som läst en längre utbildning inom dessa inriktningar var mellan 66 och 75 procent etablerade på arbetsmarknaden två år efter studierna. Jämfört med utbildningarna som nämns ovan ger utbildningarna inom naturbruk, hantverk, hotell och turism samt handel och administration en lägre etableringsgrad (Etableringen på arbetsmarknaden eller fortsatta studier år 2018 och 2019 efter avslutad kommunal vuxenutbildning, Skolverket, 2021).

Unga och vuxnas val av utbildning formas av en rad olika faktorer, t.ex. stöd från studie- och yrkesvägledare, marknadsföring och information, framtidsutsikter och uppfattning om olika yrkens attraktivitet. När det gäller unga spelar ofta även föräldrarnas erfarenheter av och uppfattning om olika utbildningar roll för utbildningsvalet. För att öka yrkesprogrammens kvalitet och attraktionskraft lämnar regeringen i propositionen

Ökade möjligheter till grundläggande behörighet på yrkesprogram åter förslag till riksdagen om att införa en utökad möjlighet för elever på yrkesprogrammen att läsa kurser för grundläggande behörighet. För att möta kompetensförsörjningsbehoven behöver mer göras. Regeringen menar att även vilka utbildningar som erbjuds, geografisk tillgänglighet och lokalisering av dessa utbildningar kan ha en avgörande roll för ungdomars och vuxnas val av utbildning och därmed deras möjlighet för etablering på arbetsmarknaden. En mer strategisk planering och dimensionering av utbildningsutbudet kan både bidra till en förbättrad kompetensförsörjning och leda till arbete för individen.

Enskilda kommuner har inte tillräckliga förutsättningar att erbjuda och upprätthålla ett ändamålsenligt utbud

Den svenska välfärden står inför flera utmaningar under kommande år. Ålderssammansättningen i befolkningen förändras och antalet äldre ökar, samtidigt som andelen av befolkningen i arbetsför ålder minskar. Enligt SCB:s aktuella bedömningar kommer antalet 16–18-åringar att fortsätta öka fram till 2028 och därefter ligga stabilt i en tioårsperiod. Framöver kommer den demografiska utvecklingen inte bara innebära fler elever i gymnasieåldern, vilket ställer krav på kommunerna, utan även ökande krav att tillhandahålla andra tjänster, bl.a. inom vård- och omsorgsområdet. Sammantaget innebär utvecklingen att kostnaderna för välfärden ökar.

Arbetsmarknaden utvecklas samtidigt mot större funktionella regioner i takt med att den fysiska och digitala infrastrukturen byggs ut. Många kommuner är i dag för små för att på egen hand hantera de utmaningar som ställs bl.a. när det gäller arbetsmarknadens kompetensförsörjning. Förutsättningar skiljer sig över landet. Kommunernas storlek, befolkningsunderlag och geografiska förutsättningar påverkar till exempel möjligheten att erbjuda ett brett utbud av utbildningar inom gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och komvux. Det kan även vara svårt för enskilda kommuner att erbjuda dyra utbildningar där det finns ett tydligt behov på arbetsmarknaden.

Både inom gymnasieskolan och komvux förekommer samverkan mellan kommuner genom samverkansavtal, kommunalförbund eller andra former av överenskommelser. Inom gymnasieskolan är syftet med samverkan oftast att bredda utbudet av utbildningar som ungdomarna kan få tillgång till. Däremot är det ovanligt att utbildningsutbudet är föremål för en gemensam planering och dimensionering. De enskilda huvudmännen ingår inte heller i samverkansavtalen kommunerna emellan och de deltar sällan i lokala och regionala diskussioner om det totala utbildningsutbudet. Regional samverkan kring komvux sker till övervägande del inom ramen för statsbidraget för regionalt yrkesvux. Omfattningen av samverkan är dock mycket skiftande. Vissa samverkande kommuner har en etablerad gemensam organisation som t.ex. administrerar antagningar och upprätthåller nätverk, medan andra kommuner har en betydligt lägre grad av samverkan.

Regeringen bedömer att samverkan mellan kommuner kring utbildningsutbudet behöver fördjupas och utvecklas. Då skapas goda förutsättningar för att kunna möta både de framtida kompetens-

försörjningsbehoven och de andra utmaningar som den svenska välfärden står inför.

4.2 Huvudmännens nuvarande ansvar för utbudet av gymnasial utbildning

Både gymnasieskolan och komvux ska bidra till den regionala och nationella kompetensförsörjningen

I skollagen (2010:800) anges att utbildningen i gymnasieskolan ska ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för personlig utveckling och ett aktivt deltagande i samhällslivet (15 kap. 2 §). Utbildningen ska vidare utgöra en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet och en bas för rekrytering till högskolesektorn (15 kap. 3 §). Syftet med gymnasieskolan är således tudelat. Det beskrivs dels vad gymnasieskolan ska ge eleverna, dels vad gymnasieskolan ska bidra med i förhållande till det omgivande samhället. Det finns en betydande arbetsmarknad för personer med en gymnasial utbildning som högsta nivå och tillgången till och utformningen av den gymnasiala utbildningen är därför en strategisk fråga som har betydelse för både tillväxtfrågor och näringspolitik, såväl nationellt som lokalt. (prop. 2008/09:199 s. 43 och prop. 2009/10:165 s. 410 f.).

De övergripande målen för kommunal vuxenutbildning är att vuxna ska stödjas och stimuleras i sitt lärande och ges möjlighet att utveckla sina kunskaper och sin kompetens i syfte att stärka sin ställning i arbets- och samhällslivet samt att främja sin personliga utveckling. Utbildningen ska också ge en god grund för elevernas fortsatta utbildning och utgöra en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet (20 kap. 2 § första stycket). Målen har betydelse bl.a. vid kommunernas planering och dimensionering av den kommunala vuxenutbildningen. Uppräkningen av målen görs utan någon prioritering mellan dessa, vilket innebär att samtliga mål ska väga lika tungt (prop. 2019/20:105 s. 116).

I gymnasieskolan erbjuds nationella program och introduktionsprogram

Utbildningen i gymnasieskolan består av nationella program och introduktionsprogram samt vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år (15 kap. 7 §).

De nationella programmen är uppdelade i yrkesprogram och högskoleförberedande program (16 kap. 2 och 5 §§ och lagens bilaga 1). Utbildning på yrkesprogram ska utgöra grund för yrkesverksamhet och fortsatt yrkesutbildning och utbildning på högskoleförberedande program ska utgöra grund för fortsatt utbildning på högskolenivå (16 kap. 3 och 4 §§). Inom de nationella programmen finns det olika inriktningar. Det är regeringen som beslutar om vilka sådana inriktningar som ska finnas (16 kap. 7 och 8 §§). Beslutade inriktningar framgår av bilaga 1 till gymnasieförordningen (2010:2039).

I skollagen anges vidare att de olika introduktionsprogrammen är programinriktat val, yrkesintroduktion, individuellt alternativ och språkintroduktion (17 kap. 2 §). Utöver det som är syftet med all gymnasieutbildning och som framgår ovan, har de olika introduktionsprogrammen

ytterligare syften. Bland annat är syftet med programinriktat val att elever ska få en utbildning som är inriktad mot ett visst nationellt program och att eleverna så snart som möjligt ska kunna antas till det programmet. Syftet med yrkesintroduktion är att elever ska få en yrkesinriktad utbildning som underlättar för dem att etablera sig på arbetsmarknaden eller som leder till studier på ett yrkesprogram. (17 kap. 3 §). Introduktionsprogrammen ska ge en individuellt anpassad utbildning, som tillgodoser elevernas olika utbildningsbehov och erbjuder tydliga utbildningsvägar (prop. 2017/18:183 s. 85). Programinriktat val och yrkesintroduktion får utformas för en grupp elever eller för en enskild elev. Övriga introduktionsprogram ska utformas för en enskild elev (17 kap. 4 §). Att utbildningen utformas för en grupp elever innebär att utbildningen är sökbar och därmed inrättas i förväg med ett huvudsakligt innehåll som är fastlagt innan elever söker utbildningen (prop. 2017/18:183 s. 108). Eleverna antas således efter ett ansökningsoch urvalsförfarande (prop. 2009/10:165 s. 436). Att utbildningen utformas för en enskild elev innebär att utbildningen inte inrättas i förväg och det finns inte något ansökningsförfarande. Inget hindrar dock att flera elever har en utbildning med samma innehåll (prop. 2009/10:165 s. 804). I praktiken kan det därför vara så att även beträffande introduktionsprogram som utformas för en enskild elev så genomförs utbildningen för eleverna i en grupp.

Inom komvux erbjuds bland annat utbildningar på gymnasial nivå

Utgångspunkten för den kommunala vuxenutbildningen ska vara den enskilda elevens behov och förutsättningar. När det gäller utbildning på bl.a. gymnasial nivå ska de som har störst behov av utbildning prioriteras (20 kap. 2 § andra stycket).

Kommunal vuxenutbildning ska tillhandahållas av kommunen på grundläggande nivå, gymnasial nivå, som särskild utbildning på grundläggande respektive gymnasial nivå samt som svenska för invandrare (20 kap. 3 §). De olika delarna i skolformen ska utformas så att den enskildes studier inom någon av delarna kan kombineras med studier inom den kommunala vuxenutbildningens övriga delar, se 1 kap. 3 § förordningen (2011:1108) om vuxenutbildning.

Utbildningen på den gymnasiala nivån bedrivs i form av kurser och kan även bedrivas i form av ett komvuxarbete (20 kap. 5 § första stycket skollagen). Regeringen har föreslagit att ämnesbetyg ska ersätta kursbetyg i bl.a. kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå (prop. 2021/22:36). Propositionen behandlas för närvarande av riksdagen. Förslaget innebär att utbildningen på gymnasial nivå ska bedrivas i form av ämnen. Ett ämne ska bestå av en eller flera nivåer. Ändringarna föreslås börja tillämpas på utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2025.

Kommunerna ansvarar för att ungdomar och vuxna erbjuds gymnasial utbildning

Det är kommunerna som enligt skollagen har ansvar att erbjuda ungdomar och vuxna i kommunerna gymnasieutbildning och kommunal vuxenutbildning.

Varje kommun har ett ansvar för att ungdomarna i kommunen erbjuds gymnasieutbildning av god kvalitet (15 kap. 30 § första stycket). God kvalitet handlar i första hand om att eleverna når de nationellt fastställda målen för utbildningen. Tillgången till gymnasieutbildning och gymnasial vuxenutbildning av god kvalitet är en strategisk fråga för den framtida kompetensförsörjningen (prop. 2008/09:199 s. 44 och prop. 2009/10:165 s. 410). När en kommun bestämmer vilka utbildningar inom gymnasieskolan som ska erbjudas till ungdomarna och hur många platser som ska finnas på dessa utbildningar ska kommunen så långt det är möjligt anpassa detta med hänsyn till ungdomarnas önskemål (15 kap. 30 § tredje stycket). När kravet på att anpassa fördelningen av antalet platser på de olika programmen med hänsyn till elevernas önskemål infördes uttalades i förarbetena att åtgärden låg i linje med en strävan att utveckla elevinflytandet och därmed stärka ungdomarnas intresse och ansvar för sin gymnasieutbildning. Principen angavs vara att elevernas studieval ska styra utvecklingen, inte andra hänsyn från kommunens sida (prop.1990/91:85 s. 58).

När det gäller gymnasieskolans nationella program har hemkommunen ett ansvar för att alla behöriga ungdomar i kommunen erbjuds utbildning på dessa program. Erbjudandet från kommunen ska omfatta ett allsidigt urval av nationella program och nationella inriktningar (16 kap. 42 §). I förarbetsuttalandena om kravet anfördes bl.a. att en skyldighet för kommunerna att erbjuda ett allsidigt urval är nödvändig för att undvika risken att bredden i utbildningsutbudet påtagligt minskar i förhållande till det utbud som finns i flertalet gymnasieregioner. Utan en sådan bredd i utbudet från varje kommun antogs en utveckling kunna ske mot att ett ökat antal ungdomar på egen hand skulle få söka utbildning på andra orter. Vidare angavs att ett allsidigt urval bör innebära att mer än hälften av de nationella programmen finns med i utbudet. Enligt förarbetena bör det dock inte uppställas en strikt regel om utbudet utan det bör ligga i kommunerna intresse att tillse att bredden blir tillräcklig. För stora delar av landet antogs det bli naturligt att i väl sammanhållna samverkansområden anordna alla programmen (prop. 1990/91:85 s. 58).

Hemkommunen har också ansvar för att alla behöriga ungdomar i kommunen erbjuds de fyra olika introduktionsprogrammen. När det gäller programinriktat val ska erbjudandet avse utbildningar som är inriktade mot ett allsidigt urval av de nationella program som kommunen anordnar eller erbjuder genom samverkansavtal (17 kap. 16 § första stycket).

När det gäller kommunal vuxenutbildning ansvarar hemkommunen för att de vuxna som har rätt att delta i en utbildning på gymnasial nivå och som önskar delta i den, också får det (20 kap. 16 §). Bestämmelser om behörighet till utbildningen finns i 20 kap. 20 §. Bestämmelser om rätten att delta i utbildningen i syfte att bli behörig till utbildning inom högskolan eller yrkeshögskolan finns i 20 kap. 19–19 b §§. Utöver att säkerställa deltagande för de vuxna som har rätt till utbildningen ska hemkommunen också erbjuda utbildning på gymnasial nivå. Kommunen ska då sträva efter att erbjuda utbildning som svarar mot efterfrågan och behov (20 kap. 16 §). Det innebär också att de ska ge utbildningen en lämplig form med hänsyn till resor, tidsplanering, dimensionering och uppbyggnad (prop. 1990/91:85 s. 200 och prop. 2009/10:165 s. 845).

Om det saknas ett tillräckligt antal platser för gruppen av behöriga sökande som inte kan göra gällande en rätt till utbildningen, ska ett urval göras inom den gruppen. Bestämmelser om urval finns i 3 kap. 7 § förordningen om vuxenutbildning. Där anges att det vid urvalet ska ges företräde till den sökande som har störst behov av utbildning på grund av olika omständigheter som nämns i en prioritetsordning. Högst prioritet har en sökande som önskar fullfölja påbörjade studier enligt en individuell studieplan. Näst högst prioritet har en sökande som inte har uppnått kraven för en gymnasieexamen eller genomgått någon utbildning som motsvarar utbildning i gymnasieskolan. Därefter följer i prioritetsordningen en sökande som är eller riskerar att bli arbetslös, behöver utbildningen för pågående yrkesverksamhet, eller behöver utbildningen för planerat yrkesval.

Varje kommun har vidare ett ansvar att informera om möjligheterna till utbildning på gymnasial nivå samt att aktivt verka för att vuxna i kommunen deltar i sådan utbildning (20 kap. 17 § skollagen).

Även regioner och enskilda kan i viss utsträckning erbjuda gymnasial utbildning

Kommuner är huvudmän för gymnasieskolan och för kommunal vuxenutbildning. Kommuner är även huvudmän för förskola, förskoleklass, grundskola, grundsärskola, gymnasiesärskola, och fritidshem (2 kap. 2 § första stycket och 4 § skollagen). En region kan vara huvudman för gymnasieskola, gymnasiesärskola och kommunal vuxenutbildning i vissa fall (2 kap. 3 § första stycket). En region får anordna utbildningar på sådana nationella program i gymnasieskolan som avser naturbruk och omvårdnad, och den kan efter överenskommelse med en kommun anordna utbildning även på andra nationella program (15 kap. 31 § första och andra stycket). Enskilda, t.ex. aktiebolag, föreningar eller stiftelser, får efter ansökan godkännas som huvudmän för förskola, förskoleklass, grundskola, grundsärskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola och fritidshem. Godkännandet avser en viss utbildning vid en viss skolenhet (2 kap. 5 § första och femte stycket). När det gäller godkännande för gymnasieskola och gymnasiesärskola ska ansökan innehålla uppgift bl.a. om vilket nationellt program och, i förekommande fall, vilken nationell inriktning som huvudmannen vill anordna (2 kap. 4 § första stycket gymnasieförordningen). De enskilda huvudmännen erbjuder den utbildning på nationella program och nationella inriktningar som de har godkännande för. När det gäller introduktionsprogram får en fristående gymnasieskola som anordnar ett nationellt program bl.a. anordna programinriktat val som är inriktat mot det nationella programmet. Om en fristående gymnasieskola anordnar ett yrkesprogram får den anordna yrkesintroduktion (17 kap. 28 §).

Inom kommunal vuxenutbildning är det relativt vanligt att kommunen överlämnar utbildning till en enskild fysisk eller juridisk person på entreprenad. Entreprenad innebär enligt skollagen att huvudmannen sluter ett avtal med någon annan om att denne ska utföra uppgifter inom utbildning eller annan verksamhet som huvudmannen ansvarar för enligt lagen. Kommunen behåller huvudmannaskapet för uppgifterna som utförs på entreprenad (23 kap. 2 §).

Samverkan om gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning kan ske mellan kommuner och mellan kommun och region

När det gäller gymnasieskolan kan kommunen erbjuda utbildning som den själv anordnar eller utbildning som anordnas av en annan kommun eller en region enligt samverkansavtal med kommunen eller regionen. De kommuner som har ingått ett samverkansavtal bildar ett samverkansområde för utbildningen (15 kap. 30 § andra stycket).

Beträffande kommunal vuxenutbildning finns reglering om samverkan i 23 kap. En kommun kan ingå avtal med en annan kommun eller en region om att denna tar över ansvaret för kommunens uppgifter enligt skollagen inom kommunal vuxenutbildning (22 § 3 och 23 § första stycket). Den som enligt ett sådant samverkansavtal tar över ansvaret tar då även över huvudmannaskapet för uppgifterna i fråga (21 §).

Som nämns ovan finns ett riktat statsbidrag för yrkesinriktad vuxenutbildning på gymnasial nivå som kommuner under medverkan av arbetslivet samverkar om. Bestämmelser om det finns i förordningen (2016:937) om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning. Ett av villkoren för att få statsbidraget är att minst tre kommuner samverkar om planering och genomförande av utbildningen i syfte att öka utbildningsutbudet för enskilda och tillgodose behoven på hela arbetsmarknaden i de samverkande kommunerna (20 § första stycket 1).

Både när det gäller gymnasieskolan och komvux kan kommuner och regioner som vill gå längre i sin formella samverkan bilda kommunalförbund och lämna över skötseln av kommunala angelägenheter till förbundet enligt 3 kap. 8 § kommunallagen (2017:725). Samverkande kommuner kan också inrätta en gemensam nämnd för t.ex. gymnasial utbildning. Kommuner och regioner får besluta att en nämnd ska vara gemensam med en annan kommun eller en annan region enligt 3 kap. 9 § kommunallagen.

4.3 Arbetsmarknadens behov ska vägas in vid planering och dimensionering av utbildningen

Regeringens förslag: När en kommun bestämmer vilka gymnasieutbildningar på nationella program och introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion utformade för en grupp elever som ska erbjudas och antalet platser på utbildningarna ska kommunen ta hänsyn till både ungdomarnas efterfrågan och arbetsmarknadens behov.

Motsvarande krav ska gälla för en region som anordnar utbildning inom gymnasieskolan.

Motsvarande krav ska också gälla för en enskild huvudman, med utgångspunkt från vad som följer av huvudmannens godkännande.

När en kommun bestämmer vilka yrkesämnen och sammanhållna yrkesutbildningar som ska erbjudas inom kommunal vuxenutbildning och antalet platser på utbildningarna ska kommunen ta hänsyn till vuxnas efterfrågan och behov av utbildning och till arbetsmarknadens behov.

Utredningens förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag. Utredningen föreslår att en ändrad princip för planering och dimensionering ska införas för gymnasieskolan i ett första steg, och först i ett andra steg, med senare ikraftträdande- och tillämpningstidpunkt, även för komvux. I fråga om gymnasieutbildningar föreslår utredningen att betydande hänsyn ska tas till ungdomarnas efterfrågan, ungdomarnas behov och arbetsmarknadens behov. Utredningen föreslår också att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer regelbundet ska besluta om regionala ramar. För gymnasieskolan föreslås att ramarna ska ange hur många platser av vissa utbildningar som ska erbjudas inom ett samverkansområde. För komvux föreslås att ramarna bl.a. ska ange inom vilka yrkesområden som sammanhållen yrkesutbildning ska erbjudas.

Remissinstanserna: En majoritet av de instanser som yttrat sig över förslaget är positiva eller har inget att invända, däribland *Arbetsförmedlingen, Statens skolverk, Delegationen mot segregation, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, Bodens, Karlstads, och Malmö kommuner, Storsthlm, Region Dalarna, Region Jönköpings län, Region Västerbotten, Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund, Byggsektorn, Företagarna, Industriarbetsgivarna, Svenska Kommunalarbetareförbundet, Livsmedelsföretagen, Landsorganisationen i Sverige (LO), Saco, Svenskt Näringsliv, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Teknikföretagen* och *Transportföretagen.*

Arbetsförmedlingen anser att förslaget skapar goda förutsättningar för en väl fungerande arbetsmarknad ur ett matchningsperspektiv. *Industriarbetsgivarna* påpekar att ett utbildningsutbud som bättre motsvarar arbetsmarknadens behov är helt avgörande för att industrin och näringslivet ska kunna växa och vara fortsatt starka på en global marknad. *LO* ställer sig bakom principerna och anför bl.a. att matchningen mellan utbudet av utbildning och arbetsmarknadens behov är grundläggande för att upprätthålla samhällets sysselsättning och välfärd. *Svenskt Näringsliv* anser att gymnasieskolan i dag inte planeras och dimensioneras tillräckligt väl efter arbetsmarknadens behov och tillstyrker förslaget.

Flera remissinstanser bl.a. *Arbetsförmedlingen*, *Lidingö*, *Malmö* och *Norrbottens kommuner* samt *Saco* anser att det behöver förtydligas hur elevernas efterfrågan och arbetsmarknadens behov ska vägas mot varandra och fungera i praktiken. *Region Jämtland Härjedalen* och *Region Västerbotten* pekar på att det är svårt att bedöma och värdera arbetsmarknadens behov regionalt och lokalt och att förslaget därför kommer att bli en övergripande viljeinriktning snarare än en skarp reglering. Flera remissinstanser, bl.a. *Lärarförbundet* och *Region Sörmland*, anför att elevernas önskemål är en viktig utgångspunkt för att eleverna ska vara motiverade att läsa och fullfölja en gymnasieutbildning. *Sveriges Elevkårer* och *Sveriges Elevråd* ser risker i att arbetsmarknadens kompetensförsörjningsbehov tillmäts allt för stor vikt på bekostnad av att gymnasieskolan ska bygga en stabil grund för elevernas vidare liv. Elevorganisationerna har därför föreslagit en viss justering av förslaget. *Lapplands kommunalförbund* påpekar att det bör övervägas vad det innebär för eleverna om styrningen av utbildningsutbudet leder till att fler elever måste gå en utbildning som de själva inte valt. *Statens skolinspektion* är tveksam till förslaget om ändrade principer för dimensionering av utbildning inom gymnasieskolan och påpekar bl.a. att det finns andra faktorer än dimen-

sionering som påverkar matchning och fullföljande, t.ex. studie- och yrkesvägledning samt utbildningarnas kvalitet och innehåll. Även andra remissinstanser har påpekat studie- och yrkesvägledningens betydelse för att eleverna ska kunna göra väl informerade val av utbildning. *Svenskt Näringsliv, LO* och företrädare för flera olika branscher påpekar att det behövs insatser för att öka elevers intresse för yrkesprogram, bl.a. genom att yrkesprogrammen bör leda till grundläggande högskolebehörighet. *Grafiska företagen* m.fl. påpekar att förändrade principer också behöver beakta mindre branschers behov.

Flera remissinstanser avstyrker förslaget om nya principer avseende planering och dimensionering av utbudet av utbildningar inom gymnasieskolan, däribland *Göteborgs* och *Nacka kommuner, Friskolornas riksförbund* och *Idéburna skolors riksförbund. Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* avstyrker förslaget i dess nuvarande form men ser positivt på inriktningen. *Friskolornas riksförbund* anför bl.a. att de nya principerna minskar hänsynen till elevernas efterfrågan som därmed värderas betydligt lägre än tidigare vilket för bort perspektivet från elevens och vårdnadshavarnas möjligheter att själva avgöra vad som är bäst för eleven. Förbundet anför att detta riskerar att försämra elevernas motivation och genomströmning. Förbundet är också kritiskt till utredningens förslag att särskilja elevens behov från elevens önskemål. *Göteborgs kommun* anser att det är önskvärt att fler perspektiv än enbart elevernas önskemål i valsituationen vägs in vid planering och dimensionering av gymnasieskolans utbildningar men att utredningens förslag inte är tillräckligt konkret för att kommunen ska kunna bedöma dess konsekvenser. *Göteborgsregionen* anför bl.a. att förslaget riskerar att öka segregationen i gymnasieskolan om meritvärdena ökar på populära utbildningar och skolor. *SKR* ser positivt på att stärka utbildningarnas koppling till arbetsmarknadens behov, men saknar bl.a. tydlighet hur avvägningar mellan ungdomars efterfrågan och behov samt arbetsmarknadens behov kan göras i praktiken. SKR saknar också vägledning hur arbetsmarknadens behov ska bedömas utifrån kommunala, regionala och nationella kompetensbehov och med vilket tidsperspektiv.

Skälen för regeringens förslag

Arbetslivets kompetensförsörjning behöver förbättras…

Som nämns i avsnitt 4.1 förväntas efterfrågan på arbetskraft med gymnasial yrkesutbildning att öka kraftigt samtidigt som utbudet av arbetskraft på lång sikt riskerar att understiga efterfrågan inom många yrkesområden som gymnasieskolan och komvux utbildar mot. Samtidigt bedömer SCB att det finns en risk för överskott på personer med en högskoleförberedande gymnasieutbildning som högsta utbildning. Även på kort sikt pekar arbetsgivare på en brist på gymnasialt yrkesutbildade inom flera yrkesområden. Mot denna bakgrund är det oroväckande att elever från grundskolan i allt lägre utsträckning väljer att läsa yrkesprogram. Elevernas vikande intresse för vissa yrkesprogram påverkar också huvudmännens utbud av sådana utbildningar, t.ex. kan det konstateras att industriutbildningar erbjuds i allt färre kommuner samtidigt som efterfrågan på industriutbildade på sikt riskerar att kraftigt överstiga tillgången. Det kan vidare konstateras att utbudet av yrkesutbildning inom komvux

främst är koncentrerad till utbildningar som leder till arbeten inom offentlig sektor, framför allt mot vård- och omsorgsområdet och barn- och fritidsområdet medan utbildningar inriktade mot t.ex. byggsektorn och industrin utgör en betydligt mindre andel av det samlade utbildningsutbudet. Trots att staten har gjort riktade insatser genom stärkt finansiering och fler statligt finansierade platser till yrkesutbildning inom komvux genom satsningen på regionalt yrkesvux, så pekar alltså SCB på risker för bristande tillgång på arbetskraft inom flera sektorer. Kompetensbrist är också ett av de vanligaste tillväxthindren för svenska företag. Sammantaget anser regeringen att detta understryker behovet av att vidta åtgärder för att underlätta både näringslivets och den offentliga sektorns kompetensförsörjning och forma utbudet av gymnasial utbildning så att det bättre svarar mot arbetsmarknadens behov. Detta blir viktigt både för att säkerställa kvaliteten i välfärden och svenska företags tillväxt, samtidigt som det kan underlätta ungdomars och vuxnas etablering på arbetsmarknaden.

...och därför bör också arbetsmarknadens behov vägas in vid planering och dimensionering av utbildningsutbudet

En väl fungerande kompetensförsörjning är central för utveckling av välfärden och svenska företags förmåga att växa och utvecklas liksom för en hållbar regional utveckling i hela landet. Utbildningarna i gymnasieskolan och komvux fyller en avgörande roll i detta sammanhang. Utbildningen i gymnasieskolan ska utgöra en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet och även utgöra en bas för rekrytering till högskolesektorn (15 kap. 3 § skollagen). Motsvarande mål i fråga om kompetensförsörjning finns även för komvux (20 kap. 2 §) och regeringen återkommer nedan till förslag som rör denna utbildningsform. När det gäller gymnasieskolan ska kommunen så långt som möjligt anpassa vilka utbildningar de erbjuder och antalet platser på dessa med hänsyn till ungdomarnas önskemål (15 kap. 30 §). Hemkommunen har ett ansvar att erbjuda alla behöriga ungdomar ett allsidigt urval av nationella program och nationella inriktningar (16 kap. 42 §) samt även att erbjuda introduktionsprogrammen programinriktat val, yrkesintroduktion, individuellt alternativ och språkintroduktion (17 kap. 16 §). Enskilda kan ansöka om att bli godkända som huvudmän för att bedriva utbildning i gymnasieskolan. Med ett sådant godkännande kan de enskilda huvudmännen justera antalet utbildningsplatser på aktuella utbildningar, t.ex. utifrån elevernas önskemål att söka till visst program och viss inriktning. Nuvarande reglering innebär att ungdomarnas önskemål om utbildning tillmäts stor betydelse när huvudmän beslutar om vilka gymnasieutbildningar de ska erbjuda och hur de ska dimensioneras. Både offentliga och enskilda huvudmän beaktar vilka utbildningar ungdomar är intresserade av när de formar utbildningsutbudet, vilket också är rimligt då sannolikheten för eleverna att slutföra sin gymnasieutbildning påverkas av deras möjlighet att välja en utbildning som de är intresserade av. Som utredningen konstaterar påverkas ungdomarnas utbildningsval bl.a. av det utbud som erbjuds, tillgänglig information om utbildningarna och hur utbildningarna marknadsförs. Det är för regeringen en viktig utgångspunkt att eleverna får en kvalificerad studie- och yrkesvägledning som bl.a. ger

eleverna en väl grundad uppfattning om hur etableringsmöjligheterna ser ut efter olika utbildningar. För att uppnå detta är det även angeläget med utvecklade kontakter mellan skola och arbetsliv. Lika viktigt är att huvudmännens information om utbildningarna och vad de leder till kan underlätta ungdomarnas gymnasieval (se vidare om den frågan i avsnitt 4.7). Regeringen ser det också som angeläget att utbildningsutbudet styrs enligt principer som kan underlätta elevernas etablering i arbetslivet eller fortsatta studier, vilket även är motiverat ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. Regeringen anser därför, liksom en majoritet av remissinstanserna, att utbildningsutbudet i större utsträckning än i dag behöver anpassas till de behov som finns på arbetsmarknaden. Detta överensstämmer även med en av OECD:s slutsatser från en fördjupad analys av svensk yrkesutbildning som organisationen har genomfört (Vocational Education and Training in Sweden, OECD, 2019). Genom att stärka kopplingen mellan utbudet av utbildningar i gymnasieskolan och arbetsmarknadens behov kan elevernas möjligheter till etablering på arbetsmarknaden förbättras och bidra till att både näringslivets och välfärdens kompetensförsörjning tryggas.

Med arbetsmarknadens behov avser utredningen huvudsakligen tre delar av arbetsmarknaden som behöver beaktas vid planering och dimensionering av utbildning på gymnasial nivå. Dels behov av yrkesutbildade på den del av arbetsmarknaden där krav ställs på specifik gymnasial yrkeskompetens, som t.ex. yrkesförare, bygg- och anläggningsarbetare och undersköterska, som gymnasieskolans yrkesprogram och motsvarande utbildningar inom komvux utbildar mot. Dels avses behov på den del av arbetsmarknaden där arbetsgivare ofta rekryterar arbetskraft brett från olika program och där den efterfrågande kompetensen alltså förvärvas från såväl yrkesprogram som högskoleförberedande program i gymnasieskolan, t.ex. i fråga om vissa serviceyrken. Slutligen handlar det om arbetsmarknadens behov av arbetskraft med eftergymnasial utbildning som t.ex. tandsköterskor, lärare och ingenjörer.

Göteborgsregionen anför att utredningens förslag att anpassa utbildningsutbud efter arbetsmarknadens behov inte är genomförbart på grund av att sex av gymnasieskolans program är avsedda att leda till högskolestudier och att det är svårt för huvudmännen att få tillräckliga signaler om behoven av arbetskraft efter dessa utbildningar då högskolan saknar krav på dimensionering enligt arbetsmarknadens behov. Enligt regleringsbrev för högskolor och universitet ska dock utbildningsutbudet vid universitet och högskolor svara mot studenternas efterfrågan och arbetsmarknadens behov. Regeringen genomför också långsiktiga utbyggnader av högskoleutbildningar utifrån behov på arbetsmarknaden inom ramen för kunskapslyftet, vilket i sig kan ge en signal om behov av förändringar. Regeringen konstaterar att dimensioneringen av högskoleförberedande program förvisso inte har en lika tydlig koppling till arbetsmarknadens behov som dimensioneringen av yrkesprogram som leder till en specifik yrkeskompetens. Det beror bl.a. på att vart och ett av de högskoleförberedande programmen kan ge behörighet till flera olika högskoleutbildningar och att flera av programmen kan leda till samma högskoleutbildning. När det gäller de högskoleförberedande programmen är det därför inte alltid möjligt att precist avgöra dimensionering av varje enskilt program. Däremot bör dimensioneringen av de högskoleförbere-

dande programmen totalt sett säkerställa att rekryteringsbasen till högskolan är tillräckligt stor för att möta högskolans mål att utbildningsutbudet bl.a. ska svara mot arbetsmarknadens behov. SCB bedömer att både efterfrågan och tillgången på arbetskraft med eftergymnasial utbildning fram till 2035 kommer att öka, men att tillgången inte alltid ökar inom de områden där behoven är som störst. Enligt regeringen innebär det att hänsyn behöver tas till proportionerna mellan olika program i gymnasieskolan, så att rekryteringsbasen till högskolan blir tillräckligt stor för att kunna svara mot arbetsmarknadens behov inom olika områden.

Regeringen menar att det vid en bedömning av arbetsmarknadens behov bör finnas utrymme att beakta de särskilda omständigheter som gäller för en viss utbildning, ett visst yrkesområde eller en viss bransch. Det bör beaktas hur etableringen på arbetsmarknaden eller övergång till vidare studier som regel går till för de som har avslutat en viss utbildning, såväl elever från yrkesprogram som elever från högskoleförberedande program. Det bör alltså finnas möjlighet att exempelvis ta hänsyn till särskilda strukturella förhållanden på arbetsmarknaden, bl.a. förekomsten av frilansverksamhet och egenföretagande inom ett visst område, något bl.a. *Södra Latins gymnasium* uppmärksammar i fråga om den konstnärliga arbetsmarknaden.

Mot bakgrund av ovanstående anser regeringen att principerna för hur utbildningsutbudet formas i gymnasieskolan behöver förändras. Regeringen föreslår därför en ändring i skollagen som innebär att kommunerna utöver ungdomarnas efterfrågan även ska ta hänsyn till arbetsmarknadens behov när de bestämmer vilka utbildningar som ska erbjudas och antalet platser på dessa. Med ungdomarnas efterfrågan avses detsamma som det nuvarande uttrycket ungdomarnas önskemål. De utbildningar som avses är nationella program samt sökbara utbildningar inom introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion. Regeringen återkommer nedan till frågan om kommunal samverkan kring sådana utbildningar (se avsnitt 4.4). Regeringen avser att ge uppdrag till Statens skolverk att ta fram regionala planeringsunderlag som stöd för planeringen och dimensioneringen av gymnasial utbildning (se avsnitt 5.3).

För viss utbildning inom nationella program där det finns nationell efterfrågan och intresse av att elever ska kunna rekryteras från hela landet (riksrekrytering) beslutar Skolverket efter ansökan från en offentlig huvudman om antal platser. Förslaget berör inte bestämmandet av antalet utbildningsplatser i sådana fall.

Kunskaperna om elevers etablering på arbetsmarknaden bör tillvaratas

Skolverket följer löpande upp elevers etablering på arbetsmarknaden och fortsatta studier efter gymnasieskolan. Uppföljningen bygger på statistik från SCB om ungdomarnas sysselsättning efter avslutade studier. Uppföljningen som presenterades 2020 i rapporten Etablering på arbetsmarknaden eller fortsatta studier år 2018 (Skolverket) visar bl.a. på stora skillnader i andelen etablerade på arbetsmarknaden efter olika program och inriktningar. Utredningen har använt samma statistik och närmare analyserat vilken betydelse elevens val av program har för sannolikheten att de ska ta examen, etablera sig på arbetsmarknaden eller påbörja högre studier. Analyserna visar bl.a. att det finns skillnader mellan olika program

i sannolikheten att ta examen när man tar hänsyn till elevernas meritvärde, migrationsbakgrund, kön och föräldrarnas utbildningsnivå. Skillnaderna mellan olika program när det gäller sannolikhet att ta examen är som störst för elever med låga meritvärden, vilket innebär att programvalet har störst betydelse för dessa elever. Även när det gäller sannolikheten att etablera sig på arbetsmarknaden eller gå vidare till högre studier efter avslutad utbildning visar analysen att valet av program har betydelse. Flera av de program som enligt utredningen i stor utsträckning leder till god etablering på arbetsmarknaden sammanfaller också med de yrkesområden där SCB har identifierat risker för framtida kompetensbrister, bl.a. inom vård- och omsorgsområdet, industrin och byggsektorn. Etableringsgraden efter en yrkesinriktad utbildning på komvux visar delvis liknande mönster som efter ett yrkesprogram i gymnasieskolan.

Regeringen anser att den kunskap som finns om elevers etablering på arbetsmarknaden eller vidare studier efter avslutad utbildning inom gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning bör tas tillvara vid dimensionering av utbildningsutbudet. Enligt regeringens förslag ska kommunerna utöver ungdomarnas önskemål också ta hänsyn till arbetsmarknadens behov när de bestämmer vilka utbildningar som ska erbjudas och antalet platser på dessa. När kommunerna ska ta hänsyn till arbetsmarknadens behov bör de därför göra en sammantagen bedömning av behovet av kompetens på arbetsmarknaden såväl direkt efter avslutad gymnasieutbildning som efter en följande högskoleutbildning. De olika utbildningarnas bidrag till kompetensförsörjningen inom olika yrkesområden, dvs. i vilken utsträckning olika utbildningar leder till relevant sysselsättning, behöver bedömas. Ovan nämnda regionala planeringsunderlag kan utgöra stöd i detta arbete.

Ungdomarnas efterfrågan bör fortfarande spela roll vid planeringen och dimensioneringen av utbildningarna i gymnasieskolan

Som anges ovan föreslår regeringen att dimensioneringen av gymnasieskolans utbildningar ska styras av såväl ungdomarnas efterfrågan som arbetsmarknadens behov. Regeringen konstaterar liksom flera remissinstanser, bl.a. *Lärarförbundet* och *Friskolornas riksförbund,* att ungdomarnas möjligheter att få sitt önskade utbildningsval tillgodosett har betydelse för elevernas motivation och därmed förutsättningar att fullfölja sin utbildning.

Med anledning av *Friskolornas riksförbunds* synpunkt om värderingen av elevernas efterfrågan vid dimensioneringen av gymnasieskolans utbildningar vill regeringen framhålla att den även fortsatt ska beaktas och delar därför inte förbundets farhåga att förslaget riskerar att försämra elevernas motivation och genomströmning. Däremot ska även arbetsmarknadens behov beaktas, mot bakgrund av de skäl som anförts ovan. Det innebär att det kommer att behöva göras justeringar av utbudet. Flera remissinstanser anför att det bör förtydligas hur ungdomarnas efterfrågan och arbetsmarknadens behov ska vägas mot varandra, se vidare nedan om denna avvägning. Elevorganisationerna *Sveriges Elevkårer* och *Sveriges Elevråd* ser risker i att arbetsmarknadens kompetensförsörjningsbehov tillmäts alltför stor vikt på bekostnad av att gymnasieskolan ska bygga en stabil grund för elevernas vidare liv. Regeringen vill med anledning av

synpunkterna framhålla att förslaget inte innebär att det ska göras någon ändring av gymnasieskolans övergripande syfte att ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för personlig utveckling och ett aktivt deltagande i samhällslivet (15 kap. 2 § skollagen). Däremot bör betoningen av arbetsmarknadens behov betraktas som en konkretisering som kan bidra till att utbildningen i gymnasieskolan uppnår syftet att utgöra en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet och en bas för rekrytering till högskolesektorn (15 kap. 3 §). Detta är också något som kan ge ungdomarna bättre möjligheter till arbete efter studierna.

Utredningen föreslår att kommunen vid dimensioneringen även ska ta hänsyn till ungdomarnas behov. Med ungdomarnas behov avser utredningen ungdomarnas behov på längre sikt och inte enbart deras önskemål inför valet av gymnasieprogram som de gör i grundskolan. Elevorganisationerna framför synpunkten att hänsyn bör tas till elevers efterfrågan samt långsiktiga behov och intressen. Samtidigt är *Friskolornas riksförbund* och andra remissinstanser kritiska mot utredningens förslag att särskilja elevernas behov från elevernas önskemål och påpekar att detta antyder att elever och föräldrar inte skulle vara kapabla att bedöma elevens behov. Regeringen avviker från utredningens förslag och föreslår inte någon särskild föreskrift om att ungdomarnas behov ska beaktas vid planeringen och dimensioneringen av utbildningarna utan anser att ungdomarnas efterfrågan och arbetsmarknadens behov är en tillräcklig reglering. Skälet för detta är att regeringen anser att det finns en nära koppling mellan ungdomarnas behov och arbetsmarknadens behov. Ur ett samhällsperspektiv ligger det i ungdomarnas långsiktiga intresse att gå en utbildning som leder till etablering i form av antingen fortsatta studier eller yrkesverksamhet efter gymnasieskolan. Att i högre utsträckning forma utbudet efter arbetsmarknadens behov gör det möjligt att tillvarata ungdomarnas långsiktiga intresse att hitta arbete och ha egen försörjning. Regeringen menar också att ungdomarnas långsiktiga behov och intressen värnas genom skollagens övergripande bestämmelse om gymnasieskolans syfte och huvuduppgifter som innebär att utbildningen ska ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för personlig utveckling och ett aktivt deltagande i samhällslivet.

Regeringen anser vidare att det är viktigt att utbudet av utbildning formas med utgångspunkt i att ungdomars efterfrågan på utbildning kan påverkas och att efterfrågan alltså inte bör betraktas som konstant. Regeringen bedömer att det finns åtgärder som kommuner och andra som är huvudmän kan vidta för att påverka ungdomarnas efterfrågan på utbildning och därmed på sikt också kunna möta arbetsmarknadens behov. Regeringen instämmer därmed i *Skolinspektionens* påpekande att dimensionering inte är det enda medlet för att uppnå en bättre matchning mellan den utbildning som ungdomar efterfrågar och behoven på arbetsmarknaden. Som nämns ovan kan ungdomarnas val t.ex. påverkas av tillgång till kvalificerad studie- och yrkesvägledning, kontakter med arbetslivet och förbättrad information om vad en viss utbildning leder till (se även avsnitt 4.7). Det kan också handla om utveckling av utbildningarnas innehåll och kvalitet, där arbetsmarknadens parter också kan medverka och spela en viktig roll. Ett exempel på att detta sker i dag är samarbetet inom ramen för Vård- och omsorgscollege, Motorbranschcollege och Tek-

nikcollege, där utbildningsanordnare och företrädare för arbetslivet samverkar för att utveckla utbildningarna och attrahera fler ungdomar att läsa utbildningarna.

Ungdomarnas efterfrågan och arbetsmarknadens behov behöver avvägas

Regeringen konstaterar att finns en obalans mellan vad som efterfrågas på arbetsmarknaden och de utbildningar som efterfrågas av ungdomar. Flera remissinstanser, bl.a. *Arbetsförmedlingen*, *Malmö kommun*, *Saco* och *SKR*, efterfrågar förtydliganden av hur en avvägning då ska ske när det bestäms vilka utbildningar och hur många utbildningsplatser som ska erbjudas. SKR ställer frågan hur stort utrymme arbetsmarknadens behov ska ges i relation till ett bredare bildningsuppdrag. Med anledning av det vill regeringen anföra följande.

När elever i grundskolan ska välja vilken utbildning de önskar gå i gymnasieskolan så har de som är behöriga till ett nationellt program i gymnasieskolan att välja mellan sex högskoleförberedande program och tolv yrkesprogram. Inom flertalet nationella program finns också inriktningar med olika utbildningsinnehåll. Valet vid dimensioneringen handlar om vilka program och inriktningar huvudmännen ska erbjuda samt antalet platser på dessa. En grundpremiss för att det vid valet ska kunna göras en rimlig avvägning mellan ungdomars efterfrågan och arbetsmarknadens behov är att det finns en tydlig uppfattning om hur arbetsmarknadens behov ser ut, dvs. arbetsmarknadens behov av utbildade från både yrkesprogram och högskoleförberedande program. Regeringens avsikt är att det ska finnas statligt tillhandahållna underlag där kompetensbehov på olika nivåer har identifierats, som kan användas för dimensioneringen av huvudmännens olika program och i förekommande fall inriktningar. I avsnitt 5.3 beskrivs dessa regionala planeringsunderlag. De ska kunna kompletteras med andra källor av information som rör den lokala eller regionala arbetsmarknaden, t.ex. kontakter med regionerna som föreslås ges i uppdrag att tillhandahålla bedömningar av länets kompetensbehov inom offentlig och privat sektor på kort och lång sikt (se avsnitt 5.2.). kontakter med regionerna som föreslås ges i uppdrag att tillhandahålla bedömningar av länets kompetensbehov inom offentlig och privat sektor på kort och lång sikt (se avsnitt 5.2). De regionala planeringsunderlagen kan även komma att vara ett stöd för huvudmännen i utvecklingen av andra insatser kring vägledning och information om utbildningsval.

SKR frågar om arbetsmarknadens behov ska bedömas utifrån kommunala, regionala eller nationella behov och med vilket tidsperspektiv. Regeringen menar att såväl lokala som regionala och nationella kompetensbehov bör behandlas i de regionala planeringsunderlagen och beaktas vid dimensioneringen.

Regeringen anser vidare att det är nödvändigt att väga in både kortsiktiga och långsiktiga kompetensbehov vid planeringen av gymnasieskolans utbildningsutbud. Planeringsunderlagen bör svara mot detta behov. Med tanke på ungdomarnas efterfrågan och gymnasieskolans syfte att ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier behöver planeringen vara både tillräckligt flexibel och hållbar över tid.

Hur en sammantagen bedömning görs och vilken vikt som ska läggas vid ungdomarnas efterfrågan respektive arbetsmarknadens behov i olika

situationer kommer att behöva utvecklas genom praxis över tid, bl.a. med stöd av de regionala planeringsunderlagen och stöd från Skolverket om hur dessa underlag kan användas. I de fall där de regionala planeringsunderlagen indikerar ett starkt arbetsmarknadsbehov av vissa utbildningar samtidigt som ungdomars efterfrågan är svag får det förutsättas att olika åtgärder vidtas för att kunna upprätthålla eller öka antalet platser inom sådana utbildningar. Det kan exempelvis handla om olika informationsinsatser eller åtgärder för att göra utbildningarna mer attraktiva för eleverna, t.ex. genom stärkt samverkan mellan gymnasieskolan och arbetslivet eller välövervägd lokalisering av arbetsmarknadsrelevanta utbildningar. I de fall där de regionala planeringsunderlagen tvärtom visar ett svagt eller vikande arbetsmarknadsbehov för vissa utbildningar indikerar det att antalet platser på dessa utbildningar bör minskas, även om de blir färre än vad som efterfrågas.

Göteborgsregionen bedömer att det i detta sammanhang finns risk för ökad segregation i gymnasieskolan om konkurrensen om platser på vissa utbildningar ökar. *Skolinspektionen* anför att om antalet platser på högskoleförberedande program dimensioneras ned i förhållande till söktrycket och i stället styrs mot yrkesprogram, så kommer vissa elever med låga grundskolebetyg inte in på högskoleförberedande program. På grund av konkurrensen om platserna erbjuds de därmed inte ett allsidigt och brett utbud av nationella program, enligt inspektionen. Regeringen bedömer förvisso att konkurrensen om platser till vissa utbildningar kan komma att öka när arbetsmarknadens behov ges ökad betydelse, både inom högskoleförberedande program och yrkesprogram. Även om det blir en ökad konkurrens om platser på ett eller flera program kan dock en hemkommun anses uppfylla skyldigheten enligt 16 kap. 42 § skollagen att erbjuda ett allsidigt urval av nationella program och nationella inriktningar. Regeringen bedömer vidare att det är ändamålsenligt att man dimensionerar ned utbildningar som i mindre utsträckning möter ett arbetsmarknadsbehov, och därmed kan ge eleverna en sämre möjlighet att etablera sig på arbetsmarknaden. En bättre etablering stärker även individens möjlighet till egen försörjning och mer jämlika levnadsvillkor. Detta tillsammans med en väl avvägd dimensionering och lokalisering av såväl skolor som av vilka utbildningar som erbjuds på olika skolor kan bidra till att minska och motverka segregation.

Flera remissinstanser framhåller betydelsen av studie- och yrkesvägledning. Regeringen anser att uppgifter om vad gymnasieskolans utbildningar kan leda till i fråga om etablering på arbetsmarknaden och övergång till vidare studier är central information. Den behövs för att underlätta för ungdomar att göra väl avvägda studie- och yrkesval. Den kan bidra till att även elever med starka meritvärden från grundskolan väljer ett yrkesprogram. Se även förslag i avsnitt 4.7 om att huvudmännens information till ungdomar och vårdnadshavare ska förbättras. Vidare lämnar regeringen i propositionen Ökade möjligheter till grundläggande behörighet på yrkesprogram åter förslag till riksdagen om att införa en utökad möjlighet för elever på yrkesprogrammen att läsa kurser för grundläggande behörighet. Regeringen bedömer att en sådan åtgärd kommer att öka yrkesprogrammens attraktionskraft och även attrahera ungdomar med höga meritvärden.

Även enskilda huvudmän bör bidra till en bättre kompetensförsörjning

För att de föreslagna ändringarna om planering och dimensionering av utbildningar inom gymnasieskolan ska få så god effekt som möjligt och det samlade utbildningsutbudet bättre ska svara mot arbetsmarknadens behov bör både offentliga och enskilda huvudmän omfattas. I detta avsnitt behandlas vad det innebär i förhållande till enskilda huvudmän som redan i dag har godkännande att bedriva viss utbildning inom gymnasieskolan. Regeringen återkommer i avsnitt 4.6 till vad det innebär i fråga om nya godkännanden för enskilda huvudmän. Läsåret 2020/21 uppgick andelen elever som läser en utbildning hos en enskild huvudman till nära en tredjedel av samtliga elever inom gymnasieskolan, vilket innebär att enskilda huvudmän spelar en betydande roll för att bidra till kompetensförsörjningen. För att möta arbetsmarknadens behov och ur ett likvärdighetsperspektiv är det därför enligt regeringens mening angeläget att den föreslagna principen för planering och dimensionering tillämpas i fråga om både utbildningar som erbjuds av en enskild huvudman och utbildningar som erbjuds av offentliga huvudmän. Samtliga elever kan då oberoende av huvudman erbjudas utbildningar som i högre grad underlättar elevernas etablering på arbetsmarknaden. Därmed får förbättringen av kompetensförsörjningen också större genomslag.

Förutsättningarna för att tillämpa principen skiljer sig emellertid åt mellan kommunala och enskilda huvudmän. Varje kommun ansvarar för att ungdomarna i kommunen erbjuds gymnasieutbildning av god kvalitet och att de utbildningar som erbjuds och antalet platser på dessa så långt det är möjligt anpassas med hänsyn till ungdomarnas önskemål (15 kap. 30 § skollagen). Hemkommunen har ett ansvar att erbjuda alla behöriga ungdomar ett allsidigt urval av nationella program och nationella inriktningar (16 kap. 42 §). Enskilda kan ansöka om att bli godkända som huvudmän för gymnasieskola där godkännandet avser viss utbildning (2 kap. 5 § skollagen och 2 kap. 1 § gymnasieförordningen). Enskilda huvudmän har dock inte något uppdrag att erbjuda ett allsidigt urval av utbildningar. Kommunen har alltså ett långtgående åtagande att erbjuda utbildning medan enskilda huvudmän kan ansöka om att få godkännande för att bedriva en eller flera utbildningar. Med ett sådant godkännande kan den enskilda huvudmannen justera antalet utbildningsplatser bl.a. utifrån ungdomarnas önskemål om utbildning på de program och inriktningar som huvudmannen har godkännande för.

Vid införande av en ny princip för dimensionering behöver det beaktas hur detta påverkar enskilda huvudmän som redan har godkännande att bedriva en viss utbildning. *Friskolornas riksförbund* påpekar bl.a. att en fristående huvudman som har blivit godkänd av staten att bedriva en viss utbildning måste generera tillräckliga intäkter för att gå runt, annars hotas skolan av att Skolinspektionen drar in godkännandet. Förbundet anför också att skolan inte har rätt att ändra sitt utbildningsutbud utan en ny tillståndsprocess och att det är svårt att förstå hur enskilda huvudmän ska kunna ta hänsyn till de föreslagna principerna. Med anledning av förbundets synpunkter vill regeringen anföra följande. Förbundets synpunkt handlar om hur en enskild huvudman ska kunna beakta både ungdomarnas efterfrågan och arbetsmarknadens behov givet att den enskilde redan har fått godkännande att bedriva en viss utbildning i

enlighet med bestämmelserna i 2 kap. 5 § skollagen. Enligt dessa bestämmelser ska ett godkännande lämnas om den enskilde uppfyller ett antal kriterier, bl.a. att den enskilde har ekonomiska förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för verksamheten och i övrigt har förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för utbildningen. Att huvudmannen vid dimensionering ska ta hänsyn till både ungdomars efterfrågan och arbetsmarknadens behov kan för en enskild huvudman i vissa fall innebära att antalet platser på en utbildning behöver justeras upp eller ned. Den omständigheten att enskilda huvudmän kan ha godkännande för endast ett fåtal utbildningar innebär visserligen att förutsättningarna för en del enskilda huvudmän att ta hänsyn både ungdomars efterfrågan och arbetsmarknadens behov är begränsade, åtminstone i jämförelse med kommuner som har ett brett ansvar att erbjuda ett allsidigt urval av nationella program och nationella inriktningar. Regeringen menar dock att detta inte utesluter möjligheten för en enskild huvudman att ta sådana hänsyn. Om t.ex. en utbildning i lägre grad möter ett arbetsmarknadsbehov i jämförelse med en annan utbildning som den enskilde huvudmannen erbjuder så bör detta kunna beaktas. Det bör då medföra att huvudmannen justerar antalet platser mellan de utbildningar som denne har godkännande att bedriva, dvs. mellan de program och i förekommande fall de inriktningar som godkännandet avser. Villkoret om ekonomiska förutsättningar innebär bl.a. att huvudmannen ska kunna bedriva utbildningsverksamheten även om elevunderlaget varierar mellan olika år. Att elevunderlaget fluktuerar från år till år genom att ungdomarnas efterfrågan på en utbildning varierar är ett förhållande som råder redan i dag och som de enskilda huvudmännen tar hänsyn till. Huvudmännen behöver alltså räkna med risken att alla anordnade utbildningsplatser inte kan utnyttjas under viss tid. Regeringen bedömer att lagändringen inte på något avgörande sätt påverkar huvudmännens möjlighet att uppfylla villkoret att ha ekonomiska förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för verksamheten.

Förslaget får anses innebära att det ska göras en viss inskränkning i näringsfriheten för de enskilda huvudmän som i dag har godkännanden att bedriva utbildning. Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (rättighetsstadgan) ska följas av medlemsstaterna. Enligt artikel 16 i stadgan ska näringsfriheten erkännas i enlighet med unionsrätten samt nationell lagstiftning och praxis.

Enligt regeringsformen får begränsningar i rätten att driva näring införas endast för att skydda angelägna allmänna intressen och aldrig i syfte enbart att ekonomiskt gynna vissa personer eller företag (2 kap. 17 §). En inskränkning som införs för att tillgodose ett angeläget allmänt intresse måste vara generell och får inte leda till att likhetsprincipen åsidosätts (prop. 1993/94:117 s. 51 f.).

Förslaget har till syfte att förbättra möjligheterna för elever att etablera sig på arbetsmarknaden samt att förbättra kompetensförsörjningen på arbetsmarknaden såväl regionalt som nationellt. De angelägna allmänna intressen som inskränkningen av näringsfriheten har till syfte att skydda har därmed såväl ett elevperspektiv som ett arbetsmarknadsperspektiv och sammantaget även ett samhällsekonomiskt perspektiv. Inskränkningen innebär att hänsyn även ska tas till arbetsmarknadens behov då den enskilde, utifrån sitt godkännande bestämmer vilka utbildningar som ska erbjudas och antalet platser på dessa. I praktiken innebär detta att en

befintlig huvudman kan behöva justera antalet platser mellan de program och inriktningar som den har godkännande för med hänsyn till ungdomarnas efterfrågan och arbetsmarknadens behov. Redan i dag behöver en huvudman göra justeringar vad gäller platser på olika program och inriktningar med hänsyn till ungdomarnas önskemål om utbildningar. Regeringen anser att den inskränkning som förslagen innebär för enskilda huvudmän som bedriver utbildningsverksamhet är begränsad till sin omfattning och får anses ske för angelägna allmänna intressen på det sätt som anges i 2 kap. 17 § regeringsformen.

Även kravet i artikel 16 i EU:s rättighetsstadga om erkännande av näringsfriheten i enlighet med nationell lagstiftning är således uppfyllt.

Enligt EU:s rättighetsstadga får begränsningar i näringsfriheten, med beaktande av proportionalitetsprincipen, endast ske om de är föreskrivna i lag, nödvändiga och faktiskt svarar mot mål av allmänt samhällsintresse som erkänns av Europeiska unionen eller behovet av skydd för andra människors rättigheter och friheter (artikel 16 och 52). Att vidta åtgärder för att främja elevers etablering på arbetsmarknaden och förbättra kompetensförsörjningen på arbetsmarknaden är mycket angelägna samhällsintressen sett ur såväl elev-, arbetsmarknads- som samhällsekonomiskt perspektiv. Regeringen anser att förslagen om hänsynstagande till ungdomars efterfrågan och arbetsmarknadens behov är nödvändiga för att nå en ökad etablering för elever samt en förbättrad kompetensförsörjning på arbetsmarknaden. Att förslagen svarar mot mål av allmänt samhällsintresse som erkänns av Europeiska unionen framgår av artikel 3.3 i fördraget om Europeiska unionen (EU-fördraget) och artikel 9 och 145 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget), angående främjandet av hög sysselsättning, hög utbildningsnivå och kvalificerad och anpassningsbar arbetskraft. Begränsningen i form av att utifrån godkännandet för utbildningsverksamheten ta hänsyn till ungdomars efterfrågan och arbetsmarknadens behov får anses stå i proportion till ändamålen och nyttan med förslagen. Det har inte framkommit några andra förslag som innebär att mindre ingripande åtgärder kan vidtas för att uppnå ändamålet. Sammantaget anser regeringen att förslagen står i överensstämmelse med såväl regeringsformen som EU:s rättighetsstadga.

Regeringen menar att offentliga huvudmän tillsammans med enskilda huvudmän har ett ansvar för att bidra till en förbättrad kompetensförsörjning. Regeringen föreslår därför, med stöd av en majoritet av remissinstanserna, att även enskilda huvudmän som bestämmer vilka utbildningar inom nationella program och introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion utformade för en grupp elever de ska erbjuda, och antalet utbildningsplatser, ska vara skyldiga att ta hänsyn till både ungdomarnas efterfrågan och arbetsmarknadens behov. Detta bör självklart gälla med de begränsningar av ansvaret som följer av godkännandet som huvudman och att enskilda huvudmän inte har samma ansvar som en kommun att erbjuda alla behöriga ungdomar ett allsidigt urval av utbildning. Vidare är det enligt förslag i prop. 2021/22:45 inte avsett att huvudmannen ska kunna låta verksamheten vila en längre tid, dvs. att huvudmannen under en längre tid inte bedriver viss utbildning som den har godkännande för. Regionala planeringsunderlag kan utgöra en gemensam referenspunkt för både offentliga och enskilda huvudmän och

ett verktyg för att identifiera behov av justeringar av dimensioneringen av olika utbildningar.

Regioner som bedriver gymnasieutbildning bör också omfattas

Utredningen föreslår att samma princip för dimensionering också ska gälla regioner som är huvudmän för gymnasieskola. En region får anordna utbildningar på sådana nationella program som avser naturbruk och omvårdnad och får efter överenskommelse med en kommun anordna utbildning även på andra nationella program (15 kap. 31 § skollagen). När det gäller introduktionsprogram får en region som anordnar ett nationellt program anordna programinriktat val som är inriktat mot det nationella programmet (17 kap. 17 §). Vidare får en region efter överenskommelse med en kommun även anordna yrkesintroduktion och individuellt alternativ (17 kap. 18 §). Regeringen anser att regionernas planering och dimensionering av utbildningen bör ske på motsvarande sätt som kommunernas. Regeringen föreslår alltså att även regioner ska bestämma vilka utbildningar som ska erbjudas och antalet platser på dessa med hänsyn till såväl ungdomarnas efterfrågan som arbetsmarknadens behov.

Utbudet av yrkesutbildning inom komvux bör anpassas till arbetsmarknadens behov

Komvux spelar en viktig roll för arbetsmarknadens kompetensförsörjning. För att tydliggöra detta har de övergripande målen för komvux kompletterats så att det numera framgår att utbildningen ska utgöra en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet (20 kap. 2 § skollagen, jfr prop. 2019/20:105). För att bidra till att uppfylla målet bör utbudet av yrkesutbildning inom komvux också vara tillräckligt brett för att dels svara mot vuxnas efterfrågan och behov, dels svara mot de behov som finns på arbetsmarknaden. Kommunernas utbud av yrkesutbildning inom komvux matchar i dag ofta en efterfrågan som finns på delar av arbetsmarknaden, företrädelsevis utbildningar med inriktning mot vård och omsorg samt barn och fritid. Regeringen konstaterar dock att utbudet av utbildningar inriktade mot andra yrkesområden inte i samma utsträckning svarar mot behoven på arbetsmarknaden och regeringen menar att de varierande behov av gymnasialt yrkesutbildad arbetskraft som finns inom olika delar av svensk arbetsmarknad bättre behöver tillgodoses. Regeringen bedömer att yrkesutbildning inom komvux i större utsträckning behöver anpassas till arbetsmarknadens behov för på så sätt bidra till en stärkt kompetensförsörjning och underlätta vuxnas etablering på arbetsmarknaden.

Att delta i komvux på gymnasial nivå är en rättighet för alla med behörighet till sådan utbildning i syfte att uppnå behörighet till högskoleutbildning eller utbildning inom yrkeshögskolan. Hemkommunen har en skyldighet att se till att de som har rätt att delta i en utbildning och önskar delta i den, också får det. Om utbildningen inte erbjuds av hemkommunen har den som har rätt att delta i utbildning på gymnasial nivå rätt att delta i sådan utbildning i en annan kommun än sin hemkommun eller i en region, om utbildningen finns där (20 kap. 19 §19 e § skollagen). Utöver den rättighetsbaserade utbildningen ska kommunerna sträva efter att erbjuda utbildning som svarar mot efterfrågan och behov (20 kap. 16 §), vilket

bl.a. omfattar yrkesutbildning inom komvux. Antal platser inom sådan utbildning påverkas även av storleken på det riktade statsbidraget för regionalt yrkesvux (se även avsnitt 4.2).

När bestämmelsen om att utgångspunkten för utbildningen av en enskild elev ska vara elevens behov och förutsättningar (20 kap. 2 § andra stycket) infördes i skollagen anförde den dåvarande regeringen att det ur ett tillväxtpolitiskt perspektiv är viktigt att beakta arbetsmarknadens behov även om utgångspunkten ska vara den enskildes behov (prop. 2009/10:165 s. 475). När det gäller kommunernas erbjudande av yrkesinriktad utbildning inom komvux anser regeringen nu att arbetsmarknadens behov behöver ges en mer framträdande roll och att detta tydligt bör komma till uttryck i skollagen. Av skollagen bör det framgå att när kommunen bestämmer sitt erbjudande av sådan utbildning så ska, utöver hänsyn till vuxnas efterfrågan och behov, hänsyn också tas till arbetsmarknadens behov.

Vid bedömningen av arbetsmarknadens behov bör kommunen beakta de förhållanden som regeringen beskriver tidigare i detta avsnitt, exempelvis när det gäller lokala, regionala och nationella arbetsmarknadsbehov och elevernas förutsättningar att etablera sig på arbetsmarknaden. Regeringen menar att det kommer att leda till ett bättre anpassat utbud av yrkesutbildning inom komvux. Förslaget att kommunen ska ta hänsyn till vuxnas efterfrågan och behov innebär en viss skärpning i förhållande till den hittillsvarande lydelsen att kommunen ska sträva efter att erbjuda utbildning som svarar mot efterfrågan och behov.

Arbetsförmedlingen och *Malmö kommun* påpekar att även arbetsmarknadsutbildningar bör beaktas vid dimensioneringen av yrkesutbildning inom komvux. Som nämns ovan matchar kommunernas utbud av yrkesutbildning inom komvux ofta den efterfrågan som finns på delar av arbetsmarknaden, främst utbildningar inriktade mot vård och omsorg samt barn och fritid, medan arbetsmarknadsutbildningar i högre utsträckning är inriktade mot andra yrkesområden, t.ex. el- och energiområdet samt fordons- och transportområdet. Regeringen menar att det är angeläget att kommuner och Arbetsförmedlingen samverkar för att helheten i utbildningsutbudet för vuxna, inklusive utbudet av arbetsmarknadsutbildning, bättre ska svara mot arbetsmarknadens behov. Sådan samverkan behövs bl.a. för att undvika ineffektiva dubbla utbildningsvägar och så att arbetsmarknadsutbildningen fungerar som ett komplement till och samspelar med reguljär utbildning. Utbudet av arbetsmarknadsutbildningar bör inte heller vara en anledning till att utbildningsinriktningar som behövs inom komvux inte planeras och prioriteras. Det samlade utbildningsutbudet kan då, på ett effektivt sätt, i högre grad bidra till kompetensförsörjningen och leda till att fler individer kan stärka sin ställning i arbetslivet.

Mot bakgrund av det ovanstående föreslår regeringen, med stöd av en majoritet av remissinstanserna, att en kommun när den bestämmer vilka sammanhållna yrkesutbildningar och yrkesämnen som ska erbjudas, och antalet platser på dessa, ska ta hänsyn till vuxnas efterfrågan och behov av utbildning och arbetsmarknadens behov. Utredningen föreslår att skyldigheten ska avse sammanhållna yrkesutbildningar och yrkesinriktade kurser. Som nämns i avsnitt 4.2 har regeringen föreslagit att ämnesbetyg ska ersätta kursbetyg i bl.a. kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå

(prop. 2021/22:36). Ändringen har som följd att utbildningen på gymnasial nivå ska bedrivas i form av ämnen i stället för kurser. Förslaget i denna lagrådsremiss anpassas till detta. Regeringen återkommer i avsnitt 4.9 om vad som avses med sammanhållna yrkesutbildningar.

4.4 Det ska krävas att kommuner samverkar för ett ändamålsenligt utbud

Regeringens förslag: Det ska införas krav på att varje kommun ska samverka med minst två andra kommuner om uppgifter inom gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning. Samverkan ska ske genom ett avtal (primärt samverkansavtal). Även en samverkan som sker på annan liknande grund ska anses uppfylla kravet.

De samverkande kommunerna bildar ett primärt samverkansområde för utbildningen.

Samverkansavtalet ska avse planering, dimensionering och erbjudande av viss utbildning i gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå. I gymnasieskolan ska avtalet omfatta nationella program och introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion som är utformade för en grupp elever. I kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå ska avtalet omfatta yrkesämnen och sammanhållna yrkesutbildningar.

En kommun ska även kunna ha andra samverkansavtal med en eller flera kommuner och regioner (sekundära samverkansavtal).

Regeringen ska få meddela föreskrifter om undantag från kravet på samverkan med minst två kommuner med hänsyn till kommunernas geografiska placering. Sådana föreskrifter ska också få ange vad som ska gälla i fråga om planering, dimensionering och erbjudande av utbildning för de kommuner som omfattas av undantaget.

Utredningens förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag. Utredningen föreslår att krav på samverkansavtal ska införas i skollagen i två steg. Först ska kravet införas för gymnasieskolan och därefter, med senare ikraftträdande- och tillämpningstidpunkt, för kommunal vuxenutbildning. I fråga om kommunal vuxenutbildning ska samverkan enligt utredningens förslag omfatta yrkesinriktade kurser i stället för yrkesämnen. Utredningen föreslår att ett samverkansavtal som gäller gymnasieskolan ska omfatta ett geografiskt område med minst ett visst antal invånare som ingår i gymnasieskolans målgrupp. Utredningen föreslår också att avtalet ska utformas bl.a. med hänsyn till ett effektivt utnyttjande av samhällets resurser och kommunernas skyldighet att erbjuda ett allsidigt urval av utbildningar. Vidare föreslår utredningen att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om samverkansavtalens omfattning och innehåll.

Remissinstanserna: En majoritet av de instanser som yttrat sig över förslaget är positiva eller har inget att invända, däribland *Statens skolverk*, *Specialpedagogiska skolmyndigheten, Statskontoret, Tillväxtverket, Högskolan Dalarna*, *Bodens*, *Botkyrka, Halmstads* och *Skövde kommuner, Region Dalarna*, *Region Halland*, *Region Jönköping*, *Almega utbildnings-*

företagen, *Byggsektorn*, *Företagarna*, *Industrirådet*, *Svenska Kommunalarbetareförbundet*, *Landsorganisationen i Sverige (LO)* och *Teknikföretagen*.

Företagarna och *Svenskt Näringsliv* anser att bättre samverkan är en förutsättning för att ett brett utbud av utbildningar som möter arbetsmarknadens behov ska kunna erbjudas till en rimlig kostnad. *Industrirådet* välkomnar förslaget och framhåller att många gymnasieutbildningar är dyra och svåra att motivera för små kommuner med få sökande. *LO* anser att förslaget kommer att gagna såväl elevers tillgång till utbildning som arbetsmarknadens kompetensförsörjning på sikt. *Melleruds kommun* anför att det inom vuxenutbildningen är av stor vikt att samverkan sker mellan huvudmän, inte minst för att kunna öka bredden i utbildningsutbudet. *Sveriges Elevkårer* och *Sveriges Elevråd* anser att det ligger i elevernas intresse att ett brett utbildningsutbud säkras genom samverkan.

Flera remissinstanser som är positiva till förslaget lämnar förslag på justeringar eller önskar förtydliganden när det gäller vilka huvudmän eller utbildningsformer som berörs av kravet på samverkansavtal. *Botkyrka kommun* understryker att förslaget om krav på samverkan även bör gälla enskilda huvudmän. *Region Sörmland* anser bl.a. att det är oklart hur regionala skolhuvudmän ska medverka i samverkan. *Specialpedagogiska skolmyndigheten* anser att det saknas tillräckliga överväganden om varför gymnasiesärskolan och komvux som särskild utbildning utesluts från förslaget och vilka risker det medför för denna grupp. Även *Riksförbundet FUB – för barn, unga och vuxna med intellektuell funktionsnedsättning* undrar varför gymnasiesärskolan inte ingår i förslaget. Vidare föreslås gemensamma samverkansområden för gymnasieskola och komvux av några remissinstanser, däribland *Industrirådet och Svenskt Näringsliv*. *Region Dalarna* anför att det saknas en tydlig beskrivning av hur regionalt utvecklingsansvariga kan medverka och utgöra samverkanspart för genomförandet. Andra remissinstanser som är positiva till samverkan lyfter vissa utmaningar med förslaget. *Norrbottens kommuner* framhåller att en centralisering av utbildning medför att elever med för långa pendlingsavstånd tvingas lämna hemorten och inackorderas och påpekar att stor hänsyn bör tas till att dagpendling långa sträckor och inackordering kan vara påfrestande för eleverna och även riskera att påverka studierna negativt. *IFAU* ställer sig frågande till om pendling mellan kommuner är en bra lösning för de elever som saknar behörighet till ordinarie gymnasieutbildningar.

Flera remissinstanser ser en rad problem med förslaget, bl.a. när det gäller skilda förutsättningar för stora och små kommuner, intressekonflikter och ansvarsfrågan om kommuner inte kommer överens. *Jönköpings kommun* uppfattar en viss otydlighet kring själva bildandet av samverkansområdena, avseende bl.a. definition av område men även kring vem eller vilka som vid bildandet ges tolkningsföreträde av ett område. *Region Östergötland* ser att förslaget kan påverka kommunernas uppdrag, genom ett ökat ansvar att betala för tomma utbildningsplatser och att samtidigt ha beredskap vid förändringar. *Göteborgsregionen* tillstyrker huvudsakligen samverkan inom gymnasieskolan, men avstyrker förslaget om att all yrkesutbildning inom komvux ska vara regionalt sökbar. Regionen anser att det riskerar att minska den enskilda kommunens frihet att erbjuda

utbildningar som kommunen själv finansierar för att ytterligare utöka det egna utbudet.

Några remissinstanser, bl.a. *Friskolornas riksförbund*, *Göteborgs kommun*, *Nacka kommun, Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* och *WATMA Education AB*, avstyrker förslaget om krav på samverkansavtal. *Friskolornas riksförbund* anför att samarbete måste vara av frivillig karaktär för att leda till nytta. *Göteborgs kommun* anför bl.a. att det finns en uppenbar risk att förslaget leder till intressekonflikter mellan de samverkande kommunerna och ifrågasätter om det är rätt väg att gå att lagstifta om att kommuner ska samverka med varandra. *Lärarförbundet* anför bl.a. att utredningens förslag på samverkansmodell skapar en otydlighet i ansvarsfördelningen och i styrkedjan. Samarbeten kräver ordnade, transparenta former som är likvärdiga över landet. *Lärarnas riksförbund* anger som grund för sin avstyrkan att tre kommuner utgör en för liten enhet, samt att staten behöver ta ett större ansvar. *Nacka kommun* ser positivt på samverkan men vänder sig emot att staten ska definiera hur samverkan ska se ut genom att kräva upprättande av samverkansavtal. *SKR* anser bl.a. att avtalssamverkan av princip bör utgöra en möjlighet och inte en lagreglerad skyldighet för kommuner.

Skälen för regeringens förslag

Många kommuner samverkar i dag men det är ovanligt att utbildningsutbudet planeras och dimensioneras gemensamt

Kommunernas storlek, befolkningsunderlag och geografiska förutsättningar ger olika möjligheter att erbjuda gymnasiala utbildningar i egen regi. Tillgången till lärare och andra resurser kan också påverka vilka utbildningar som erbjuds. Som framgår av avsnitt 4.2 kan dock utbildningserbjudandet inom gymnasieskolan och komvux breddas genom samverkan med andra kommuner.

Utredningen har undersökt hur regional samverkan om och planering av gymnasial utbildning fungerar i dag och har bl.a. genomfört en kartläggning av befintliga samverkansområden. Resultatet av undersökningen visar att dagens samverkan varierar både när det gäller vilka utbildningar som ingår och vad man samverkar om. Inom gymnasieskolan omfattar samverkan vanligtvis samtliga nationella program men mer sällan introduktionsprogrammen. När samverkan är som mest fördjupad hanteras det formella beslutsfattandet över utbudet genom ett gymnasieförbund som bildats av kommunerna. När samverkan är som minst fördjupad är det i princip bara förstahandsmottagandet till nationella program som regleras mellan kommunerna, dvs. möjligheten för ungdomarna att söka fritt bland utbildningar som erbjuds inom samverkansområdet. Samverkan kan även inkludera andra funktioner som t.ex. gemensamt överenskomna beräkningsgrunder för interkommunal ersättning och ansvar för antagning i form av delegerad myndighetsutövning alternativt gemensam teknisk plattform som stödjer antagningsprocessen. Regional samverkan kring vuxenutbildningen sker i dag företrädelsevis avseende utbildningar som finansieras genom statsbidraget för regionalt yrkesvux eftersom samverkan uppställs som villkor för statsbidraget. Samverkan kan dock i några fall även omfatta andra utbildningar inom komvux. Omfattningen av samverkan kring regionalt yrkesvux är dock mycket skiftande. I en del sam-

verkansområden handlar det enbart om en gemensam ansökan om statsbidrag, varefter medlen fördelas ut till varje enskild kommun. I andra samverkansområden innehåller samverkan många fler komponenter.

Regeringen konstaterar att det är ovanligt att utbildningsutbudet är föremål för en gemensam planering och dimensionering av kommunerna, trots att annan slags samverkan om gymnasieskolans utbildningar är vanligt förekommande. Även när det gäller samverkan om regionalt yrkesvux är gemensam planering och dimensionering ovanlig. Det handlar då snarare om samverkan kring statsbidraget som är av mer administrativ art.

Bristande samverkan påverkar människors tillgång till och kommunernas möjlighet att erbjuda ett brett utbildningsutbud

Skillnaderna i samverkan påverkar ungdomars och vuxnas lika tillgång till ett brett utbildningsutbud. De nationella programmen i gymnasieskolan är relativt väl spridda geografiskt och tillgängligheten på programnivå har förbättrats över ett lite längre tidsperspektiv. Elevernas tillgång till inriktningarna inom pendlingsavstånd är dock mer begränsad. Begränsningarna gäller främst yrkesprogrammen, och i synnerhet vissa inriktningar på dessa program. Situationen inom VVS- och fastighetsprogrammet kan användas som ett illustrerande exempel. Inriktningarna på detta program med få elever – i synnerhet fastighet, men även kyl- och värmepumpsteknik samt ventilationsteknik – har försvunnit från flera pendlingsområden. Oftast handlar det om en utfasning på grund av lågt antal sökande, men i vissa fall kan nedläggningen bero på att redan få platser i form av gymnasial lärlingsutbildning försvunnit helt. Denna utveckling sker trots att branschen bedömer att det finns stora rekryteringsbehov när det gäller några av de yrken som dessa inriktningar leder till.

Regeringen konstaterar också att då samverkan mer sällan omfattar introduktionsprogrammen, är elever som inte är behöriga till nationella program beroende av att hemkommunerna själva anordnar utbildningen. Utredningens undersökning visar exempelvis att erbjudandet om introduktionsprogrammet programinriktat val är snävare och inkluderar färre möjliga yrkesområden att utbilda sig mot jämfört med erbjudandet för eleverna som är behöriga till yrkesprogrammen. Utbudet av yrkesutbildning inom komvux lokalt och regionalt, liksom av gymnasieskolans utbildningar, påverkar sannolikt vilka utbildningar som söks och som därmed bedrivs. Vård- och omsorgsutbildning finns tillgänglig i hela landet. Vissa yrkesutbildningar bedrivs endast i ett fåtal kommuner. Det gäller t.ex. utbildningar inom områdena fordon, bygg, el och industri. Utredningen konstaterar att kommunerna inte alltid tar på sig kostnaden för en vuxen som sökt en utbildning i en annan kommun. Detta innebär att individen är hänvisad till att gå de utbildningar som erbjuds av hemkommunen och därför kan ha ett relativt begränsat utbud av utbildningar att välja mellan.

Brister i samverkan och samordning av utbildningsutbudet bidrar till att de resurser som samhället avsätter för utbildning inte används på ett effektivt sätt. I sin granskning av svensk yrkesutbildning konstaterar OECD i rapporten Vocational Education and Training in Sweden (OECD 2019) att det i genomsnitt går färre yrkesutbildningselever per skola på svenska gymnasieskolor i jämförelse med andra länder. Detta kan, enligt OECD,

försvåra möjligheterna att erbjuda vissa yrkesutbildningar exempelvis inom högteknologiska områden med krav på specialiserad lärarkompetens och dyr utrustning.

I sin undersökning av befintlig kommunsamverkan har utredningen sett flera exempel på hur samma utbildning erbjuds på flera platser inom samma elevpendlingsområde, trots små elevvolymer. Flera anordnare kan i och för sig bidra till både ökad valfrihet och kortare restider för eleverna men riskerar även att driva upp kostnaderna. Yrkesprogrammen är särskilt sårbara när elevunderlaget är litet och när elevantalet minskar. I gymnasieskolan bedrivs undervisning i yrkesämnen ofta i mindre grupper, vilket bidrar till yrkesprogrammens högre kostnad. Små elevvolymer innebär också att kostnaden per elev i ännu högre grad ökar om skolan inte lyckas fylla sina platser. Behovet av att bedriva undervisningen med tillräckligt stora undervisningsgrupper kan därför stå i konflikt med ambitionen att erbjuda ett allsidigt utbildningsutbud.

Liknande utmaningar finns även inom komvux. Det största hindret för att kunna upprätthålla ett brett utbud av yrkesutbildningar inom komvux är för få sökande, enligt två tredjedelar av kommunerna som besvarade SKR:s enkät som redovisas i rapporten Utbud, söktryck och samverkan i yrkesvux (SKR, 2018). Ytterligare hinder är alltför små elevvolymer i närområdet och bristande ekonomiska resurser. Trots att kommunerna har ett ansvar att förutom rättighetsbaserad utbildning sträva efter att erbjuda utbildning som svarar mot vuxnas efterfrågan och behov anför kommunerna, enligt utredningen, att de i första hand prioriterar finansiering av rättighetsbaserad utbildning, vilket kan leda till att de inte har tillräckliga resurser till finansiering av yrkesutbildning för vuxna. Följden kan då bli ett utbud av yrkesutbildning som varken möter efterfrågan bland presumtiva elever eller behoven på arbetsmarknaden fullt ut.

Utifrån sin analys av svensk yrkesutbildning lämnar OECD flera förslag på hur yrkesutbildningen i Sverige kan utvecklas så att den blir mer effektiv och för att matchningen mellan utbildningsutbudet och arbetsmarknadens behov kan förbättras. Enligt OECD bör ett första steg vara att samarbete mellan anordnare av yrkesutbildning uppmuntras. Regeringen delar OECD:s bedömning. I Sverige är dock den gymnasiala utbildningen för ungdomar organiserad i en sammanhållen gymnasieskola där unga kan välja mellan både yrkesprogram och högskoleförberedande program. Därför bedömer regeringen att ett utvecklat samarbete behöver inkludera även gymnasieskolans högskoleförberedande program.

Kommunerna bör samverka om planering, dimensionering och erbjudandet av vissa utbildningar i gymnasieskolan och komvux

Regeringen bedömer att utan en utvecklad samverkan mellan kommuner kommer det inte att finnas tillräckliga förutsättningar för att kunna erbjuda utbildning utifrån arbetsmarknadens behov så som föreslås i avsnitt 4.3. En fördjupad samverkan kan även bidra till att ungdomar och vuxna får tillgång till ett bredare och mer allsidigt utbud av utbildningar. Kommunerna kan enligt gällande ordning själva avgöra om de vill avtala om samverkan och i så fall vilka uppgifter samverkan ska avse. Med hänsyn till de erfarenheter som finns av kommunernas samverkan på området hittills finns dock skäl att överväga en förändrad reglering.

Samverkan kan, som flera remissinstanser påpekar, innebära utmaningar för kommunerna. Kommunernas skilda storlek, geografiska läge, administrativa kapacitet och ekonomiska resurser likväl som tidigare erfarenheter av samarbete kan också påverka förutsättningarna för samverkan. *SKR*, som avstyrker utredningens förslag, anser att kravet kan bli svårt att leva upp till som enskild kommun om man hamnar i en situation där det inte går att nå en överenskommelse med minst två andra kommuner. SKR ställer sig frågande till vad ett lagkrav på samverkan kan lösa av de frågor och svåra situationer som uppstår när kommuner ska komma överens och samtidigt utgå från den kommunala kompetensen enligt kommunallagen. *Nacka kommun* ser positivt på samverkan, men vänder sig emot att staten ska definiera hur samverkan ska se ut genom att kräva upprättande av samverkansavtal. Kommunen undrar hur tomma platser och utbyggnaden av framtida gymnasieplatser ska finansieras. *Lidingö stad* är i grunden positiv till samverkan men saknar en analys av hur de samverkande kommunerna ska kunna enas kring dimensionering och utbud sinsemellan. Även andra remissinstanser, bl.a. *Region Jämtland Härjedalen* och *Lärarförbundet*, lämnar liknande synpunkter. Regeringen återkommer nedan i frågan om den kommunala självstyrelsen, men vill här med anledning av remissinstansernas synpunkter anföra följande.

Regeringen anser att formella överenskommelser om planering, dimensionering och erbjudande genom avtal om samverkan ger goda förutsättningar för ett framåtsyftande arbete och en stabilitet i samverkan, där såväl enskilda kommuner som andra aktörer, exempelvis enskilda utbildningsanordnare inom komvux, vet vad som förväntas av dem. Det ger även en bra grund för uppföljning och förutsättningar för ett systematiskt kvalitetsarbete. Genom formella samverkansprocesser främjas dialogen kring frågor om planering och dimensionering av utbildningsutbudet, t.ex. när det gäller att identifiera gemensamma utmaningar och diskutera potentiella lösningar. Regeringen menar vidare att samverkan genom avtal har fördelar ur ett demokratiperspektiv. Det främjar enskildas möjligheter att få insyn i den kommunala verksamheten, något som annars kan vara svårt att följa vid olika former av kommunal samverkan. Genom avtal skapas därför förutsättningar för både en transparant och stabil samverkan.

Som *Föreningen Sveriges Skolchefer* påpekar bygger utredningens förslag vidare på den samverkan som sker redan i dag runt om i landet. De regionala förutsättningarna skiljer sig åt. Erfarenheter från olika samverkansområden kan dock bidra med lärdomar om vad som kan främja samverkan och hur planering och dimensionering kan samordnas och utvecklas. Detta gäller oavsett om ett samverkansområde innefattar en större stad eller centralort eller består av flera kommuner i glesbygd. Utredningens kartläggning av samverkan om gymnasieskolan visar t.ex. hur kommuner kan gå samman för att bevara och stödja en smal eller kostsam utbildning som samtidigt bedöms vara strategisk viktig ur ett kompetensförsörjningsperspektiv. Inom regionalt yrkesvux finns flera exempel på samverkan mellan kommuner när det gäller regional placering av utbildningar och samverkan med arbetslivet, regionerna och Arbetsförmedlingen i syfte att anpassa utbudet efter arbetsmarknadens behov. Det finns också exempel på hur kommunerna genom att gemensamt avsätta resurser utvidgar utbudet av yrkesutbildning och på så sätt möter kravet i 20 § förordningen om statsbidrag för regional yrkesinriktad

vuxenutbildning att finansiera ett antal årsstudieplatser utöver de platser som de beviljas statsbidrag för.

Bland andra *Lycksele kommun* och *Region Jämtland Härjedalen* är positiva till samverkan, men anser att staten behöver ta ett ansvar för likvärdiga förutsättningar i hela landet och säkerställa ett grundutbud av utbildningar för alla elever i landet inom rimligt avstånd från hemorten. *Sveriges Skolledarförbund* invänder mot kravet på samverkan och anför att det inte går att förvänta sig att systemet kommer att fungera som avsett om det inte tillförs statliga medel för att finansiera utbudet, både när gäller gymnasieskola och komvux. Även *SKR* lyfter ekonomiskt risktagande som ett hinder för att få till nödvändig förbättring och föreslår ett ekonomiskt incitament, t.ex. i form av statligt startbidrag, Både *Lärarförbundet* och *Lärarnas Riksförbund* anför behovet av en starkare nationell styrning och av att staten tar ett brett helhetsgrepp om gymnasieutbildningen. Vidare anser förbunden att en statlig regional aktör eller regional myndighetsstruktur bör utgöra kärnan i planerings- och dimensioneringsarbetet. Lärarförbundet anser också att ett system med samverkansavtal sannolikt blir ganska svårt att överblicka och gör styrningen av gymnasieskolan otydlig och beslutsfattandet svårtillgängligt.

Förslaget om krav på samverkan innebär inte någon förändring av kommunernas ansvar att erbjuda ungdomar och vuxna utbildning av god kvalitet. Regeringen delar således Lärarförbundets synpunkt om att kommunerna alltid ska ha höga ambitioner för sina gymnasieskolor och att dessa ska tillförsäkras de förutsättningar och resurser som krävs för att implementera skolans styrdokument. Detsamma gäller även för komvux. Samtidigt skiljer sig de ekonomiska förutsättningarna åt mellan enskilda kommuner. För att skapa likvärdiga förutsättningar i hela landet har det därför sedan lång tid tillbaka funnits olika system för att utjämna dessa skillnader. Det nuvarande systemet för kommunalekonomisk utjämning som reviderades 2020 tar bl.a. hänsyn till merkostnader för gymnasieskola i glesbygd, se förordningen (2004:881) om kommunalekonomisk utjämning. Vidare finansieras yrkesinriktad utbildning inom komvux genom statsbidraget för regionalt yrkesvux. Regeringen bedömer därför att det inte finns behov av ytterligare statsbidrag, men anser att staten behöver ta ett större ansvar för ökad kvalitet och likvärdighet och har därför gett skolmyndigheterna i uppdrag att arbeta vidare med nationella målsättningar, delmål och indikatorer. Inom ramen för uppdraget ska Skolverket ska även inrätta flera nya kontor runtom i landet för att komma närmare huvudmännen. Inrättande av nya kontor ska påbörjas under 2022 (U2021/03837).

Sammantaget bedömer regeringen att en fördjupad samverkan är nödvändig för att skapa goda förutsättningar att erbjuda och upprätthålla ett ändamålsenligt utbildningsutbud som tar hänsyn till kompetensbehoven på arbetsmarknaden. Regeringen föreslår därför att det i skollagen bör införas krav på att varje kommun ska samverka med andra kommuner om planering, dimensionering och erbjudande av viss utbildning inom gymnasieskolan och komvux. Samverkan bör ske genom ett avtal, benämnt primärt samverkansavtal. De samverkande kommunerna bildar ett primärt samverkansområde för utbildningen. Benämningarna anknyter till avtalens funktion inom området, och att det kan finnas även annan samverkan. Kommuner och regioner som vill gå längre

i sin formella samverkan kan, som framgår av avsnitt 4.2, bilda kommunalförbund och lämna över skötseln av kommunala angelägenheter till förbundet. Regeringen bedömer att de uppgifter som följer av kravet på samverkan även bör kunna utföras inom ramen för ett kommunalförbund eller genom att ett kommunalförbund samverkar med en eller flera kommuner. Regeringen föreslår därför att även en grund för samverkan som motsvarar ett formellt samverkansavtal ska kunna anses som ett primärt samverkansavtal vid tillämpningen av det nya kravet.

Kravet på samverkan bör omfatta nationella program, vissa introduktionsprogram samt yrkesinriktad utbildning inom komvux

I avsnitt 4.3 föreslår regeringen en förändrad princip för planering och dimensionering och vilka utbildningar som bör omfattas av denna princip. När det gäller gymnasieskolan bör den omfatta utbildning på nationella program samt på introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion, utformade för en grupp elever. För kommunal vuxenutbildning bör den omfatta yrkesämnen och sammanhållen yrkesutbildning i utbildning på gymnasial nivå. För att möjliggöra en mer strategisk planering och dimensionering av utbildningsutbudet menar regeringen att det är rimligt att dessa utbildningar omfattas av kravet på samverkan.

IFAU lyfter frågan om elever som saknar behörighet till gymnasieskolans nationella program och undrar om pendling mellan kommuner är en bra lösning för denna grupp. När programinriktat val och yrkesintroduktion utformas för en grupp elever blir utbildningen sökbar, vilket innebär att utbildningen inrättas i förväg och att utbildningens huvudsakliga innehåll är fastlagt innan eleven söker utbildningen. Enligt Skolverket leder introduktionsprogram med tydlig yrkesinriktning som programinriktat val och yrkesintroduktions med större sannolikhet till sysselsättning (Introduktionsprogram, eleverna och deras sysselsättning efteråt, Skolverket, 2019). Regeringen anser därför att det är angeläget att även ungdomar som inte är behöriga till de nationella programmen ges möjlighet att söka bland ett brett utbud av utbildningar inom områden där det finns ett arbetsmarknadsbehov. Regeringen vill här understryka att introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion också kan utformas för en enskild elev. Detta innebär att kommunerna även i fortsättningen har möjlighet att skapa individuella lösningar och utforma en utbildning utifrån elevernas skilda behov, intressen och förutsättningar.

Arbetsförmedlingen tillstyrker förslaget om krav på samverkan, men avstyrker däremot att förslaget inte omfattar övriga utbildningar inom komvux. Myndigheten bedömer att det riskerar att leda till att planeringen av kombinationsutbildningar mellan yrkesutbildning och övrig komvux försvåras. I motsats till myndigheten bedömer regeringen att krav på samverkan när det gäller sammanhållna yrkesutbildningar möjliggör för kommunerna att erbjuda ett bredare utbud av kombinationsutbildningar. Redan i dag är det många kommuner som med stöd av statsbidraget för regionalt yrkesvux erbjuder s.k. kombinationsutbildningar där yrkesutbildning kombineras med utbildning i svenska för invandrare (sfi) eller svenska som andraspråk. Vidare vill regeringen här påminna om kommunernas möjlighet att frivilligt samverka om andra utbildningar

inom komvux (23 kap. 21 och 22 §§ skollagen). Kommunerna inom ett primärt samverkansområde kan genom en sådan frivillig samverkan exempelvis erbjuda utbildningar där sfi och yrkesutbildning integreras, När utbildningar integreras upplevs det som en helhet av eleverna, och som en utbildning där man möts av höga och tydliga förväntningar och där man med stöd i en sammanhållen grupp lär och tränar både språk- och yrkesfärdigheter i ett meningsfullt och strukturerat sammanhang. En integrerad utbildning bedöms därför kunna ge större möjligheter till effektivt lärande.

Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) anför att det saknas tillräckliga överväganden om varför gymnasiesärskolan och komvux som särskild utbildning utesluts ur förslaget och vilka risker det medför för denna grupp. Regeringen anser att samverkan även när det gäller gymnasiesärskolan och komvux som särskild utbildning kan bidra till ett bredare utbud av utbildningar. Ett krav på samverkan kring planering och dimensionering förutsätter dock att det finns tillgång till data och analyser av bl.a. etableringen på arbetsmarknaden efter avslutad utbildning. Sådana data finns ännu inte tillgängliga för gymnasiesärskolan och komvux som särskild utbildning. Det är först sedan 2019 som en sådan systematisk uppföljning av elever i dessa skolformer möjliggjorts genom att Skolverket numera tillåts använda uppgifter på individnivå. Vidare kan analyser av arbetsmarknadsetableringen, dvs. vad en viss utbildning leder till, försvåras av små elevvolymer inom gymnasiesärskolans och komvux som särskild utbildning. Regeringen bedömer därför att det inte finns tillräckligt underlag för att i dagsläget föreslå krav på samverkan om planering, dimensionering och erbjudandet av utbildningar inom gymnasiesärskolan och komvux som särskild utbildning på gymnasial nivå. Regeringen vill dock i detta sammanhang påpeka att både gymnasiesärskolan och komvux som särskild utbildning på gymnasial nivå ska bidra till unga och vuxnas etablering i arbetslivet. Som SPSM påpekar kan därför även målgrupperna för dessa utbildningar gynnas av ett bredare utbildningsutbud. Kommunerna kan i enlighet med gällande lagstiftning (18 kap. 27 § och 23 kap. 21–23 §§) frivilligt avtala om samverkan om erbjudande av utbildning inom gymnasiesärskolan och komvux som särskild utbildning på gymnasial nivå. Det finns enligt regeringens mening inget hinder för att en sådan samverkan samordnas med den samverkan som sker utifrån ett primärt samverkansavtal. Även i dessa fall kan de regionala planeringsunderlagen som Skolverket föreslås ta fram fungera som ett stöd (se även avsnitt 5.3).

Med utgångspunkt i ovanstående föreslår regeringen att ett primärt samverkansavtal för gymnasieskolan bör avse planering, dimensionering och erbjudande av utbildning på nationella program och på introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion som är utformade för en grupp elever. För komvux bör ett primärt samverkansavtal avse planering, dimensionering och erbjudande av yrkesämnen och sammanhållna yrkesutbildningar i utbildning på gymnasial nivå.

De nya principerna för planering och dimensionering bör beaktas inom ramen för den primära samverkan

I avsnitt 4.3 föreslår regeringen en ändrad princip för hur utbildningsutbudet bör utformas i gymnasieskolan och komvux. Ändringen innebär att en kommun när den bestämmer vilka utbildningar som ska erbjudas och antalet platser på dessa ska ta hänsyn även till arbetsmarknadens behov. Detta bör beaktas av kommunerna också inom ramen för det primära samverkansavtalet. Kommunerna som samverkar bör gemensamt komma överens om vilka utbildningar som ska erbjudas och antalet platser på dessa.

Sveriges Skolledarförbund anser att det är svårt att få en uppfattning om i vilken utsträckning varje samverkansområde behöver säkerställa att all den arbetskraft regionen behöver kan utbildas på de egna gymnasieskolorna. Andra remissinstanser bedömer att det finns risk att förslaget om samverkansavtal minskar den enskilda kommunens frihet att erbjuda utbildningar inom komvux utifrån de lokala arbetsmarknadsbehoven. Bland annat *Göteborgsregionen* och *Malmö kommun* anser att utöver det gemensamma utbudet bör det finnas möjlighet för respektive kommun att erbjuda andra utbildningar baserat på det lokala behovet.

Regeringen återkommer i frågan om erbjudandet av utbildning inom ett primärt samverkansområde i avsnitt 4.5 när det gäller gymnasieskolan och i avsnitt 4.8 när det gäller komvux på gymnasial nivå, men vill här anföra följande. I motsats till vad regionen och kommunen anför menar regeringen att ett bredare utbud och en effektiv samverkan åstadkoms bäst om erbjudandet omfattar all yrkesinriktad utbildning inom samverkansområdet. Detta innebär dock inte att kommunerna i samverkan bör bortse från lokala behov. I avsnitt 4.3 beskriver regeringen närmare vilka omständigheter som huvudmän inom gymnasieskola och komvux behöver ta hänsyn till i bedömningen av arbetsmarknadens behov och på vilket sätt statligt framtagna regionala planeringsunderlag kan fungera som stöd (se även avsnitt 5.3). Av beskrivningen framgår bl.a. att såväl lokala som regionala och nationella behov bör beaktas i bedömningen av arbetsmarknadens behov. Samverkan om planering och dimensionering kan exempelvis handla om lokalisering av utbildningarna, hur många kommuner som ska erbjuda de vanligaste utbildningarna och var utbildningar med färre platser strategiskt ska placeras. Här kan kommunerna i samverkan ta hänsyn till kunskap om exempelvis pendlingsmöjligheter och lokala arbetsmarknadsbehov. Genom gemensam antagning, där sådan förekommer, kan kommunerna få en bild av vilka utbildningar ungdomar och vuxna efterfrågar. Planering kan också handla om vilka kommuner som har kompetens att genomföra vissa typer av utbildningar, möjligheten att erbjuda yrkesutbildning som lärlingsutbildning eller hur ansvaret för utbildningar som kräver dyr utrustning och material kan fördelas. Som *Hedemora* kommun anför kan vid dimensioneringen hänsyn även tas till möjligheter till samläsning mellan olika program i gymnasieskolan samt mellan gymnasieskola och komvux. Det kan även, som *Jönköpings kommun* betonar, ur ett elevperspektiv vara angeläget med ett brett utbud av arbetsmarknadsrelevanta utbildningar på attraktiva gymnasieskolor inom samverkansområdet. Även funktionshinders- och jämställdhetsperspektivet kan beaktas i planeringen, exem-

pelvis när det gäller lokalisering av utbildningar. När det gäller komvux kan planeringen även innebära en dialog om vilka utbildningar som kan erbjudas på distans eller som bör erbjudas i form av kombinationsutbildningar.

Regeringen anser också att en effektiv samverkan kring planering och dimensionering kräver tillgång till statistik, fakta och analyser som underlag för beslut i form av t.ex. nulägesbeskrivningar och prognoser om kompetensbehov samt uppgifter om utbildningsutbud och elevers efterfrågan. Tillgången till och förutsättningar för att ta fram sådana underlag varierar dock över landet. Som nämns i avsnitt 5.3. avser regeringen därför att ge uppdrag till Statens skolverk att ta fram regionala planeringsunderlag som stöd för planering och dimensionering. I likhet med *Region Dalarna* bedömer regeringen att även regionerna kan bidra med analyser och kunskapsunderlag, se avsnitt 5.2.

Region Jönköpings län saknar en diskussion om hur samspelet mellan den statliga och kommunala nivån kan fördjupas och utvecklas genom att den regionala nivån och de regionalt utvecklingsansvariga aktörerna också blir en viktig samtalspart när det gäller planering, dimensionering och erbjudande av gymnasial utbildning. Även *SKR* saknar en mer utvecklad analys av de formella regionernas uppdrag, som regionalt utvecklingsansvarig aktör, och hur deras arbete hänger ihop med de åtgärder som föreslås. Lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar innebär bl.a. att regionerna och Gotlands kommun ska utarbeta och fastställa en strategi för länets utveckling och samordna insatser för genomförandet av strategin. Utifrån lagen har regionerna fått en rad uppdrag och erbjudanden som bl.a. inkluderar att tillhandahålla analyser och prognoser av privat och offentlig sektors behov av kompetens på kort och lång sikt (N2017/07699, N2020/03076). Regeringen delar således Region Jönköpings län bedömning om att den regionala utvecklingsansvarige aktörens kapacitet bör beaktas när en ny modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning införs och återkommer i avsnitt 5.2 med förslag på hur regionernas roll i kompetensförsörjningsarbetet kan utvecklas och förstärkas.

Ett primärt samverkansområde behöver vara tillräckligt stort

För att samverkan om planering och dimensionering av utbudet ska gå att utföra på ett effektivt sätt krävs att upptagningsområdet där elever kan resa och söka till utbildningar inte är alltför snävt. Hur många kommuner som behöver samverka för att området ska vara ändamålsenligt kan dock variera beroende på bl.a. kommunernas storlek, elevunderlaget och pendlingsmöjligheter. Utredningens kartläggning visar att en stor majoritet av alla kommuner samverkar i dag med andra kommuner om utbudet av utbildning. När det gäller gymnasieskolan så är det 240 kommuner som ingår i något samverkansområde med fritt sök på nationella program. I snitt ingick 10 kommuner, men storleken på områdena skiljer sig mycket åt och varierar från 3 kommuner till 37 kommuner. Andra kommuner har ingått flera bilaterala samverkansavtal med grannkommuner, medan ett antal kommuner inte har några samverkansavtal om gymnasieskolan, eller mycket begränsat förekommande samverkan med andra kommuner. Som beskrivs i avsnitt 4.2 anges i förordningen om statsbidrag för regional

yrkesinriktad vuxenutbildning att minst tre kommuner ska samverka om planering och genomförande av utbildningen. I ansökningsomgången 2020 beviljades samtliga 290 kommuner statsbidrag för regionalt yrkesvux. Totalt har kommunerna ansökt i 46 olika kommunkluster, med 3–16 kommuner i varje kluster, med undantag för Gotland som av Skolverket beviljats undantag från kravet på samverkan.

Göteborgsregionen är tveksam till att ett samverkansområde ska omfatta minst tre kommuner och anser att detta kan leda till att befintliga samverkansområden blir mindre. Även *Lärarnas Riksförbund* anser att tre kommuner utgör en för liten enhet. *Region Sörmland* anför att det är bekymmersamt att regionalt utvecklingsansvarig aktör inte har en tydligare roll och att det finns en risk för att andra hänsyn än funktionella arbetsmarknader avgör vilka och hur många kommuner som ingår i ett samverkansområde. *Tillväxtverket* anför gällande komvux att ett primärt samverkansavtal ska omfatta en formell region.

Regeringen anser att kommunernas skilda förutsättningar när det gäller storlek, geografiskt läge och pendlingsmöjligheter för elever talar emot ett alltför högt minimikrav gällande antalet kommuner, eller att samverkan ska omfatta alla kommuner i ett visst län. Vidare bedömer regeringen, i likhet med flera remissinstanser, att kommunerna själva bör avgöra vilka kommuner de ska samverka med. Som *Svenskt Näringsliv* anför är det viktigt att den samverkan som redan i dag sker mellan kommuner tas tillvara och att framtida samverkan bygger vidare på principer som fungerar. Ett annat skäl för att kommunerna bör få avgöra vilka de samverkar med är att en del av landets kommuner inte har en entydig relation till ett visst regionalt centrum. Som *Bräcke kommun* och *Jämtlands gymnasieförbund* anför gällande komvux bör samverkansavtalet kunna omfatta fler kommuner än de kommuner som ingår i samma län. Kommunerna bör enligt regeringens mening därför få möjlighet att påverka vilka relationer och förbindelser man väljer att utveckla gentemot kringliggande regioner. Det medför också en möjlighet till omförhandling och en möjlighet för kommuner att byta primärt samverkansområde, vilket kan vara viktigt för mindre kommuner med långa avstånd till flera olika inpendlingsorter. Att inte ge kommunerna ett fritt utrymme att förhandla och utveckla samarbeten på det sätt som kommunen anser är bäst vore att begränsa kommunerna på ett oproportionerligt sätt. Det finns dock inget som hindrar att kommunerna i etablering av primära samverkansområden tar tillvara regionernas kompetens om regionala förutsättningar när det gäller t.ex. arbetsmarknad, kompetensbehov och kollektivtrafik såsom *Region Halland* efterfrågar. Även de regionala planeringsunderlagen som Skolverket föreslås ta fram kan fungera som ett stöd i etableringen av primära samverkansområden.

Övertorneå kommun framhåller att långa avstånd mellan orterna och dåliga kommunikationer innebär att samarbetet försvåras och yrkar att det ska gå att göra undantag från att sluta samverkansavtal mellan tre kommuner. Kommunen anför vidare att förslaget med stor sannolikhet kommer att innebära att kommunen inte kan erbjuda så många program som erbjuds i dag och att ungdomar i stor utsträckning tvingas att flytta från orten för att få läsa den utbildning de önskar, då dagpendling inte är möjlig. Även *Nationellt centrum för svenska som andraspråk* anför att en konsekvens som kan komma av samverkansavtalen är längre restid för

eleverna, och efterlyser en mer detaljerad analys av elevgruppen för att se vad ökade restider skulle innebära för t.ex. en ensamstående vårdnadshavare med begränsade ekonomiska möjligheter att betala resor för sin ungdom eller att betala egna resor och kunna hämta barn på förskolan sent på eftermiddagen efter utbildningsdagens slut.

Regeringen instämmer i beskrivningen av utmaningarna som avstånd och pendlingsmöjligheter innebär och menar att dessa perspektiv kan behöva beaktas vid planering och dimensionering av utbildningar inom samverkansområdet, men också vid valet av samverkanskommuner. Inom gymnasieskolan kan elevernas pendlingsmönster också påverkas av möjligheterna att i gymnasieskolan söka sig till fristående skolor i andra kommuner och att kunna mottas i första hand om utbildningen inte erbjuds av hemkommunen. Detta innebär att områden knyts ihop funktionellt oavsett i vilken konstellation som kommunerna väljer att samverka. Dessa förutsättningar gör att strategisk planering av utbildningsutbudet behöver anpassas så bra som möjligt efter hur eleverna kan röra sig mellan olika orter där gymnasieskolor finns. Sammanfaller inte samverkansområdets storlek relativt väl med funktionella pendlingsmönster, riskerar verksamheten att bli ineffektiv. Även inom komvux kan det vid planering och dimensionering och val av samverkanskommuner behöva tas hänsyn till avstånd och pendlingsmöjligheter.

Mot bakgrund av det som beskrivs ovan bedömer regeringen att kommunerna själva bör få avgöra med vilka andra kommuner de ska samverka. För att säkerställa att de primära samverkansområdena är tillräckligt stora bör dock ett minimikrav gällande antal kommuner införas. Regeringen föreslår därför att det i skollagen införs krav på att varje kommun, i fråga om gymnasieskolan respektive komvux, ska samverka med minst två andra kommuner. Regeringen bedömer dock att det kan förekomma att kommunens geografiska placering gör det svårt att organisera en praktiskt fungerande samverkan mellan minst tre kommuner, framför allt av logistiska skäl. Regeringen föreslår därför att det bör vara möjligt att föreskriva undantag från kravet på samverkan med minst två andra kommuner med hänsyn till kommunernas geografiska placering. Regeringen bör ges möjlighet att meddela sådana föreskrifter. I bemyndigandet bör också ingå rätt att meddela föreskrifter om vad som ska gälla i fråga om planering, dimensionering och erbjudande av utbildning för kommuner som omfattas av ett undantag.

Ett samverkansområde bör kunna vara gemensamt för gymnasieskola och komvux men inte behöva vara det

Regeringens förslag om primärt samverkansavtal innebär att en kommun kan samverka med minst två andra kommuner om gymnasieskolan och samverka med helt eller delvis andra kommuner om kommunal vuxenutbildning. Alternativt kan en kommun ha en samverkan med minst två andra kommuner som omfattar båda utbildningsformerna.

Flera näringslivsorganisationer, däribland *Industrirådet*, *Svenskt Näringsliv* och *Teknikföretagen* anser att samverkansområdena för gymnasieskolan och komvux ska vara gemensamma. Regeringen anser i likhet med *LO* att det är en fördel att, i den mån det är möjligt, ha samma samverkansområde för gymnasieskolan och för komvux, då det medför

enhetlighet och tydlighet i systemet. Som *TCO* poängterar finns det även samordningsvinster av en gemensam planeringsprocess för utbudet av både gymnasie- och vuxenutbildning. Det är naturligtvis viktigt att nyttja samordningsmöjligheter när sådana finns. Exempelvis kan det finnas anledning att samutnyttja både lokaler och lärare för att spara resurser och möjliggöra utbildning inom små yrkesområden eller utbildningar som kräver dyr utrustning eller anläggningar. Vid behovsanalyser och bedömning av arbetsmarknadens behov är det därför naturligt och nödvändigt att båda skolformerna analyseras utifrån samma regionala kontext. Det kan dock finnas skäl för att överlåta till kommunerna att besluta om de primära samverkansavtalen ska vara gemensamma för de båda skolformerna eller inte. Det är också viktigt att ta tillvara den samverkan som finns i dag. I de fall dagens samverkansområden överensstämmer för gymnasieskolan och komvux är det sannolikt att detta kommer fortsätta. När så inte är fallet kan ett krav på samma gränsdragningar innebära komplicerade omförhandlingar av befintliga överenskommelser. Som *Skolverket* pekar på har komvux och gymnasieskolan också olika villkor för sina verksamheter. Exempelvis kan distansundervisning bedrivas i större utsträckning inom komvux än inom gymnasieskolan, vilket kan påverka samverkansområdets omfattning. Regeringen lämnar därför inte förslag som reglerar gemensamma samverkansområden för gymnasieskola och komvux.

Som *Bräcke kommun* och *Jämtlands gymnasieförbund* framför finns det skäl att låta reformen som avser samverkansavtal genomföras i ett och samma steg, så att helheten beaktas när samverkansområden utvecklas eller etableras. Detta skapar också goda förutsättningar för att ha en samverkan som omfattar båda utbildningsformerna och dra nytta av de fördelar en samordning mellan gymnasieskola och komvux kan ge. Regeringen återkommer till förslaget om ikraftträdande i avsnitt 7.

Förslaget om krav på samverkansavtal är befogat och proportionerligt i förhållande till den kommunala självstyrelsen

Kommunal självstyrelse innebär att det ska finnas en självständig och, inom vissa ramar, fri bestämmanderätt för kommuner och landsting. Enligt 14 kap. 2 § regeringsformen sköter kommunerna lokala och regionala angelägenheter av allmänt intresse på den kommunala självstyrelsens grund. Närmare bestämmelser om detta finns i lag. Vidare anges att kommunerna på samma grund sköter även de övriga angelägenheter som bestäms i lag. *SKR* anser att avtalssamverkan av princip bör utgöra en möjlighet och inte en lagreglerad skyldighet för kommuner och anför att det saknas resonemang om vad ett sådant lagkrav innebär för den enskilda kommunens kompetens utifrån kommunallagen. Både *Hedemora kommun* och *SKR* lyfter fram att kravet på samverkan skulle kunna gynna en annan kommun och leda till negativa konsekvenser gällande frågan om den enskilda kommunens intressen.

Förslaget om krav på samverkansavtal om planering, dimensionering och erbjudande av utbildning när det gäller gymnasieskolan och komvux handlar om kommunernas organisering av utbildning och kommunernas befogenhet att på lokal och regional nivå planera och bestämma vad de ska erbjuda för utbildning och hur den ska anordnas. Enligt nu gällande ord-

ning är det frivilligt för kommunerna att ingå samverkansavtal och att samverka om utbudet av utbildning. Förslaget om krav på samverkansavtal får därmed anses utgöra en inskränkning i den kommunala självstyrelsen. Enligt 14 kap. 3 § regeringsformen bör en inskränkning i den kommunala självstyrelsen inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett inskränkningen. Innebörden av denna bestämmelse är att en inskränkning i den kommunala självstyrelsen ska prövas mot en proportionalitetsprincip. Frågan är då om inskränkningen i form av krav på samverkansavtal går utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålen med regleringen.

Som framgår ovan samverkar många kommuner redan i dag om bl.a. erbjudande av utbildning. Som nämns i avsnitt 4.1 förväntas dagens utbildningsutbud inom gymnasieskola och komvux inte kunna möta den framtida efterfrågan på arbetskraft med gymnasial yrkesutbildning. Regeringen föreslår därför i avsnitt 4.3 en ändrad princip för planering och dimensionering av utbildningen. Om kommunerna i högre utsträckning ska kunna erbjuda ett utbud som svarar mot arbetsmarknadens behov inom rimliga ekonomiska ramar behöver samverkan utvecklas. Regeringen menar att dagens frivillighet att avtala om samverkan inte i tillräcklig grad garanterar att ett effektivt arbete kring planering och dimensionering av utbildningsutbudet kommer till stånd. Det är, som *LO* påpekar, endast genom samverkan det blir möjligt att bättre planera utbudet av utbildning inom gymnasieskolan och komvux för en bättre dimensionering inom respektive samverkansområde. Vidare bedömer regeringen, i liket med *Statskontoret*, att ett krav om samverkan mellan kommuner på lång sikt kan bidra till att man uppnår ett bättre resursutnyttjande, tillräcklig kompetens och kapacitet hos kommunerna och i förlängningen ett mer likvärdigt erbjudande till kommunmedlemmarna. Detta kommer att gagna såväl unga och vuxnas tillgång till utbildning som arbetsmarknadens kompetensförsörjning. En bättre matchning mellan utbildningsutbud och arbetsmarknadens behov kommer enligt regeringens bedömning även att underlätta individens möjlighet till att få ett arbete och etablera sig på arbetsmarknaden.

Regeringen vill i sammanhanget påpeka att det fortsatt är kommunen som ansvarar för att ungdomar och vuxna erbjuds utbildning. Det innebär att den enskilda kommunen och medborgarna även fortsättningsvis kan påverka den lokala utbildningspolitiken, t.ex. vad gäller lokalisering och budget. Som regeringen anför ovan kan en formalisering av samverkan genom avtal bidra till enskildas möjlighet att få insyn i den kommunala verksamheten. Det innebär också att frågor om inflytande och autonomi och eventuella konsekvenser gällande den enskilda kommunens intressen kontinuerligt behöver diskuteras i samverkan.

Statskontoret tillstyrker förslaget, men bedömer att regeringen bör pröva om det utgör en proportionerlig inskränkning i den kommunala självstyrelsen att kravet om samverkan ska inbegripa formkrav och omfatta alla kommuner. Även *Halmstads kommun* betonar vikten av att staten inte detaljreglerar hur samverkansavtal ska utformas. Den föreslagna regleringen om krav på samverkansavtal innebär en reglering av vilka utbildningar som bör omfattas och vad samverkan bör avse, dvs. planering, dimensionering och erbjudande av vissa utbildningar. Förslaget innebär också ett krav på att samverkan bör omfatta minst tre kommuner, men

kommunerna ska även i fortsättningen få välja vilka andra kommuner de vill samverka med. Förslaget innebär därför också en möjlighet för kommunerna att bygga vidare på redan etablerad samverkan, t.ex. inom ramen för kommunalförbund. Till skillnad mot utredningen lämnar regeringen inga förslag om att samverkan ska omfatta ett geografiskt område med minst ett visst antal invånare i gymnasieskolans målgrupp eller att avtalet ska utformas med hänsyn till ett effektivt utnyttjande till samhällets resurser. Kommunerna som samverkar behöver visserligen ta sådana hänsyn på grund av kommunallagens reglering om kommuners ekonomiska hushållning i sin verksamhet. Regeringen menar dock att det är viktigt att låta de samverkande kommunerna ha ett stort inflytande på vad som i detalj regleras i avtalen.

Utifrån den problembeskrivning som görs i denna lagrådsremiss och de ändamål som behöver uppnås gör regeringen bedömningen att en reglering som säkerställer samverkan mellan kommuner om planering och dimensionering om utbildningsutbudet behövs. Tillsammans med övriga förslag i denna lagrådsremiss bedömer regeringen att kravet på samverkan bl.a. kan väntas leda till en mer ändamålsenlig planering och dimensionering i syfte att bättre möta arbetsmarknadens behov inom välfärden, näringslivet och för att möta klimatomställningen.

Regeringens sammantagna bedömning är att förslaget inte innebär ett större ingrepp i den kommunala självstyrelsen än nödvändigt för att åtgärda de problem regleringen är avsedd att åtgärda. Vidare bedömer regeringen att det inte finns några andra mindre ingripande åtgärder för att uppnå ändamålet med den föreslagna regleringen. Utveckling och samverkan kan förvisso stödjas även genom riktade statsbidrag. Redan i budgetpropositionen för 2018 gjorde dock regeringen bedömningen att en översyn av de riktade statsbidragen behövs som ett led i regeringens förbättrade styrning av skolan och gör mot denna bakgrund i detta fall därför bedömningen att en sådan åtgärd inte är ändamålsenlig. Redan i dag finns möjlighet att avtala om samverkan som kommunerna använder, varför den nya regleringen i vissa fall får begränsade konsekvenser. Med hänsyn till detta och till de ändamål som förslagen har får den inskränkning i den kommunala självstyrelsen i form av ett krav på samverkan avseende planering, dimensionering och erbjudande av vissa utbildningar inom gymnasieskola och komvux anses som befogad och proportionerlig.

Kravet på samverkan bör inte omfatta enskilda och regionala huvudmän.

Som framgår av avsnitt 4.3 går nära en tredjedel av eleverna i gymnasieskolan i skolor med enskilda huvudmän. Trots att en så stor andel av eleverna går i fristående skolor bedömer utredningen att det inte finns förutsättningar att ställa krav på enskilda huvudmän att ingå i en tvingande samverkan med kommunerna. *Göteborgs kommun* avstyrker förslaget om krav på samverkansavtal och anger bland flera skäl att fristående skolor inte omfattas av kravet på samverkan om dimensionering. *Botkyrka kommun* understryker att kraven på samverkan även bör gälla enskilda huvudmän och för detta krävs att samverkande kommuner och enskilda huvudmän har ett gemensamt intresse av sådan samverkan. *Malmö kommun* framför att det inte är tydligt hur samverkansavtalen förhåller sig till enskilda huvudmän och om det råder olika villkor för kommunala och

enskilda huvudmän gällande ansvar. *SKR* anför att förutsättningarna som följer med enskilda huvudmäns etablering försvårar välfungerande kommunal samverkan om planering och dimensionering av utbildningar inom gymnasieskolan. Beslut som fattas av kommuner i samverkan att lägga ner en utbildning på en ort för att i stället styra utbudet till en annan kommuns skola kan leda till att en fristående skola startar upp samma utbildning på den första orten, vilket troligen inte leder till effektivitetsvinster totalt sett.

Som framgår av avsnitt 4.3 bedömer regeringen att en förutsättning för att det samlade utbildningsutbudet bättre ska svara mot arbetsmarknadens behov är att både offentliga och enskilda huvudmäns utbildning omfattas. För enskilda huvudmän gäller detta även vid ansökan om nya godkännanden att bedriva utbildning inom gymnasieskolan. Regeringen lämnar därför i denna lagrådsremiss förslag på ändringar i skollagen med denna inriktning (avsnitten 4.3 och 4.6). Samtidigt har kommuner och enskilda huvudmän olika ansvar och därmed olika förutsättningar för samverkan om planering och dimensionering av utbildningsutbudet. Kommunerna har ett övergripande ansvar för att alla ungdomar i kommunen erbjuds en gymnasieutbildning av god kvalitet (15 kap. 30 § skollagen). Något motsvarande uppdrag har inte de enskilda huvudmännen. Regeringen anser därför att kravet på samverkansavtal inte bör omfatta enskilda huvudmän. Med anledning av SKR:s synpunkt vill regeringen även erinra om gällande bestämmelser vid godkännande av enskild som huvudman för viss utbildning. För ett godkännande krävs att utbildningen inte innebär påtagliga negativa följder på lång sikt för eleverna eller för den del av skolväsendet som anordnas av det allmänna i den kommun där utbildningen ska bedrivas eller i närliggande kommuner. Berörda kommuner har i samband med ansökningsprocessen möjlighet att yttra sig (2 kap. 5 § skollagen och 2 kap. 2 § gymnasieförordningen). Regeringen anser dock att det inte finns något som hindrar kommunala huvudmän och enskilda huvudmän från att samarbeta kring planering och dimensionering av utbudet av gymnasiala utbildningar. Det kan exempelvis handla om att bygga vidare på sådan samverkan som sker i dag kring gemensam antagning. De regionala planeringsunderlagen kan i detta sammanhang bli en gemensam referenspunkt för både offentliga och enskilda huvudmän och ett viktigt verktyg för att identifiera behov av förändringar i dimensioneringen av de olika utbildningarna inom ett samverkansområde.

Som framgår av avsnitt 4.3 får regioner endast anordna vissa utbildningar. Endast en mycket liten andel av eleverna i gymnasieskolan går i skolor med en region som huvudman. Inom komvux är andelen elever som går på skolor med regionen som huvudman ännu mindre. *Region Sörmland* anser att regionala skolhuvudmän ska kunna ingå i det primära samverkansavtalet med kommunerna för att bl.a. kunna tillförsäkra ett allsidigt urval av gymnasieutbildningar och programmens inriktningar. *Region Östergötland* ser problem med att små kommuner och regionala skolhuvudmän riskerar att hamna utanför samverkansavtalen Även *Djurbranschens yrkesnämnd* lyfter fram denna risk och föreslår att samverkansavtal skapas med regionen som bas.

Regeringen konstaterar ovan att kommunerna själva bör bestämma med vilka andra kommuner de ska samverka. Detta innebär att ett primärt

samverkansområde kan komma att överensstämma med en region, men inte behöver göra det. Regeringen anser därför att regionerna inte bör omfattas av kravet på primärt samverkansavtal. Kommunerna har dock även fortsatt möjlighet att frivilligt samverka med en eller flera regioner.

Kommunen bör även i fortsättningen kunna ha andra samverkansavtal

Regeringens förslag på krav på samverkan omfattar vissa utbildningar inom gymnasieskolan och komvux. Det bör även fortsättningsvis vara möjligt för en kommun att ingå andra samverkansavtal med en eller flera kommuner och regioner. För att särskilja dem från de samverkansavtal som krävs bör de i sammanhanget benämnas sekundära samverkansavtal. En kommun som ingår i ett primärt samverkansområde bör genom ett sekundärt samverkansavtal t.ex. kunna erbjuda nationella program och introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion utformade för en grupp elever som anordnas av en kommun utanför det primära samverkansområdet. I enlighet med bestämmelserna om samverkan i 23 kap. 21–23 §§ skollagen kan på motsvarande sätt en kommun erbjuda sammanhållna yrkesutbildningar och yrkesämnen inom komvux på gymnasial nivå som anordnas av en kommun utanför det primära samverkansområdet eller en region. En kommun kan också genom ett sekundärt samverkansavtal erbjuda andra utbildningar inom gymnasieskolan och komvux som inte omfattas av regleringen om primärt samverkansavtal.

Göteborgsregionen avstyrker modellen med sekundära samverkansavtal, med hänvisning till att de kan bidra till rättsosäkerhet när det gäller vilka elever som ska antas i första hand inom ett samverkansområde. Även *Bräcke kommun* och *Jämtlands gymnasieförbund* anser att förutsättningar och regler vad gäller mottagande och interkommunal ersättning behöver tydliggöras. Regeringen återkommer till förslag om erbjudandet och interkommunal ersättning i gymnasieskolan (avsnitt 4.5) samt om erbjudandet, mottagande i första hand och ersättning inom komvux (avsnitt 4.8), men vill i sammanhanget poängtera att regeringen inte föreslår några ändringar när det gäller bestämmelserna om mottagande i första hand i gymnasieskolan. I enlighet med skollagens bestämmelser om mottagande på nationella program ska en offentlig huvudman i första hand ta emot dem som är hemmahörande i kommunen eller inom samverkansområdet för utbildningen (16 kap. 43 §). På samma sätt ska en kommun eller en region som anordnar programinriktat val som har utformats för en grupp elever eller yrkesintroduktion som har utformats för en grupp elever ta emot alla de behöriga sökande till utbildningen som hör hemma i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen (17 kap. 19 §). Detta innebär att en kommun i första hand ska ta emot dem som är hemmahörande i kommunen eller inom samverkansområdet oavsett om samverkansområdet har sin grund i ett primärt eller ett sekundärt samverkanstal.

Västerås kommun frågar sig vilka möjligheter det finns inom ett län att välja att inte ha utbildningen själv, om planeringsunderlagen pekar på att den borde finnas, utan i stället erbjuda den genom ett sekundärt samverkansavtal. *Eskilstuna kommun* undrar hur bindande ett primärt avtal blir

om kommunen samtidigt har parallella sekundära avtal med kommuner utanför det primära.

Regeringen vill betona att möjligheten att ingå sekundära samverkansavtal om de utbildningar som omfattas av regleringen om primärt samverkansavtal i huvudsak syftar till att komplettera denna samverkan och inte att försvaga den. Det kan komma att finnas situationer där samarbeten utanför det primära samverkansområdet behövs för att utbildningsutbudet i gymnasieskolan ska möta ungdomarnas efterfrågan och arbetsmarknadens behov. Även inom komvux kan andra samarbeten behövas för att möta vuxnas efterfrågan och behov samt arbetsmarknadens behov. Det kan handla om en utbildning som bedrivs av en regional huvudman, vilket t.ex. är fallet med flera utbildningar inom naturbruksområdet. Det kan även vara ett sätt att minska pendlingsavståndet i gränstrakter mellan olika samverkansområden när det gäller utbildningar där behovet av platser är begränsat och därför erbjuds på ett fåtal orter inom det primära samverkansområdet. I likhet med *SKR* anser regeringen att det är viktigt att utbildningar även fortsatt kan erbjudas via sekundär samverkan. Regeringen anser vidare att det finns utrymme att inom ramen för dialogen om planering och dimensionering av utbildningar inom ett primärt samverkansområde inkludera frågor om vilka utbildningar som kan erbjudas genom sekundära samverkansavtal. Det är dock kommunerna inom det primära samverkansområdet som måste ta ställning till om de även bör ingå avtal om sekundär samverkan.

4.5 Kommuners erbjudande av utbildning inom gymnasieskolan ska breddas

Regeringens förslag: En kommun ska erbjuda ungdomarna i kommunen all utbildning på nationella program och på introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion, utformade för en grupp elever som anordnas av någon av kommunerna i det primära samverkansområdet.

Kravet på erbjudande av utbildning i ett primärt samverkansområde ska inte hindra att kommuner även erbjuder utbildning på grund av annan samverkan.

Interkommunal ersättning till en kommun som på ett nationellt program eller på programinriktat val antagit en elev som inte är hemmahörande i kommunen ska lämnas även inom ett samverkansområde.

Vid bedömningen av om ett allsidigt urval av nationella program och inriktningar erbjuds i kommunen ska kommunen även få ta hänsyn till utbildningar som erbjuds av enskilda huvudmän med skolenheter i kommunen eller i en annan kommun inom det primära samverkansområdet.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Utredningen har inget förslag i fråga om vad som ska gälla för kommunens erbjudande av övrig utbildning enligt ett sekundärt samverkansavtal. Utredningen har inte heller något förslag om att i vissa

fall låta en enskild kommun få ta hänsyn till utbildningar som erbjuds av enskilda huvudmän vid bedömningen av om ett allsidigt urval av nationella program erbjuds. Utredningen föreslår att den interkommunala ersättningen ska ökas eller minskas med ett kompensatoriskt schablonbelopp.

Remissinstanserna: En majoritet av de instanser som har yttrat sig över utredningens förslag är positiva eller har inget att invända, däribland *Specialpedagogiska skolmyndigheten*, *Statens skolverk, Bodens, Göteborgs* och *Melleruds kommuner, Region Halland, Region Skåne, Lapplands kommunalförbund, Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund, Svenska Kommunalarbetareförbundet, Svenskt Näringsliv, Sveriges Elevkårer* och *Sveriges Elevråd. Göteborgsregionen* som tillstyrker anför bl.a. att förslaget kan öka tillgången till sökbara introduktionsprogram och ge obehöriga elever ett mer varierat utbildningsinnehåll. Även *Sveriges Elevkårer* och *Sveriges Elevråd* är positiva till att vikt läggs vid ökad likvärdighet för elever som inte är behöriga till ett nationellt program. *Region Skåne* välkomnar att enskilda huvudmän ses som en viktig del i det regionala utbildningssystemet och att förslagen kan bidra till en tätare samverkan och ett större gemensamt ansvar för ungas utbildning.

Vissa remissinstanser lämnar synpunkter på eller förslag till justeringar av utredningens förslag. *Karlstads kommun* anser att förslaget om att kommuner ska erbjuda all utbildning när det gäller nationella program samt programinriktat val och yrkesintroduktion, utformade för en grupp elever, inom samverksområdet bör justeras och i stället avse ett erbjudande av ett brett urval av utbildning. *Specialpedagogiska skolmyndigheten* anser att det saknas tillräckliga överväganden om varför eleverna i gymnasiesärskolan inte ska omfattas av förslaget att all utbildning som anordnas av kommunerna i samverkansområdet ska erbjudas, då det finns elever på nationella program inom gymnasiesärskolan som skulle kunna gynnas av det bredare utbud av nationella program som kan erbjudas inom ett samverkansområde. *Bräcke kommun* och *Jämtlands gymnasieförbund* påpekar att förslaget om att kommunen vid sin bedömning av om ett allsidigt urval av utbildningar erbjuds ska få ta hänsyn till utbildningar som erbjuds av enskilda huvudmän kan innebära att kommuner och enskilda delar upp utbildningsutbudet mellan sig och därmed sätter konkurrenssituationen ur spel. *Sveriges skolledarförbund* frågar sig hur samarbetet mellan kommuner och enskilda huvudmän ska gå till i praktiken.

Några remissinstanser avstyrker utredningens förslag i vissa delar. *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* ser en risk att formuleringen att erbjudandet ska gälla all utbildning som anordnas av kommunerna inom samverkansområdet kan uppfattas innebära samtliga nationella program, programinriktat val samt yrkesintroduktion. *Watma Education AB* avstyrker att kommuner som tecknat ett primärt samverkansavtal om gymnasieskolans utbildningar ska erbjuda all utbildning som anordnas av kommunerna inom samverkansområdet med hänvisning till att det bör vara frivilligt att samverka mellan huvudmän. *Idéburna skolors riksförbund* och *Waldorfskolefederationen* avstyrker att en kommun vid bedömningen av om ett allsidigt urval av nationella program och inriktningar erbjuds i kommunen även får ta hänsyn till de utbildningar som erbjuds av enskilda huvudmän. De påpekar att kommunala huvudmän i samverkan kan öka respektive minska sitt utbud, medan en enskild

huvudman måste prövas av Skolinspektionen. Remissinstanserna anser att det därmed inte råder likvärdighet mellan kommunala och enskilda huvudmän.

Skälen för regeringens förslag

Ett breddat utbud bidrar till ökad likvärdighet

Det föreslås i avsnitt 4.4 att kommuner ska samverka om planering, dimensionering och erbjudande av utbildning på nationella program och på introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion som är utformade för en grupp elever genom att ingå primära samverkansavtal. En fördjupad samverkan kan bl.a. bidra till att ungdomar på ett mer effektivt sätt kan erbjudas ett bredare, mer allsidigt och likvärdigt utbud av utbildningar. Varje kommun ansvarar för att ungdomarna i kommunen erbjuds utbildning av god kvalitet och kommunen kan erbjuda utbildning som den själv anordnar eller utbildning som anordnas av en annan kommun eller en region enligt samverkansavtal (15 kap. 30 § skollagen).

En följd av förslaget om krav på samverkan är att kommunens ansvar att erbjuda sådan utbildning bör utökas till sin omfattning, så att en stärkt samverkan konkret kan leda till ett förbättrat utbildningsutbud för ungdomarna. Detta innebär att bestämmelserna om en kommuns ansvar att erbjuda gymnasieutbildning bör anpassas med utgångspunkt i att det uppställs nya krav på samverkan. Utredningen har kartlagt samtliga befintliga samverkansområden och bl.a. funnit att kommuners samverkan om erbjudandet inte alltid omfattar sökbara introduktionsprogram, dvs. introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion utformade för en grupp elever. Det innebär att ungdomar som saknar behörighet till nationella program mer sällan erbjuds ett brett utbud av utbildning än ungdomar som är behöriga. Omständigheterna visar alltså att det finns god grund för att ålägga en kommun att erbjuda all utbildning som anordnas av kommunerna inom det primära samverkansområdet i form av nationella program och introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion utformade för en grupp elever.

Regeringen delar *Göteborgsregionens* uppfattning att förslaget kan bidra till att öka elevers tillgång till sökbara introduktionsprogram och anser att detta är en viktig likvärdighetsfråga för de ungdomar som inte är behöriga till ett nationellt program. Regeringen anser också att förslaget att erbjuda all utbildning i fråga om nationella program är viktigt ur likvärdighetsperspektiv även för ungdomar som är behöriga till ett nationellt program. Regeringen delar inte *Karlstads kommuns* uppfattning att erbjudandet i stället bör omfatta ett brett urval av utbildning. Förslaget att kommunerna ska ingå primära samverkansavtal syftar bl.a. till att ungdomar ska erbjudas ett mer likvärdigt utbildningsutbud och därmed förbättra deras tillgång till utbildning och stärka arbetsmarknadens kompetensförsörjning. För att säkerställa att det sker i praktiken behöver kravet på samverkansavtal om viss utbildning vara kopplat till ett krav att eleverna erbjuds all sådan utbildning som anordnas av någon av kommunerna i det primära samverkansområdet. Detta bör alltså inte vara frivilligt, som *Watma Education AB* förespråkar.

Det finns inte anledning att instämma i *SKR:s* farhåga att kravet kan uppfattas som en skyldighet att erbjuda samtliga nationella program, programinriktat val samt yrkesintroduktion. Ett sådant krav skulle innebära ett mer långtgående ansvar för hemkommunen än det som följer av 16 kap. 42 § och 17 kap. 16 § skollagen, att erbjuda ett allsidigt urval av utbildningar.

I anledning av *Specialpedagogiska skolmyndighetens* synpunkt kan på motsvarande sätt som i avsnitt 4.4 konstateras att även gymnasiesärskolans målgrupp kan gynnas av ett bredare utbud och att kommunerna på frivillig väg kan samverka om erbjudande av utbildning inom gymnasiesärskolan. En sådan samverkan kan samordnas med den samverkan som sker på grund av ett primärt samverkansavtal.

Sammantaget bedömer regeringen att det bör införas en bestämmelse i skollagen av innebörden att en kommun som ingår i ett primärt samverkansområde om gymnasieskolans utbildningar ska erbjuda all utbildning som anordnas av någon av kommunerna i samverkansområdet när det gäller nationella program och introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion, utformade för en grupp elever.

Det bör vara tydligt att en kommun ska kunna erbjuda utbildning även med stöd av ett sekundärt samverkansavtal

Av skollagen framgår att en kommun ansvarar för att ungdomarna i kommunen erbjuds gymnasieutbildning av god kvalitet. Kommunen kan enligt 15 kap. 30 § erbjuda utbildning som den själv anordnar eller utbildning som anordnas av en annan kommun eller en region enligt samverkansavtal. Bestämmelsen behöver anpassas till det föreslagna kravet på primära samverkansavtal och att erbjuda de utbildningar avtalen omfattar. Regeringen bedömer att det kommer att finnas situationer där även samarbeten utanför det primära samverkansområdet behövs för att utbildningsutbudet i gymnasieskolan ska möta ungdomars efterfrågan och arbetsmarknadens behov. Det bör av regleringen tydligt framgå att en kommun ska kunna uppfylla sitt ansvar att erbjuda utbildning även genom de erbjudanden som kan ges på grund av ett sekundärt samverkansavtal.

Interkommunal ersättning bör kunna lämnas mellan kommuner inom ett samverkansområde

Enligt gällande bestämmelser ska en kommun som har antagit en elev på ett nationellt program eller introduktionsprogrammet programinriktat val, och eleven inte är hemmahörande i den kommunen eller i samverkansområdet för utbildningen, ersättas för sina kostnader för elevens utbildning av elevens hemkommun (interkommunal ersättning). Detsamma gäller om en region har antagit en elev som inte är hemmahörande i samverkansområdet för utbildningen (16 kap. 50 § och 17 kap. 23 § skollagen). Det finns i dag inte någon reglering om rätt till interkommunal ersättning när det gäller kommuner inom samma samverkansområde. Enligt utredningens uppgifter utgår dock i praktiken interkommunal ersättning. Mot bakgrund av förslaget att införa bestämmelser om obligatoriska samverkansavtal när det gäller bl.a. nationella program och programinriktat val (avsnitt 4.4) föreslår utredningen att bestämmelserna

ändras så att elevens hemkommun även inom ett samverkansområde ska betala interkommunal ersättning.

Många samverkansområden har i dag gemensamma prismodeller, vilket *SKR* konstaterar när de tillstyrker förslaget. Kommunerna kommer då överens om interkommunal ersättning även inom ett samverkansområde, vilket skulle kunna tas till intäkt för att någon reglering inte är nödvändig. Regeringen anser emellertid liksom *Region Skåne* och *Region Stockholm* att ändringen kan öka förutsägbarheten och underlätta huvudmännens planering av utbildning och därför bör genomföras. Skyldigheten att utge ersättning bör gälla såväl mellan kommuner som ingår ett primärt samverkansavtal som mellan kommuner som väljer att ingå sekundära samverkansavtal.

En kommun bör få ta hänsyn till utbildning som erbjuds av enskilda huvudmän

Enligt gällande bestämmelser ansvarar hemkommunen för att alla behöriga ungdomar i kommunen erbjuds utbildning på nationella program. Erbjudandet ska omfatta ett allsidigt urval av nationella program och inriktningar (16 kap. 42 §). Eleverna ska alltså ges möjlighet att välja bland en mängd olika program och inriktningar. Kommunen kan då erbjuda utbildning som den själv anordnar eller som anordnas av en annan kommun eller en region som hemkommunen har samverkansavtal med. För att uppfylla sin skyldighet att erbjuda utbildning behöver hemkommunen alltså beakta i vilken utsträckning kommunen själv eller genom samverkan kan erbjuda ungdomarna ett allsidigt urval av utbildning. Samma utbildning kan finnas hos både kommunala och enskilda huvudmän. Andelen elever som i dag läser en utbildning hos en enskild huvudman är cirka en tredjedel av landets gymnasieelever, vilket innebär att enskilda huvudmän erbjuder en väsentlig del av det samlade utbildningsutbudet. Det är angeläget att de resurser som samhället avsätter för utbildning används på ett effektivt sätt, vilket också är skäl till förslagen om stärkt samverkan i avsnitt 4.4. Av effektivitetsskäl bör det utbud av utbildning som enskilda huvudmän med skolenheter i kommunen erbjuder få beaktas när en kommun bedömer om eleverna erbjuds ett allsidigt urval av utbildning.

Som *Region Sörmland*, pekar på har de enskilda huvudmännen en viktig roll i utbildningssystemet och det är av vikt att deras utbildningar inordnas i planeringen av utbud och dimensioneringen av utbildningar för att uppnå en hög resurseffektivitet. *Region Skåne* framför liknande synpunkter och pekar på att förslaget kan bidra till en tätare samverkan och ett större gemensamt ansvar för ungas utbildning.

Förhållandet mellan enskilda och kommunala huvudmän kommenteras av flera remissinstanser, bl.a. av *SKR,* som avstyrker förslaget. *SKR* anser visserligen att det är rimligt att kommunen får beakta enskilda huvudmäns erbjudande av utbildningar, men pekar på att en försvårande faktor i sammanhanget är kommunens ansvar när enskilda huvudmän med kort varsel avvecklar sin verksamhet och att hemkommunen är ansvarig för de folkbokförda elevernas skolgång. *Idéburna skolors riksförbund* anser att det inte råder likvärdighet mellan kommunala och enskilda huvudmän och pekar på att kommunala huvudmän i samverkan kan öka respektive minska

sitt utbud, medan en enskild huvudman måste prövas av Skolinspektionen utifrån det planeringsunderlag som Skolverket tar fram, vilket förbundet avstyrker. *Bräcke kommun* och *Jämtlands gymnasieförbund* anser att förslaget kan innebära att kommuner och enskilda delar upp utbildningsutbudet mellan sig och därmed kan sätta konkurrenssituationen ur spel. *Göteborgs kommun* efterfrågar ett förtydligande om vad förslaget innebär för elevers möjlighet att bli mottagna i första hand. Mot bakgrund av synpunkterna vill regeringen framhålla att det inte föreslås någon förändring när det gäller hemkommunens skyldighet att erbjuda utbildning till alla behöriga ungdomar. Det ansvaret bör alltjämt ligga på hemkommunen. Det innebär att i det fall som SKR pekar på har kommunen på samma sätt som tidigare ansvar för att erbjuda kommunens ungdomar ett allsidigt urval av utbildningar. När en kommun tillsammans med övriga kommuner inom ett samverkansområde planerar sitt utbildningsutbud så bör de med stöd av regionala planeringsunderlag överväga vilken utbildning de själva bör erbjuda och beakta den utbildning som erbjuds av enskilda huvudmän. Samtliga huvudmän kan samarbeta kring planering och dimensionering av utbildningsutbudet, vilket t.ex. kan bygga vidare på sådan befintlig samverkan som sker i dag kring gemensam antagning. Regeringen ser alltså positivt på sådan samverkan och delar därmed inte *Bräcke kommuns* och *Jämtlands gymnasieförbunds* uppfattning att sådana kontakter mellan kommuner och enskilda huvudmän behöver medföra problem. När det gäller *Idéburna skolors riksförbunds* synpunkt angående likvärdighet vill regeringen erinra om att förslaget i avsnitt 4.3 innebär att såväl kommuner som enskilda huvudmän ska beakta samma princip när de dimensionerar utbildningsutbudet. Regeringen återkommer i avsnitt 4.6 om hur hänsyn till ungdomarnas efterfrågan och arbetsmarknadens behov bör beaktas vid nya ansökningar från enskilda om att bli godkända som huvudmän. Med anledning av *Göteborgs kommuns* fråga om eventuella konsekvenser av utredningens förslag för elevernas möjlighet att bli mottagna i första hand vill regeringen förtydliga att det inte föreslås någon ändring av skollagens bestämmelser om mottagande i första hand. Även fortsättningsvis ska alltså de behöriga sökande som är hemmahörande i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen tas emot i första hand.

4.6 Enskilda huvudmän ska bidra till ett ändamålsenligt utbud

Regeringens förslag: För att en enskild ska ges ett godkännande som huvudman för gymnasieskola ska det krävas att utbildningen i fråga bidrar till att dels möta ungdomars efterfrågan, dels fylla ett arbetsmarknadsbehov.

Utredningens förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag. Utredningen föreslår att även ungdomars behov ska beaktas vid prövningen. Till skillnad från regeringen föreslår utredningen att följderna för gymnasieskolor med enskilda huvudmän ska beaktas vid prövning av

nya godkännanden, och att ett godkännande inte negativt påverkar ett effektivt utnyttjande av samhällets resurser i området.

Remissinstanserna: En majoritet av de instanser som yttrat sig är positiva eller har inget att invända, däribland *Statens skolverk, Konkurrensverket, Boden, Eskilstuna, Lycksele* och *Melleruds kommuner, Region Halland, Region Skåne, Region Sörmland, Sveriges skolledarförbund, Lärarförbundet, Lärarnas riksförbund, Företagarna, Industrirådet* och *Landsorganisationen i Sverige (LO).* Även *Svenskt Näringsliv* och *Transportföretagen* tillstyrker förslagen men anför att oavsett om huvudmannen är kommunal eller enskild så bör sämre skolor kunna ersättas med bättre skolor. *LO* och *Lärarnas Riksförbund* är positiva till utredningens förslag men kritiska till att prövningen endast ska gälla nya godkännanden och inte redan befintliga utbildningsanordnare. *Malmö kommun* anför att även fristående huvudmäns utbildningsplatser behöver bidra till ett ändamålsenligt utbud för att utredningens förslag ska uppnå reell effekt. *Statens skolinspektion* har inget att erinra mot att fler aspekter ska kunna beaktas vid tillståndsprövningen men påpekar att Skolverkets planeringsunderlag kommer att få avgörande betydelse för myndighetens möjligheter att väga in de nya faktorerna i sin prövning.

Flera remissinstanser avstyrker utredningens förslag, däribland *Nacka kommun, Almega, Friskolornas riksförbund* och *Kunskapsskolan AB*. Även *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* avstyrker förslagen i deras nuvarande form men ser positivt på inriktningen. *Almega* anför att elevernas val av utbildning kommer att få mindre påverkan på utbudet av utbildningar och därmed minskar den kvalitetsdrivna konkurrensen. Även *Friskolornas riksförbund* invänder mot att utredningens förslag inte tar hänsyn till utbildningarnas kvalitet. Förbundet anser också att det bildas en barriär för en fristående skolhuvudman att bli godkänd för någon form av utbildning som redan ges i kommunsamverkan. *Kristna Friskolerådet* anser att förslaget innebär en inskränkning i etableringsrätten och ifrågasätter om förslaget uppfyller de förpliktelser som Sverige genom internationella konventioner förbundit sig att följa.

Skälen för regeringens förslag

Vid godkännande av enskilda som huvudmän bör det prövas att utbildningen bidrar till kompetensförsörjningen

Statens skolinspektion behandlar varje år nya ansökningar från enskilda om att bli godkända som huvudman för att bedriva viss utbildning i gymnasieskolan. Ansökningarna omfattar dels nyetableringar, dvs. ansökningar som avser utbildning vid en ny skolenhet, dels utökningar, dvs. ansökningar som avser ytterligare utbildning vid en befintlig skolenhet. En utökning kan t.ex. gälla att en huvudman önskar starta ytterligare ett program eller en eller flera inriktningar inom ett visst nationellt program. I 2021 års ansökningsomgång har myndigheten godkänt 19 nyetableringar av fristående gymnasieskola och även godkänt 33 utökningar av verksamhet på befintliga gymnasieskolor med enskild huvudman.

Enligt nuvarande bestämmelser får en enskild efter ansökan godkännas som huvudman om den enskilde uppfyller ett antal kriterier, bl.a. att den enskilde har ekonomiska förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller

för verksamheten och i övrigt har förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för utbildningen (2 kap. 5 §).

Regeringen föreslår i avsnitt 4.3 att en kommun ska anpassa utbildningsutbudet med hänsyn till både ungdomarnas efterfrågan och arbetsmarknadens behov. Det innebär bl.a. att en kommun som överväger att starta en ny utbildning behöver ta dessa hänsyn. Regeringen menar att offentliga och enskilda huvudmän tillsammans behöver bidra till ett ändamålsenligt utbildningsutbud för att gemensamt bidra till att uppnå syftet att utbildningen i gymnasieskolan ska utgöra bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet och en bas för rekrytering till högskolesektorn och samtidigt underlätta elevernas etablering på arbetsmarknaden. I avsnitt 4.3. föreslås därför att även enskilda huvudmän ska ta hänsyn till både ungdomarnas efterfrågan och arbetsmarknadens behov vid sin planering och dimensionering av utbildningen. Som en konsekvens av det föreslår regeringen att motsvarande hänsyn ska tas vid prövningen av ansökningar om godkännande för nyetablering eller utökning av verksamhet.

Att utbildningen bör bidra till att möta ungdomarnas efterfrågan är något som beaktas vid prövningen redan i dag. Av förarbetena framgår bl.a. att med de föreskrifter som den enskilde i övrigt ska ha förutsättningar att följa avses samtliga bestämmelser i lagar, förordningar och myndighetsföreskrifter som gäller för den aktuella skolformen. I detta krav får enligt praxis på området anses ligga att t.ex. budget och elevprognoser ger vid handen att verksamheten i praktiken har förutsättningar att följa föreskrifterna (prop. 2009/10:165 s. 643). Skolinspektionen har vid sin prövning inför godkännande beaktat om den enskilde har kunnat visa att det finns en elevprognos som indikerar ett tillräckligt stort elevantal för att kunna starta och bedriva verksamheten långsiktigt, dvs. att den sökande kan göra gällande att det finns ett riktat intresse och därmed efterfrågan från ungdomar på en viss utbildning.

Utbildningen som godkännande söks för bör även bidra till att fylla ett arbetsmarknadsbehov. Med detta avses det bedömda behovet av kompetens på arbetsmarknaden såväl direkt efter avslutad gymnasieutbildning som efter en följande högskoleutbildning. *Skolinspektionen* har inget att erinra mot att ytterligare villkor ställs vid tillståndsprövningen men påpekar att planeringsunderlagen kommer att få avgörande betydelse för myndighetens möjligheter att väga in de nya faktorerna i sin prövning. Regeringens avsikt är att planeringsunderlagen ska innehålla sådan information att de bl.a. ska kunna användas av en enskild som underlag inför en eventuell ansökan om godkännande att starta en ny utbildning. Enskilda kan även använda sig av andra relevanta underlag. Planeringsunderlagen bör också kunna användas av Skolinspektionen när myndigheten prövar ansökningar.

Regeringen konstaterar att de flesta av remissinstanserna, bl.a. *LO, Svenskt Näringsliv, Lärarförbundet* och *Lärarnas Riksförbund,* är positiva till förslaget. *Lärarnas Riksförbund* och *LO* är emellertid kritiska till att prövningen endast ska gälla nya godkännanden och inte omfatta redan befintliga utbildningsanordnares tillstånd. *Kristna Friskolerådet* anser att förslaget innebär en inskränkning i etableringsrätten och ifrågasätter om förslaget uppfyller de förpliktelser som Sverige genom internationella konventioner förbundit sig att följa.

När det gäller frågan om de nya villkoren kommer att gynna de enskilda huvudmän som redan har utbildningsverksamhet framför de enskilda som ska ansöka om ett nytt godkännande vill regeringen anföra följande. De enskilda huvudmännen ska följa en reglering om planering och dimensionering av den verksamhet de har godkännande för som i sak motsvarar kraven för godkännande. Tillsynsmyndigheten kommer att kunna granska efterlevnaden av bestämmelserna om planering och dimensionering. Regleringen och tillsynen innebär dock inte att godkännandena för huvudmännen omprövas. De får således anses gynnade i viss utsträckning. Skillnaden mellan de som redan bedriver viss utbildning och de som vill bedriva motsvarande utbildning får dock anses motiverad av de angelägna allmänna intressen som ska tillgodoses.

När det gäller skydd av näringsfriheten redogörs i avsnitt 4.3 för regleringen i dels EU:s rättighetsstadga, dels regeringsformen. Regleringen i regeringsformen innebär att begränsningar i rätten att driva näring endast får införas för att skydda angelägna allmänna intressen och aldrig i syfte enbart att ekonomiskt gynna vissa personer eller företag (2 kap. 17 §). Hänsynen till ungdomars efterfrågan och arbetsmarknadens behov för att stärka kompetensförsörjningen är ett sådant angeläget intresse som får anses tillåta vissa begränsningar av enskilda huvudmäns rätt att driva näring.

Enligt regeringens bedömning får de nya villkoren för godkännande anses godtagbara. De begränsar inte den verksamhet den enskilde eventuellt redan bedriver och inte heller rätten som sådan att ansöka om att bedriva gymnasieutbildning. Begränsningen består av att den enskilde behöver visa att utbildningen den enskilde vill bedriva bidrar till att, utöver möta ungdomars efterfrågan, fylla ett arbetsmarknadsbehov. Vilka program och inriktningar som blir möjliga att få bedriva kan som en följd av de nya villkoren därmed påverkas, men möjligheten att ansöka om att få godkännande att bedriva gymnasieutbildning kvarstår. Begränsningen i form av villkoren införs inte i syfte att ekonomiskt gynna huvudmän som redan bedriver utbildningsverksamhet, utan för att stärka kompetensförsörjningen. Genom kraven kommer de enskilda som beviljas godkännande att medverka till att uppnå en högre grad av etablering och en bättre kompetensförsörjning på arbetsmarknaden. Ändringen av villkoren för ett godkännande får anses förenlig med regeringsformen.

Enligt EU:s rättighetsstadga ska näringsfriheten erkännas i enlighet med unionsrätten samt nationell lagstiftning och praxis (artikel 16). Enligt stadgan kan dock näringsfriheten begränsas. Varje begränsning i utövandet av de rättigheter och friheter som erkänns i stadgan ska vara föreskriven i lag och förenlig med det väsentliga innehållet i dessa rättigheter och friheter. Begränsningar får, med beaktande av proportionalitetsprincipen, endast göras om de är nödvändiga och faktiskt svarar mot mål av allmänt samhällsintresse som erkänns av Europeiska unionen eller behovet av skydd för andra människors rättigheter och friheter (artikel 52 i EU:s rättighetsstadga). Såsom redogjorts för i avsnitt 4.3 anser regeringen att insatser för att främja elevers etablering på arbetsmarknaden och förbättra kompetensförsörjningen på arbetsmarknaden är mycket angelägna samhällsintressen sett ur såväl elev-, arbetsmarknads- som samhällsekonomiskt perspektiv. De ändrade villkoren för godkännande är nödvändiga för att uppnå en ökad etablering för elever samt

en förbättrad kompetensförsörjning på arbetsmarknaden. Av redogörelsen i avsnitt 4.3 framgår att förslagen svarar mot mål av allmänt samhällsintresse som erkänns av Europeiska unionen. Begränsningen får enligt regeringen anses stå i proportion till ändamålen och nyttan med förslagen och det har inte framkommit några andra mindre ingripande åtgärder som kan vidtas för att uppnå ändamålet. Sammantaget anser regeringen att förslagen står i överensstämmelse med såväl regeringsformen som EU:s rättighetsstadga.

Huvudmännen ansvarar för att erbjuda utbildning av god kvalitet

Med anledning av remissinstansernas synpunkter om huvudmännens förutsättningar att erbjuda utbildning av god kvalitet vill regeringen framhålla samtliga huvudmäns ansvar att förhålla sig till bestämmelsen som anger att utbildningen inom skolväsendet ska vara likvärdig inom varje skolform oavsett var i landet den anordnas (1 kap 9 § skollagen). Med likvärdig utbildning avses att kvaliteten i verksamheten ska vara så hög att de fastställda målen för utbildningen kan uppnås oavsett var i landet eleverna bor eller vilken skola de går i (prop. 2009/10:165 s. 638). Huvudmännen ansvarar vidare för att utbildningen genomförs i enlighet med skollagens bestämmelser, föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen och de bestämmelser för utbildningen som kan finnas i andra författningar (2 kap. 8 §). Det handlar exempelvis om att det för utbildningen ska finnas lokaler och utrustning som behövs för att syftet med utbildningen ska kunna uppfyllas (2 kap. 35 §), att kraven beträffande vilka som får undervisa i skolväsendet följs (2 kap. 13 och 17–21 §§) samt att huvudmännen ska bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen (4 kap. 3 §). Huvudmännen ska också se till att syftet med utbildningen uppfylls, dvs. att utbildningen ger en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för personlig utveckling och ett aktivt deltagande i samhällslivet (15 kap. 2 §). Som tidigare nämnts får Skolinspektionen lämna godkännande till en enskild som huvudman för viss utbildning om denne uppfyller vissa kriterier, bl.a. att den har förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för utbildningen (2 kap. 5 §). Detta innefattar att huvudmannen bl.a. ska uppfylla ovan nämnda bestämmelser som är av betydelse för att utbildningen ska kunna erbjudas med god kvalitet. Såväl enskilda som offentliga huvudmän har alltså att förhålla sig till dessa bestämmelser.

Skolinspektionen granskar genom tillsyn och kvalitetsgranskning hur huvudmännen följer bestämmelserna (26 kap. 3, 10, 19 och 20 §§). Tillsynen omfattar bl.a. att enskilda som godkänns av myndigheten fortlöpande uppfyller kraven för godkännande i 2 kap. 5 §. Regeringen har nyligen lämnat förslag till ändringar i skollagen som syftar till att göra tillsynen mer effektiv och möjligheterna till ingripande så lika som möjligt för kommunala och enskilda huvudmän. Förslagen innebär bl.a. att Skolinspektionen ska kunna förbjuda en kommun eller en region att driva en verksamhet vidare om ett föreläggande att avhjälpa brister inte har följts och missförhållandet är allvarligt (prop. 2021/22:45).

Regeringen delar inte *Almegas* uppfattning att den kvalitetsdrivna konkurrensen skulle minska till följd av förslaget om ändrade villkor för godkännande. Regeringen bedömer att det kommer att vara fullt möjligt

för huvudmän att konkurrera med ett attraktivt utbud av utbildningar av hög kvalitet som både möter ungdomars efterfrågan och dessutom fyller ett arbetsmarknadsbehov. Regeringen delar inte heller *Friskolornas riksförbunds* uppfattning att förslagen innebär att det bildas en barriär för en fristående skolhuvudman att bli godkänd för någon form av utbildning som redan ges i kommunsamverkan. Regeringen konstaterar att kommuner enligt gällande bestämmelser kan samverka med en annan kommun eller region om att erbjuda utbildning (15 kap. 30 §). Vidare kan konstateras att det i dag finns krav på att utbildningen inte innebär påtagliga negativa följder på lång sikt för eleverna eller för den del av skolväsendet som anordnas av det allmänna i den kommun där utbildningen ska bedrivas. Om godkännandet avser gymnasieskola eller gymnasiesärskola ska följderna i närliggande kommuner för den del av skolväsendet som anordnas av det allmänna också beaktas (2 kap. 5 §). Det innebär att kommuner redan i dag har ett inflytande över nyetableringar av utbildning inom kommunen. Att införa nya villkor om att ungdomars efterfrågan och arbetsmarknadens behov ska beaktas vid Skolinspektionens tillståndsprövning innebär därför inte att det bildas nya barriärer för fristående huvudmän. Det bör också påpekas att även kommunala huvudmän kommer behöva beakta ungdomars efterfrågan och arbetsmarknadens behov när de bestämmer vilka utbildningar som ska erbjudas och antalet platser på dessa utbildningar. Som framgår av avsnitt 4.4 anser regeringen att det inte finns något som hindrar kommunala och enskilda huvudmän från att samarbeta kring planering och dimensionering av utbudet av gymnasiala utbildningar och att regionala planeringsunderlag kan bli en gemensam referenspunkt och ett viktigt verktyg för både offentliga och enskilda huvudmän för att identifiera behov av förändringar i dimensioneringen av de olika utbildningarna inom ett samverkansområde.

4.7 Huvudmännens information till ungdomar och vårdnadshavare ska förbättras

Regeringens förslag: Den information som en huvudman lämnar om erbjudande av nationella program och introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion utformade för en grupp elever ska uppfylla vissa krav. Informationen ska tydligt ange utbildningens inriktning och vad utbildningen kan leda till när det gäller såväl etablering på arbetsmarknaden som övergång till vidare studier.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Utredningen föreslår att föreskriften om att informationen ska innehålla uppgifter om etablering på arbetsmarknaden och övergång till vidare studier ska finnas i förordning i stället för i lag.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller har inget att erinra mot utredningens förslag, däribland *Statens skolverk, Arbetsförmedlingen, Konkurrensverket, Botkyrka, Eskilstuna, Göteborgs* och *Malmö kommuner, Region Halland, Region Jämtland Härjedalen, Region Sörmland, Lärarförbundet, Sveriges Elevkårer, Sveriges Elevråd,*

Företagarna, Svenska Kommunalarbetareförbundet, Svenskt Näringsliv och *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)*. *Arbetsförmedlingen* ser stora fördelar med tydlig information om utbildningars arbetsmarknadsutfall och övergång till högre utbildning. Flera remissinstanser som tillstyrker förslaget betonar dess koppling till studie- och yrkesvägledning. Bland annat *Statens skolverk, Göteborgs kommun* och *Svenskt Näringsliv* anför att informationen är nödvändig för att eleverna ska kunna göra väl underbyggda val av gymnasieutbildning. *SKR* anser att huvudmännens uppdrag bör begränsas till att förmedla standardiserad information som tillhandahålls av Skolverket. Även *Transportföretagen* och *Teknikföretagen* tillstyrker förslaget men anser att motsvarande statistik om vad en gymnasieutbildning leder till också bör redovisas för sammanhållna yrkesutbildningar inom komvux.

Friskolornas riksförbund och *Göteborgsregionen* m.fl. tillstyrker förslaget att huvudmännen ska informera ungdomar och vårdnadshavare om sitt erbjudande av program och inriktningar på utbildningen, men avstyrker att informationen ska omfatta uppgifter om arbetsmarknadsutfall samt hur stor andel av tidigare elever som studerat vidare. Riksförbundet anser i likhet med *Kunskapsskolan i Sverige AB* att det bör vara en statlig uppgift att informera om arbetsmarknadsutfall och högre studier. Även *Kristna Friskolerådet* avstyrker att huvudmannen ska informera om arbetsmarknadsutfall. *Landsorganisationen i Sverige (LO)* är kritisk till att ansvaret läggs på huvudmännen och ifrågasätter att samtliga huvudmän kommer att ge saklig information om det missgynnar dem och anser i stället att en opartisk aktör bör ges ansvar för att ge sådan information, exempelvis Skolverket.

Skälen för regeringens förslag

Eleverna ska få bättre stöd att göra välgrundade utbildningsval…

Elever i årskurs 9 som står inför val av gymnasieutbildning har flera olika program och inriktningar att välja mellan. För elever som är behöriga till gymnasieskolans nationella program finns tolv yrkesprogram och sex högskoleförberedande program att välja mellan och inom dessa program 54 olika inriktningar. Eleverna väljer oftast också vilken skola, med antingen kommunal eller enskild huvudman, de önskar gå på. Därutöver finns möjlighet att läsa riksrekryterande utbildningar eller särskilda varianter inom gymnasieskolan. Eleven kan också överväga om den vill läsa en yrkesutbildning som i huvudsak bedrivs på en arbetsplats i form av lärlingsutbildning. Elever som inte är behöriga till gymnasieskolans nationella program får beroende på behov och förutsättningar välja mellan de olika introduktionsprogrammen, bl.a. yrkesintroduktion, som i huvudsak ska innehålla yrkesinriktad utbildning, och programinriktat val, som inriktas mot att eleven ska uppnå behörighet till ett visst nationellt program. Eleverna i årskurs 9 står alltså inför en mängd olika valmöjligheter – val som är av betydelse för elevernas framtida yrkesverksamhet eller fortsatta studier. Inför detta val är det angeläget att eleverna har en så god bild som möjligt av vad en viss utbildning innehåller och vad den kan leda till för att de ska kunna göra väl grundade utbildningsval.

Elevernas val formas av en rad olika faktorer, t.ex. vilket utbud som eleverna erbjuds, stöd från studie- och yrkesvägledare, marknadsföring,

vänners val och föräldrars syn på elevernas val av utbildning samt den information som skolorna tillhandahåller. Utredningen pekar på exempel där saklig information om utbildningar blandas med vad som kan ses som marknadsföring, vilket kan göra det svårare för elever att få en realistisk bild av vad olika utbildningar leder till. Familjebakgrund och socioekonomiska resurser spelar roll för hur individen agerar i valsituationen och kunskaperna om arbetsmarknaden är olika mellan olika niondeklassare. Skolors information och marknadsföring har visat sig ha stor betydelse för elever med relativt svaga studiemeriter. Ur ett likvärdighetsperspektiv är det därför viktigt att denna information är oberoende, saklig och av god kvalitet för att ge alla elever likvärdiga möjligheter att värdera framtidsutsikterna efter olika utbildningar. Regeringen bedömer att elevers möjligheter att göra väl grundade val underlättas om den information som eleverna ges lägger större fokus på vad utbildningar leder till och vilka möjligheter som faktiskt står till buds efter avslutad utbildning.

...och därför bör huvudmännens information om utbildningar förbättras

Det finns i dag en skyldighet för kommuner att informera om gymnasieskolans nationella program och möjligheterna att få utbildning på introduktionsprogram (15 kap. 8 § skollagen). Bestämmelsen innebär bl.a. att kommunen ska informera om vilka utbildningar som finns inom gymnasieskolan, dvs. inte enbart utbildningar som kommunen erbjuder, utan även andra program och inriktningar som finns inom gymnasieskolan. I skollagen finns ytterligare en bestämmelse om kommunernas informationsskyldighet som bl.a. anger att kommunen ska informera vårdnadshavare och elever om utbildning i gymnasieskolor som erbjuds i eller av kommunen. Kommunen ska också informera om riksrekryterande utbildningar. Informationen om utbildning ska utformas enligt bestämmelser i kommunallagen om information till enskilda, där det anges att sådan information ska vara saklig, relevant, jämförbar, lättförståelig och lättillgänglig (29 kap. 19 § skollagen och 8 kap. 18 § kommunallagen). Kommunernas informationsskyldighet omfattar samtliga utbildningar som erbjuds vid skolor belägna i kommunen, dvs. kommunen är skyldig att informera även om utbildningar i kommunen som har enskilda huvudmän och regioner som huvudmän. Enskilda huvudmän och regioner informerar också om vilka utbildningar de erbjuder, även om det inte finns någon skyldighet för dem att göra det.

Regeringen anser, i likhet med en majoritet av remissinstanserna, att den information som ges till elever bör vara tydlig i fråga om utbildningens inriktning och vad den kan leda till, för att underlätta för elever att göra välgrundade val av gymnasieutbildning. Som *Statens skolverk* framhåller spelar studie- och yrkesvägledning en viktig roll för att rusta eleverna med s.k. valkompetens för att kunna tillgodogöra sig viktig information om gymnasieprogrammen, inriktningar och en framtida tänkbar arbetsmarknad. Regeringen menar att en tydlig reglering om den information som huvudmän lämnar om sitt erbjudande av utbildning och vad den kan leda till kan underlätta studie- och yrkesvägledningen och därmed bidra till att elever kan göra bättre grundade val. En tydlig reglering är särskilt betydelsefull för elever med relativt svaga studiemeriter, svagare

förutsättningar utifrån familjebakgrund och socioekonomiska resurser och är i linje med bl.a. artikel 18 i barnkonventionen om lämpligt stöd till föräldrar och vårdnadshavare och artikel 28 i barnkonventionen om att göra utbildnings- och yrkesrelaterad information och vägledning tillgänglig och åtkomlig för alla barn. Regeringens förslag i avsnitt 4.3 innebär att huvudmännen i större utsträckning bör forma utbildningsutbudet av vissa utbildningar i gymnasieskolan med beaktande av arbetsmarknadens behov. I det perspektivet är det också angeläget att elever inför sitt utbildningsval får information om hur etableringen på arbetsmarknaden eller vidare studier ser ut efter avslutad utbildning.

Huvudmannen bör ansvara för att förmedla saklig information som tillhandahålls av Skolverket

Regeringen bedömer liksom utredningen att det inte bör ankomma på huvudmännen att själva ta fram information om arbetsmarknadsutfall och övergång till vidare studier. Statens skolverk följer bl.a. löpande upp elevers etablering på arbetsmarknaden och fortsatta studier efter slutförd gymnasieutbildning. För att underlätta för huvudmän att kunna informera om arbetsmarknadsutfall och vidare studier bedömer regeringen att den statistiska information och annan relevant information som finns hos myndigheten bör tillgängliggöras, t.ex. genom digitala vägledningstjänster, så att den på ett ändamålsenligt sätt kan användas och förmedlas av huvudmännen. Regeringen avser att lämna uppdrag till myndigheten för att möjliggöra detta. Regeringen anser att ungdomarna i samband med att en huvudman informerar om aktuellt erbjudande av utbildning av huvudmannen också bör ges information om vad utbildningen leder till. Den bör t.ex. innehålla sådan statistisk information som visar i vilken mån utbildningen leder till etablering på arbetsmarknaden eller vidare studier. För att underlätta ungdomarnas val, bör samma aktör som informerar om erbjudandet av utbildning också informera om vad den leder till. Regeringen delar därmed inte *Friskolornas riksförbunds* och *Kristna Friskolerådets* uppfattning att det bör vara en statlig uppgift att informera om arbetsmarknadsutfall – däremot bör staten tillhandahålla och tillgängliggöra sådan information. I anledning av *LO:s* synpunkt att en opartisk aktör borde ansvara för informationen vill regeringen peka på att det uppdrag som aviseras ovan innebär att det kommer att finnas tillgänglig saklig information om utbildningarna till stöd för väl grundade utbildningsval. *Transportföretagen* och *Teknikföretagen* anser att motsvarande statistik om vad en gymnasieutbildning leder till också bör redovisas för sammanhållna yrkesutbildningar inom komvux. Något sådant förslag finns inte från utredningen, som gör bedömningen att det är sällsynt att utbildningar med låg arbetsmarknadsrelevans erbjuds eller efterfrågas inom komvux. Regeringen vill framhålla att det är viktigt att även vuxna har en god uppfattning av vad en viss utbildning kan leda till och att det i läroplanen för vuxenutbildningen framgår att utbildningens mål bl.a. är att varje elev får information om arbetslivets aktuella och förväntade kompetensbehov. Som anges i avsnitt 4.1 varierar etableringsgraden efter yrkesinriktad utbildning på komvux delvis på motsvarande sätt som i gymnasieskolan, dvs. beroende på vilken utbildning eleven har läst. Även sådana uppgifter följs löpande upp av Skolverket. Regeringen

avser därför att det ovan nämnda uppdraget också ska omfatta yrkesinriktad utbildning inom komvux för att underlätta för huvudmän att kunna informera om arbetsmarknadsutfall och vidare studier efter sådan utbildning.

Specialpedagogiska skolmyndigheten saknar gymnasiesärskolan i förslaget och bedömer att även elever inom gymnasiesärskolan har behov av information om utbildningens innehåll och inriktning mot arbetsmarknaden. Regeringen delar myndighetens uppfattning att elever i gymnasiesärskolan också har behov av sådan information men kan samtidigt konstatera att analyser av arbetsmarknadsinträdet, dvs. vad en viss utbildning leder till, kan försvåras av gymnasiesärskolans små elevvolymer. Utredningen påpekar vidare att många som får en anställning efter gymnasiesärskolan har en subventionerad anställning, vilket innebär att det kan vara andra faktorer än genomgången utbildning som avgör hur etableringen på arbetsmarknaden ser ut. I dag framgår det av läroplanen för gymnasiesärskolan att skolan ska samverka med bl.a. arbetslivet för att eleverna ska få en utbildning av hög kvalitet och underlag för val av kurser inom utbildningen och för vidare studier eller yrkesverksamhet. Regeringen bedömer inte att det finns behov av någon ytterligare reglering angående vilken information som ska tillhandahållas.

4.8 Möjligheterna att delta i yrkesutbildning inom komvux ska förbättras

Regeringens förslag: En kommuns erbjudande av yrkesämnen och sammanhållna yrkesutbildningar ska omfatta all sådan utbildning som anordnas av huvudmännen i det primära samverkansområdet.

Det ska vara möjligt att fritt söka till sådana yrkesämnen och sammanhållna yrkesutbildningar i komvux på gymnasial nivå som erbjuds inom det primära samverkansområde man bor i.

Hemkommunen ska vara skyldig att svara för kostnaderna för en behörig sökandes utbildning i en annan kommun i det primära samverkansområdet.

Utredningens förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag. Förslagen presenteras av utredningen inom ramen för det som utredningen kallar reformens andra steg (se avsnitt 4.3). Utredningens förslag i fråga om kommunal vuxenutbildning avser yrkesinriktade kurser i stället för yrkesämnen. Till skillnad mot regeringen föreslår utredningen att behöriga sökande inom det primära samverkansområdet ska tas emot till utbildningen i första hand. Utredningen föreslår också att om en behörig sökande inte har kunnat erbjudas plats på en sammanhållen yrkesutbildning inom det primära samverkansområdet, ska hemkommunen erbjuda sökanden plats på en annan sammanhållen yrkesutbildning, en så kallad alternativplats.

Remissinstanserna: En majoritet av de instanser som yttrat sig över förslaget är positiva eller har inget att invända, däribland *Arbetsförmedlingen*, *Statens Skolverk*, *Mellerud*, *Nacka* och *Skövde kommuner*, *Region Skåne*, *Region Sörmland*, *Lärarnas Riksförbund*,

Almega Utbildningsföretagen, *Företagarna*, *Svenska Kommunalarbetareförbundet*, *Industriarbetsgivarna*, *PVF Yrke & Utbildning*, *Svensk Näringsliv*, *Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)* och *Transportföretagen*. *Arbetsförmedlingen* är positiv till att fler får möjlighet att delta i yrkesutbildning i komvux. *Skolverket* anför att förslaget kan bidra till att ge ett större utbud av yrkesutbildning för den enskilde och ge kommunen en större rekryteringsbas som kan ge ett effektivare resursutnyttjande och ökade möjligheter till att genomföra utbildningar med tillräckligt elevunderlag. *Industriarbetsgivarna* anser att frisök inom ett samverkansområde är en förutsättning för ökat utbildningsutbud och ökat elevunderlag.

Några remissinstanser lämnar förslag till justeringar eller har invändningar mot delar av förslaget. *Bräcke kommun och Jämtlands gymnasieförbund* anser att förslaget bör utformas så att frisök ska gälla endast när utbildningen inte erbjuds i hemkommunen. *Installatörsföretagen, Svenskt Näringsliv* och några andra näringslivsorganisationer anser att det finns skäl att utvidga hemkommunernas skyldighet till att finansiera utbildning även utanför det primära samverkansområdet.

Bodens kommun instämmer i stort till förslaget om frisök men är tveksam till ska-kravet om att kunna erbjuda hela utbudet av sammanhållen yrkesutbildning och yrkesinriktade kurser. Kommunen förordar skrivningen att samverkansområdet ska erbjuda ett brett urval av yrkeskurser.

Några remissinstanser avstyrker förslagen bl.a. *Göteborgsregionen*, *Lapplands kommunalförbund* och *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)*. *Göteborgsregionen* avstyrker utredningens förslag om att all yrkesutbildning ska vara regionalt sökbar, även om regionen ser vissa fördelar som skulle innebära att utbildningsutbudet breddas för fler individer.

Skälen för regeringens förslag

Vuxna har inte alltid tillgång till ett brett utbud av yrkesutbildningar

Enligt skollagens inledande kapitel ska utbildningen inom skolväsendet vara likvärdig inom varje skolform oavsett var i landet den anordnas. Alla ska, oberoende av geografisk hemvist och sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i skolväsendet En väl utbyggd rättighetslagstiftning för stora delar av komvux finns i dag, bland annat till stöd för likvärdig och lika tillgång till utbildning. Rättighetslagstiftningen har vid flera tillfällen byggs ut för att bl.a. säkerställa att yrkesutbildningar i gymnasieskolan inte ska innebära återvändsgränder i utbildningssystemet. Vuxna har i dag bl.a. rätt till utbildning i komvux på gymnasial nivå om syftet är att uppnå grundläggande eller särskild behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå eller grundläggande behörighet till eller krav på särskilda kunskaper för utbildning inom yrkeshögskolan. Den som har rätt att delta i utbildning på gymnasial nivå har även rätt att delta i sådan utbildning i en annan kommun än sin hemkommun eller i en region, om utbildningen finns där och inte erbjuds av hemkommunen (20 kap. 19–19 d §§ skollagen). Motsvarande rättighetslagstiftning saknas för den som söker en yrkesutbildning. Under vissa förutsättningar kan behörighet till högre utbildning uppnås genom att

läsa yrkesämnen men i övrigt ingår inte yrkesutbildning i individernas rätt till utbildning.

En kommun ska ta emot en sökande från en annan kommun om hemkommunen har åtagit sig eller, efter ett överklagande, ska åta sig att svara för kostnaderna för den sökandes utbildning (interkommunal ersättning) (20 kap. 21 och 22 §§). Ett beslut om mottagande innebär inte alltid att den sökande antas till utbildningen, utan endast att den sökande får vara med och konkurrera om utbildningsplatserna. Huvudmannen, dvs. den kommun som anordnar utbildningen, beslutar sedan om den sökande tillhör dem som kan få möjlighet att gå utbildningen genom att tillämpa bestämmelserna om urval (20 kap. 23 §). Då det inte finns någon skyldighet för hemkommunen att åta sig att betala interkommunal ersättning för en sökt yrkesutbildning som tillhandahålls av en annan kommun är vuxna många gånger hänvisade till de yrkesutbildningar som tillhandahålls av hemkommunen, trots att en viss utbildning hos den andra kommunen många gånger skulle ha stärkt individens ställning i arbetslivet.

I utredningens undersökning av samverkan mellan kommunerna framkommer ett antal exempel på att likvärdigheten varierar när det gäller tillgänglighet till yrkesutbildning i komvux. Utbudet av yrkesutbildning kan skilja sig åt beroende på vad hemkommunen erbjuder och om den regionala samverkan tillgängliggör utbildning utanför hemkommunen. Regeringen konstaterar dock att det finns få samverkansområden som har s.k. frisök inom komvux, dvs. att sökande till en utbildning inom ett område antas till utbildningen på lika villkor oavsett hemkommun. I några fall har man inom ett samverkansområde tillämpat frisök till vissa sammanhållna yrkesutbildningar eller till utbildning som erbjuds med stöd av statsbidraget för regionalt yrkesvux. Av SKR:s kommunenkät om regionalt yrkesvux framgår att 2018 hade knappt två tredjedelar av de s.k. kommunklustren ett samverkansavtal för interkommunal ersättning eller liknande, och en tredjedel av kommunklustren ett gemensamt kursutbud med fritt sök (Utbud, söktryck och samverkan i yrkesvux, SKR, 2018).

Sammantaget bedömer regeringen att dagens bestämmelser ger för stort utrymme att begränsa vuxnas tillgång till sådana yrkesutbildningar som svarar mot arbetsmarknadens behov av kompetens och som kan bidra till att stärka vuxnas ställning i arbetslivet.

Samverkan mellan kommunerna bör omfatta ett gemensamt utbildningsutbud

Tillgången till ett brett utbud av yrkesutbildning inom komvux behöver förbättras så att vuxna med behov av kompetens som efterfrågas på arbetsmarknaden också ges möjlighet att delta i sådan utbildning. Genom reformen med ett nytt s.k. omställningsstudiestöd förbättras förutsättningarna för vuxna som vill studera för att stärka sin framtida ställning på arbetsmarknaden att söka sig till sådan utbildning som bl.a. komvux kan erbjuda. För att reformen ska bli framgångsrik är det viktigt att utbildningssystemet kan ta emot de vuxna som vill studera med omställningsstudiestöd.

För den enskilda individen är det viktigt att det genom yrkesutbildning finns en långsiktig möjlighet till delaktighet i arbetslivet, men även en möjlighet att byta yrkeskarriär. För arbetslösa och individer med en svag

ställning på arbetsmarknaden kan en yrkesutbildning på gymnasial nivå vara av stor betydelse och den snabbaste vägen att få den kompetens som krävs för ett arbete. För individer med kort utbildning, eller med utbildning som inte efterfrågas av arbetsmarknaden, kan en yrkesutbildning ge en betydligt fastare förankring i arbetslivet. Yrkesutbildning på gymnasial nivå är även betydelsefull för etableringen av nyanlända. Många har redan en yrkesutbildning eller en yrkeskarriär med sig när de kommer till Sverige, men behöver även komplettera med delar av svensk yrkesutbildning för att få förutsättningar för arbete i Sverige. För andra nyanlända med kort tidigare utbildning och begränsad eller ingen arbetslivserfarenhet är en gymnasial yrkesutbildning ofta en viktig förutsättning för etablering på arbetsmarknaden. Tillgången till ett brett utbud av yrkesutbildning för vuxna som motsvarar både individers och arbetsmarknadens behov kan förbättras genom att flera kommuner samverkar. Detta kan bidra till att individens möjligheter till studier ökar och eventuell inlåsning i den egna kommunens utbud av utbildningar minskar.

Utredningen föreslår att varje kommuns erbjudande om utbildning ska omfatta hela utbudet av sammanhållen yrkesutbildning i det primära samverkansområdet. Till skillnad mot utredningen förordar *Bodens kommun* att kommunerna i samverkan ska erbjuda ett brett urval av yrkeskurser. *Göteborgsregionen* anför bl.a. att det finns en risk att utredningens förslag minskar den enskilda kommunens frihet att erbjuda utbildningar som kommunen själv finansierar för att ytterligare utöka det egna utbudet. Regeringen bedömer dock, i likhet med *Arbetsförmedlingen*, att ett utbud som omfattar all yrkesutbildning i ett samverkansområde ger fler möjligheter till karriärsväxlingar, vilket förbättrar förutsättningarna för arbetssökande att få den utbildning de behöver. Det förbättrar även förutsättningarna för arbetsgivare att få tillgång till den kompetens de efterfrågar. *Täby kommun* anser att det även fortsättningsvis ska vara den enskilda huvudmannen, ensam eller i en frivillig samverkan med andra huvudmän, som ska besluta om utbud och tillgång till yrkesutbildningar utifrån den efterfrågan som finns lokalt och regionalt. De förslag som regeringen lämnar i denna lagrådsremiss bygger sammantaget upp en struktur för samverkan mellan kommuner för en regional planering och dimensionering av yrkesutbildning på gymnasial nivå. Motiven för föreslagna krav på kommunal samverkan om planering, dimensionering och erbjudandet av sammanhållen yrkesutbildning och yrkesämnen redovisas i avsnitt 4.4. Som regeringen föreslår i avsnitt 4.3 bör kommunen bestämma vilka sammanhållna yrkesutbildningar och yrkesämnen som ska erbjudas och antalet platser på dessa utbildningar med hänsyn till vuxnas efterfrågan och behov och arbetsmarknadens behov. Detta bör därför beaktas även av kommunerna inom ramen för ett primärt samverkansavtal när utbudet av sammanhållna yrkesutbildningar och yrkesämnen planeras.

Svensk Näringsliv anför att den exakta ordalydelsen i utredningens förslag skulle medföra ineffektivitet och onödiga kostnader i systemet och att det måste finnas tillräckligt elevunderlag för att det ska vara ekonomiskt försvarbart att bedriva utbildningen i alla kommuner. Regeringen menar att ett system med ett gemensamt utbud inte innebär att en utbildning behöver bedrivas i alla kommuner i det primära samverkansområdet. De samverkande kommunerna bör i stället

gemensamt komma överens om var och i vilka volymer som sammanhållen yrkesutbildning och yrkesämnen ska erbjudas. Vissa utbildningar är så stora i sin dimensionering att de kan placeras i flera av de samverkande kommunerna, medan andra kanske behöver finnas i något färre kommuner, och ytterligare andra i endast en av de samverkande kommunerna. Det kan även, som bl.a. *Svenskt Näringsliv* anför, handla om att utveckla utbudet av enstaka yrkeskurser för att bättre motsvara branschernas behov, exempelvis tillgängligheten på kompletterande utbildning efter genomförd branschvalidering.

För att de enskilda individerna i de samverkande kommunerna ska kunna få tillgång till det samlade utbudet av sammanhållen yrkesutbildning är det angeläget att personer hemmahörande i ett primärt samverkansområde fritt ska kunna söka till en sammanhållen yrkesutbildning och yrkesämnen inom det primära samverkansområdet. Några remissinstanser ser utmaningar med det förslag som utredningen har i detta avseende. *Bräcke kommun och Jämtlands gymnasieförbund* bedömer att en konsekvens kan bli att vuxenutbildning i små kommuner riskerar att slås ut på grund av färre sökande och föreslår att möjligheten att fritt söka endast ska gälla när utbildningen inte erbjuds i hemkommunen. Kommunen och förbundet bedömer att en annan konsekvens är att studiesvaga elever, som gynnas av närheten till den egna kommunens vuxenutbildning, får svårare att tillgodogöra sig kompetensutveckling om den egna kommunens vuxenutbildning slås ut. Även *Melleruds kommun* bedömer att s.k. fritt sök för yrkesinriktad utbildning kan medföra ytterligare centralisering av utbildningen till större kommuner. Regeringen bedömer, i likhet med remissinstanserna, att möjligheten att fritt söka yrkesutbildningar inom det primära samverkansområdet skulle kunna leda till att vuxna söker sig till centralorter i högre grad än det som sker i dag. Samverkan om planering och dimensionering kan dock även handla om lokalisering av utbildningarna. Kommunerna kan i samverkan strategisk dimensionera utbildningarna som bedrivs i olika orter för att säkerställa att det möter de vuxnas skilda behov. Regeringen delar således inte Bräcke kommuns och Jämtlands gymnasieförbunds uppfattning. Syftet med regeringens förslag om krav på samverkan mellan kommuner är bl.a. att skapa ett brett och varierat utbud av yrkesutbildning för de vuxna, förbättra kompetensförsörjningen till arbetslivet och skapa ett så resurseffektivt system som möjligt. I ett sådant system, menar regeringen, är det en naturlig följd att vuxna i de samverkande kommunerna ska ha möjlighet att söka till och delta i de utbildningar som anordnas inom det primära samverkansområdet, oavsett vilken kommun som tillhandahåller utbildningen och oavsett om den bedrivs av kommunen eller av en enskild utbildningsanordnare. Att vuxna fritt får söka utbildning inom ett samverkansområde skapar möjlighet för huvudmännen att bygga upp tillräckligt stora elevvolymer för att på ett resurseffektivt sätt starta utbildningar som annars inte skulle komma till stånd.

Mot denna bakgrund anser regeringen att det bör införas en bestämmelse i skollagen som anger att en kommuns erbjudande av yrkesämnen och sammanhållna yrkesutbildningar ska omfatta all sådan utbildning som anordnas av någon av huvudmännen i det primära samverkansområde som kommunen ingår i. Det innebär att en vuxen som är behörig ska kunna

söka och tas emot till yrkesämnen och sammanhållna yrkesutbildningar inom hela det primära samverkansområdet och inte bara i hemkommunen.

Det bör vara en skyldighet för hemkommunen att bevilja interkommunal ersättning inom det primära samverkansområdet

En förutsättning för att en huvudman ska ta emot en behörig sökande som är hemmahörande i en annan kommun är att hemkommunen åtar sig att svara för kostnaderna för utbildningen. Som beskrivs ovan är det inte en självklarhet att hemkommunen gör det när det rör sig om en yrkesutbildning.

I syfte att ge vuxna större möjligheter att delta i yrkesutbildning inom komvux föreslår utredningen att hemkommunen alltid ska vara skyldig att åta sig att svara för kostnaderna för den sökandes utbildning om det är en sammanhållen yrkesutbildning eller en yrkesinriktad kurs som anordnas av en annan kommun inom det primära samverkansområdet.

Flera näringslivsorganisationer anser att det finns skäl för att hemkommunernas skyldighet till att finansiera utbildning bör gälla även utanför det primära samverkansområdet. *Svenskt Näringsliv* och *Transportföretagen* anför bl.a. att en individ kan bo nära utkanten av en kommun och ha bättre förutsättningar att utbilda sig i en grannkommun som inte ingår i samma primära samverkansområde som hemkommunen.

Som nämns tidigare i detta avsnitt innebär gällande bestämmelser i skollagen att en kommun är skyldig att låta en behörig sökande från en annan kommun konkurrera om utbildningsplatserna på samma villkor som kommunens egna medborgare, om den sökandes hemkommun har åtagit sig att svara för kostnaderna för utbildningen. Kommunerna kan därför genom ett frivilligt samverkansavtal komma överens om att vuxna fritt ska kunna söka utbildningar inom de samverkande kommunerna och att interkommunal ersättning ska utgå för kostnaderna. Hemkommunen kan även utan att avtala välja att åta sig att betala för den sökandes utbildning i en annan kommun. En skyldighet för hemkommunen att åta sig att betala interkommunal ersättning föreligger om den sökande med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få delta i utbildning hos den andra huvudmannen (20 kap. 21 § tredje stycket skollagen). I förarbetena till denna bestämmelse anförs att det måste avgöras från fall till fall vad som kan utgöra särskilda skäl med hänsyn till den sökandes personliga förhållanden. Som exempel nämns att den sökande arbetar i en annan kommun än hemkommunen och även vill studera där. En sökande kan också bo långt ifrån den plats där hemkommunen tillhandahåller utbildning, men ha nära till en annan huvudmans utbildningslokaler. Enbart den omständigheten att hemkommunen inte tillhandahåller den aktuella utbildningen utgör dock inte ett särskilt skäl (prop. 2009/10:165 s. 847).

Regeringen bedömer att dagens bestämmelser möjliggör både för flexibla och för individuella lösningar avseende var en vuxen kan studera, så som Svenskt Näringsliv och Transportföretagen efterfrågar. För närvarande finns det därför inte skäl att ytterligare utvidga hemkommunernas skyldighet att finansiera yrkesutbildning utanför det primära samverkansområdet. Däremot anser regeringen, mot bakgrund av övriga förslag i denna lagrådsremiss, att hemkommunen bör vara skyldig

att åta sig att svara för kostnaderna för en sökandes utbildning i en annan kommun om ansökan avser ett yrkesämne eller en sammanhållen yrkesutbildning på gymnasial nivå i en kommun som ingår i samma primära samverkansområde som hemkommunen.

4.9 Sammanhållen yrkesutbildning i komvux ska regleras i skollagen

Regeringens förslag: Det ska anges i skollagen att kurser som är relevanta för ett yrkesområde kan kombineras till en sammanhållen yrkesutbildning. Detta ska gälla i komvux på gymnasial nivå och i komvux som särskild utbildning på gymnasial nivå. Utbildningen ska kunna utformas som en nationell sammanhållen yrkesutbildning eller vara utformad av en huvudman.

En del av utbildningen i en sammanhållen yrkesutbildning ska genomföras som arbetsplatsförlagt lärande. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om minsta omfattning av det arbetsplatsförlagda lärandet och om undantag från kravet på arbetsplatsförlagt lärande.

Utredningens förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag. Utredningen har en delvis annorlunda formulering av bestämmelsen och föreslår inte att regleringen av sammanhållen yrkesutbildning även ska gälla i komvux som särskild utbildning på gymnasial nivå. Förslaget presenteras av utredningen inom ramen för förslaget till reformens andra steg, som regeringen i huvudsak inte går vidare med (se avsnitt 4.3).

Remissinstanserna: En majoritet av de instanser som yttrat sig över förslaget är positiva eller har inget att erinra, däribland *Statens skolverk, Melleruds*, *Nacka* och *Skövde kommuner, Göteborgsregionen, Region Halland*, *Region Skåne, Sveriges Skolledarförbund, Lärarnas Riksförbund, Almega Utbildningsföretagen, Företagarna*, *Industrirådet*, *Svenska Kommunalarbetareförbundet*, *Svenskt Näringsliv* och *Tjänstemännens Centralorganisation* (*TCO*).

Teknikföretagen anser att förslaget om att införa en definition av begreppet sammanhållen yrkesutbildning kan bidra till en tydlighet som gynnar såväl arbetsgivare som presumtiva elever. Flera näringslivsorganisationer däribland *Svenskt Näringsliv*, *Svensk Ventilation* och *Transportföretagen* menar att nationella yrkespaket är ett sätt att säkerställa att de sammanhållna yrkesutbildningarna motsvarar branschernas kompetenskrav. *Göteborgsregionen* anför att nationellt fastställda sammanhållna yrkesutbildningar kan ge presumtiva elever en viss trygghet i att den sökta utbildningen består av kurser som motsvarar kompetenskraven för olika yrkesområden. *Industrirådet* anför att en tidig kontakt med arbetslivet, möjligheten att få erfarenheter och att praktiskt träna på det utbildningen innehåller är viktigt och ökar anställningsbarheten.

Några remissinstanser lyfter fram vikten av att behålla en viss flexibilitet och möjlighet till regionala och lokala anpassningar. *Stockholms kommun*

anser till exempel att det är önskvärt att det inom ramen för de nationella yrkesutbildningarna finns möjlighet att göra lokala variationer i form av kompletterande kurser. *Jämtlands gymnasieförbund* instämmer i att begreppet sammanhållen utbildning kan behöva definieras men framhåller att det kan vara nödvändigt med möjlighet till lokala eller regionala avvikelser. *Botkyrka kommun* anser att en fördjupad utredning krävs för att säkerställa att konsekvenserna av förslaget om sammanhållna yrkesutbildningar inte kolliderar med yrkeshögskoleutbildning, folkbildning och andra utbildningsformer som agerar på samma arena. Kommunen ställer sig frågande till om förslaget ökar flexibiliteten för den studerande eller skapar byråkratiska hinder.

Skolverket ser positivt på att all sammanhållen yrkesutbildning inom komvux får ett krav på arbetsplatsförlagt lärande (APL). Flera remissinstanser som är positiva till förslaget om att en sammanhållen yrkesutbildning ska innehålla APL har synpunkter på regleringen av omfattningen av APL och möjligheten till undantag. *Nationellt centrum för svenska som andraspråk* ser risker med att omfattningen för APL inte fastslås och vill att en minsta omfattning fastställs. *Bodens kommun* anser att man ska beakta möjligheterna till validering för vuxna och därmed förkorta tiden för arbetsplatsförlagt lärande. *Lapplands kommunalförbund* anför att krav på en viss omfattning kan innebära stora problem för den enskilda individen, till exempel för de elever som arbetar parallellt med sina studier. *Södertälje kommun* ser att det kan finnas svårigheter i att anordna APL, framför allt att säkra tillräckligt många praktikplatser med tillräcklig kvalitet.

Några remissinstanser avstyrker reformens andra steg i sin helhet, däribland *Göteborgs* och *Helsingborgs kommuner*, *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* och *Academedia AB*. *SKR* anför att det råder en otydlighet i dag kring vad som är en sammanhållen yrkesutbildning och att det kan motivera framtagandet av en nationell definition. SKR anser dock att det är inte helt tydligt vad som ska ingå i definitionen. Även *Helsingborgs kommun* anser att det krävs flera förtydliganden av förslaget. *Academedia AB* anser att det är bra att sammanhållen yrkesutbildning definieras i skollagen, men saknar förankringen med näringslivet och branscherna. *SKR* delar utredningens beskrivning om att APL är en viktig del för att yrkesutbildning ska få kvalitet och djup men anför att APL kan vara en utmaning när yrkesvux ska byggas ut.

Skälen för regeringens förslag

Sammanhållna yrkesutbildningar i komvux tydliggör kompetenskraven för olika yrkesområden

Oavsett om den enskilde läser en yrkesutbildning på komvux för att kunna etablera sig i arbetslivet eller för att kunna byta yrkeskarriär är det viktigt att utbildningen ger den vuxne möjlighet att utveckla kunskaper och kompetenser som efterfrågas av arbetslivet. Utbildningen inom komvux bedrivs i form av kurser som kan kombineras på olika sätt med utgångspunkt i den enskildes behov och förutsättningar (20 kap. 2 § skollagen). För en enskild individ kan det vara svårt att ha en överskådlig bild av vilka krav som ställs i arbetslivet och hur väl utbudet av yrkeskurser inom komvux motsvarar en på arbetsmarknaden gångbar

kombination av kurser. Även för en arbetsgivare kan det vara svårt att utifrån en lista över kurser i utdraget från betygskatalogen bedöma en arbetssökandes yrkeskompetens.

För att bl.a. öka samverkan mellan kommuner, Arbetsförmedlingen och arbetsmarknadens parter inom gymnasial yrkesutbildning för vuxna infördes den 1 januari 2017 det riktade statsbidraget genom förordningen om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning. Villkor för att få sådant statsbidrag är bl.a. att de samverkande kommunerna erbjuder sammanhållna yrkesutbildningar. Skolverket har efter uppdrag från regeringen (U2016/04619/GV) tagit fram exempel på sammanhållna yrkesutbildningar, s.k. nationella yrkespaket, som är utformade utifrån de kompetenskrav som olika branscher ställer. De exempel på yrkespaket som Skolverket har tagit fram varierar i omfattning och är inriktade på ett 60-tal olika yrken eller yrkesområden. Vad en sammanhållen yrkesutbildning är regleras i dag i 4 § i förordningen om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning. Av bestämmelsen framgår att sammanhållna yrkesutbildningar är kombinationer av nationella kurser som är relevanta för ett yrkesområde. Vidare regleras i förordningen om vuxenutbildning att den som vill ha ett utdrag ur betygskatalogen efter en sammanhållen yrkesutbildning, ska även få kompletterande bilaga. Av bilagan ska det framgå vilket eller vilka yrkesområden som den sammanhållna yrkesutbildningen är avsedd för (4 kap. 12 § förordning en om vuxenutbildning).

Av de dryga 90 000 eleverna inom yrkesinriktad utbildning inom komvux läste 2019 knappt hälften en utbildning som finansierats med statsbidrag, enligt rapporten Uppföljning av utbildningar som finansierats med statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning 2019 (Skolverket 2020). Könsfördelningen totalt sett i komvux var 64 procent kvinnor och 36 procent män bland elever år 2019 som läste yrkeskurser. Detta kan jämföras med könsfördelningen i den statsbidragsfinansierade delen där kvinnor utgör 58 procent av eleverna och män 42 procent.

Förslagen som regeringen lämnar i denna lagrådsremiss syftar bl.a. till att yrkesinriktad utbildning inom komvux bättre ska möta arbetslivets kompetensbehov och stärka individens möjlighet till etablering, oberoende av om utbildningen finansieras genom statsbidraget för regionalt yrkesvux eller av kommunerna. Förslagen som presenteras i avsnitten 4.3, 4.4 och 4.8 förutsätter att kommunerna planerar, dimensionerar och erbjuder sammanhållna yrkesutbildningar och yrkesämnen. Med utgångspunkt i det som beskrivs ovan och för att säkerställa de vuxnas tillgång till en likvärdig utbildning bedömer regeringen att det behövs en enhetlig reglering av sammanhållen yrkesutbildning inom komvux.

Nationella kurser bör kunna kombineras till en sammanhållen yrkesutbildning

Utredningen föreslår att begreppet sammanhållen yrkesutbildning ska definieras i skollagen. Med sammanhållen yrkesutbildning ska enligt utredningen avses en kombination av nationella kurser i komvux på gymnasial nivå som är relevant för ett yrkesområde.

Helsingborgs kommun och *SKR* anför att det är otydligt om enbart nationella kurser och Skolverkets yrkespaket ska ingå i definitionen av

sammanhållen yrkesutbildning. Helsingborgs kommun anför att sammanhållen yrkesutbildning i den form som föreslås av utredningen riskerar att ställa vissa individer ännu längre ifrån utbildning. Kommunen anser att vuxenutbildningen måste kunna utbilda individer som tidigare misslyckats i gymnasieskolan med kortare utbildningslösningar och inte bara bli en förlängning av gymnasieskolan. SKR anser att en nationell definition inte får begränsa möjligheten till flexibla och individpassade upplägg i kombination av utbildning och arbetsmarknadsinsatser. Även *Bodens kommun* anser att det är viktigt att det finns utrymme för flexibilitet av yrkeskurser inom en utbildningsgren både för att matcha arbetsgivares krav på kunskaper och för att kunna ge möjlighet för elever att läsa delar av yrkespaket. Inom komvux på gymnasial nivå finns det nationella kurser, orienteringskurser och individuella kurser.

Med anledning av remissinstansernas synpunkter vill regeringen anföra följande. Inom komvux som särskild utbildning på gymnasial nivå finns det nationella kurser och orienteringskurser (2 kap. 3 § förordningen om vuxenutbildning). De nationella kurserna styrs av ämnesplaner som beslutats av staten. I ämnesplanerna framgår bl.a. det centrala innehållet och kunskapskraven för varje kurs. För orienteringskurser och individuella kurser finns inga kursplaner eller ämnesplaner (2 kap. 15 §) och till skillnad mot vad som gäller för nationella kurser ska betyg inte sättas på sådana kurser (4 kap. 7 §). En vuxen som väljer en yrkesutbildning ska vara trygg i att utbildningen består av de kurser som motsvarar kraven för anställning. Regeringen menar att sammanhållna yrkesutbildningar som består av kurser som gäller nationellt kan bidra till denna trygghet. De kan även, som *Nätverket för en likvärdig utbildning* anför, skapa bättre förutsättningar för likvärdig utbildning över landet. Utgångspunkten för utbildningen inom komvux ska dock även i fortsättningen vara den enskilde elevens behov och förutsättningar (jfr 20 kap. 2 § skollagen). Det ska vara möjligt att kombinera utbildning på olika nivåer. Elever som redan har erfarenheter, kunskaps- och kompetensmässigt, ska ges möjlighet att validera sina kunskaper. Att utgångspunkten för utbildningen ska vara den enskilde elevens behov och förutsättningar kan innebära att en sammanhållen yrkesutbildning ibland behöver kombineras med annan utbildning, som t.ex. inom de s.k. kombinationsutbildningarna, där yrkesutbildningen kombineras med utbildning i svenska för invandrare eller svenska som andraspråk. För elever med kunskaper och kompetenser som vid en kartläggning bedöms motsvara delar av en sammanhållen yrkesutbildning kan ofta delar av den sammanhålla yrkesutbildningens innehåll valideras. För andra elever kan det finnas behov av att kombinera den sammanhålla yrkesutbildningen med ytterligare kurser. I sammanhanget kan även nämnas att möjligheten för huvudmännen att erbjuda enstaka yrkeskurser kvarstår. Sammanfattningsvis konstaterar regeringen, i anledning av SKR:s och Helsingborgs och Bodens kommuners farhågor, att det fortfarande kommer att finnas många möjligheter att bevara flexibiliteten inom vuxenutbildningen även om sammanhållna yrkesutbildningar regleras tydligare.

Mot bakgrund av det som beskrivits ovan föreslår regeringen att det i skollagen anges att kurser som är relevanta för ett yrkesområde ska kunna kombineras till en sammanhållen yrkesutbildning. Eftersom regleringen av de olika benämningarna av kurser inom komvux (dvs. nationell kurs,

orienteringskurs och individuell kurs) finns i förordningen om vuxenutbildning, bör uppgiften om vilken typ av kurser som får ingå i en sammanhållen yrkesutbildning regleras närmare på förordningsnivå. Regeringen bedömer vidare att det kan finnas ytterligare behov av vissa ramar för hur sammanhållen yrkesutbildning bör utformas och föreslår därför att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela ytterligare föreskrifter om sammanhållen yrkesutbildning.

För att utbildningen ska vara relevant krävs samråd med arbetslivet

Bland andra *Svenskt Näringsliv* och *Transportföretagen* understryker att det är branschernas krav och behov som måste styra omfattningen på och innehållet i olika utbildningar. *Academedia AB* framhåller att en nära samverkan och tät dialog med arbetsgivarna behövs för att utbildningarna ska vara eftertraktade och relevanta. Regeringen instämmer i vikten av att de sammanhållna yrkesutbildningarna till innehåll och omfattning svarar mot ett behov på arbetsmarknaden. Förslaget om reglering av sammanhållen yrkesutbildning innebär att kurser som är relevanta för ett yrkesområde ska kunna kombineras till en utbildning. För att utbildningarna ska vara relevanta och leda till arbete krävs en förankring med företrädare för arbetsgivare, organisationer eller andra sammanslutningar som är verksamma inom det aktuella yrkesområdet. En sådan förankring kan ske på olika sätt. Inom regionalt yrkesvux är till exempel yrkesråden ett forum för samråd mellan företrädare för utbildningen och arbetslivet (17 och 18 §§ förordningen om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning). I avsnitt 5.1. föreslår regeringen att regionerna och Gotlands kommun bör få en tydligare roll i kompetensförsörjningsarbetet. De exempel på yrkespaket som Skolverket har tagit fram har utvecklats i samråd med branschkunniga och de nationella programråden för gymnasial yrkesutbildning för att säkerställa att yrkespaketens kursinnehåll motsvarar kompetenskraven på nationell nivå inom olika yrkesområden. De nationella programråden diskuterar och ger råd till Skolverket i olika frågor som rör yrkesutbildning. Ledamöterna i de olika råden har nominerats av arbetsgivarorganisationer, arbetstagarorganisationer, branscher och myndigheter.

En möjlighet att fastställa nationella sammanhållna yrkesutbildningar i föreskrifter bör införas

De förslag på nationella yrkespaket som Skolverket har tagit fram är exempel som kan användas av huvudmännen. De består av nationella kurser men är som yrkespaket, eller som sammanhållna yrkesutbildningar, inte reglerade i någon författning. Det kan dock finnas situationer där det finns behov att säkerställa att utbildningen består av kurser som ger kunskaper som motsvarar kompetenskraven på nationell nivå för olika yrkesområden. Utredningen har därför föreslagit att en möjlighet att fastställa nationella sammanhållna utbildningar i föreskrifter bör införas.

Flera näringslivsorganisationer, däribland *Svenskt Näringsliv* och *Svensk Ventilation* är positiva till förslaget men framhåller att en förutsättning är att arbetet med att ta fram vilka sammanhållna yrkesutbildningar som ska vara nationella och vilket innehåll dessa ska ha görs i nära dialog med näringslivets branscher. *Teknikföretagen* anser att

det är i de nationella programråden som detta ska avgöras. Regeringen instämmer i vikten av att näringslivets branscher, arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer samt myndigheter utifrån sina respektive kompetenser ges möjlighet att lämna synpunkter gällande nationella sammanhållna yrkesutbildningar.

Botkyrka kommun anför att förslaget kan leda till att utbildningarna inte längre kan ges i yrkeshögskoleregi, där det i vissa fall för den studerande och för branschen bättre hör hemma. Regeringen vill här framföra att utbildningar inom yrkeshögskolan är eftergymnasiala och ska väsentligen bygga på de kunskaper som eleverna får på nationella program i gymnasieskolan eller motsvarande kunskaper, se 5 § lagen (2009:128) om yrkeshögskolan. Dialogen med bl.a. branscherna är en garant för att utbildningar erbjuds inom den utbildningsform som är lämpligast utifrån den efterfrågade kompetensen. Vidare bedömer regeringen att nationellt fastställda sammanhållna yrkesutbildningar inom komvux kan bidra till att tydliggöra progressionen i utbildningssystemet och visa potentiella elever möjliga vägar till vidareutbildning.

Möjligheten att fastställa nationella sammanhållna yrkesutbildningar i föreskrifter skulle innebära en starkare statlig styrning av innehållet i vissa utbildningar. Flera kommuner lyfter fram vikten av att behålla en viss möjlighet till lokal och regional anpassning och anför att nationellt fastställda sammanhållna yrkesutbildningar kan leda till minskad flexibilitet. Till exempel anför *Bodens kommun* att det inte får skapas en för rigid form för utbildningspaket inom vuxenutbildningen. *Stockholms kommun* föreslår att de nationella yrkesutbildningarna skulle kunna bestå av ett bestämt antal kurser och poäng, varav ett grundpaket av yrkeskurser som är samma i hela landet och ett mindre antal kompletterande kurser som kan bestämmas lokalt. Kommunen anser att på detta sätt skulle en viss flexibilitet kunna behållas som gör det möjligt att forma de nationella yrkespaketen efter regionala behov, samtidigt som större nationell likvärdighet uppnås. Regeringen bedömer att nationellt fastställda sammanhållna yrkesutbildningar kan ge presumtiva elever en trygghet i att den sökta utbildningen består av kurser som ger kunskaper som motsvarar kompetenskraven på nationell nivå inom vissa yrkesområden. Som *Södertälje kommun* påpekar kan nationellt fastställda sammanhållna yrkesutbildningar motverka att individer i vissa fall går utbildningar som inte omfattar de kurser och moment som branscherna kräver, vilket minskar möjligheten till arbete trots genomförd utbildning. Det kan som Stockholms kommun föreslår finnas skäl för en viss flexibilitet i utformningen av de nationellt fastställda sammanhållna yrkesutbildningar. Hur dessa i detalj ska utformas är dock något som måste avgöras i dialog mellan arbetslivets representanter och relevanta myndigheter.

Mot bakgrund av det som beskrivs ovan anser regeringen att det bör finnas en möjlighet att utforma nationella sammanhållna yrkesutbildningar och fastställa innehållet i dessa i föreskrifter. Det kan till exempel vara en utbildning som leder till ett yrke eller en funktion där det ställs vissa krav på utbildningen för att få behörighet, godkännande eller certifiering för yrket eller funktionen eller där det av säkerhetsskäl finns krav på ett visst innehåll. Regeringen bedömer dock i likhet med *Göteborgsregionen* att möjligheten till lokala varianter bör finnas kvar. I den händelse det finns lokala eller regionala behov av annan karaktär bör det fortsatt vara möjligt

för en huvudman själv eller i samverkan med andra att utforma och bestämma innehållet i sammanhållna yrkesutbildningar. De kompetenskrav som finns för ett visst yrke i en region överensstämmer vanligtvis väl med kompetenskraven för samma yrke i en annan region. Skolverket kan därför, som ett komplement till nationella sammanhållna yrkesutbildningar som fastställs i föreskrifter, fortsätta ta fram exempel på sammanhållna yrkesutbildningar eller utveckla och uppdatera befintliga exempel. Huvudmännen kan sedan välja om och hur de ska använda dessa exempel.

Bestämmelser om vilka sammanhålla yrkesutbildningar som ska fastställas i föreskrifter, vilket innehåll dessa ska ha och hur de ska utformas är på en sådan detaljnivå att de inte bör finnas i lag. Som beskrivs ovan tar Skolverket redan i dag fram exempel på sammanhållna yrkesutbildningar, s.k. yrkespaket. Regeringen föreslår därför att det ska införas en upplysningsbestämmelse om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan meddela föreskrifter om vilka sammanhållna yrkesutbildningar som ska vara nationella och om innehållet i dem.

En del av den sammanhållna yrkesutbildningen bör genomföras som arbetsplatsförlagt lärande

APL är avgörande för att yrkesutbildning ska få sådan kvalitet, djup och verklighetsförankring att eleverna blir anställningsbara. APL ger även eleverna möjligheter att börja etablera ett eget nätverk med potentiella framtida arbetsgivare. APL inom komvux regleras i dag i förordningen om vuxenutbildning (2 kap. 26–28 §§). Där framgår det att med APL avses lärande i en utbildning som genomförs på en eller flera arbetsplatser utanför skolan. Vidare framgår det att huvudmannen ansvarar för att skaffa platser för APL och för att lärandet uppfyller de krav som ställs på utbildningen. Rektorn beslutar om hela eller delar av kurser ska förläggas till arbetsplatser. För en elev som deltar i APL ska det utses en handledare på arbetsplatsen. I och med förordningen om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning infördes mer långtgående krav på APL i den utbildning i komvux som anordnas med statsstödet. Bland annat ställs i förordningen krav på att APL ska förekomma i alla sammanhållna yrkesutbildningar inom regionalt yrkesvux (5 §). Med undantag av sådan yrkesutbildning som sker med stöd av statsbidraget finns det således inga krav på att APL ska förekomma inom yrkesutbildning som bedrivs inom komvux. Utredningen föreslår därför att ett sådant krav införs när det gäller sammanhållen yrkesutbildning.

SKR anför att ett krav på APL kan vara en utmaning när yrkesvux ska byggas ut eftersom mycket handlar om arbetsgivares och branschers vilja och kapacitet att erbjuda APL. Detta kan i sin tur variera mellan såväl olika kommuner som olika branscher och yrkesområden. Även *Academedia AB* anser att det är svårt på vissa håll i landet att hitta arbetsgivare som har möjlighet att ta emot en elev. *Installatörsföretagen*, *Plåt & Ventföretagen* samt *Isoleringsfirmornas Förening* anför att det är viktigt att installationsbranschens små företag erhåller ersättning för den stora utbildningsinsats som görs genom en utbildnings- eller praktikpeng. Även *Skellefteå kommun* anför att det är viktigt att säkerställa att arbetsgivare, stora som små, ges goda möjligheter att ta emot elever. I likhet med

Industrirådet anser regeringen att kontakter med näringslivet under utbildningstiden ökar anställningsbarheten. Syftet med arbetslivets aktiva deltagande i APL är att utbildningarnas yrkespraktiska kvalitet ska bli så hög som möjligt. Eleven får genom APL möjlighet att på en arbetsplats och under handledning tillämpa och vidareutveckla kunskaper i en verklig situation. Härigenom tar arbetslivet också ett nödvändigt, reellt delansvar för att utbildningarna ger de erfarenheter av yrkesområdet som berörda branscher vill att en anställningsbar person ska ha. Regeringen anser att detta talar för att en del av utbildningen i en sammanhållen yrkesutbildning bör genomföras som APL. Bristen på APL-platser kan dock, som några av remissinstanserna anför, utgöra ett hinder för ett bredare utbud av utbildningar inom komvux. Att som flera organisationer inom installatörsbranschen föreslår ge ersättning till företag för sin utbildningsinsats kan skapa incitament för att ta emot elever i APL. En sådan ersättning förekommer t.ex. inom regionalt yrkesvux som genomförs som lärlingsutbildning där minst 70 procent eller en övervägande del av utbildningen genomförs på en arbetsplats (11, 25 och 26 §§ förordningen om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning). Regeringen menar att huvudmännen för utbildningen, branscher och framtida arbetsgivare, har ett gemensamt ansvar för och ett gemensamt intresse av att säkra yrkesutbildningens kvalitet, bl.a. genom att långsiktigt garantera en god tillgång till APL-platser. Som *Uppsala universitet* påpekar är APL även ett sätt att försäkra sig om att det finns lokal efterfrågan på utbildningen. Regeringen bedömer därför att det inte är aktuellt med ytterligare generell ersättning till de arbetsplatser som tar emot elever i APL.

Lärande på arbetsplats förekommer inom flera olika utbildningsformer, till exempel gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, komvux och yrkeshögskolan och även inom ramen för arbetsmarknadspolitiska program. *Myndighetens för yrkeshögskolans* (MYH) erfarenheter från yrkeshögskolan, där det inom vissa utbildningar finns krav på lärande i arbete (LIA), visar att det inom vissa områden är svårt att rekrytera LIA-platser och påtalar att det inom vissa branscher kan finnas behov av samordning. *Region Sörmland framhåller* att de praktiska delarna i yrkesutbildningarna bör kunna stärkas genom närmare dialog med det regionala näringslivet. Regeringen delar MYH:s och Region Sörmlands bedömningar. Hur en sådan samordning och dialog sker bör dock beslutas av huvudmän, utbildningsanordnare och arbetslivet lokalt eller regionalt. I avsnitt 5.2. föreslår regeringen att regionerna och Gotlands kommun bör få en tydligare roll i kompetensförsörjningsarbetet när det gäller den gymnasiala utbildningen. I detta ingår bl.a. att tillhandahålla bedömningar av länets kompetensbehov inom offentlig och privat sektor på kort och lång sikt. Regionerna kan därför även spela en roll när det gäller en övergripande samordning kring tillgången till APL, LIA och andra former av lärande på arbetsplats inom ramen för kompetensförsörjningsarbetet.

Mot bakgrund av ovanstående konstaterar regeringen att APL bidrar till yrkesutbildningens kvalitet och elevernas möjlighet att nå målen för sin utbildning. Den bör därför vara en viktig del av de sammanhållna yrkesutbildningarna. Regeringen föreslår därför att det i skollagen regleras att en del av en sammanhållen yrkesutbildning inom komvux ska genomföras som APL.

Undantag från kravet på arbetsplatsförlagt lärande bör kunna medges i vissa situationer

Förutsättningarna för olika utbildningar att tillhandahålla APL kan variera. Utredningen anser därför att det bör vara en lokal fråga att besluta om omfattningen av det arbetsplatsförlagda lärandet i de sammanhållna yrkesutbildningarna. Kravet på att APL ska förekomma i en sammanhållen yrkesutbildning som sker med stöd av statsbidraget för regionalt yrkesvux innebär att omfattningen av APL ska vara minst 15 procent av den sammanhållna yrkesutbildningen eller av den del av utbildningen som inte har validerats (5 § förordningen om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning). Flera näringslivsorganisationer, däribland *Svenskt Näringsliv*, *Teknikföretagen* och *Transportföretagen* anser att dagens 15 procent APL inom regionalt yrkesvux borde vara ett minimum för all sammanhållen yrkesutbildning inom komvux. *Skolverket* ser positivt på flexibilitet, men anser att förslaget väcker ett antal frågor kring utbildningens likvärdighet om elever genomfört APL i skiftande omfattning. Även *Nationellt centrum för svenska som andraspråk* ser risker med att omfattning för APL inte fastslås och instämmer i utredningens analys av vikten av APL för yrkesutbildningens kvalitet, djup och verklighetsförankring. Regeringen menar, i likhet med Skolverket, att det finns skäl för att föreskriva om en minsta omfattning av APL i sammanhållna yrkesutbildningar. Det säkerställer elevernas möjlighet till en likvärdig utbildning oavsett var i landet en sammanhållen yrkesutbildning anordnas.

Trots vikten av APL i en yrkesutbildning kan det, menar regeringen, uppkomma situationer då det finns skäl att medge undantag från kravet på APL i utbildningen. Det kan exempelvis handla om att APL-platser försvinner på grund av händelser som huvudmannen inte kunnat förutse då eleven togs emot till en utbildning eller att utbildningen av säkerhetsskäl inte kan förläggas till en arbetsplats. Ett exempel på detta är att företag och organisationer under covid-19-pandemin inte har kunnat ta emot eleverna på APL i samma omfattning som innan pandemin (Covid-19-pandemins påverkan på skolväsendet, Delredovisning 3 – Tema kommunal vuxenutbildning, Skolverket 2021). Huvudmännen för gymnasieskolan kunde under pandemin, med stöd av ett undantag i gymnasieförordningen, bortse från kravet i skollagen på att yrkesprogrammen i gymnasieskolan ska innehålla APL (jfr 16 kap. 16 § skollagen och 4 kap. 13 § gymnasieförordningen [2010:20:39]). Motsvarande gällde för kravet på APL inom sammanhållen yrkesutbildning som sker med stöd av statsbidraget för regionalt yrkesvux. Enligt statsbidragsförordningen gäller att om APL inte kan erbjudas får statsbidrag för utbildningen bara lämnas om planerade platser för arbetsplatsförlagt lärande inte kan tillhandahållas på grund av omständigheter som de samverkande kommunerna inte kunnat råda över, eller om utbildningen av säkerhets- eller hälsoskäl inte kan förläggas till en arbetsplats utanför skolan. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska i så fall bytas ut mot motsvarande utbildning förlagd till skolan. Kommunerna måste då också vidta de åtgärder som behövs för att utbildningen så snart som möjligt ska kunna förläggas till en arbetsplats (16 a och 16 b §§ förordningen om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning). Regeringen anser

att liknande situationer bör kunna medge undantag från ett krav på APL för sammanhållna yrkesutbildningar inom komvux när kravet förs in i skollagen.

Flera remissinstanser, däribland *Academedia AB*, *Bodens kommun*, *Industrirådet*, *Svenskt Näringsliv* och *Transportföretagen* anser att undantag bör kunna göras för individer som kan validera relevant yrkeserfarenhet och därmed förkorta tiden för arbetsplatsförlagt lärande. *Lapplands kommunalförbund* betonar att vuxenutbildningen har krav om sig att erbjuda en individanpassad och flexibel utbildning. Förbundet menar vidare att det finns elever med lång erfarenhet inom ett yrkesområde som vill läsa in och få den formella utbildningen, men trots att deras kunskaper inom området skulle kunna valideras, måste de göra lika mycket APL som någon utan erfarenhet på grund av kravet i statsbidragsförordningen. Som regeringen tidigare angett är utgångspunkten för utbildningen inom komvux den enskilde elevens behov och förutsättningar. Detta bör även kunna återspeglas i hur stor del av den sammanhållna yrkesutbildningen som genomförs som APL. Regeringen bedömer därför att det, som remissinstanser anför, kan finnas situationer där det finns anledning att minska omfattningen av APL. Vad som bäst gynnar eleven bör dock avgöras från fall till fall. Som *Nationellt centrum för svenska som andraspråk* påpekar kan APL exempelvis vara viktig för elever som utvecklar svenska som ett andraspråk i och med att det ger dem möjligheter att utveckla språket i fler autentiska, varierade och meningsfulla sammanhang. I ett sådant fall kan APL spela en viktig roll även om eleven har tidigare yrkeserfarenhet inom yrkesområdet. I sammanhanget vill regeringen även lyfta fram de förslag gällande skyldighet att erbjuda inledande kartläggning och validering inom komvux som aviserats i budgetpropositionen för 2022.

Sammantaget anser regeringen att omfattningen av APL i sammanhållna yrkesutbildningar bör regleras. Det finns även skäl att medge undantag från kravet på APL både utifrån möjligheten att tillhandahålla APL-platser och utifrån individens behov och förutsättningar. Uppgifter om en minsta omfattning av APL och de situationer där undantag skulle kunna vara aktuellt är dock på en sådan detaljnivå att de inte bör finnas i lag. I stället föreslår regeringen att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om minsta omfattning av det arbetsplatsförlagda lärandet och om undantag från kravet på arbetsplatsförlagt lärande.

Regleringen av sammanhållen yrkesutbildning bör gälla inom komvux på gymnasial nivå och inom komvux som särskild utbildning på gymnasial nivå

För att få statsbidrag för regionalt yrkesvux krävs att kommunerna erbjuder sammanhållna yrkesutbildningar. Detta gäller både inom komvux på gymnasial nivå och inom kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning på gymnasial nivå (1 och 4 §§ förordningen om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning). Utredningens förslag till definition av sammanhållen yrkesutbildning och krav på APL i en sammanhållen yrkesutbildning begränsas dock till komvux på gymnasial nivå.

Målen för den kommunala vuxenutbildningen är desamma oavsett målgrupp och nivå. Detta innebära att vuxna inom komvux som särskild utbildning på gymnasial nivå ska bl.a. ges möjlighet att utveckla sina kunskaper och sin kompetens i syfte att stärka sin ställning i arbetslivet. Regeringen har därför uppdragit åt Statens skolverk att, i samråd med de nationella programråden, ta fram förslag till sammanhållna yrkesutbildningar, s.k. yrkespaket, som kan användas inom komvux som särskild utbildning på gymnasial nivå. Yrkespaketen ska svara mot de kompetenskrav som olika branscher ställer. I uppdraget ingår även att utreda om de yrkespaket inom gymnasial yrkesutbildning som Skolverket tidigare har tagit fram kan lämpa sig för målgruppen för komvux som särskild utbildning på gymnasial nivå, antingen i befintligt utförande eller med vissa justeringar när det gäller innehåll (Regleringsbrev för budgetåret 2020 avseende Statens skolverk). Skolverket har i sin återrapportering av uppdraget presenterat nio paketförslag utformade så att de kan fungera som påbyggbara utbildningspaket, som stegvis kan leda till fördjupad kompetens inom ett yrkesområde (Sammanhållna yrkesutbildningar – komvux som särskild utbildning på gymnasial nivå, Skolverket 2021). Skolverket gör bedömningen att eftersom målgruppen för dessa paket är elever med intellektuell funktionsnedsättning eller förvärvad hjärnskada, med mycket olika behov och förutsättningar, kan de sammanhållna yrkesutbildningarna inte begränsas till att innehålla ett och samma kursinnehåll för samtliga elever. Förslagen innebär därför att alla paket kan förändras och kurser kan läggas till eller tas bort, beroende på elevers eller arbetsgivares behov. För att uppnå en ännu större flexibilitet har Skolverket tagit fram en lista över allmänna kurser som, i mån av elevers eller arbetsgivares specifika behov, också de kan läggas till i paketen. Skolverket ser dock en vinst i att det finns nationellt rekommenderade förslag med ett fast kursinnehåll att utgå ifrån och inspireras av för både arbetsgivare och huvudmän för kommunal vuxenutbildning. Likvärdigheten över landet kan på så sätt bli större. Regeringen delar denna bedömning. Vidare menar regeringen att detta talar för att även inom komvux som särskild utbildning på gymnasial nivå tydliggöra vad en sammanhållen yrkesutbildning är.

Mot bakgrund av ovanstående anser regeringen, till skillnad mot utredningen, att den reglering av sammanhållen utbildning som föreslås ovan bör gälla både inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå och inom kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning på gymnasial nivå.

5 Förbättrade förutsättningar för regional kompetensförsörjning

5.1 Behov av att utveckla arbetet med regional kompetensförsörjning

OECD presenterade 2016 en rapport som syftade till att ge råd angående hur Sverige skulle kunna använda kvalitativa och kvantitativa data om kompetensbehov till åtgärder för att förbättra kompetensförsörjningen (Getting Skills Right Sweden, OECD 2016). OECD konstaterade bl.a. att Sverige har ett välutbyggt och robust system för att samla in statistisk information inom både arbetsmarknad och utbildning. Men OECD noterade att Sveriges kommuner, som bär ett stort ansvar för att utforma utbildningsutbudet, ofta saknar den kompetens som krävs för att analysera statistiken i syfte att förstå kompetensbehoven. Enligt OECD får det som konsekvens att den nivå som beslutar om utbudet inte har kapacitet att vare sig göra relevanta analyser eller vidta nödvändiga åtgärder för att få en god matchning mellan utbildningsutbud och behoven på arbetsmarknaden. OECD lämnade flera rekommendationer till Sverige om åtgärder för att uppnå en bättre matchning mellan behoven på arbetsmarknaden och arbetskraftens kompetens. Bland annat föreslogs en ökad regional samverkan om utbildningsutbudet och ett närmare samarbete mellan den nationella och regionala eller lokala nivån för att bättre sprida analyser av behoven på arbetsmarknaden. OECD:s analys av huvudmännens förutsättningar för att analysera den nationella statistiken angående arbetsmarknad och utbildning stämmer väl överens med den bild som Utredningen om planering och dimensionering av komvux och gymnasieskola fått i sina kontakter med huvudmän angående vad som ligger till grund för huvudmännens beslut om utbud. Det ligger också i linje med iakttagelser som har gjorts inom ramen för regeringens samverkansprogram Kompetensförsörjning och livslångt lärande samt inom Välfärdskommissionen, i fråga om vikten av ändamålsenliga data kring arbetsmarknadens behov och utbud av kompetens och behovet av stärkt samverkan mellan regioner och myndigheter kring analys och prognoser.

I skrivelsen Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030 (skr. 2020/21:133) identifieras kompetensförsörjning och kompetensutveckling i hela landet som ett strategiskt område för det regionala utvecklingsarbetet. Av skrivelsen framgår att behoven av kompetensförsörjning och kompetensutveckling varierar mellan olika delar av landet och insatser blir mer ändamålsenliga om de har ett territoriellt perspektiv och anpassas till olika regionala förutsättningar. I skrivelsen anges därför att det bör vara en prioritering att utveckla det regionala kompetensförsörjningsarbetet.

5.2 Kompetensförsörjning ska ingå i det regionala tillväxtarbetet

Regeringens förslag: Regionerna ska inom ramen för sitt tillväxtarbete fastställa mål och prioriteringar för det regionala kompetensförsörjningsarbetet. I uppgiften ska det även ingå att tillhandahålla bedömningar av länets kompetensbehov inom offentlig och privat sektor på kort och lång sikt.

Valideringsdelegationens förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag. Delegationen föreslår att bestämmelsen ska ha en annan placering i lagen och inte innebära att regionalt kompetensförsörjningsarbete är en del av det regionala tillväxtarbetet.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker förslaget eller har inte något att invända mot det, däribland *Statens skolverk, Myndigheten för yrkeshögskolan, Malmö universitet, Länsstyrelsen i Stockholms län, Norrköpings kommun, Region Jönköpings län*, *Grafiska företagen, Industriarbetsgivarna* och *Svenskt Näringsliv.*

Flera remissinstanser som tillstyrker förslaget föreslår justeringar eller önskar vissa förtydliganden. *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* föreslår att regionalt kompetensförsörjningsarbete även ska nämnas i 10 § i lagen om regionalt utvecklingsansvar, så att det framgår att länsstyrelser och andra myndigheter ska lämna regionen biträde i arbetet med regional kompetensförsörjning. *Landsorganisationen i Sverige (LO)* anser att förslaget även bör innehålla en skrivning om att regionerna ska samverka med arbetsmarknadens parter på regional nivå. *Arbetsgivarverket* betonar vikten av att också de statliga arbetsgivarnas kompetensbehov i regionerna inkluderas eftersom en helhetsbild av kompetensbehovet saknas i dag. Vissa remissinstanser, bl.a. *Region Gävleborg* och *Region Norrbotten*, anser att arbetet med validering också bör framgå av lagen, medan *Region Stockholm* inte anser att det är nödvändigt. *Tillväxtverket* påpekar att regioners tillgång till olika kunskapsunderlag som analyser och prognoser skiljer sig åt och anför att flera regioner saknar egen analyskapacitet.

Skälen för regeringens förslag

Det behövs en tydligare styrning av det regionala kompetensförsörjningsarbetet

Arbetsmarknaden utvecklas mot större funktionella regioner i takt med att den fysiska och digitala infrastrukturen byggs ut, och många kommuner är i dag för små för att på egen hand hantera de utmaningar som finns bl.a. när det gäller arbetsmarknadens kompetensförsörjning. I detta sammanhang spelar regionerna en viktig roll. Från och med den 1 januari 2019 har alla regioner och Gotlands kommun det regionala utvecklingsansvaret i respektive län enligt lagen om regionalt utvecklingsansvar. I egenskap av regionalt utvecklingsansvariga aktörer har regionerna och Gotlands kommun i uppgift att bedriva regionalt tillväxtarbete, vilket avser insatser för att skapa hållbar regional tillväxt och utveckling (2 och 3 §§). En region ska bl.a. utarbeta och fastställa en strategi för länets utveckling och samordna insatser för strategins genomförande samt följa upp, låta

utvärdera och årligen till regeringen redovisa resultaten av det regionala tillväxtarbetet (5 §). Regionen ska samverka med länets kommuner och länsstyrelsen samt övriga berörda statliga myndigheter (8 §) och samråda med företrädare för berörda organisationer och näringslivet i länet (9 §). De statliga myndigheter som bedriver verksamhet i länet ska beakta den strategi som fastställts för länets utveckling (10 §).

Kompetensförsörjning har sedan 2007 varit ett prioriterat område för den regionala utvecklingspolitiken. Regeringen har erbjudit regionerna att på frivillig basis bedriva ett kompetensförsörjningsarbete och regionerna har också genomfört vissa insatser. För att nå en bättre kontinuitet anser regeringen att det är angeläget med en mer långsiktig och tydlig styrning av det regionala arbetet med kompetensförsörjning, dvs. sådant strategiskt arbete på regional nivå som bidrar till en väl fungerande kompetensförsörjning i näringsliv och offentlig sektor. Det strategiska arbetet bör ha en bred ansats som både syftar till att förbättra matchningen och att öka det totala utbudet av kompetens på arbetsmarknaden. Det kan handla om att inkludera flera samverkande insatser för en effektivare utbildning, kompetensomställning och kompetensinflyttning. Regeringen menar att ett sådant arbete bör ta sin utgångspunkt i en väl grundad analys av de regionala kompetensförsörjningsbehoven.

Regionerna ska fastställa mål och prioriteringar för regionalt kompetensförsörjningsarbete

Förslagen i avsnitt 4 syftar till att bidra till en stärkt kompetensförsörjning inom offentlig och privat sektor. En väl fungerande kompetensförsörjning möjliggör för den omställning på arbetsmarknaden som krävs för att nå en hållbar regional utveckling, en fungerande välfärd och ett konkurrenskraftigt näringsliv.

För att tillförsäkra att ett effektivt regionalt arbete genomförs avseende kompetensförsörjningen behöver regionerna ges en tydlig sådan uppgift. Regionerna genomför en del uppgifter som har tydlig koppling till kompetensförsörjning inom ramen för sitt arbete inom regional utveckling i samverkan med bl.a. kommuner, berörda statliga myndigheter samt företrädare för näringslivet. Genom detta erhåller regionerna en bred och sammanhållen kunskap om förhållandena i respektive län och ett viktigt nätverk för dessa frågor. Regionerna utför vidare uppgifter inom ramen för EU:s strukturfondsprogram och har ansvar för att fördela statliga medel till olika ändamål. Ingen annan aktör i respektive län har en sådan sammanhållen kompetens. Mot denna bakgrund bedömer regeringen att regionerna och Gotlands kommun är väl lämpade att ges en tydlig uppgift inom kompetensförsörjningsområdet. Valideringsdelegationen föreslår att regionerna ska fastställa mål och prioriteringar för det regionala kompetensförsörjningsarbetet och att uppgiften ska regleras i lag. Sådana uppgifter har regionerna på frivillig basis utfört tidigare inom ramen för de strategier för länets utveckling som regionerna ska fastställa. De har t.ex. inkluderat målsättningar om ett konkurrenskraftigt näringsliv och prioriteringar som rör förbättrad matchning mellan arbetskraftens kompetens och arbetsmarknadens behov samt arbete med att attrahera bristkompetens till regionen. Målsättningar har fastställts i samverkan med bl.a. kommuner, arbetsliv, utbildningsaktörer, statliga myndigheter och

övriga berörda aktörer i länet med utgångspunkt i regeringens villkorsbeslut, som bl.a. anger de villkor som gäller för regioner och Gotlands kommun vid användandet av medel från anslaget 1:1 Regionala utvecklingsåtgärder inom utgiftsområde 19 Regional utveckling. Regionerna har alltså på frivillig grund genomfört vissa uppgifter inom kompetensförsörjningsområdet bl.a. till följd av regeringens erbjudanden. Som regeringen anför ovan bör det dock finnas en mer långsiktig styrning av det regionala arbetet med kompetensförsörjning, vilket innebär att det bör fastställas mål och prioriteringar för det regionala kompetensförsörjningsarbetet.

Att det finns sådana målsättningar och prioriteringar är viktigt för den politiska förankringen av arbetet i länen. De kan också underlätta uppföljning och lärande samt samverkan och kommunikation med de aktörer som berörs. Mål och prioriteringar kan utgöra en gemensam grund för de insatser som genomförs i respektive län och bidra till att koppla samman kompetensförsörjningsarbetet med regionernas och andra berörda aktörers övriga arbete för att skapa en hållbar utveckling.

Kompetensförsörjningsfrågorna återfinns inom flera politikområden där det formella ansvaret är fördelat på olika huvudmän på främst kommunal och statlig nivå, t.ex. fastställs prioriteringar för högskolan genom beslut av regering och riksdag och lärosätena har ett väsentligt utrymme att dimensionera sitt utbildningsutbud. Även kommunerna planerar och dimensionerar utbildningsutbud inom komvux och gymnasieskolan enligt det ansvar som följer av skollagen. Därutöver ansvarar Arbetsförmedlingen för att upphandla och anvisa arbetssökande till arbetsmarknadsutbildning. Den ansvarsfördelningen förändras inte av att regionerna fastställer mål och prioriteringar för regionalt kompetensförsörjningsarbete. Det tydliggör dock vikten av att mål och prioriteringar formuleras i nära samverkan med kommuner och statliga myndigheter med formellt ansvar inom området. Medverkan i det regionala kompetensförsörjningsarbetet sker på frivillig grund och utifrån respektive aktörs förutsättningar. De mål och prioriteringar som fastställs kan ge aktörerna ytterligare underlag för att fatta beslut om insatser och åtgärder inom ramen för sitt ansvarsområde. Det innebär också att utbildningsaktörer eller andra aktörer med ansvar för frågor med bäring på kompetensförsörjning avgör själva hur de vill arbeta utifrån dessa mål och prioriteringar.

Företagarna och *Svenskt Näringsliv* ser med förslaget en risk för att det privata näringslivet hamnar i skymundan för de offentliga aktörernas egna kompetensförsörjningsbehov. Vidare framför *LO* att lagen även bör innehålla en skrivning om att regionen i sitt arbete ska samverka med arbetsmarknadens parter på regional nivå. Regeringen vill framhålla vikten av väl fungerande samråd med företrädare för berörda organisationer och näringslivet och erinra om att det i lagen om regionalt utvecklingsansvar framgår att en region ska samråda med företrädare för berörda organisationer och näringslivet i länet. Något förtydligande i lagen i fråga om samverkan med arbetsmarknadens parter på regional nivå bedöms därför inte behövas.

SKR föreslår att regionalt kompetensförsörjningsarbete och de mål och prioriteringar som fastställs i arbetet ska nämnas i 10 §, så att det framgår att bl.a. statliga myndigheter ska beakta och lämna regionerna biträde i fråga om regionalt kompetensförsörjningsarbete. Som framhålls ovan kräver ett framgångsrikt regionalt kompetensförsörjningsarbete en god

samverkan och dialog mellan kommuner, regioner och berörda statliga myndigheter. Att statliga myndigheter har en god kunskap om och beaktar regionala förutsättningar och prioriteringar kan bidra till att skapa goda effekter av myndigheternas verksamhet även på regional och lokal nivå. I dag lämnar statliga myndigheter regioner biträde i fråga om regionalt tillväxtarbete. Det inkluderar bl.a. biträde i en regions arbete med att fastställa en strategi för länets utveckling. Regeringen menar att regionernas arbete med kompetensförsörjning sedan flera år är en integrerad del av det regionala tillväxtarbetet och anser därför att uppgiften bör regleras på så sätt att den inkluderas i det regionala tillväxtarbetet. Därmed tillgodoses i sak SKR:s önskemål.

I sammanhanget bör nämnas att universitet och högskolor är statliga myndigheter med ett nationellt uppdrag att bedriva utbildning och forskning av hög kvalitet. Att statliga myndigheter ska beakta och lämna regionerna biträde i fråga om regionalt kompetensförsörjningsarbete innebär ingen förändring i lärosätenas nationella uppdrag. Syftet med förslaget är inte heller att uppgiften att biträda regionen i fråga om regionalt kompetensförsörjningsarbete ska innebära en ny uppgift eller ökad arbetsbelastning för universitet och högskolor. I universitets och högskolors uppgift ingår redan i dag att samverka med det omgivande samhället för ömsesidigt utbyte och verka för att den kunskap och kompetens som finns vid högskolan kommer samhället till nytta.

Enligt gällande bestämmelser ska en region följa upp, låta utvärdera och årligen till regeringen redovisa resultaten av det regionala tillväxtarbetet (5 §). Förslaget innebär att sådan uppföljning, utvärdering och redovisning även bör omfatta arbetet med kompetensförsörjning.

Mot denna bakgrund, och i syfte att ge en mer långsiktig och tydlig styrning och förbättrade förutsättningar för samverkan rörande det regionala kompetensförsörjningsarbetet, föreslår regeringen att regionerna och Gotlands kommun inom ramen för det regionala tillväxtarbetet ska få i uppgift att fastställa mål och prioriteringar för regionalt kompetensförsörjningsarbete. Med anledning av övriga förslag som lämnas i denna lagrådsremiss ska särskilt fokus riktas mot samverkan kring utbudet av gymnasial utbildning.

Regionerna ska tillhandahålla bedömningar av länets kompetensbehov

Det regionala kompetensförsörjningsarbetet behöver ta sin utgångspunkt i en tydlig bild av hur kompetensbehoven ser ut till följd av bl.a. demografisk utveckling och befolkningens utbildningsbehov. Regionerna har på frivillig grund och utifrån de erbjudanden som regeringen beslutat om tillhandahållit analyser och prognoser av privat och offentlig sektors behov av kompetens på kort och lång sikt. Detta tar Valideringsdelegationen fasta på och föreslår att regionerna bör få i uppgift att tillhandahålla bedömningar av länens kompetensbehov och att den uppgiften bör anges i lagen.

Regeringen menar att bedömningar av kompetensbehov inom privat och offentlig sektor är en viktig grund för det regionala kompetensförsörjningsarbetet. Sådana kunskapsunderlag, t.ex. i form av arbetsmarknads- och yrkesprognoser, är viktiga bl.a. för regionernas och olika utbildningsaktörers samverkan med olika branscher, där dialog förs inom breda eller

branschspecifika forum om kompetensbehov och behov av insatser utifrån specifika förutsättningar och behov i respektive län.

Regeringen anser att befintliga forum för samverkan bör fortsätta att utvecklas och att regionerna bör ha en aktiv roll för att inom ramen för dessa inhämta kunskaper om kompetensbehoven inom olika branscher på regional nivå. Erfarenheter från Arbetsförmedlingens arbete med nya digitala analysmodeller, såväl som väl fungerande samverkansformer, som regionala kompetensråd liksom Vård- och omsorgscollege, Motorbranschcollege och Teknikcollege, bör tillvaratas. I sådana sammanhang finns goda förutsättningar att samlat diskutera behov av kompetens på olika utbildningsnivåer. Regionalt förankrade kunskapsunderlag bör också kunna utgöra ett stöd för utbildningsplanering och dimensionering. Regeringen anser därför att regionernas kunskaper om respektive läns kompetensbehov bl.a. bör nyttjas i de regionala planeringsunderlagen. Det kan exempelvis vara fråga om att en region på ett tidigt stadium har kännedom om en större företagsetablering inom länet, vilket kan innebära att utbudet av sammanhållna yrkesutbildningar inom komvux behöver utvecklas.

Tillväxtverket påpekar att regioners tillgång till olika kunskapsunderlag som analyser och prognoser skiljer sig åt och anför att flera regioner saknar egen analyskapacitet. Regeringen noterar dock att samtliga regioner och även nationella myndigheter såsom Arbetsförmedlingen och SCB, under senare år successivt har utvecklat metoder, processer och arbetssätt för analys- och prognosarbetet vilket bl.a. resulterat i s.k. regionala matchningsindikatorer. Det finns även ett konstruktivt utbyte mellan regionerna, vilket med stöd av bl.a. Tillväxtverket på ett positivt sätt har utvecklat den regionala kapaciteten. Regeringen avser att följa hur regionernas kapacitet fortsatt utvecklas. *Arbetsgivarverket* betonar vikten av att också de statliga arbetsgivarnas kompetensbehov i regionerna inkluderas eftersom en helhetsbild av kompetensbehovet saknas i dag. Regeringen delar den bedömningen och konstaterar att Valideringsdelegationens förslag även omfattar en bedömning av kompetensbehoven bland offentliga arbetsgivare, vilket alltså innebär att regionen bör ha en samlad bild av länets kompetensbehov.

På grund av det anförda föreslår regeringen att regionerna och Gotlands kommun ska tillhandahålla bedömningar av länets kompetensbehov inom offentlig och privat sektor på lång och kort sikt. Inom ramen för regionalt kompetensförsörjningsarbete och med anledning av övriga förslag som lämnas i denna lagrådsremiss ska särskilt fokus riktas mot bedömningar som kan bidra till utvecklad samverkan och ett mer ändamålsenligt utbud av gymnasial utbildning. Bedömningarna kan även bidra till Skolverkets arbete med de regionala planeringsunderlagen, se avsnitt 5.3.

Uppgifter om validering bör inte tas in i lagen

Valideringsdelegationen anför att validering kan bidra till nytta ur ett regionalt kompetensförsörjningsperspektiv genom att synliggöra och bekräfta den kompetens som finns i länet. Vidare erfar delegationen att regionerna efterfrågar ett tydligt mandat för att samordna relevanta aktörer i arbetet med att etablera och upprätthålla strukturer för validering på regional nivå. Delegationen gör emellertid bedömningen att det inte är

lämpligt att reglera en sådan uppgift i lagen om regionalt utvecklingsansvar. *Region Gävleborg* och *Region Norrbotten* menar att regionernas arbete i fråga om validering inte kommer att stärkas tillräckligt om validering inte nämns explicit i lagtexten. Mot bakgrund av detta vill regeringen anföra följande. Regeringen anser att validering är ett viktigt verktyg i bl.a. arbetet med att öka arbetskraftsutbudet och rörligheten på arbetsmarknaden och därmed för att möta arbetslivets kompetensbehov för en hållbar regional utveckling. I skrivelsen Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030 framgår att regionerna i samverkan med berörda myndigheter arbetar med att driva på, samordna, stödja och öka kunskapen bland olika regionala aktörer när det gäller validering. Det framgår vidare att regeringen anser att effektiva regionala strukturer för validering behöver utvecklas i nära samverkan mellan regionerna och statliga myndigheter samt andra berörda aktörer. Regeringen beslutade därför den 16 december 2021 att ge Tillväxtverket och Myndigheten för yrkeshögskolan i uppdrag att stödja och utveckla effektiva strukturer för validering på regional nivå 2022–2024, där de län som bedöms ha störst behov ska prioriteras. Regeringen anser mot denna bakgrund, i likhet med *Region Stockholm*, att det inte finns behov av att ta in särskilda föreskrifter om uppgiften i lagen om regionalt utvecklingsansvar.

5.3 Regionala planeringsunderlag om behovet av gymnasial utbildning bör tas fram

Regeringens bedömning: Statens skolverk bör få i uppdrag att ta fram regionala planeringsunderlag som stöd för planering, dimensionering och erbjudande av gymnasial utbildning. Uppdraget bör regleras i förordning med instruktion för Skolverket.

Utredningens bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: En majoritet av de instanser som yttrat sig över förslaget är positiva eller har inget att invända, däribland *Arbetsförmedlingen*, *Arbetsgivarverket*, *Delegationen mot segregation*, *Konkurrensverket*, *Specialpedagogiska skolmyndigheten*, *Statens Skolinspektion, Statens Skolverk, Bodens, Bräcke, Lycksele, Malmö, Melleruds, Skövde och Södertälje kommuner*, *Jämtlands gymnasieförbund*, *Göteborgsregionen*, *Region Halland*, *Region Jönköpings län*, *Region Stockholm*, *Sveriges Elevkårer*, *Sveriges Elevråd*, *Almega Utbildningsföretagen*, *Företagarna*, *Installatörsföretagen*, *Svenska Kommunalarbetareförbundet*, *Landsorganisationen* (LO), *Svenskt Näringsliv*, *Tjänstemännens centralorganisation* (TCO), *Teknikföretagen* och *Transportföretagen.*

Göteborgsregionen anser att ett regionalt planeringsunderlag är avgörande för gemensamt handlande när det gäller gymnasieskolans och vuxenutbildningens utbud. *Hantverksakademin* delar utredningens bedömning om att regionala planeringsunderlag och analysstöd från Skolverket kommer att kunna bidra till välgrundade beslut om utbud.

Flera remissinstanser lämnar synpunkter om vad de regionala planeringsunderlagen bör omfatta och önskar ett förtydligande om vad som avses med regional. *Helsingborgs kommun* anser att det blir trubbigt att i framtagandet av planeringsunderlagen utgå från regioner i traditionell mening. *Lapplands kommunalförbund* anser att det kan finnas en risk att mindre kommuners kompetensbehov inte synliggörs om man ser till en hel region. *Arbetsgivarverket* framhåller vikten av att planeringsunderlagen anlägger både ett regionalt och nationellt perspektiv. Även *Bräcke och Jämtlands gymnasieförbund*: anser att det kan krävas ett nationellt perspektiv för många av de yrken som kräver en högskoleutbildning då dessa yrken ibland inte finns representerade i regionen. Både *Djurbranschens Yrkesnämnd* och *Hushållningssällskapet i Sverige* anser att det är viktigt att även beakta nya och växande branscher.

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) tillstyrker förslaget under förutsättning att lokal och regional kompetens samt det arbete som redan görs av myndigheter, regionalt utvecklingsansvariga och några samverkansområden tillvaratas. *Tillväxtverket* anser att tillgängliggörande av analyser och planeringsunderlag ska göras i samarbete med regionalt utvecklingsansvarig aktör som har i uppgift att tillhandahålla analyser och prognoser till stöd för det regionala kompetensförsörjningsarbetet. Bland andra *Region Halland*, *Region Jönköpings Län* och *Region Jämtland Härjedalen* lämnar liknande synpunkter. Flera branschorganisationer, däribland *Installatörsföretagen, Svensk Ventilation och Svenskt Näringsliv* understryker att det är viktigt att både nationella programråden och branschorganisationerna är involverade i analysen. *Företagarna* påtalar vikten av att involvera små och medelstora företag i utvecklingsarbetet.

Några remissinstanser har synpunkter på syftet med de regionala planeringsunderlagen. *Friskolornas riksförbund* tillstyrker delvis och anser att underlagen utgör en mycket viktig del i karriärvägledningen och i andra hand utgör ett gott planeringsunderlag för skolhuvudmännen, utifrån en frivillig planering och dimensionering av utbildningsutbudet. Även *Idéburna skolors riksförbund* lämnar liknande synpunkter.

Några remissinstanser avstyrker förslaget, däribland *Botkyrka kommun*, *Kunskapsskolan i Sverige AB* och *WATMA Education AB*. *Botkyrka kommun* bedömer att det finns en risk för kostsamt dubbelarbete om inte samverkansformer mellan Skolverkets regionala närvaro och befintliga regionala strukturer utreds och regleras. *Kunskapsskolan i Sverige AB* anser att underlagen snarare bör ligga till grund för en mer utvecklad studie- och yrkesvägledning till eleverna än styra utbudet av utbildningar.

Skälen för regeringens bedömning

Välgrundade beslut om utbud förutsätter tillgång till relevant information

De förslag som regeringen lämnar i avsnitt 4 bygger sammantaget upp en struktur för ett bättre anpassat utbildningsutbud där hänsyn tas till både arbetsmarknadens behov och ungdomars och vuxnas efterfrågan. En huvudman, själv eller i samverkan med andra huvudmän, som står inför valet om vilka utbildningar som ska erbjudas och antalet platser på dessa behöver därför ha information om hur arbetsmarknadens behov ser ut. Vidare behöver huvudmännen ha tillgång till information om hur

ungdomarnas efterfrågan beträffande olika gymnasieutbildningar ser ut samt vuxnas efterfrågan och behov av gymnasiala yrkesutbildningar. Även enskilda som står inför att ansöka om att bli huvudman för en viss utbildning bör kunna ta del av sådan information.

Av utredningens undersökning av samverkan mellan kommuner framkommer att många ser ett behov av bättre tillgång till regionala underlag för att planera och dimensionera utbildningsutbudet inom både gymnasieskolan och komvux. Huvudmän efterfrågar statistik och fakta om bl.a. arbetslivets kompetensbehov nedbrutet på regional nivå. Det. finns i dag tillgång till främst nationella beskrivningar och prognoser, men dessa utförs av många olika myndigheter och även av branschorganisationer. Det kan därför vara svårt för en huvudman att själv få överblick och se vilka underlag som kan vara relevanta för planering och dimensionering av utbildningsutbudet. Nulägesbeskrivningar och prognoser på regional nivå är mer ovanliga, och de som finns omfattar ofta en begränsad mängd yrken och tas fram med olika regelbundenhet. Även OECD har identifierat liknande utmaningar och rekommenderar Sverige att bl.a. utveckla informationen om kompetensbehov och hur denna information sprids och används lokalt och regionalt. Regeringen delar OECD:s bedömning. Befintliga underlag kanaliseras inte alltid till rätt aktörer, saknar målgruppsanpassning och är inte avsedda att användas för utbildningsplanering eller är nedbrutna på regional nivå.

Ska utbudet av gymnasial utbildning i högre grad dimensioneras utifrån arbetsmarknadens behov av kompetens behöver huvudmännen som underlag för beslut ha tillgång till statistik, fakta och analyser i form av t.ex. nulägesbeskrivningar och prognoser om kompetensbehov, uppgifter om ungdomars och vuxnas efterfrågan av och etablering efter olika utbildningar. I avsnitt 5.2 föreslås att regionerna bl.a. ska tillhandahålla bedömningar av länets kompetensbehov inom offentlig och privat sektor. För att garantera en likvärdig tillgång till underlag för beslut om utbildningsutbud anser regeringen att även staten måste ta ett större ansvar för framtagande av planeringsunderlag.

Utredningens bedömning är att länens indelning är en ändamålsenlig huvudregel för planeringsunderlagens geografiska avgränsning. Statistiska Centralbyrån bedömer länsnivå vara den lägsta geografiska nivå som är lämplig för utbildningsprognoser och noterar att på vilken detaljnivå redovisning kan ske varierar mellan länen och beror på befolkningens storlek och sammansättning samt länets näringsgrensstruktur. *Helsingborgs kommun* anser att det är viktigt att anpassa underlagen utifrån lokala förutsättningar och behov snarare än strikta regions- eller länsindelningar. *Eskilstuna kommun* påpekar att dagens samarbetsavtal kan gå över länsgränsen.

Regeringen anser att den geografiska avgränsningen av planeringsunderlagen behöver tas fram och fastställas av en ansvarig myndighet. Utgångspunkten bör dock vara att planeringsunderlagen ska kunna användas av huvudmännen inom ett samverkansområde när de planerar och dimensionerar utbildningsutbudet, även om planeringsunderlaget i sig inte utgår från specifika samverkansområden.

De regionala planeringsunderlagen bör inkludera en bedömning av behovet av ändringar i utbildningsutbudet

De regionala planeringsunderlagen bör rikta sig till kommuner, regioner och enskilda huvudmän som behöver fatta beslut om vilka utbildningar som ska erbjudas och antalet platser på dessa utbildningar. De bör även kunna användas av en enskild som underlag inför en eventuell ansökan om godkännande att starta en ny utbildning och av Skolinspektionen när myndigheten prövar ansökningar om sådana godkännanden.

Göteborgs kommun och andra remissinstanser anser att planeringsunderlag bör vara ett stöd och inte ska användas för att styra huvudmännens dimensionering. Regeringen vill i detta sammanhang betona att det fortsatt är huvudmännen som beslutar om vilka utbildningar som ska erbjudas och antalet platser på dessa. Avsikten är att huvudmännens bedömning av ungdomarnas och vuxnas efterfrågan och arbetsmarknadens behov ska underlättas genom att staten tar fram relevanta uppgifter och presenterar dessa i form av regionala planeringsunderlag. I liket med *Region Halland* anser regeringen att det är viktigt att planeringsunderlagen målgruppsanpassas för utbildningssystemets aktörer. En kommun eller enskild huvudman kan också använda andra informationskällor. Det kan när det gäller den lokala eller regionala arbetsmarknaden vara t.ex. kontakter med regionen om länets kompetensbehov eller egna undersökningar.

Arbetsgivarverket anser att planeringsunderlag bl.a. bör omfatta samtliga sektorer på arbetsmarknaden. *Skolverket* vill peka på att elevernas behov och efterfrågan av utbildning kan innefatta en lång rad svårmätbara mjuka värden, så som individens trygghet, studiemotivation och omgivning. *Göteborgsregionen* anser att planeringsunderlagen behöver innehålla detaljerade uppgifter kring arbetsbristindex, antalet utbildningsplatser lokalt, regionalt och nationellt, av branschen prioriterade utbildningar etc. och med en fördel även information om Arbetsförmedlingens utbud av yrkesutbildning. I avsnitt 4 redogör regeringen för vilken information som kan vara relevant och vilka övervägande som kan behöva göras inför bl.a. beslut om utbud och vid etablering av primär samverkan. Det exakta innehållet och utformningen av de regionala planeringsunderlagen behöver utvecklas av en ansvarig myndighet bl.a. med utgångspunkt i dessa överväganden. Enligt regeringens mening bör dock underlagen innehålla en tydlig bedömning av behovet av ändringar i utbildningsutbudet, dvs. om områden där den gymnasiala utbildningen för unga och vuxna behöver förstärkas, bibehållas eller är för omfattande utifrån bl.a. arbetsmarknadsbehovet samt ungas och vuxnas efterfrågan på utbildning.

Skolverket bör ta fram de regionala planeringsunderlagen för planering och dimensionering av gymnasial utbildning i samverkan med relevanta aktörer

Skolverket är förvaltningsmyndighet och statistikansvarig myndighet för skolväsendet och ska på nationell nivå bl.a. följa upp och utvärdera den gymnasiala utbildningen. Uppföljningen och utvärderingen ska öka kunskapen om hur utbildningarna och verksamheterna har utvecklats i förhållande till de nationella målen. Myndigheten ska även sammanfatta

och publicera resultaten av sitt arbete med uppföljning och utvärdering. Utifrån detta följer Skolverket bl.a. upp kvinnors och mäns etablering på arbetsmarknaden eller fortsatta studier efter avslutad utbildning och ungdomars och vuxnas deltagande i olika utbildningar. Många av de uppgifter som kan behöva inkluderas i de regionala planeringsunderlagen hanteras därför av Skolverket inom befintliga arbetsprocesser.

Region Östergötland ser en utmaning med att Skolverket, som i första hand ska vara en myndighet med ansvar för skolfrågor, även ska omfattas av att bygga upp kompetens om arbetsmarknadens behov på lokal och regional nivå. Regeringen vill i sammanhanget betona att Skolverket enligt sin instruktion ska bidra till och redovisa sitt arbete med att trygga den nationella kompetensförsörjningen och underlätta elevers etablering på arbetsmarknaden, se 9 § förordningen (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk. Som framgår av avsnitt 5.2 föreslår regeringen att regionerna bl.a. ska tillhandahålla bedömningar av länets kompetensbehov inom offentlig och privat sektor på kort och lång sikt. Regeringen bedömer därför att regionernas kunskaper om länets kompetensbehov på så sätt kommer att kunna bidra till Skolverkets arbete med de regionala planeringsunderlagen. Med anledning av vad Botkyrka kommun framför vill regeringen lyfta fram att den nämnda kunskapsöverföringen innebär att de olika aktörernas kompetens kan tas tillvara på bästa sätt utan risk för kostsamt dubbelarbete. *Kunskapsskolan i Sverige AB* är tveksamma till Skolverkets förmåga att kunna förutse arbetsmarknadens framtida behov på nationell eller regional nivå i en tid när arbetslivet förändras i en högre takt än någonsin tidigare. Regeringen delar Kunskapsskolans synpunkt om arbetsmarknadens utveckling. Arbetsmarknaden är inte statisk. Yrken försvinner och nya tillkommer. Exempelvis leder klimatomställningen och digitalisering till ändrade kompetenskrav. Som några av remissinstanserna påpekat kan därför nya och växande branscher behöva beaktas i bedömningen av framtida kompetensbehov. Även här kan regionerna genom det föreslagna uppdraget bidra. Dessutom ansvarar Skolverket för de nationella programråden för gymnasial yrkesutbildning. Ledamöterna i de olika råden har nominerats av arbetsgivarorganisationer, arbetstagarorganisationer, branscher och myndigheter och kan därför bidra med kunskap om både nuvarande och framtida behov av kompetens. *SKR* ställer sig frågande till att en myndighet som inte har ett liknande uppdrag i dag hinner bygga upp tillräcklig kompetens på så kort tid och samtidigt utveckla en väl fungerande samverkan med andra myndigheter. Regeringen återkommer till förslaget om ikraftträdande i avsnitt 7 men vill här framhålla att Skolverket i regleringsbrevet för 2021 har fått i uppdrag att föreslå och redovisa hur regionala planeringsunderlag kan utformas för att kunna stödja huvudmän inom gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och komvux i deras planering och dimensionering av gymnasial utbildning. Myndigheten ska vid genomförande av uppdraget inhämta kunskaper och erfarenheter från relevanta aktörer på nationell och regional nivå. Skolverket ska också redovisa behov av underlag och prognoser från berörda myndigheter och organisationer.

Med utgångspunkt i det som anförs ovan bedömer regeringen att Skolverket bör få i uppdrag att ta fram regionala planeringsunderlag som stöd för planering och dimensionering av gymnasial utbildning.

6 Även yngre gymnasieelever ska ha rätt till stöd för dagliga resor

Regeringens förslag: En elev som inte har uppnått åldern för rätt till studiehjälp i form av studiebidrag, men som i övrigt uppfyller villkoren för bidraget, ska ha rätt till stöd för vissa elevresor.

Regeringens bedömning: EU:s dataskyddsförordning, lagen med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning och förordningen med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning utgör tillräcklig dataskyddsreglering för den personuppgiftsbehandling som kan komma att ske hos kommunerna med anledning av förslaget.

Studiehjälpsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som kommenterat förslaget är positiva eller tillstyrker förslaget. Det gäller bl.a. *Göteborgs kommun, Nacka kommun, Specialpedagogiska skolmyndigheten* och *Gävle kommun.*

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Villkoren för att få stöd för dagliga resor träffar inte alla gymnasieelever

Kommunerna ansvarar för att bl.a. elever i gymnasieskolan får stöd för dagliga resor mellan bostaden och skolan. Detta regleras i lagen (1991:1110) om kommunernas skyldighet att svara för vissa elevresor. Av bestämmelserna i lagen framgår att hemkommunen ska bekosta sådana elevresor för de elever som har rätt till studiehjälp enligt studiestödslagen (1999:1395), om avståndet mellan skolan och hemmet är minst sex kilometer.

Studiehjälp består av studiebidrag, inackorderingstillägg och extra tillägg och lämnas till studerande som studerar på heltid i bl.a. gymnasieskolan, på folkhögskola eller i kommunal vuxenutbildning. Studiehjälp i form av studiebidrag lämnas till en elev tidigast från och med kvartalet efter det att eleven fyller 16 år. När det gäller studiehjälp i form av inackorderingstillägg och extra tillägg kan det lämnas till elever som är yngre (2 kap. 1–3 och 5 §§ studiestödslagen). Dessa tillägg är emellertid förknippade med flera andra villkor. För de allra flesta gymnasieungdomar infaller rätten till studiehjälp först det andra kvartalet efter det att eleven fyllt 16 år, dvs. från och med det att rätten till allmänt barnbidrag upphör (jfr 15 kap. 4 § socialförsäkringsbalken). Regleringen om kommunernas ansvar för elevresor kan därmed innebära att elever som studerar i gymnasieskolan, men som ännu inte har åldern inne för att få studiehjälp i form av studiebidrag, inte heller har rätt till stöd för dagliga resor mellan skolan och hemmet, trots att de uppfyller övriga villkor för sådant stöd.

Kommunernas skyldighet att lämna stöd för dagliga resor bör omfatta även elever under 16 år

I förarbetena till lagen om kommunernas skyldighet att svara för vissa elevresor anges att hemkommunernas ansvar, i likhet med det tidigare statsbidraget, bör omfatta elevers resor fram till och med det första kalenderhalvåret det år de fyller 20 år och avse alla elever oavsett vilken skolform de går i (propositionen Växa med kunskaper – om gymnasieskolan och vuxenutbildningen, prop. 1990/91:85, s. 176). Således framgår att det funnits en tydlig avsikt att sätta en övre åldersgräns för stödet. Att det funnits en avsikt att sätta en nedre åldersgräns kan emellertid inte på något sätt urskiljas ur förarbetsuttalandena. Regeringen bedömer att det i vart fall inte finns skäl att ha en nedre åldersgräns för rätten till stöd för dagliga resor. Lagen bör därför ändras så att det tydligt framgår att samma villkor gäller för alla elever i gymnasieskolan. I lagen bör anges att en elev som inte har uppnått åldern för rätt till studiehjälp i form av studiebidrag, men som i övrigt uppfyller villkoren för rätt till studiebidrag, ska jämställas med en elev som har rätt till studiehjälp när det gäller rätten till stöd för elevens dagliga resor mellan bostaden och skolan.

Det behövs ingen ytterligare reglering på dataskyddsområdet med anledning av förslaget

Förslaget som presenteras i detta avsnitt innebär att kommuner kommer att behandla personuppgifter i de ärenden om stöd för dagliga resor som kommunen handlägger. Det är inte fråga om någon ny personuppgiftsbehandling på området utan förslaget innebär endast ett förtydligande av kretsen av personer som har rätt till stödet. De uppgifter som behöver behandlas i ärendena är uppgifter om identitet, adresser till bostad och skola och uppgifter om vart utbetalning av ett eventuellt beviljat stöd ska ske. Syftet med behandlingen är dels att kommunerna ska kunna bedöma om en elev som ansöker om stöd har rätt till det, dvs. om eleven går i en viss skolform och uppfyller lagens krav på ett visst avstånd mellan skolan och hemmet, dels att kommunerna ska kunna betala ut ett beviljat stöd. Det bör inte finnas något behov för kommuner att i dessa sammanhang behandla s.k. känsliga uppgifter eller uppgifter om lagöverträdelser.

EU:s dataskyddsförordning (Europaparlamentets och rådets förordning [EU] 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG) är i alla delar bindande och direkt tillämplig i samtliga EU:s medlemsländer och utgör den generella regleringen av personuppgiftsbehandling inom EU. Den kompletteras i Sverige av bl.a. lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning, här benämnd dataskyddslagen. Behandling av personuppgifter som faller under EU:s dataskyddsförordnings tillämpningsområde får bara ske om det finns en tillämplig rättslig grund. De rättsliga grunderna är i viss mån överlappande och omfattar bl.a. rättslig förpliktelse och utförande av uppgift av allmänt intresse och myndighetsutövning, se 6.1 EU:s dataskyddsförordning. Personuppgifter får behandlas om behandlingen är nödvändig för att den personuppgiftsansvarige ska kunna fullgöra en rättslig förpliktelse som följer av lag eller annan författning, se 2 kap. 1 § dataskyddslagen. Person-

uppgifter får också behandlas om behandlingen är nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse som följer av lag eller annan författning eller som ett led i den personuppgiftsansvariges myndighetsutövning enligt lag eller annan författning, se 2 kap. 2 § 2 dataskyddslagen.

Regeringen bedömer att regleringen innefattar ett uppdrag till kommunerna som utgör en rättslig förpliktelse. Av regleringen framgår även syftet med behandlingen, dvs. det är möjligt för såväl den personuppgiftsansvarige som eleverna att förstå varför behandlingen av personuppgifter ska ske. Regleringen innebär också att kommunerna genom sitt beslutsfattande kommer att behandla personuppgifter genom myndighetsutövning som reglerats i lag. Regleringen bedöms dessutom uppfylla mål av allmänt intresse då det handlar om ett uppdrag i lag till kommuner. Behandlingen är också nödvändig för att utföra uppdraget som framgår av regleringen. Regleringen bedöms uppfylla mål av allmänt intresse och vara proportionellt mot de legitima mål som eftersträvas, dvs. att handlägga ärenden och betala ut stöd enligt lagen om kommunernas skyldighet att svara för vissa elevresor (jfr 6.3 dataskyddsförordningen). Enligt regeringens bedömning utgör både rättslig förpliktelse, myndighetsutövning och allmänt intresse rättslig grund för behandling av personuppgifter vid kommunernas utförande av de nämnda uppgifterna.

De uppgifter som kan komma att behandlas är av formell karaktär. Behandlingen innebär att beslut om stöd för dagliga resor kan fattas och betalas ut till de elever som uppfyller villkoren och det finns inte något mindre integritetskänsligt alternativ för att kunna göra en bedömning av om den enskilde uppfyller villkoren för att få stödet eller för att kunna göra utbetalningen av beviljat stöd. Det eventuella integritetsintrång som behandlingen av personuppgifter kan innebära får anses stå i rimlig proportion till den nytta som det ekonomiska stödet innebär för eleverna.

Sammantaget görs bedömningen att den personuppgiftsbehandling som förslaget i detta avsnitt kan ge upphov till är förenlig med dataskyddsförordningen och dataskyddslagen samt att det inte finns något behov av ytterligare personuppgiftsreglering.

7 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagen om ändring i skollagen ska träda i kraft den 1 juli 2023. Den ska tillämpas första gången i fråga om utbildning som påbörjas efter den 31 december 2024 när det gäller kommunal vuxenutbildning och efter den 30 juni 2025 när det gäller gymnasieskolan. Det ska göras vissa följdändringar som föranleds av att ämnesbetyg införs i bl.a. kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå och särskild utbildning på gymnasial nivå från och med den 1 juli 2025.

Ändringarna i lagen om regionalt utvecklingsansvar och i lagen om kommunernas skyldighet att svara för vissa elevresor ska träda i kraft den 1 augusti 2022.

Utredningens förslag (SOU 2020:33): Överensstämmer inte med regeringens förslag. Utredningen föreslår att ändringarna som utredningen benämner reformens första steg, som i huvudsak rör gymnasieskolan, ska träda i kraft den 1 juli 2022 och tillämpas på utbildning som påbörjas höstterminen 2024. För det som utredningen benämner reformens andra steg, som bl.a. gäller skyldighet att samverka inom kommunal vuxenutbildning, föreslår utredningen att ändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2025 och tillämpas på utbildning som påbörjas efter utgången av 2025. Utredningen föreslår att skyldigheten att ingå primära samverkansavtal för gymnasieskolan infaller först när ett tidigare samverkansavtal har upphört om det finns ett sådant, dock senast den 1 augusti 2024. För kommunal vuxenutbildning föreslås att skyldigheten infaller först när gällande samverkansavtal enligt statsbidragsförordningen för regionalt yrkesvux har upphört.

Valideringsdelegationens förslag (SOU 2019:69): Överensstämmer inte med regeringens förslag. Delegationen föreslår att lagen träder i kraft den 1 januari 2021.

Studiehjälpsutredningens förslag (SOU 2013:52): Överensstämmer inte med regeringens förslag. Utredningen föreslår att lagen träder i kraft den 1 juli 2015.

Remissinstanserna (SOU 2020:33): En majoritet av de instanser som yttrat sig över förslaget är positiva eller har inget att invända, däribland *Statens skolverk*, *Melleruds kommun*, *Region Skåne*, *Region Stockholm*, *Sveriges Elevkårer*, *Sveriges Elevråd*, *Industrirådet*, *Svenska kommunalarbetarförbundet* och *Teknikföretagen. Industrirådet* anser att de föreslagna författningsändringarna i reformens första steg bör träda i kraft så snart som möjligt. *Sveriges Elevkårer* och *Sveriges Elevråd* anser att det är av vikt att ikraftträdandet får tid att förankras hos kommunerna så att de på ett tydligt sätt kan kommunicera hur detta kommer att påverka eleverna. *Jämtlands gymnasieförbund* ser det som nödvändigt att eventuell implementering av nya bestämmelser inom komvux kan synkroniseras med samtliga kommuner.

Malmö kommun anser att förändringarna för komvux måste genomföras tillsammans med förändringarna för gymnasieskolan i reformens första steg men gör bedömningen att tidplanen är för snäv för att genomföra det samtidigt i det första steget. *Naturbrukets Yrkesnämnd* och *Hästnäringens Yrkesnämnd*, som skrivit ett gemensamt yttrande, tillstyrker förslaget om att samverkansavtal mellan kommuner ska träffas senast den 1 augusti 2024 för gymnasial utbildning och föreslår att samverkansavtal ska omfatta både gymnasial och gymnasial vuxenutbildning. Vidare föreslår de båda nämnderna att samverkansavtal avseende regional yrkesutbildning för vuxna ska träffas senast den 1 januari 2024.

Skellefteå kommun anser att det finns utmaningar att genomföra denna förändring inom den korta tidsperiod som föreslås. *Statskontoret* anför att regeringen bör överväga om tidplanen för ikraftträdande är rimlig givet den samlade mängden åtgärder. *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* anser att tidsplanen är alldeles för snäv. Myndigheter ska bygga upp ny kompetens och nya samverkansformer. Parallellt finns flera andra utredningar som föreslår reformer och förändrade styrmodeller.

Några remissinstanser, bl.a. *Almega*, *Friskolornas riksförbund*, *Idéburna skolors riksförbund* och *Waldorfskolefederationen*, avstyrker

förslaget till ikraftträdande. *Friskolornas riksförbund* anser att de principer som ska komma att gälla för godkännande av enskilda huvudmän är så omfattande och begränsande att de, om de alls ska genomföras, måste senareläggas i tid. *Idéburna skolors riksförbund* och *Waldorfskolefederationen* anser att utredningen inte klargjort enskilda huvudmäns möjlighet till nyetablering och innan detta klargjorts bör ändringarna inte träda i kraft.

Remissinstanserna (SOU 2019:69 och SOU 2013:52): Ingen av remissinstanserna har kommenterat utredningarnas förslag.

Skälen för regeringens förslag

Bestämmelserna i skollagen ska träda i kraft den 1 juli 2023 men ska tillämpas i fråga om utbildning som påbörjas senare

De föreslagna bestämmelserna i skollagen bör enligt regeringen träda i kraft så snart som möjligt. Det krävs dock tid för förberedelser. Förslagen innebär att kommunerna måste samverka genom avtal som ska omfatta planering, dimensionering och erbjudande av viss utbildning. Det förutsätter att kommunerna får god tid på sig till förberedelser för att utveckla samverkan och ta fram eller revidera samverkansavtal, vilket efterfrågas av bl.a. *SKR*. Även Skolverket, som redan i december 2020 fick ett förberedande uppdrag, behöver tillräckligt med tid för att i samverkan med andra myndigheter, regioner och huvudmän fortsätta utarbeta de regionala planeringsunderlag som ska fungera som stöd för kommuner, regioner och enskilda i sin planering och för enskilda vid ansökan om att starta nya utbildningar. *Malmö kommun* anser att en samtidig förändring i gymnasieskolan och komvux är nödvändig för en välfungerande samverkan med branscherna och menar att förändringar i gymnasieutbildningen har påverkan på vuxenutbildningen. Enligt *Industrirådet* är det nödvändigt att samverkansområden och samverkansavtal är gemensamma för gymnasieskolan och gymnasial utbildning för vuxna för att få en effektiv resursanvändning av såväl maskiner, lokaler som lärare. Regeringen bedömer att ett samtidigt ikraftträdande skulle skapa goda förutsättningar för samordning mellan gymnasieskolan och komvux. Mot denna bakgrund anser regeringen att ändringarna som föreslås i skollagen bör träda i kraft den 1 juli 2023 för såväl gymnasieskolan som för kommunal vuxenutbildning.

De ändringar som föreslås i fråga om obligatorisk samverkan mellan kommuner gäller planering, dimensionering och erbjudande av utbildning. Detta är processer som sträcker sig över lång tid och förutsätter en viss framförhållning. Motsvarande gäller för enskilda huvudmän som utifrån sina godkännanden enligt förslagen ska planera och dimensionera utbildning med en delvis ny princip som grund. För nya godkännanden är processen mellan ansökan och start av utbildning cirka ett och ett halvt år. En ansökan om godkännande som enskild huvudman för en viss utbildning i gymnasieskolan ska ha kommit in till Statens skolinspektion senast den 31 januari kalenderåret innan utbildningen ska starta, se 2 kap. 1 § gymnasieförordningen. Det finns därför anledning att ändringarna i skollagen tillämpas på utbildning som påbörjas en viss tid efter ikraftträdandet. När det gäller kommunal vuxenutbildning bör bestämmelserna tillämpas första gången i fråga om utbildning som påbörjas efter den 31 december

2024. När det gäller gymnasieskolan finns det skäl för att bestämmelserna i stället ska börja tillämpas vid ett läsårsskifte och regeringen föreslår att de ska tillämpas på utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2025. Det innebär bl.a. att ett sådant primärt samverkansavtal som föreslås i denna lagrådsremiss ska omfatta sådan utbildning som påbörjas efter de nämnda datumen. Det innebär också t.ex. att Skolinspektionen ska utgå från de nya bestämmelserna när de ska fatta beslut om godkännande för enskilda huvudmän som avser att starta gymnasieutbildning till hösten 2025.

Äldre bestämmelser gäller för utbildning som påbörjats före den 1 januari 2025 respektive den 1 juli 2025

Ovan konstateras att de föreslagna bestämmelserna om bl.a. samverkan mellan kommuner ska omfatta utbildning i gymnasieskolan som påbörjas efter den 30 juni 2025. För utbildning som påbörjats före det datumet, dvs. för elever som under hösten 2025 ska påbörja sitt andra eller tredje år i gymnasieskolan, bör äldre bestämmelser fortsätta gälla. Motsvarande bör gälla för utbildning som påbörjats före den 1 januari 2025 i komvux. Detta innebär bl.a. att kommuner som redan samverkar med andra kommuner om erbjudande av utbildning kan fortsätta den samverkan tills berörda elever har fullföljt sin utbildning.

Vissa följdändringar ska göras med anledning av att ämnesbetyg införs i gymnasial utbildning

Regeringen har föreslagit att ämnesbetyg ska ersätta kursbetyg i gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och i kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå och som särskild utbildning på gymnasial nivå (prop. 2021/22:36). Propositionen behandlas för närvarande av riksdagen. Förslaget innebär att utbildningen ska bedrivas i form av ämnen. Ett ämne ska bestå av en eller flera nivåer. Ändringarna föreslås börja tillämpas på utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2025.

I denna lagrådsremiss föreslås att flera bestämmelser om sammanhållna yrkesutbildningar införs i skollagen, bl.a. i 20 kap. 6 a § en bestämmelse som anger att i utbildning på gymnasial nivå och i särskild utbildning på gymnasial nivå kan kurser som är relevanta för ett yrkesområde kombineras till en sammanhållen yrkesutbildning. Som nämns ovan föreslås att de nya bestämmelserna ska tillämpas i fråga om utbildning från och med den 1 januari 2025. Det innebär att det mellan den 1 januari och 1 juli 2025 kommer att påbörjas sammanhållna yrkesutbildningar som består av en kombination av kurser. Efter den 30 juni 2025, när utbildningen enligt vad regeringen har föreslagit ska bedrivas i form av ämnen, bör sammanhållna yrkesutbildningar i stället bestå av en kombination av ämnen eller nivåer i ämnen. Sammanhållna yrkesutbildningar som är påbörjade innan ämnesbetyg införs bör emellertid avslutas enligt det kursutformade systemet. Regeringen föreslår därför att följdändringar ska göras som innebär dels att äldre bestämmelser gäller för sammanhållna yrkesutbildningar som påbörjats före den 1 juli 2025, dels att ordet kurser i bestämmelsen om sammanhållen yrkesutbildning i den föreslagna 20 kap. 6 a § ska bytas ut till uttrycket ämnen eller nivåer i ämnen. Den förstnämnda ändringen bör träda i kraft den 1 januari 2025 och den sistnämnda den 1 juli 2025.

Övriga ändringar ska träda i kraft den 1 augusti 2022

Bestämmelserna om regionernas ansvar för att fastställa mål och prioriteringar för det regionala kompetensförsörjningsarbetet liksom att tillhandahålla bedömningar av länets kompetensbehov bör träda i kraft så snart som möjligt. Uppgifterna har regionerna till viss del utfört tidigare inom ramen för de strategier för länets utveckling som regionerna ska fastställa. Det bör därför vara möjligt med ett ikraftträdande snart. Regeringen föreslår ett ikraftträdande den 1 augusti 2022.

När det gäller förtydligandet som innebär att kommunerna ska svara för dagliga resor mellan bostaden och skolan även för ungdomar i gymnasieskolan som är yngre än 16 år anser regeringen att bestämmelsen bör träda i kraft så snart som möjligt. Regeringen föreslår därför ett ikraftträdande den 1 augusti 2022 för den nya bestämmelsen i lagen om kommunernas skyldighet att svara för vissa elevresor.

8 Konsekvenser

8.1 Konsekvenser för kompetensförsörjningen

Förslagen bedöms sammantaget innebära en förbättrad kompetensförsörjning för såväl offentliga som privata arbetsgivare och en förbättrad etablering för unga och vuxna. Förslagen innebär att ansvaret för att åstadkomma detta delas mellan såväl offentliga som enskilda huvudmän. Regeringen avser att följa upp i vilken mån syftet med de föreslagna ändringarna uppnås.

8.2 Samhällsekonomiska konsekvenser

Förslagen bedöms sammantaget innebära positiva samhällsekonomiska konsekvenser. Dels bedöms en stärkt samverkan mellan kommuner i fråga om utbildningsutbudet leda till ett effektivare utnyttjande av de resurser som avsätts för att tillhandahålla utbildning. Förslagen om att arbetsmarknadens behov ska vägas in vid dimensionering av utbildning bedöms leda till en förbättrad kompetensförsörjning som gagnar såväl offentliga som privata arbetsgivare, vilket kan bidra till ekonomisk tillväxt och en stärkt välfärd. Förslagen bedöms också sammantaget bidra till en förbättrad etablering för unga och vuxna vilket också kan minska utgifter för försörjningsstöd och öka skatteintäkterna.

8.3 Konsekvenser för staten

Förslagen får konsekvenser för Statens skolverk, som föreslås bli ansvariga för att ta fram regionala planeringsunderlag till stöd för huvudmännen vid planering och dimensionering av utbildning i gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning. Kostnaden för detta beräknas till

12 miljoner kronor för 2022 och därefter 14 miljoner kronor årligen. Regeringen har i budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1) föreslagit att myndigheten ersätts för dessa kostnader. Riksdagen har beslutat i enlighet med regeringens förslag (bet. 2021/22:UbU1, rskr. 2021/22:108). För att förbereda detta arbete har Skolverket fått i uppdrag att redovisa hur regionala planeringsunderlag kan utformas för att kunna stödja huvudmän i deras planering och dimensionering av gymnasial utbildning. Uppdraget ska redovisas till regeringen (Utbildningsdepartementet) senast den 31 mars 2022.

Statens skolinspektion prövar godkännanden av enskilda huvudmän. Regeringens förslag innebär att myndigheten i prövningen av godkännande för huvudman att bedriva gymnasieutbildning vid ny skolenhet eller vid befintlig skolenhet, ska bedöma om den enskilde visat att utbildningen bidrar till att dels möta ungdomars efterfrågan, dels fylla ett arbetsmarknadsbehov. Detta innebär en viss utökning av Skolinspektionens prövning. Skolverkets regionala planeringsunderlag kommer dock att utgöra ett stöd vid denna prövning. Även om det tillkommit villkor om vad en enskild ska uppfylla för att bli godkänd som huvudman för ny utbildning kommer enligt regeringens mening prövningen av om dessa villkor är uppfyllda inte att innebära några ökade kostnader för Skolinspektionen. Regeringen bedömer sammantaget att Skolinspektionens kostnader för tillståndsprövningen inte kommer att öka.

Förvaltningsrätten i Göteborg anger i sitt remissvar att det saknas en analys av hur förändringen påverkar måltillströmningen till de olika förvaltningsdomstolarna. Liksom rätten påpekar skulle reformens andra steg innebära fler och mer omfattande prövningar när det gäller godkännande och ändringar av tillstånd för enskilda huvudmän. Regeringen föreslår dock inte att utredningens förslag i reformens andra steg som avser att en myndighet ska fastställa ramar för utbildningsutbudet ska genomföras. Det innebär därmed mer begränsade konsekvenser för förvaltningsdomstolarna. Prövningen av ansökningar från enskilda för nya utbildningar kommer att förvisso att inkludera nya villkor vilket kan innebära en viss ökning av antalet överklaganden på grund av såväl enskilda som myndighet önskar få en bedömning av de nya villkoren av domstol och därmed också få en praxis på området. Antalet överklaganden till följd av beslut grundade på endast dessa villkor kan dock inte anses medföra någon större ökning av det totala antalet överklaganden. Regeringen bedömer därför att förslagen inte kommer att påverka måltillströmningen till förvaltningsdomstolarna i någon större utsträckning.

Rätten till interkommunal ersättning för sammanhållen yrkesutbildning och yrkesämnen enligt nya 20 kap. 21 a § skollagen föreslås utökas. Även rätten till mottagande enligt 20 kap. 22 § skollagen föreslås utökas i förhållande till de aktuella utbildningarna. Förslaget kan förväntas leda till att fler ärenden faller inom Överklagandenämndens prövning, något som nämnden påpekar i sitt remissvar. Ökningen av antalet ärenden bedöms dock vara liten och inte påverka nämndens kostnader.

8.4 Konsekvenser för kommuner och regioner

Dimensionering och fördjupad samverkan mellan kommuner kan leda till både kostnader och besparingar

Kommunernas arbete med planering och dimensionering av utbildningarna ska enligt förslaget genomföras i samverkan med andra kommuner. För att kunna utveckla samverkan kan det krävas att resurser avsätts från de samverkande kommunerna. Samverkan bedöms samtidigt leda till ökad resurseffektivitet vilket kan innebära besparingar för kommunerna. På kort sikt kan dock uppbygganden av former för samverkan leda till ökade kostnader. När det gäller komvux kan förslagen innebära att en större andel av en kommuns elever studerar i en annan kommun. Detta kan komma att kräva en mer utvecklad struktur för hantering av interkommunala ersättningar vilket initialt kan leda till högre kostnader för kommunerna. Regeringen bedömer att implementeringen av förslagen kommer att innebära tillfälliga kostnader för kommunerna. Dessa initiala kostnader bör ersättas av staten. För implementering av reformen föreslår regeringen därför i budgetpropositionen för 2022 en förstärkning till kommunerna med 170 miljoner kronor årligen under perioden 2023–2026. Riksdagen har beslutat i enlighet med regeringens förslag.

Ett syfte med regeringens förslag om dimensionering av utbildning i komvux och gymnasieskolan, är att utbildningsutbudet bättre ska motsvara de kompetensbehov som finns. Ett bättre anpassat utbud av gymnasial utbildning förväntas leda till ett minskat behov att utbilda sig en andra gång inom komvux, vilket leder till minskad efterfrågan på sådan utbildning och därmed minskade kostnader för kommunerna. En utvecklad samverkan mellan kommuner förväntas vidare leda till att kommunerna i högre grad delar upp utbildningsutbudet mellan sig, vilket i sin tur bedöms ge en mer kostnadseffektiv organisering av gymnasieskolan och komvux i de samverkande kommunerna. Detta leder till besparingar.

En ytterligare effekt av förslagen är att andelen elever som läser en yrkesutbildning kan komma att öka, vilket liksom *Sveriges Kommuner och Regioner* (SKR) påpekar, gör att kommunernas kostnader ökar. Yrkesutbildning kostar oftast mer än annan utbildning. En ökning av utbildningar som i högre grad leder till arbete leder som nämns ovan även till besparingar för kommunerna, bl.a. då etableringen för unga påskyndas och behoven av kompletterande utbildning minskar. Vidare kan en planering och dimensionering enligt den föreslagna principen innebära att antalet platser på vissa relativt kostsamma yrkesprogram och inriktningar, som är överdimensionerade i förhållande till arbetsmarknadens behov, minskar, vilket leder till minskade kostnader.

Flera remissinstanser anser att de ekonomiska effekterna av förslagen inte är tillräckligt utredda, bland dessa finns *Flen*, *Hedemora* och *Täby kommuner* och *SKR*. *Stockholms kommun* anser att kostnadsfrågan behöver analyseras närmare och noggrant följas upp. Utredningen förslår att förslagen om planering och dimensionering införs i två steg. Enligt regeringens förslag kommer utredningens förslag i steg två som avser att en myndighet ska fastställa ramar för utbildningsutbudet dock inte att

genomföras i dagsläget, och därmed utgår det förslag där de ekonomiska konsekvenserna bedöms vara störst och svårast att förutse.

Förslaget om en skyldighet för hemkommunen att åta sig att svara för kostnaderna för sammanhållna yrkesutbildningar inom komvux som erbjuds av andra kommuner inom det primära samverkansområdet, innebär en utökad skyldighet för kommunerna. Det ökar visserligen möjligheten för elever att studera i en annan kommun än hemkommunen, men innebär inte att kommunerna inom ett samverkansområde är skyldiga att anordna mer utbildning eller ta emot fler elever. Förslaget ensamt innebär därför inte en ökad kostnad för kommuner. Tillsammans med övriga förslag, i synnerhet förslaget om dimensionering av sammanhållna utbildningar inom komvux, förväntas det leda till ett bredare utbildningsutbud och fler utbildningsmöjligheter för den enskilde. Det kan i sin tur leda till en ökad efterfrågan på utbildning inom komvux. Förändringar i efterfrågan på yrkesutbildning i komvux, liksom utbildning för vuxna i allmänhet, styrs dock i huvudsak av konjunkturen. Försämrad konjunktur och därmed ökad arbetslöshet leder till en ökad efterfrågan på utbildning och tvärtom. Detta kommer inte att förändras av förslagen i denna lagrådsremiss. Staten ersätter kommunerna för en stor del av den yrkesutbildning som anordnas genom statsbidraget för regionalt yrkesvux. Statsbidraget storlek avgörs till stora delar utifrån en analys av de utbildningsbehov som finns, såväl utifrån ett kompetensförsörjningsperspektiv som den förväntade efterfrågan på utbildning från vuxna. Regeringen kommer att följa hur förslagen om dimensionering och fördjupad samverkan kommer att påverka efterfrågan på utbildning i komvux och vid behov tillföra mer medel till statsbidraget för regionalt yrkesvux. En bedömning av behovet av fler utbildningsplatser inom regionalt yrkesvux bör dock ske utifrån en sammanvägd analys av utbildningsbehoven, där de eventuella ekonomiska konsekvenserna av förslagen i denna proposition endast utgör en del.

Regeringen bedömer att förslagen om dimensionering och fördjupad samverkan kommer att ge fler effekter, varav vissa kan leda till ökade kostnader för kommunerna och andra till besparingar. För dessa förslag bedömer regeringen sammantaget att kostnaderna för gymnasieskolan och komvux inte kommer att öka utöver de tillfälliga kostnader som angetts ovan. Regeringen bedömer inte heller att förslaget att hemkommunen ska åta sig att svara för kostnaderna för sammanhållna yrkesutbildningar inom komvux innebär några ökade kostnader för kommunerna.

Förslaget om att en del av den sammanhållna yrkesutbildningen bör genomföras som arbetsplatsförlagt lärande bedöms inte ge ökade kostnader

Enligt regeringens förslag i avsnitt 4.9 ska en del av den sammanhållna yrkesutbildningen i komvux genomföras som arbetsplatsförlagt lärande (APL). I komvux, till skillnad från gymnasieskolan, finns i dag ingen reglering av hur stor andel av en yrkesutbildning som ska genomföras som APL. Undantaget är sådan yrkesutbildning i komvux som finansieras genom statsbidrag för regionalt yrkesvux. Av 5 § förordningen (2016:937) om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning framgår att APL ska förekomma med en viss omfattning i alla sammanhållna yrkesutbildningar inom regionalt yrkesvux. Liksom flera remissinstanser

påpekar är APL avgörande för att yrkesutbildning ska få sådan kvalitet, djup och verklighetsförankring att eleverna blir anställningsbara och därmed nå målen för utbildningen. Förslaget att en del av den sammanhållna yrkesutbildningen i komvux ska genomföras som APL utgör förvisso en utökad skyldighet för kommunerna att anskaffa platser till eleverna för arbetsplatsförlagt lärande. Alternativet till APL är emellertid att motsvarande lärande erbjuds i en arbetsplatsliknande miljö i skolan, vilket oftast är en mer kostsam lösning för huvudmännen. Regeringen bedömer därför att förslaget inte ger ökade kostnader för kommunerna.

Förslaget om att även yngre gymnasieelever ska ha rätt till stöd för dagliga resor bedöms inte vara ett nytt åtagande

Enligt regeringens förslag i avsnitt 6 ska även yngre gymnasieelever ha rätt till stöd för dagliga resor. Rätten till resor utgår från rätt till studiehjälp. Studiehjälp finns i tre olika former (studiebidrag, inackorderingstillägg och extra tillägg), med delvis olika åldersindelningar. Studiebidrag får lämnas från och med kvartalet närmast efter det kvartal då den studerande fyller 16 år, medan inackorderingstillägg och extra tillägg kan lämnas även till studerande som är yngre. I förarbetena till lagen om kommunernas skyldighet att svara för vissa elevresor anges att hemkommunernas ansvar, i likhet med det tidigare statsbidraget, bör omfatta elevers resor fram till och med det första kalenderhalvåret det år de fyller 20 år och avse alla elever oavsett vilken skolform de går i (propositionen Växa med kunskaper – om gymnasieskolan och vuxenutbildningen, prop. 1990/91:85, s. 176). Således framgår att det funnits en tydlig avsikt att sätta en övre åldersgräns för stödet. Att det funnits en avsikt att sätta en nedre åldersgräns kan emellertid inte på något sätt urskiljas ur förarbetsuttalandena. Regeringen bedömer därför att ändringen är ett förtydligande och inte innebär ett nytt åtagande som ska ersättas.

Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen

En inskränkning i den kommunala självstyrelsen bör inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som har föranlett inskränkningen (14 kap. 3 § regeringsformen). Innebörden av bestämmelsen är att en eventuell inskränkning i den kommunala självstyrelsen ska prövas mot en proportionalitetsprincip. Den slutliga bedömningen av hur denna prövning faller ut görs av riksdagen i samband med att riksdagen tar ställning i lagstiftningsärendet (se propositionen En reformerad grundlag prop. 2009/10:80 s. 296).

Flera av förslagen innebär vissa inskränkningar i den kommunala självstyrelsen. Detta gäller t.ex. förslaget om att en kommunal huvudman ska ta hänsyn till både ungdomarnas efterfrågan och arbetsmarknadens behov i frågan om vilka utbildningar som ska erbjudas och antalet platser på dessa när det gäller vissa utbildningar inom gymnasieskolan och komvux (avsnitt 4.3). Redan i dag gäller att utbildningen i gymnasieskolan ska utgöra en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet och även utgöra en bas för rekrytering till högskolesektorn (15 kap. 3 § skollagen). Motsvarande bestämmelse finns även för komvux (20 kap. 2 § skollagen). Det finns i dag dock inga krav på att kommunala huvudmän ska ta hänsyn till arbetsmarknadens behov i frågan om vilka

utbildningar som ska erbjudas och antalet platser på dessa. Detta nya krav innebär därför en inskränkning i den kommunala självstyrelsen.

Kravet på att varje kommun ska samverka med minst två andra kommuner om uppgifter inom gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning innebär också en inskränkning i den kommunala självstyrelsen (se redogörelse i avsnitt 4.4). Detsamma gäller förslagen om kommuners erbjudande av utbildning inom gymnasieskolan (avsnitt 4.5) som bl.a. innebär att en kommun som ingår i ett primärt samverkansområde om gymnasieskolans utbildningar ska erbjuda all utbildning som anordnas av någon av kommunerna i samverkansområdet när det gäller nationella program och introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion, utformade för en grupp elever. Detsamma gäller förslaget om att huvudmännens information till ungdomar och vårdnadshavare ska förbättras (avsnitt 4.7) och förslaget om att möjligheterna att delta i yrkesutbildning inom komvux bör förbättras (avsnitt 4.8.). Det senare förslaget innebär bl.a. att en kommuns erbjudande av yrkesinriktade kurser och sammanhållna yrkesutbildningar ska omfatta all sådan utbildning som anordnas av någon av kommunerna i ett primärt samverkansområde. För sådan utbildning föreslås det även införas en skyldighet för hemkommunen att åta sig att svara för kostnaderna när det gäller en behörig sökandes utbildning. Denna skyldighet gäller i dag beträffande yrkesinriktade kurser och sammanhållna yrkesutbildningar endast för utbildning som tillhandahålls av den egna kommunen. Något krav på samverkan med andra kommuner i detta avseende finns däremot inte i dag.

De inskränkningar i den kommunala självstyrelsen som föreslås bedöms vara nödvändiga för att uppnå syftena med reformen, inte minst att utbildningar i gymnasieskolan och komvux i högre grad ska leda till etablering på arbetsmarknaden och möta de kompetensbehov som finns där (se redogörelse i avsnitt 4.4). Dagens utbildningsutbud inom gymnasieskolan och komvux förmår, som nämns i avsnitt 4.1, inte fullt ut möta arbetsmarknadens behov av kompetens varken på kort eller lång sikt, vilket i förlängningen även leder till ökad arbetslöshet. Av detta skäl bedöms inskränkningarna i den kommunala självstyrelsen som nödvändiga. Förslagen bedöms också ha utformats på ett sätt som inte påverkar kommunerna organisation mer än nödvändigt. Detta inte minst genom att kravet på samverkan mellan kommuner delvis utgår från de samarbeten som redan i dag finns mellan kommuner och när det gäller komvux, de krav som ställs i förordningen om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning. Detta gäller även t.ex. förslagen om ny reglering vad avser förslag om minsta omfattning av APL i komvux och reglering av sammanhållna yrkesutbildningar i komvux, vilka till stora delar bygger på de krav som redan ställs för att erhålla statsbidrag för regionalt yrkesvux.

Förslaget att kompetensförsörjning ska ingå i det regionala tillväxtarbetet (avsnitt 5.2) bedöms innebära en viss inskränkning i den kommunala självstyrelsen genom att regionernas nuvarande handlingsfrihet inom området minskar. Utifrån den problembeskrivning som görs i denna lagrådsremiss bedöms det ändamål som regleringen avser att tillgodose inte kunna uppnås på ett för det kommunala självbestämmandet mindre ingripande sätt än det som föreslås. Inskränkningen bedöms

således nödvändig och proportionerlig för att uppnå syftet med förslaget, dvs. att ett långsiktigt regionalt kompetensförsörjningsarbete säkerställs och att det genom detta nya åtagande tydliggörs vilken aktör som har denna uppgift.

Förslaget om justering i bestämmelserna om stöd för dagliga resor (avsnitt 6) bedöms inte få några konsekvenser för den kommunala självstyrelsen. Förslaget bör betraktas som ett förtydligande och innebär därmed inga förändringar vad avser kommunernas skyldighet.

Konsekvenser för regioner

Regioner som bedriver gymnasieutbildning ska också omfattas av de nya principerna om planering och dimensionering. Som nämns i avsnitt 4.3 får en region anordna utbildningar på sådana nationella program som avser naturbruk och omvårdnad och får efter överenskommelse med en kommun anordna utbildning även på andra nationella program. Även inom komvux på gymnasial nivå får en region tillhandahålla utbildning inom områdena naturbruk och omvårdnad. Efter överenskommelse med en kommun får regionen tillhandahålla utbildning på gymnasial nivå även inom andra områden (20 kap 18 § skollagen). Eftersom regionerna får vara huvudmän för viss utbildning inom gymnasieskolan och komvux, påverkas de av förslaget om planering och dimensionering. Liksom övriga huvudmän omfattas regionerna av tillämpningen av principen om planering och dimensionering och att information till ungdomar och vårdnadshavare ska förbättras (avsnitt 4.7). Vissa av förslagen gäller endast kommuner på lokal nivå bl.a. förslaget om primära samverkansområden (avsnitt 4.4) som endast gäller kommunerna. På motsvarande sätt som för kommunerna anser regeringen att inskränkningarna för regionerna är nödvändiga för att uppnå syftena med reformen, och därmed är motiverade. Då regionerna endast tillhandahåller utbildning i gymnasieskola och komvux i begränsad utsträckning bedöms konsekvenserna med anledning av förslagen dessutom bli försumbara.

Regionerna påverkas också av förslaget att kompetensförsörjning bör ingå i det regionala tillväxtarbetet (avsnitt 5.2). Flera remissinstanser påpekar behovet av finansiering av verksamheten, bl.a. *Omställningsfonden, Svenskt Näringsliv* och *Grafiska Företagen*. Genom förslaget ges regionerna en ny uppgift som enligt den kommunala finansieringsprincipen ska finansieras av staten. I förslaget riktas särskilt fokus mot en utvecklad samverkan och ett mer ändamålsenligt utbud av gymnasial utbildning. Regeringen föreslår i budgetpropositionen för 2022 en permanent förstärkning till regionerna och Gotlands kommun med 21 miljoner kronor för att finansiera samverkan kring utbudet av gymnasial utbildning inom ramen för regionalt kompetensförsörjningsarbete. Riksdagen har beslutat i enlighet med regeringens förslag (bet. 2021/22:FiU3, rskr. 2021/22:120). Regeringen bedömer att den nya uppgiften kan hanteras av regionerna och Gotlands kommun inom ramen för nämnda permanenta förstärkning.

8.5 Konsekvenser för företag och konkurrensförhållanden

Konsekvenser för enskilda huvudmän inom gymnasieskolan

Även enskilda huvudmän omfattas av vissa av förslagen om planering och dimensionering av gymnasieskolan. De befintliga enskilda huvudmännen ska enligt vad som föreslås i avsnitt 4.3 följa en reglering för sin utbildningsverksamhet som motsvarar vad som ska gälla för kommunala huvudmän, dvs vid bestämmandet av vilka utbildningar som ska erbjudas och antalet platser på dessa ska hänsyn tas till ungdomarnas efterfrågan och arbetsmarknadens behov. För nya godkännanden för enskilda att bedriva gymnasieutbildning ska i sak samma villkor som för befintliga enskilda huvudmän ställas upp, se vidare avsnitt 4.6. Det innebär att godkännande av en ny gymnasieutbildning dels ska bidra till att möta ungdomars efterfrågan, dels fylla ett arbetsmarknadsbehov. Den nya principen, som innebär en begränsning jämfört med i dag, har till syfte att förbättra möjligheterna för elever att etablera sig på arbetsmarknaden och förbättra kompetensförsörjningen på arbetsmarknaden såväl regionalt som nationellt. De angelägna allmänna intressen som den föreslagna inskränkningen har till syfte att skydda har därmed såväl ett elevperspektiv som ett arbetsmarknadsperspektiv och sammantaget även ett samhällsekonomiskt perspektiv. Inskränkningen innebär att hänsyn ska tas till ungdomars efterfrågan och arbetsmarknadens behov då den enskilde utifrån sitt godkännande bestämmer vilka utbildningar som ska erbjudas och antalet platser på dessa. I praktiken innebär detta att en befintlig huvudman kan behöva justera antalet platser mellan de program respektive inriktningar som den har godkännande för. Redan i dag behöver en huvudman göra justeringar vad gäller platser på olika program och inriktningar med hänsyn till ungdomarnas önskemål om utbildningar. Regeringen anser att den inskränkning som förslagen innebär för enskilda huvudmän som bedriver utbildningsverksamhet är begränsad till sin omfattning och nödvändig för att skydda de angelägna allmänna intressena etablering och kompetensförsörjning på arbetsmarknaden, se vidare avsnitt 4.3 och 4.6.

Konsekvenser för enskilda utbildningsanordnare inom komvux

Kommunerna kan överlämna uppgifter inom komvux på entreprenad till enskilda fysiska eller juridiska personer. Förslagen kan innebära att kommuner förändrar sitt utbud av yrkesutbildningar inom komvux, vilket kan påverka vilka utbildningar som upphandlas. Förslagen bedöms dock inte påverka företagens konkurrensförhållanden.

Konsekvenser för företag

En bättre matchning mellan utbudet av gymnasial utbildning och arbetsmarknadens behov kan underlätta för företag att hitta rätt utbildad arbetskraft. Det ökade kravet på APL kan visserligen innebära en viss kostnad för de företag som väljer att ta emot elever, men samtidigt kan APL vara en viktig kanal för kompetensförsörjning och ger bättre förut-

sättningar för att utbildningen ska ge den kompetens som efterfrågas. Det förväntas gynna såväl stora som små företag.

Tillgången till kompetens är för många företag i dag det största tillväxthindret. Ett utvecklat regionalt arbete för att stärka tillgången på kompetens kommer därför att gynna näringslivet.

8.6 FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Sverige har tillträtt FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. I artikel 24 anges att konventionsstaterna, för att förverkliga rätten till utbildning för personer med funktionsnedsättning utan diskriminering och på lika villkor, ska säkerställa ett sammanhållet utbildningssystem på alla nivåer och livslångt lärande. Människor med funktionsnedsättning får inte utestängas från det allmänna utbildningssystemet på grund av funktionsnedsättning. För att förverkliga denna rätt, ska konventionsstaterna bl.a. säkerställa att personer med funktionsnedsättning inte utestängs från det allmänna utbildningssystemet på grund av funktionsnedsättning och att personer med funktionsnedsättning, på lika villkor som andra, får tillgång till en inkluderande och kostnadsfri grundutbildning av kvalitet. Även i FN:s konvention om barnets rättigheter, som gäller som lag i Sverige, finns bestämmelser som gäller särskilt för barn med funktionsnedsättningar. Av artikel 23 framgår att ett barn med funktionsnedsättning bör åtnjuta ett fullvärdigt och anständigt liv under förhållanden som säkerställer värdighet, främjar tilltron till den egna förmågan och möjliggör barnets aktiva deltagande i samhället. Det stöd som barnet har rätt till ska syfta till att säkerställa att barnet har effektiv tillgång till och får bl.a. utbildning och förberedelse för arbetslivet på ett sätt som bidrar till barnets största möjliga integrering i samhället och individuella utveckling. Enligt skollagen ska alla elever ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Elever som till följd av funktionsnedsättning har svårt att uppfylla de olika kunskapskrav som finns ska ges stöd som syftar till att så långt som möjligt motverka funktionsnedsättningens konsekvenser (3 kap. 2 § skollagen). Förslagen om planering och dimensionering kommer att förbättra tillgången till utbildningar vilket innebär ökad möjlighet att snabbt etablera sig på arbetsmarknaden. Dessa förslag kommer att gynna såväl ungdomar som vuxna med funktionsnedsättning som andra elever i gymnasieskolan och komvux.

8.7 Konsekvenser för barn och elever

Förbättrad tillgång till utbildning som leder till arbete

Enligt FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) har alla barn samma rättigheter och lika värde (artikel 2). Konventionen fastslår

också att vad som bedöms vara barnets bästa ska beaktas i första hand vid alla åtgärder som rör barn samt att alla barn har rätt att uttrycka sin mening (artiklarna 3 och 12). Barn har enligt konventionen rätt till utbildning och i syfte att gradvis förverkliga denna rätt ska konventionsstaterna bl.a. uppmuntra utvecklingen av olika former av gymnasial utbildning, inklusive såväl högskoleförberedande utbildning som yrkesutbildning, och göra dessa tillgängliga och åtkomliga för varje barn (artikel 28). Konventionen gäller elever under 18 år i gymnasieskolan som då fortfarande betraktas som barn. Förslagen förväntas sammantaget leda till flera positiva effekter för såväl barn som vuxna och bedöms bidra till att Sverige uppfyller sina åtaganden enligt barnkonventionen.

Förslagen bedöms leda till att etablering på arbetsmarknaden och övergången till vuxenlivet kommer att förenklas. Det kommer att bidra till att elever, vid val av utbildning inom gymnasieskolan, kommer att kunna känna sig tryggare med att utbildningsutbudet bättre svarar mot behoven på arbetsmarknaden. Detsamma kommer att gälla elever och presumtiva elever inom yrkesutbildning i komvux som förväntas få tillgång till ett bredare utbildningsutbud som i högre grad motsvarar arbetsmarknadens behov. Förslaget att huvudmännens information till ungdomar och vårdnadshavare ska förbättras bedöms öka kunskaperna om arbetsmarknaden och underlätta elevernas val av utbildning och balansera den marknadsföring av gymnasieutbildningar till elever och vårdnadshavare som förekommer i dag.

Förslaget om samverkan vid planering och dimensionering av gymnasieskolan och yrkesutbildning inom komvux kan samtidigt leda till att vissa elever kan få en något längre resväg. Utvecklingen som lett till fler och mindre skolenheter under de senaste två decennierna har dock främst berört relativt tätbefolkade områden snarare än glesbygdskommuner. Om antalet skolenheter åter minskar kommer därför främst tätbefolkade kommuner och landsbygdskommuner nära större städer att påverkas. Bland glesbygdskommuner har det enligt utredningen funnits ett relativt beständigt antal kommuner med gymnasieskola över den senaste 20-årsperioden. Förslagen kommer sannolikt därför inte att innebära någon större förändring av antalet skolor i glesbygd och därmed inte heller innebära längre resor för elever som bor i glesbygd.

8.8 Konsekvenser för jämställdheten, integrationen och segregationen

Förslagen kan ge en jämnare könsfördelning i komvux

Majoriteten av eleverna inom komvux är kvinnor. Bland elever år 2019 som läste yrkeskurser var 64 procent kvinnor och 36 procent män. Ett skäl är att utbudet av yrkesutbildningar inom komvux i dag domineras av utbildningar där kvinnor är i majoritet, inte minst yrkesutbildningar inom områdena vård- och omsorg och barn- och fritid, medan yrkesutbildningar där män är majoritet bedrivs i lägre utsträckning. Ett syfte med förslagen om planering och dimensionering är att få ett utbildningsutbud som dels är bredare, dels i högre grad motsvarar de kompetensbehov som finns. Ett bredare utbud av yrkesutbildningar med stor möjlighet till jobb kan

innebära att det blir attraktivare för såväl män som kvinnor att söka utbildning i komvux, vilket sannolikt leder till en jämnare könsfördelning i komvux totalt.

Inget av de övriga förslagen bedöms påverka könsfördelningen bland eleverna. Förslagen väntas inte heller få andra konsekvenser för jämställdheten.

Förslagen har positiv påverkan på integrationen

Målet för integrationspolitiken är lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund (prop. 2008/09:1 utg. omr. 13 bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115).

En god och ändamålsenlig utbildning minskar risken för utanförskap och förbättrar förutsättningarna för integration. Förslagen i denna lagrådsremiss syftar till att dimensionera utbildningar på gymnasial nivå både efter efterfrågan och arbetsmarknadens behov. Förbättrad information om utbildningars syfte och vilka framtidsutsikter de kan ge är särskilt betydelsefullt för unga och vuxna med kort tid i det svenska utbildningssystemet och med begränsad kännedom om den svenska arbetsmarknaden. Sammantaget förväntas förslagen ge unga och vuxna, oavsett bakgrund, bättre möjligheter att efter gymnasial utbildning antingen etablera sig på arbetsmarknaden eller studera vidare.

Yrkesutbildning på gymnasial nivå är betydelsefull för etableringen på arbetsmarknaden. Till exempel har många utrikes födda vuxna en yrkesutbildning eller en yrkeskarriär med sig när de kommer till Sverige, och kan behöva validera sin kompetens och komplettera med delar av svensk yrkesutbildning för att få förutsättningar för arbete i Sverige. För utrikes födda med kort tidigare utbildning och begränsad eller ingen arbetslivserfarenhet är en gymnasial yrkesutbildning ofta det enda realistiska alternativet för att ha förutsättningar att etablera sig på arbetsmarknaden.

Sammantaget bedömer regeringen att ett bredare och bättre arbetsmarknadsanpassat utbud av utbildningar inom gymnasieskolan och vuxenutbildningen, förbättrad tillgång till sådan utbildning och tydligare information inför utbildningsval kan underlätta utrikes föddas etablering på arbetsmarknaden efter avslutad utbildning. På så sätt bedöms förslagen bidra till att uppnå det integrationspolitiska målet.

Förslagen bidrar till att minska och motverka segregationen

Målet för regeringens politik mot segregation är minskad segregation, jämlika och jämställda uppväxt- och levnadsvillkor samt goda livschanser för alla (prop. 2019/20:1, bet. 2019/20:AU1, rskr. 2019/20:114). I regeringens långsiktiga strategi för att minska och motverka segregation anges fem prioriterade områden: boende, utbildning, arbetsmarknad, demokrati och civilsamhälle samt brottslighet.

Förslagen i lagrådsremissen bidrar till att underlätta etableringen på arbetsmarknaden och därmed stärka individens möjlighet till egen försörjning och därmed mer jämlika levnadsvillkor. Genom bättre förutsättningar för utbildningsval, tillgång till utbildning och etablering på arbetsmarknaden, stärks individens möjligheter för delaktighet i samhället. En förbättrad och tidig anknytning till arbetslivet förväntas också leda till lägre brottslighet.

Sammantaget bedömer regeringen att förslagen som syftar till att underlätta ungdomars och vuxnas etablering på arbetsmarknaden och att förbättra kompetensförsörjningen kan bidra till strävan mot att uppnå målet med regeringens arbete för att minska och motverka segregationen.

8.9 Konsekvenser för klimat och miljö

Utbildningar på alla nivåer, inklusive gymnasialt yrkesutbildade, kan bidra till att möta behov av nya kompetenser som en följd av klimatomställningen och omställningen till cirkulär ekonomi. Genom förslagen om en förbättrad planering och dimensionering skapas förutsättningar för att bättre möta dessa behov.

8.10 Konsekvenser i förhållande till EU-rätten

Förslaget berör frågor som är reglerade i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna. I artikel 16 i EU:s rättighetsstadga finns krav på erkännande av näringsfriheten i enlighet med nationell lagstiftning. I avsnitt 4.3 och 4.6 har redogjorts för att detta krav i förhållande till regeringsformens bestämmelse om skydd av rätten att driva näring är uppfyllt. Vidare följer av EU:s rättighetsstadga att begränsningar i näringsfriheten, med beaktande av proportionalitetsprincipen, endast får ske om de är föreskrivna i lag, nödvändiga och faktiskt svarar mot mål av allmänt samhällsintresse som erkänns av Europeiska unionen eller behovet av skydd för andra människors rättigheter och friheter (artikel 16 och 52). I avsnitt 4.3 och 4.6 har redogjorts för att förslagen om dimensionering av gymnasieutbildning i förhållande till enskilda uppfyller förutsättningarna för begränsning av näringsfriheten enligt stadgan. Enligt regeringen är förslagen om beaktande av ungdomars efterfrågan och arbetsmarknadens behov nödvändiga för att nå en ökad etablering för elever samt en förbättrad kompetensförsörjning på arbetsmarknaden. Vidare anser regeringen att förslagen svarar mot mål av allmänt samhällsintresse som erkänns av Europeiska unionen enligt vad som framgår av artikel 3.3 i fördraget om Europeiska unionen (EU-fördraget) och artikel 9 och 145 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget), angående främjandet av hög sysselsättning, hög utbildningsnivå och kvalificerad och anpassningsbar arbetskraft.

8.11 Konsekvenser i förhållande till EU:s dataskyddsförordning

Förslaget som gäller rätt till stöd för dagliga resor mellan skolan och hemmet medför behandling av personuppgifter, se vidare avsnitt 6.

Övriga förslag i denna lagrådsremiss gäller skolhuvudmäns planering och dimensionering av gymnasial utbildning samt regioners arbete med kompetensförsörjning. Regeringen bedömer att förslagen inte medför

någon behandling av personuppgifter. Detta innebär att någon redogörelse av konsekvenser i förhållande till EU:s dataskyddsförordning inte behövs.

Dåvarande Datainspektionen (numera *Integritetsskyddsmyndigheten*) anger i sitt yttrande över betänkandet Gemensamt ansvar – en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning (SOU 2020:33) att betänkandet saknar en utredning av den behandling av personuppgifter som kommer att utföras som en följd av förslagen och att denna brist medför att myndigheten inte kan tillstyrka förslagen. I yttrandet anger myndigheten ett antal förslag från betänkandet och konstaterar att det är otydligt om förslagen innefattar behandling av personuppgifter. De förslag som myndigheten räknar upp är förslag som regeringen inte tar upp i denna lagrådsremiss.

9 Författningskommentar

9.1 Förslaget till lag om ändring av skollagen (2010:800)

2 kap.

Samverkan mellan kommuner

2 a § *Varje kommun ska samverka med minst två andra kommuner om uppgifter i gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning. Samverkan ska ske genom ett avtal (primärt samverkansavtal). Även samverkan som sker på annan liknande grund anses som primärt samverkansavtal. De samverkande kommunerna bildar ett primärt samverkansområde för utbildningen.*

Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från kravet på samverkan med minst två kommuner med hänsyn till kommunernas geografiska placering. Sådana föreskrifter får ange vad som ska gälla i fråga om planering, dimensionering och erbjudande av utbildning för kommuner som omfattas av undantaget.

I paragrafen, som är ny, regleras en skyldighet för en kommun att genom avtal samverka med minst två andra kommuner om uppgifter i gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning. Övervägandena finns i avsnitt 4.4.

Av *första stycket* framgår att varje kommun ska samverka med minst två andra kommuner när det gäller uppgifter i gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning. Sådan samverkan ska ske genom ett avtal som benämns primärt samverkansavtal. Att samverkan ska ske på detta sätt innebär att samverkan är formaliserad. Med ett primärt samverkansavtal avses en formell överenskommelse om samverkan som ger förutsättningar för stabilitet i samverkan och för att med ett framåtsyftande samverkansarbete nå konklusioner. Även annan samverkan som sker på liknande grund anses som primärt samverkansavtal. Detta avser bland annat den samverkan som sker genom att kommuner ingår i ett kommunalförbund enligt 3 kap. 8 § kommunallagen (2017:725). Bestämmelsen lämnar det öppet för kommunen att antingen ha ett samverkansavtal med vissa kommuner om gymnasieskolan och ett annat avtal med helt eller delvis andra kommuner om kommunal vuxenutbildning eller att ingå ett enda samverkansavtal med minst två andra kommuner som omfattar båda utbildningsformerna. Av första stycket framgår också att de kommuner som har ingått ett primärt samverkansavtal bildar ett primärt samverkansområde för utbildningen.

I *andra stycket* finns ett bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om undantag från kravet på att samverka med minst två andra kommuner. Bestämmelsen medger undantag som innebär att det accepteras att endast två kommuner ingår ett primärt samverkansavtal. Bestämmelsen medger också undantag som innebär att en kommun inte behöver ingå något primärt samverkansavtal. Undantag får endast göras med hänsyn till kommunernas geografiska placering. Med detta avses att om exempelvis ett primärt samverkansavtal med tre kommuner skulle innebära att elever i ett par kommuner behöver resa mycket långt för att

kunna delta i utbildning som erbjuds i en tredje kommun, kan det tillåtas att ett primärt samverkansavtal ingås mellan enbart två kommuner. Möjligheten att helt befria en kommun från kravet är avsedd för fall där en kommun till följd av geografiska förhållanden inte har praktiska förutsättningar att samverka med någon annan kommun. Av bestämmelsen framgår också att föreskrifterna får ange vad som ska gälla i fråga om planering, dimensionering och erbjudande av utbildning för de kommuner som omfattas av undantaget.

2 b § *Det primära* ***s****amverkansavtalet ska avse planering, dimensionering och erbjudande av utbildning. Bestämmelser om vilka utbildningar samverkansavtalet ska omfatta finns i 15 kap. 30 a § och 20 kap. 16 a §.*

Bestämmelser om samverkansavtal i andra fall (sekundära samverkansavtal) finns i 15 kap. 30 a § andra och tredje styckena och i 23 kap. 21, 22 och 23 §§.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om vad det primära samverkansavtalet ska avse och vilka utbildningar det ska omfatta. Övervägandena finns i avsnitt 4.4.

Av *första stycket* framgår att samverkansavtalet ska avse planering, dimensionering och erbjudande av utbildning. Detta gäller både sådana avtal som avser såväl gymnasieskolan som kommunal vuxenutbildning och sådana avtal som avser endast en av utbildningsformerna. Vilka utbildningar som ska omfattas av primära samverkansavtal framgår för gymnasieskolans del av 15 kap. 30 a § första stycket och när det gäller kommunal vuxenutbildning av 20 kap. 16 a § första stycket.

Av *andra stycket* framgår att andra samverkansavtal om gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning som en kommun kan ingå enligt lagen benämns sekundära samverkansavtal. Bestämmelser om sådana samverkansavtal finns för gymnasieskolan i 15 kap. 30 a § andra och tredje stycket och för kommunal vuxenutbildning i 23 kap. 21–23 §§.

5 § Enskilda får efter ansökan godkännas som huvudmän för förskola, förskoleklass, grundskola, grundsärskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola och fritidshem.

Ett godkännande ska *avse viss utbildning vid en viss skolenhet eller förskoleenhet och ska* lämnas om den enskilde

1. genom erfarenhet eller på annat sätt har förvärvat insikt i de föreskrifter som gäller för verksamheten,
2. har ekonomiska förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för verksamheten, och
3. i övrigt har förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för utbildningen.

Vidare krävs att den enskilde i övrigt bedöms lämplig. I fråga om en juridisk person krävs att samtliga som anges i *5 c* § 1–4 bedöms lämpliga. Vid lämplighetsbedömningen ska viljan och förmågan att fullgöra sina skyldigheter mot det allmänna, laglydnad i övrigt och andra omständigheter av betydelse beaktas.

Paragrafen reglerar förfarandet genom vilket en enskild kan bli godkänd som huvudman för en viss utbildningsverksamhet samt vad som krävs för ett sådant godkännande. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.

I *andra stycket* görs en ändring genom att bestämmelsen om vad ett godkännande ska avse flyttas från det hittillsvarande femte stycket till inledningen av andra stycket. Bestämmelsens innehåll ändras inte.

I *tredje stycket* görs en redaktionell ändring av en hänvisning till följd av att bestämmelserna i 5 a § förs över till 5 c §.

Bestämmelserna i det hittillsvarande fjärde stycket flyttas till den nya 5 b §.

5 a § *Om ansökan avser gymnasieskola ska utbildningen bidra till att dels möta ungdomars efterfrågan, dels fylla ett arbetsmarknadsbehov för att godkännande ska lämnas.*

I paragrafen, som är ny, finns en bestämmelse om två villkor som ska vara uppfyllda för att en enskild ska godkännas som huvudman för en utbildning inom gymnasieskolan. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.

Av bestämmelsen framgår att om en ansökan om godkännande avser gymnasieskola ska den utbildning som ansökan avser bidra till att dels möta ungdomars efterfrågan, dels fylla ett arbetsmarknadsbehov. Med ungdomars efterfrågan avses ungdomars önskemål om att läsa en viss gymnasieutbildning. För nationella program avses därvid önskemål om program och nationell inriktning på programmet. När det gäller arbetsmarknadsbehov avses det bedömda behovet av kompetens på arbetsmarknaden såväl direkt efter avslutad gymnasieutbildning som efter en följande högskoleutbildning. En enskild som står inför valet att ansöka om godkännande för en viss utbildning ska kunna ta del av information om hur arbetsmarknadens behov ser ut, dvs. både behovet av utbildade från yrkesprogram och behovet av utbildade från högskoleförberedande program. Avsikten är att myndigheter ska ta fram uppgifter om såväl arbetsmarknadens behov som ungdomars efterfrågan bl.a. i form av regionala planeringsunderlag, dvs. ett statligt tillhandahållet underlag där arbetsmarknadens kompetensbehov identifieras. Underlag för bedömningen kan därutöver vara t.ex. information från den enskildes egna undersökningar avseende ungdomarnas efterfrågan och arbetsmarknadens behov och andra relevanta undersökningar. Beträffande ungdomars efterfrågan kan t.ex. hänvisning göras till uppgifter på motsvarande sätt som görs för att visa ett riktat intresse för en utbildning, dvs. en elevprognos.

5 b § *För att godkännande ska lämnas krävs, utöver det som anges i 5 och 5 a §§, att utbildningen inte innebär påtagliga negativa följder på lång sikt för eleverna eller för den del av skolväsendet som anordnas av det allmänna i den kommun där utbildningen ska bedrivas.*

Om godkännandet avser gymnasieskola eller gymnasiesärskola ska följderna i närliggande kommuner för den del av skolväsendet som anordnas av det allmänna också beaktas.

Avser godkännandet förskoleklass, grundskola eller grundsärskola krävs därutöver att elevunderlaget är tillräckligt för att verksamheten ska kunna bedrivas långsiktigt.

Paragrafen reglerar vad som krävs för ett godkännande för utbildningsverksamhet. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.

Bestämmelserna förs över från det hittillsvarande fjärde stycket i 5 § och delas in i tre stycken. Innehållet i bestämmelserna ändras inte. Ett tillägg görs i *första stycket* för att tydliggöra att de krav som anges gäller utöver de krav som anges i 5 och 5 a §§.

5 d § Enskilda huvudmän ska anmäla förändringar i den krets av personer som avses i *5 c* § till den som godkänt den enskilde som huvudman senast en månad efter förändringen.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om enskilda huvudmäns skyldighet att inom viss tid anmäla förändringar i den personkrets som framgår av 5 c §.

Bestämmelsen förs över från hittillsvarande 5 b §.

Som en följd av att bestämmelsen flyttas görs en ändring av en hänvisning i bestämmelsen.

5 e § Statens skolinspektion eller den kommun som handlägger ärenden om godkännande av en enskild som huvudman får ta ut en avgift för ansökningar om godkännande enligt 5 §.

I paragrafen ges Statens skolinspektion rätt att ta ut en avgift för ansökningar om godkännande av enskilda som huvudman.

Bestämmelsen förs över från hittillsvarande 5 c §. En redaktionell ändring görs beträffande hänvisningen.

5 f § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. villkor för godkännande enligt 5 § andra stycket 1 och 2 och tredje stycket, *och*
2. avgifter för ansökningar hos Statens skolinspektion enligt *5 e* §.

I paragrafen finns ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om villkor för godkännande och om avgifter för ansökningar.

Bestämmelsen förs över från hittillsvarande 5 d §. Till följd av att även andra bestämmelser flyttas görs en ändring av en hänvisning i bestämmelsen.

6 § För att ett bolag eller en förening, där en kommun eller en region äger aktier eller andelar eller på annat sätt har ett rättsligt inflytande över verksamheten, ska godkännas som huvudman enligt 5 § *krävs även* att

1. bestämmanderätten inte tillkommer enbart en eller flera kommuner eller regioner eller juridiska personer där en kommun eller en region genom ägande eller på annat sätt har ett rättsligt bestämmande inflytande,
2. samverkan mellan en kommun eller en region och en enskild är nödvändig för att verksamheten ska komma till stånd, och
3. det finns särskilda skäl med hänsyn till utbildningens innehåll eller utformning.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vad som gäller för att ett bolag eller en förening, där en kommun eller region har ett rättsligt inflytande över verksamheten, ska godkännas som huvudman för viss utbildningsverksamhet.

I *första stycket* görs en följdändring med anledning av ändringen av 5 § och anslutande paragrafer.

15 kap.

8 a § *Information från en huvudman om erbjudande av nationella program och introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion utformade för en grupp elever ska tydligt ange utbildningens inriktning.*

Informationen ska också ange vad utbildningen kan leda till när det gäller etablering på arbetsmarknaden och övergång till vidare studier.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om den information som en huvudman lämnar om utbildningar som huvudmannen erbjuder. Övervägandena finns i avsnitt 4.7.

Av *första stycket* framgår att när en huvudman lämnar information om erbjudande av utbildning i form av nationella program och introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion utformade för en grupp elever, ska denna information tydligt ange utbildningens inriktning. Med utbildningens inriktning avses vilka program som erbjuds och vilka inriktningar som finns på respektive nationellt program, vilket nationellt program ett programinriktat val är inriktat mot och vilket yrkesområde en yrkesintroduktion är inriktad mot. Informationen om detta ska vara tydlig, vilket bl.a. innebär att de korrekta namnen på programmen och inriktningarna ska anges. Målgruppen för informationen är främst ungdomar och vårdnadshavare. Kravet bör tolkas med beaktande av målgruppens behov av informationen för att göra välgrundade val av utbildning.

Av *andra stycket* framgår att den information som lämnas också ska innehålla uppgifter om vad de olika utbildningarna kan leda till när det gäller etablering på arbetsmarknaden och en övergång till vidare studier. Det kan handla om uppgifter om t.ex. vilka delar av arbetsmarknaden som elever har etablerat sig på och hur stor andel av eleverna som etablerat sig på arbetsmarknaden efter utbildningen eller vilka högskoleutbildningar som elever gått vidare till. Det är avsett att statistisk information och annan relevant information som finns hos statliga myndigheter ska kunna användas och förmedlas av huvudmännen för att ge information om etablering på arbetsmarknaden och vidare studier.

30 § Varje kommun ansvarar för att ungdomarna i kommunen erbjuds gymnasieutbildning av god kvalitet.

Kommunen kan erbjuda utbildning som den själv anordnar eller *enligt det som följer av 30 a §.*

Paragrafen innehåller bestämmelser om en kommuns ansvar att erbjuda gymnasieutbildning. Övervägandena finns i avsnitt 4.5.

I *andra stycket* görs ändringar i fråga om vilken utbildning kommunen kan erbjuda. Av bestämmelsen framgår att kommunen kan erbjuda utbildning den själv anordnar. En bestämmelse om att kommunen också kan erbjuda utbildning som en annan kommun eller en region anordnar enligt ett samverkansavtal flyttas från paragrafen till den nya 30 a §. Av bestämmelsen i förevarande paragraf framgår att kommunen kan anordna utbildning enligt det som följer av 30 a §.

Det hittillsvarande tredje stycket tas bort. En bestämmelse som till viss del motsvarar innehållet i det stycket återfinns i den nya 30 b §.

30 a § *Ett primärt samverkansavtal enligt 2 kap. 2 b § ska omfatta nationella program och introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion utformade för en grupp elever. En kommun i det primära samverkansområdet ska erbjuda all sådan utbildning som anordnas av någon av kommunerna i samverkansområdet.*

Kommunen kan även erbjuda sådan utbildning anordnad av en kommun utanför det primära samverkansområdet eller en region enligt ett sekundärt samverkansavtal.

När det gäller övrig utbildning i gymnasieskolan kan kommunen erbjuda utbildning som anordnas av en annan kommun eller en region enligt ett sekundärt samverkansavtal.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om samverkansavtal som gäller utbildning i gymnasieskolan. Överväganden finns i avsnitt 4.4 och 4.5.

Av *första stycket* framgår att ett primärt samverkansavtal ska omfatta nationella program och introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion, utformade för en grupp elever. En referens görs till 2 kap. 2 b §, där det framgår att det primära samverkansavtalet ska avse planering, dimensionering och erbjudande av utbildningarna som avses. Kommuner som träffar ett primärt samverkansavtal bildar ett primärt samverkansområde. Varje sådan kommun ska erbjuda all den utbildning som någon av kommunerna som ingår i samverkansområdet anordnar när det gäller nationella program och introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion utformade för en grupp elever.

I *andra stycket* regleras att en kommun som ingår i ett primärt samverkansområde, utöver den utbildning som kommunen ska erbjuda enligt första stycket, även kan erbjuda nationella program och introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion utformade för en grupp elever som anordnas av en kommun utanför det primära samverkansområde eller som anordnas av en region. Detta sker då med stöd av ett sekundärt samverkansavtal.

Av *tredje stycket* följer vad som gäller den övriga utbildning i gymnasieskolan som inte omfattas av regleringen om primärt samverkansavtal. Det handlar om gymnasieutbildning i form av introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion utformade för en enskild elev, individuellt alternativ och språkintroduktion samt gymnasieutbildningen vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år (jämför 7 § i kapitlet och 17 kap. 4 §). Denna övriga utbildning kan kommunen erbjuda om den själv anordnar utbildningen, vilket följer av 30 § andra stycket, eller om utbildningen anordnas av en annan kommun eller region enligt ett sekundärt samverkansavtal.

30 b § *När en kommun bestämmer vilka utbildningar som ska erbjudas inom gymnasieskolan och antalet platser på utbildningarna ska den ta hänsyn till*

1. ungdomarnas efterfrågan, och

2. arbetsmarknadens behov.

Kravet på att ta hänsyn till arbetsmarknadens behov gäller endast de nationella programmen och introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion utformade för en grupp elever.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om vad en kommun ska ta hänsyn till när den bestämmer vilka gymnasieutbildningar som den ska

erbjuda och det antal platser som ska finnas på dessa utbildningar. Övervägandena finns i avsnitt 4.3.

Av *första stycket* framgår att när en kommun ska bestämma vilka utbildningar inom gymnasieskolan som kommunen ska erbjuda och hur många platser det ska vara på dessa utbildningar, så ska kommunen ta hänsyn till ungdomarnas efterfrågan och arbetsmarknadens behov.

Av *andra stycket* framgår att det är endast beträffande nationella program och introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion utformade för en grupp elever som kommunen behöver ta hänsyn till arbetsmarknadens behov vid bestämmandet av vilka utbildningar som ska erbjudas och antalet platser på dessa.

Bestämmelserna är riktade till kommunen eftersom det är varje kommun som bestämmer vilka utbildningar den ska erbjuda. Kraven i 2 kap. 2 a och 2 b §§ på att en kommun ska ingå i ett primärt samverkansavtal som ska avse planering, dimensionering och erbjudande av nämnda utbildningar innebär att kraven i förevarande bestämmelse kommer att behöva beaktas inom ramen för ett primärt samverkansavtal. Detta innebär att utifrån att varje kommun har ansvar för att erbjuda ungdomarna i kommunen utbildning med beaktande av ungdomarnas efterfrågan och arbetsmarknadens behov, kommer kommunerna också att gemensamt behöva se till att dessa hänsyn tas då de planerar, dimensionerar och bestämmer om ett erbjudande, där bland annat frågan om vilken kommun som anordnar utbildningen som erbjuds blir aktuell.

Med ungdomarnas efterfrågan avses detsamma som önskemål i det hittillsvarande tredje stycket i 30 §, dvs. ungdomarnas önskemål om att läsa en viss gymnasieutbildning. Med arbetsmarknadens behov avses det bedömda behovet av kompetens på arbetsmarknaden såväl direkt efter avslutad gymnasieutbildning som efter en följande högskoleutbildning. En kommun ska ta hänsyn till både ungdomarnas efterfrågan och arbetsmarknadens behov när den bestämmer vilka utbildningar som ska erbjudas och antalet platser på dessa. Detta innebär att de utbildningar som kommunen väljer att erbjuda ska vara sådana som ungdomarna vill läsa samtidigt som det finns ett behov på arbetsmarknaden av personer med den kompetens som utbildningen ger. En huvudman som står inför valet vilka utbildningar som ska erbjudas och antalet platser på dessa behöver inför den avvägning som ska göras ha information om hur arbetsmarknadens behov ser ut, dvs. både behovet av utbildade från yrkesprogram och behovet av utbildade från högskoleförberedande program. Vidare behöver huvudmannen ha tillgång till information om hur ungdomarnas efterfrågan beträffande olika gymnasieutbildningar ser ut. Det är avsett att en kommuns bedömning av ungdomarnas efterfrågan och arbetsmarknadens behov ska underlättas genom att myndigheter tar fram uppgifter om detta bl.a. i form av regionala planeringsunderlag, dvs. ett statligt tillhandahållet underlag där arbetsmarknadens kompetensbehov identifieras. En kommun kan också använda andra informationskällor. Det kan när det gäller den lokala eller regionala arbetsmarknaden vara t.ex. kontakter med regionen om länets kompetensbehov inom offentlig och privat sektor på kort och lång sikt. Såväl vad gäller arbetsmarknadens behov som ungdomarnas efterfrågan kan även kommunernas egna undersökningar användas som underlag för besluten.

Bestämmelserna innebär inte en förändring i fråga om hemkommunens ansvar enligt 16 kap. 42 § och 17 kap. 16 §. Enligt dessa bestämmelser ansvarar hemkommunen för att erbjuda alla behöriga ungdomar i kommunen ett allsidigt urval av nationella program och nationella inriktningar samt programinriktat val, yrkesintroduktion, individuellt alternativ och språkintroduktion. När det gäller programinriktat val ska erbjudandet avse utbildningar som är inriktade mot ett allsidigt urval av de nationella program som kommunen anordnar eller erbjuder genom samverkansavtal.

31 a § *När en region bestämmer om att erbjuda gymnasieutbildningar i form av nationella program och introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion utformade för en grupp elever och om antalet platser på utbildningarna ska regionen ta hänsyn till*

1. ungdomarnas efterfrågan, och
2. arbetsmarknadens behov.

Paragrafen, som är ny, reglerar vad en region, när den är huvudman för gymnasieskola, ska ta hänsyn till när det gäller erbjudande av gymnasieutbildningar och antal platser på dessa. Övervägandena finns i avsnitt 4.3.

Av bestämmelserna framgår att när en region bestämmer vilka utbildningar den ska erbjuda och antalet platser som ska finnas på dessa utbildningar ska regionen ta hänsyn till ungdomarnas efterfrågan och arbetsmarknadens behov. I 31 § finns reglering om vilka utbildningar en region får anordna. Valet av erbjudandet av nationella program och introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion utformade för en grupp elever är begränsat till vad regionen enligt 31 § får anordna.

När det gäller betydelsen av uttrycken ungdomarnas efterfrågan och arbetsmarknadens behov och huvudmannens bedömning av detta hänvisas till kommentaren till 30 b §.

Erbjudande av utbildning

32 a § *När en enskild bestämmer om att erbjuda gymnasieutbildningar som den har godkännande som huvudman för i form av nationella program och introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion utformade för en grupp elever och om antalet platser på utbildningarna ska den enskilde ta hänsyn till*

1. ungdomarnas efterfrågan, och
2. arbetsmarknadens behov.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om vad en enskild huvudman ska ta hänsyn till när det gäller att bestämma vilka utbildningar huvudmannen ska erbjuda och antalet platser på dessa utbildningar. Övervägandena finns i avsnitt 4.3.

Av paragrafen framgår att en enskild huvudman, när det gäller utbildningarna nationella program och introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion utformade för en grupp elever, ska ta hänsyn till ungdomarnas efterfrågan och arbetsmarknadens behov när den bestämmer vilka utbildningar den ska erbjuda och antalet platser på dessa. Det framgår vidare att när huvudmannen därvid bestämmer vilka utbildningar och antal platser som ska erbjudas gäller detta de utbildningar som huvudmannen har godkännande för. En enskild huvudmans god-

kännande för gymnasieskola gäller viss utbildning vid en viss skolenhet. Detta innebär att godkännandet vanligtvis omfattar ett eller flera nationella program jämte en eller flera nationella inriktningar som ska erbjudas vid en viss skolenhet. De hänsyn som ska tas till ungdomarnas efterfrågan och arbetsmarknadens behov när erbjudandet av utbildningar och antal platser bestäms ska alltså beaktas i förhållande till de program och inriktningar som huvudmannen har godkännande för att bedriva. Bestämmelsen om hänsynstagande till ungdomarnas efterfrågan och arbetsmarknadens behov innebär inte att en enskild ska behöva ansöka om godkännande för ytterligare program eller inriktningar och inte heller att de program och inriktningar som den enskilde har godkännande för inte ska kunna erbjudas. Bestämmelsen kan t.ex. innebära att antalet platser på ett visst program eller en viss inriktning justeras uppåt eller nedåt utifrån ungdomarnas efterfrågan av viss utbildning och arbetsmarknadens behov av viss kompetens. För en huvudman med flera olika program och inriktningar kan hänsynstagandet innebära att antalet platser på ett visst program eller en viss inriktning minskas medan antalet platser på ett annat av programmen eller inriktningarna som huvudmannen har godkännande för ökas.

När det gäller betydelsen av uttrycken ungdomarnas efterfrågan och arbetsmarknadens behov och huvudmannens bedömning av detta hänvisas även till kommentaren till 30 b §.

16 kap.

42 § Hemkommunen ansvarar för att alla behöriga ungdomar i kommunen erbjuds utbildning på nationella program.

Erbjudandet ska omfatta ett allsidigt urval av nationella program och nationella inriktningar. *Vid bedömningen av om ett allsidigt urval erbjuds får kommunen även ta hänsyn till utbildningar som erbjuds av enskilda huvudmän med skolenheter i kommunen eller i en annan kommun inom ett primärt samverkansområde som kommunen ingår i.*

Paragrafen reglerar hemkommunens ansvar för att erbjuda alla behöriga ungdomar i kommunen ett allsidigt urval av nationella program och nationella inriktningar. Övervägandena finns i avsnitt 4.5.

I *andra stycket* föreskrivs att erbjudandet ska omfatta ett allsidigt urval av nationella program och nationella inriktningar. I stycket görs ett tillägg som anger att kommunen vid bedömningen av om ett allsidigt urval erbjuds får ta hänsyn även till de utbildningar som enskilda huvudmän erbjuder. Om en kommun ingår i ett primärt samverkansområde får samtliga utbildningar som enskilda huvudmän erbjuder vid skolenheter inom det primära samverkansområdet beaktas.

50 § En kommun som på ett nationellt program har antagit en elev som inte är hemmahörande i kommunen *och en region som antagit en elev på ett nationellt program,* ska ersättas för sina kostnader för elevens utbildning av dennes hemkommun (interkommunal ersättning).

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om interkommunal ersättning.

Paragrafen innehåller bestämmelser om ersättning från en elevs hemkommun till en annan kommun eller region där eleven har antagits på ett

nationellt program (interkommunal ersättning). Överväganden finns i avsnitt 4.5.

I *första stycket* görs en ändring som innebär att interkommunal ersättning ska utgå även mellan kommuner inom ett samverkansområde. Bestämmelserna om interkommunal ersättning till en region förs också över från det hittillsvarande andra stycket.

Andra stycket innehåller det bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om interkommunal ersättning som finns i tredje stycket i paragrafens hittillsvarande lydelse.

17 kap.

23 § En kommun som på programinriktat val har antagit en elev som inte är hemmahörande i kommunen *och en region som antagit en elev på programinriktat val*, ska ersättas för sina kostnader för elevens utbildning av dennes hemkommun (interkommunal ersättning).

Om inte den anordnande huvudmannen och hemkommunen kommer överens om annat, ska den interkommunala ersättningen beräknas enligt 24–27 §§.

Paragrafen innehåller bestämmelser om ersättning från en elevs hemkommun till en annan kommun eller region där eleven har antagits på introduktionsprogrammet programinriktat val (interkommunal ersättning). Överväganden finns i avsnitt 4.5.

I *första stycket* görs en ändring som innebär att interkommunal ersättning ska utgå även mellan kommuner inom ett samverkansområde. Bestämmelserna om interkommunal ersättning till en region förs också över från det hittillsvarande andra stycket.

Andra stycket innehåller de bestämmelser om beräkning av den interkommunala ersättningen som finns i tredje stycket i paragrafens hittillsvarande lydelse.

20 kap.

Sammanhållen yrkesutbildning

6 a § *I utbildning på gymnasial nivå och i särskild utbildning på gymnasial nivå kan kurser som är relevanta för ett yrkesområde kombineras till en sammanhållen yrkesutbildning. En del av utbildningen i en sammanhållen yrkesutbildning ska genomföras som arbetsplatsförlagt lärande.*

Utbildningen kan utformas som en nationell sammanhållen yrkesutbildning eller vara utformad av en huvudman.

Paragrafen, som är ny, reglerar sammanhållna yrkesutbildningar i kommunal vuxenutbildning. Överväganden finns i avsnitt 4.9.

I *första stycket* anges att kurser som är relevanta för ett yrkesområde kan kombineras till en sammanhållen yrkesutbildning. Sådana kombinationer kan finnas i utbildning på gymnasial nivå och i särskild utbildning på gymnasial nivå. En kombination förutsätter att minst två olika delar hålls samman. I 16–18 §§ finns bestämmelser om huvudmannens ansvar för bl.a. sammanhållna yrkesutbildningar och i 20–23 §§ finns bestämmelser

om behörighet, ansökan, interkommunal ersättning, mottagande och antagning som gäller även för sammanhållna yrkesutbildningar. I stycket framgår också att en del av utbildningen ska genomföras som arbetsplatsförlagt lärande. Det innebär att en del av utbildningen ska vara förlagd till en arbetsplats och att huvudmannen behöver se till att utbildningen organiseras så att den delvis genomförs som arbetsplatsförlagt lärande.

I *andra stycket* anges att utbildningen kan utformas som en nationell sammanhållen yrkesutbildning eller vara utformad av en huvudman. Av upplysningsbestämmelsen i 6 b § följer att staten beslutar om sammansättningen av de nationella sammanhållna yrkesutbildningarna. Förevarande bestämmelse tydliggör att även en huvudman kan besluta om att utforma en sammanhållen yrkesutbildning.

6 b § *Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om minsta omfattning av det arbetsplatsförlagda lärandet i sammanhållna yrkesutbildningar och om undantag från kravet på arbetsplatsförlagt lärande.*

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om vilka sammanhållna yrkesutbildningar som ska vara nationella och vilket innehåll dessa ska ha.

I paragrafen, som är ny, finns dels ett bemyndigande, dels en upplysningsbestämmelse om att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer kan meddela kompletterande bestämmelser om sammanhållna yrkesutbildningar. Övervägandena finns i avsnitt 4.9.

Hur stor omfattningen ska vara av den del av en sammanhållen yrkesutbildning som enligt 6 a § första stycket ska genomföras på en arbetsplats regleras inte i lagen. I stället finns ett bemyndigande i förevarande paragrafs *första stycke* där det framgår att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om minsta omfattning av det arbetsplatsförlagda lärandet. Bemyndigandet öppnar också en möjlighet att föreskriva om undantag i särskilda situationer från kravet på att en del av utbildningen i en sammanhållen yrkesutbildning ska vara arbetsplatsförlagd. Det kan t.ex. handla om att planerade platser för arbetsplatsförlagt lärande inte kan tillhandahållas på grund av omständigheter som huvudmannen inte kunnat råda över.

I *andra stycket* finns en upplysningsbestämmelse om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan meddela föreskrifter om vilka sammanhållna yrkesutbildningar som ska vara nationella och vilket innehåll dessa ska ha. Exempel på när en sammanhållen yrkesutbildning bör vara nationell är när det behöver säkerställas att utbildningens innehåll avser att ge kunskaper som motsvarar kompetenskraven på nationell nivå för olika yrkesområden. Innehållet i en sammanhållen yrkesutbildning som inte är nationell beslutas av den huvudman som ska anordna utbildningen. Exempel på när en sådan sammanhållen yrkesutbildning kan vara aktuell är när det finns lokala eller regionala behov av kompetens att fylla.

16 § Hemkommunen ansvarar för att de som enligt 19, 19 a eller 19 b § har rätt att delta i en utbildning och önskar delta i den, också får det. Varje kommun ska därutöver erbjuda utbildning på gymnasial nivå och särskild utbildning på gymnasial nivå *enligt 16 a och 16 b §§*.

Paragrafen reglerar kommunernas ansvar i fråga om kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå och som särskild utbildning på gymnasial nivå. Övervägandena finns i avsnitt 4.8.

Ändringen innebär att en hänvisning till de nya bestämmelserna i 16 a och 16 b §§ införs för sådan utbildning på gymnasial nivå och särskild utbildning på gymnasial nivå som inte innebär en rätt att delta i utbildningen. Ändringen innebär också att sista meningen tas bort. Innehållet i den meningen flyttas i stället, med delvis nya förutsättningar, till nya 16 a och 16 b §§.

16 a § *Ett primärt samverkansavtal enligt 2 kap. 2 b § ska omfatta yrkesämnen och sammanhållna yrkesutbildningar i utbildning på gymnasial nivå.*

En kommuns erbjudande av sådan utbildning ska omfatta all den utbildning som anordnas av huvudmännen i det primära samverkansområdet.

När en kommun bestämmer vilka yrkesämnen och sammanhållna yrkesutbildningar som ska erbjudas och antalet platser på dessa ska kommunen ta hänsyn till

1. vuxnas efterfrågan och behov av utbildning, och

2. arbetsmarknadens behov.

Paragrafen är ny och innehåller bestämmelser om primära samverkansavtal och erbjudande av yrkesinriktad utbildning i kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå. Övervägandena finns i avsnitt 4.3, 4.4 och 4.8.

Att det i fråga om kommunal vuxenutbildning ska träffas ett samverkansavtal mellan kommuner kring planering, dimensionering och erbjudande av utbildning framgår av 2 kap. 2 a och 2 b §§. *Första stycket* i förevarande paragraf reglerar vilken utbildning ett sådant primärt samverkansavtal ska omfatta, nämligen yrkesämnen och sammanhållna yrkesutbildningar i utbildning på gymnasial nivå.

Kommuner behöver inte samverka när det gäller övrig utbildning inom kommunal vuxenutbildning. Kommuner kan dock välja att samverka med varandra även i fråga om sådan utbildning. En kommun kan också samverka med regioner. Detta framgår av 23 kap. 21 och 23 §§. Ett sådant samverkansavtal benämns sekundärt enligt 2 kap. 2 b § andra stycket. Det finns inget som hindrar att ett primärt och ett sekundärt samverkansavtal avser samma geografiska område.

I *andra stycket* framgår att en kommuns erbjudande av yrkesämnen och sammanhållna yrkesutbildningar ska omfatta all sådan utbildning som anordnas i det primära samverkansområde som kommunen ingår i. Det innebär att en vuxen som är behörig ska kunna söka och tas emot till yrkesämnen och sammanhållna yrkesutbildningar inom hela det primära samverkansområdet och inte bara i hemkommunen. Bestämmelsen motsvaras av en skyldighet för hemkommunen att åta sig att svara för kostnaderna för en elevs utbildning i en annan kommun, se 21 a §.

I *tredje stycket* framgår vad en kommun ska ta hänsyn till när den bestämmer vilken yrkesinriktad utbildning som kommunen ska erbjuda och antalet platser i utbildningen. Bestämmelsen, som delvis motsvarar hittillsvarande 16 § sista meningen, är riktad till kommunen eftersom det är varje kommun som bestämmer vilka utbildningar som den ska erbjuda. Kravet i 2 kap. 2 a § att en kommun ska ingå ett primärt samverkansavtal som ska avse planering, dimensionering och erbjudande av yrkesinriktad

utbildning innebär att kraven i förevarande bestämmelse kommer att behöva beaktas inom ramen för ett primärt samverkansavtal.

Enligt *första punkten* i tredje stycket ska kommunerna ta hänsyn till vuxnas efterfrågan och behov av utbildning. Skrivningen att kommunen, när den bestämmer sitt utbud av yrkesinriktad utbildning, ska ta hänsyn till vuxnas efterfrågan och behov innebär en viss skärpning i förhållande till hittillsvarande lydelse av 16 §, där det anges att kommunen ska sträva efter att erbjuda utbildning som svarar mot efterfrågan och behov. Den ändrade skrivningen innebär att ett större ansvar läggs på kommunen att utbudet av yrkesinriktad utbildning ska svara mot vuxnas efterfrågan och behov. Med efterfrågan och behov avses detsamma som tidigare (jfr tidigare kommentarer i prop. 2009/10:165 s. 845 och prop. 1990/91:85 s. 200).

Enligt *andra punkten* i tredje stycket ska kommunerna också ta hänsyn till arbetsmarknadens behov. Med detta avses hur behovet av kompetens på arbetsmarknaden bedöms se ut efter avslutad utbildning.

Tredje styckets båda punkter tillsammans innebär att kommunerna har att förhålla sig till såväl vad tilltänkta elever efterfrågar och behöver som vilket behov av kompetens det finns på arbetsmarknaden. Kommunerna behöver således ha tillgång till sådan information när de står inför att välja vilka utbildningar som ska erbjudas. Det är avsett att en kommuns bedömning av vuxnas efterfrågan och arbetsmarknadens behov ska underlättas av att myndigheter tar fram uppgifter om detta, bl.a. i form av regionala planeringsunderlag, dvs. ett statligt tillhandahållet underlag där arbetsmarknadens kompetensbehov identifieras. En kommun ska också kunna använda andra informationskällor. Det kan när det gäller den lokala eller regionala arbetsmarknaden vara t.ex. kontakter med regionen om länets kompetensbehov inom offentlig och privat sektor på kort och lång sikt. Beträffande såväl vuxnas efterfrågan som arbetsmarknadens behov kan även egna undersökningar användas som underlag för besluten.

16 b § *Utöver vad som framgår av 16 och 16 a §§ ska kommunerna sträva efter att erbjuda utbildning på gymnasial nivå och särskild utbildning på gymnasial nivå som svarar mot vuxnas efterfrågan och behov.*

Paragrafen är ny och reglerar erbjudande av utbildning. Överväganden finns i avsnitt 4.8.

Bestämmelsen flyttas från 16 § och justerats med anledning av de nya bestämmelserna om planering, dimensionering och erbjudande av yrkesinriktad utbildning i 16 a §. Av bestämmelsen framgår att kommunerna, utöver erbjudande av utbildning som behöriga vuxna har rätt att delta i och utöver erbjudande av yrkesämnen och sammanhållna yrkesutbildningar, ska sträva efter att erbjuda sådan utbildning på gymnasial nivå och särskild utbildning på gymnasial nivå som svarar mot vuxnas efterfrågan och behov. Detta innebär bl.a. att kommunerna ska sträva efter att erbjuda utbildning i ämnen som inte är yrkesinriktade (t.ex. matematik, historia, naturkunskap) även för vuxna som inte studerar för att få grundläggande eller särskild behörighet för högskoleutbildning, om vuxna efterfrågar och behöver det (jfr 19–19 b §). Skyldigheten att sträva efter att erbjuda utbildning som svarar mot vuxnas efterfrågan och behov gäller även alla ämnen och alla sammanhållna yrkesutbildningar inom kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning på gymnasial nivå.

19 d § Den som har rätt att delta i utbildning på gymnasial nivå enligt 19, 19 a eller 19 b § har rätt att delta i sådan utbildning i en annan kommun än sin hemkommun eller i en region, om utbildningen finns där och inte erbjuds av hemkommunen.

Rätt att delta i utbildning i en annan kommun än hemkommunen enligt första stycket gäller även om utbildningen erbjuds av hemkommunen när

1. utbildningen avser yrkesämnen eller en sammanhållen yrkesutbildning, och

2. den andra kommunen ingår i samma primära samverkansområde som hemkommunen.

När det gäller ungdomar som har sådan rätt som avses i första stycket ska bestämmelserna i 15 kap. 32 § tillämpas till och med första kalenderhalvåret det år de fyller 20 år.

Paragrafen innehåller bestämmelser om rätt att delta i utbildning på gymnasial nivå i en annan kommun än sin hemkommun, eller i en region. Övervägandena finns i avsnitt 4.8.

Det nya *andra stycket* innebär att den som har rätt till utbildning enligt 19, 19 a eller 19 b § alltid har rätt till att delta i en sådan utbildning i en annan kommun om utbildningen avser yrkesämnen eller en sammanhållen yrkesutbildning och den andra kommunen ingår i samma primära samverkansområde som hemkommunen, oavsett om utbildningen erbjuds av hemkommunen eller inte. Om den andra kommunen inte ingår i det primära samverkansområdet, eller om utbildningen anordnas av en region, har den som är behörig till utbildningen enligt första stycket bara rätt till att delta i utbildningen i den andra kommunen om den inte erbjuds av hemkommunen. En förutsättning för att en behörig vuxen har rätt till utbildning i annan kommun är också att utbildningen finns där.

Det hittillsvarande andra stycket utgör paragrafens nya *tredje stycke*.

21 § En ansökan om att delta i utbildning på gymnasial nivå eller i särskild utbildning på gymnasial nivå ska ges in till den sökandes hemkommun.

Om ansökan avser en utbildning som anordnas av en annan huvudman ska hemkommunen skyndsamt sända ansökan vidare till den huvudmannen. Till ansökan ska fogas ett yttrande av vilket det framgår om hemkommunen åtar sig att svara för kostnaderna för den sökandes utbildning. Ett yttrande behövs inte om det är onödigt med hänsyn till en tidigare överenskommelse.

Paragrafen innehåller bestämmelser om ansökan om att delta i utbildning.

Ändringen innebär att det hittillsvarande tredje stycket tas bort. Innehållet flyttas till den nya 21 a §.

Hemkommunens åtagande om interkommunal ersättning

21 a § *Ett åtagande att svara för kostnaderna för utbildning hos en annan huvudman (interkommunal ersättning), ska alltid lämnas av hemkommunen om*

1. den sökande har rätt till utbildningen enligt 19 d §,

2. ansökan avser ett yrkesämne eller en sammanhållen yrkesutbildning i utbildning på gymnasial nivå och den huvudman som anordnar utbildningen och hemkommunen ingår i samma primära samverkansområde, eller

3. den sökande med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få delta i utbildning hos den andra huvudmannen.

Ett åtagande att svara för kostnaderna gäller även om den sökande därefter byter hemkommun.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om hemkommunens ansvar för kostnaderna för utbildning hos en annan huvudman (interkommunal ersättning). Övervägandena finns i avsnitt 4.8.

Av 21 § andra stycket framgår att en hemkommun ska sända en ansökan som avser utbildning hos en annan huvudman vidare till den huvudmannen och att hemkommunen då ska bifoga ett yttrande som anger om hemkommunen åtar sig att svara för kostnaderna för den sökandes utbildning. I *första stycket* av förevarande paragraf regleras när en kommun är skyldig att åta sig att svara för kostnaderna för en sökandes utbildning hos en annan huvudman. Liksom för övriga skolformer benämns hemkommunens ersättning till den mottagande huvudmannen interkommunal ersättning.

Enligt *första punkten* i första stycket ska hemkommunen åta sig att svara för kostnaderna om den sökande har rätt till utbildningen i den andra kommunen enligt 19 d §. Bestämmelsen flyttas från det hittillsvarande tredje stycket av 21 § (jfr prop. 2016/17:5 s. 46 och prop. 2017/18:14 s. 42).

Av *andra punkten* i första stycket framgår att hemkommunen alltid ska åta sig att svara för kostnaderna i en annan kommun om ansökan avser ett yrkesämne eller en sammanhållen yrkesutbildning på gymnasial nivå i en kommun som ingår i samma primära samverkansområde som hemkommunen. Detta gäller oavsett om den sökande har rätt till utbildningen enligt 19 d § eller inte.

Enligt *tredje punkten* ska hemkommunen åta sig att svara för kostnaderna för utbildning hos en annan huvudman om den sökande med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få delta i utbildning hos den andra huvudmannen. Även denna flyttas från det hittillsvarande tredje stycket av 21 § (jfr prop. 2009/10:165 s. 847).

Enligt *andra stycket* gäller ett åtagande att svara för kostnaderna även om den sökande därefter byter hemkommun. Också denna bestämmelse flyttas från det hittillsvarande tredje stycket av 21 § (jfr prop. 2009/10:165 s. 847).

Ett beslut enligt paragrafen kan överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd, vilket framgår av 28 kap. 12 § 12.

23 kap.

21 a § *Bestämmelser om annan samverkan mellan kommuner än som avses i detta kapitel finns i 2 kap. 2 a och 2 b §§.*

I paragrafen, som är ny, finns en hänvisning till bestämmelser som reglerar obligatorisk samverkan mellan kommuner.

24 kap.

12 § *Det* som sägs i 20 kap. 2, *4–6, 7–9*, 24–27 och 32 §§ om kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare gäller också en folkhögskolas motsvarande utbildning som en person är behörig att delta i enligt 14 §.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att även andra bestämmelser i lagen ska gälla för sådan utbildning.

I paragrafen anges vilka bestämmelser i 20 kap. som också ska gälla för en folkhögskolas utbildning som motsvarar kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare.

Ändringen i *första stycket* föranleds av att det införs två nya paragrafer, 20 kap. 6 a och 6 b §, som hänvisningen i förevarande bestämmelse inte ska omfatta.

26 kap.

3 § Statens skolinspektion har tillsyn över

1. skolväsendet, särskilda utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet enligt denna lag,
2. utbildning som avses i 29 kap. 17 §,
3. hur en kommun uppfyller sina skyldigheter enligt 7 kap. 21 och 22 §§, 24 kap. 23 och 24 §§ samt 29 kap. 9 §,
4. hur en kommun uppfyller sitt tillsynsansvar enligt 4 §, och
5. att enskilda som godkänts av Skolinspektionen fortlöpande uppfyller kraven i 2 kap. 5, *5 b* och *5 d* §§.

Första stycket gäller inte om tillsynen är en särskild uppgift för en annan tillsynsmyndighet.

Paragrafen reglerar vad Statens skolinspektion har tillsyn över.

Ändringen i *första stycket 5* föranleds dels av att 2 kap. 5 b § byter beteckning till 2 kap. 5 d §, dels av att det införs en ny paragraf, 2 kap. 5 b §, med innehåll om krav som enskilda huvudmän fortlöpande ska uppfylla som flyttas från hittillsvarande 2 kap. 5 § fjärde stycket. Hänvisningen omfattar inte den nya 2 kap. 5 a §. Skolinspektionens tillsyn av om den enskilde huvudmannen uppfyller kraven i 15 kap. 32 a § vad avser huvudmannens befintliga utbildningsverksamhet görs med stöd av 2 § och 3 § 1.

4 § En kommun har tillsyn över

1. förskola och fritidshem vars huvudman kommunen har godkänt enligt 2 kap. 7 § andra stycket,
2. pedagogisk omsorg vars huvudman kommunen har godkänt enligt 25 kap. 10 §, och
3. att enskilda som godkänts av kommunen fortlöpande uppfyller kraven i 2 kap. 5 och *5 d* §§ och 25 kap. 10, 10 a och 10 b §§.

Kommunens tillsyn enligt första stycket omfattar inte tillsyn över att bestämmelserna i 6 kap. följs.

Paragrafen reglerar vad en kommun har tillsyn över.

Ändringen i *första stycket 3* föranleds av att 2 kap. 5 b § byter beteckning till 2 kap. 5 d §.

28 kap.

12 § Beslut av en kommun eller en region får överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd i fråga om

1. barns mottagande i grundsärskolan enligt 7 kap. 5 § eller tillhörighet till grundsärskolans målgrupp enligt 7 kap. 5 b §,

2. uppskjuten skolplikt enligt 7 kap. 10 § andra stycket,

3. skolpliktens förlängning enligt 7 kap. 13 § eller skolpliktens upphörande enligt 7 kap. 14 §,

4. mottagande av en elev från en annan kommun enligt 9 kap. 13 §, 10 kap. 25 § eller 11 kap. 25 §,

5. åtgärder enligt 10 kap. 29 § tredje stycket för en elev som inte bor hemma,

6. placering vid en annan skolenhet än den vårdnadshavare önskar enligt 9 kap. 15 § andra stycket, 10 kap. 30 § andra stycket eller 11 kap. 29 § andra stycket,

7. mottagande i första hand enligt 16 kap. 36 §, mottagande enligt 17 kap. 14 § när det gäller en utbildning i gymnasieskolan som utformats för en grupp elever, mottagande enligt 17 a kap. 18 §, mottagande i första hand enligt 19 kap. 29 § första stycket eller mottagande enligt 22 kap. 14 §,

8. tillhörighet till målgruppen för gymnasiesärskolan enligt 18 kap. 5 eller 7 §,

9. mottagande till kommunal vuxenutbildning enligt 20 kap. 13 §, 14 § andra stycket, 22 eller 33 §,

10. upphörande av utbildningen för en elev i kommunal vuxenutbildning enligt 20 kap. 9 § andra stycket,

11. att på nytt bereda kommunal vuxenutbildning enligt 20 kap. 9 § tredje eller fjärde stycket,

12. åtagande om interkommunal ersättning enligt 20 kap. *21 a §*, eller

13. rätt till utbildning eller annan verksamhet för någon som avses i 29 kap. 2 § andra stycket 3.

Beslut som avses i första stycket 1, 4 och 7–12 får överklagas endast av barnet, eleven eller den sökande.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vilka beslut av en kommun eller en region som får överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd. Övervägandena finns i avsnitt 4.8.

Ändringen i *första stycket 12* föranleds av att bestämmelserna om när en hemkommun ska åta sig att svara för kostnaderna för en utbildning hos en annan huvudman (interkommunal ersättning) flyttas från det hittillsvarande tredje stycket i 20 kap. 21 § till den nya 20 kap. 21 a §. Ändringen innebär dessutom att beslut enligt den nya materiella bestämmelsen i 20 kap. 21 a § första stycket 2, som avser åtagande om interkommunal ersättning för yrkesämnen och sammanhållna yrkesutbildningar i kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå, också kan överklagas.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2023.

2. Lagen tillämpas första gången i fråga om utbildning som påbörjas efter den 31 december 2024 när det gäller kommunal vuxenutbildning och i fråga om utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2025 när det gäller gymnasieskolan.

3. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för utbildning som har påbörjats före den 1 januari 2025 när det gäller kommunal vuxenutbildning och för utbildning som har påbörjats före den 1 juli 2025 när det gäller gymnasieskolan.

I punkterna finns bestämmelser om ikraftträdande, om första gången lagen ska tillämpas och vissa övergångsbestämmelser. Övervägandena finns i avsnitt 7.

I *första punkten* anges att lagen träder i kraft den 1 juli 2023. Detta innebär bl.a. att samverkan mellan kommunerna genom ett avtal eller på annan liknande grund enligt 2 kap. 2 a och 2 b §§ ska ha inletts vid ikraftträdandetidpunkten.

Av *andra punkten* framgår att lagen ska tillämpas första gången i fråga om utbildning som påbörjas efter ett särskilt angivet datum. När det gäller kommunal vuxenutbildning ska lagen tillämpas i fråga om utbildning som påbörjas efter den 31 december 2024 och när det gäller gymnasieskolan gäller motsvarande för utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2025. Det innebär bl.a. att ett samverkansavtal enligt 2 kap. 2 a och 2 b §§ ska omfatta sådan utbildning som påbörjas efter de nämnda datumen. Det innebär också t.ex. att Statens skolinspektion ska utgå från de nya bestämmelserna när de ska fatta beslut om godkännande för enskilda huvudmän som avser att starta gymnasieutbildning till hösten 2025.

Av *tredje punkten* framgår att äldre bestämmelser fortfarande gäller för utbildning som har påbörjats före respektive tidpunkt för tillämpning. Detta innebär t.ex. att äldre bestämmelser om samverkansavtal gäller för utbildning som påbörjas före 1 januari 2025 respektive 1 juli 2025. Samverkan som omfattar sådan utbildning ska således följa äldre bestämmelser.

9.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (2022:000) om ändring i skollagen (2010:800)

3. För utbildning i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska äldre bestämmelser fortfarande gälla i fråga om utbildning som har påbörjats före den 1 juli 2025. För kommunal vuxenutbildning ska äldre bestämmelser fortfarande gälla i fråga om kurser *och sammanhållna yrkesutbildningar* som har påbörjats före den 1 juli 2025.

Övergångsbestämmelsen reglerar vad som gäller för utbildning och kurser som har påbörjats före den 1 juli 2025, då de nya bestämmelserna om ämnesbetyg ska börja tillämpas på gymnasial utbildning som påbörjas efter datumet (jfr prop. 2021/22:36). Överväganden finns i avsnitt 7.

Ändringen föranleds av att det införs bestämmelser om sammanhållna yrkesutbildningar i kommunal vuxenutbildning. Ändringen innebär att äldre bestämmelser, om att t.ex. anordna kurser i stället för ämnen och att sätta kursbetyg i stället för ämnesbetyg, fortfarande ska gälla i kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå och som särskild utbildning på gymnasial nivå för sammanhållna yrkesutbildningar som har påbörjats före den 1 juli 2025.

9.3 Förslaget till lag om ändring i skollagen (2010:800)

20 kap.

6 a § I utbildning på gymnasial nivå och i särskild utbildning på gymnasial nivå kan *ämnen eller nivåer i ämnen* som är relevanta för ett yrkesområde kombineras

till en sammanhållen yrkesutbildning. En del av utbildningen i en sammanhållen yrkesutbildning ska genomföras som arbetsplatsförlagt lärande.

Utbildningen kan utformas som en nationell sammanhållen yrkesutbildning eller vara utformad av en huvudman.

Paragrafen reglerar sammanhållna yrkesutbildningar i kommunal vuxenutbildning. Övervägandena finns i avsnitt 7.

Ändringen i *första stycket* föranleds av att från och med den 1 juli 2025 ska ämnen, i bl.a. kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå och som särskild utbildning på gymnasial nivå, inte längre delas in i kurser. Utbildningen inom varje ämne ska i stället ges i form av en eller flera nivåer (se prop. 2021/22:36).

9.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar

5 § En region ska

1. utarbeta och fastställa en strategi för länets utveckling och samordna insatser för genomförandet av strategin,

2. fastställa mål och prioriteringar för det regionala kompetensförsörjningsarbetet och tillhandahålla bedömningar av länets kompetensbehov inom offentlig och privat sektor på kort och lång sikt,

3. trots 2 kap. 8 § andra stycket kommunallagen (2017:725) besluta om användningen av vissa statliga medel för regionalt tillväxtarbete, och

4. följa upp, låta utvärdera och årligen till regeringen redovisa resultaten av det regionala tillväxtarbetet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om regionernas ansvar för regionalt tillväxtarbete. Övervägandena finns i avsnitt 5.2.

Andra punkten är ny och innebär att en region i sitt regionala tillväxtarbete ska fastställa mål och prioriteringar för det regionala kompetensförsörjningsarbetet. Regionen ska vidare tillhandahålla bedömningar av länets kompetensbehov inom offentlig och privat sektor på kort och lång sikt. I uppgiften ingår inte att ansvara för att samla in statistik om utbildning och validering. Bestämmelsen innebär inte heller att regionerna kan bestämma vilket utbildningsutbud som enskilda eller offentliga utbildningsaktörer ska ha. De mål och prioriteringar som fastställs, liksom de bedömningar som tillhandahålls, kan däremot ge aktörerna ytterligare underlag för att fatta beslut om insatser och åtgärder inom ramen för sitt ansvarsområde. Utbildningsaktörer eller andra aktörer med ansvar för frågor med bäring på kompetensförsörjning avgör själva hur de vill arbeta utifrån dessa mål och prioriteringar.

9.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1110) om kommunernas skyldighet att svara för vissa elevresor

2 a § *En elev som inte har uppnått åldern för rätt till studiehjälp i form av studiebidrag enligt studiestödslagen (1999:1395), men som i övrigt uppfyller*

villkoren för bidraget, ska när det gäller rätt till stöd enligt denna lag jämställas med en elev som har rätt till studiehjälp.

Paragrafen, som är ny, innehåller en bestämmelse om att en elev i vissa fall ska jämställas med en elev som har rätt till studiehjälp när det gäller rätt till stöd för elevresor från hemkommunen. Överväganden finns i avsnitt 6.

Studiehjälp består av studiebidrag, inackorderingstillägg och extra tillägg, se 2 kap. 1 § studiestödslagen. Studiebidrag får lämnas från och med kvartalet närmast efter det kvartal då den studerande fyller 16 år. Inackorderingstillägg och extra tillägg kan lämnas även till studerande som är yngre (2 kap. 3 § studiestödslagen).

Villkoren för rätt till stöd för elevresor från hemkommunen framgår av 2 § i förevarande lag. Den nya paragrafen förtydligar att elevens hemkommun är skyldig att svara för en elevs kostnader för dagliga resor mellan bostaden och skolan även om eleven är yngre än vad som gäller för rätt till studiehjälp i form studiebidrag, under förutsättning att övriga villkor för rätt till studiebidrag och rätt till stöd för elevresor är uppfyllda.

Sammanfattning av betänkandet Gemensamt ansvar – en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning (SOU 2020:33)

Uppdrag och syfte

Utredningen har bl.a. fått i uppdrag att föreslå en regionalt baserad modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning. I uppdraget ingick även att se över ansvarsfördelningen mellan staten, kommunerna och andra aktörer när det gäller planering och dimensionering. Syftet i denna del av uppdraget är att bl.a. trygga den regionala och nationella kompetensförsörjningen, effektivisera resursutnyttjandet och förbättra tillgången till ett allsidigt brett utbud av utbildningar av hög kvalitet. I utredningens uppdrag har vidare ingått att föreslå en finansieringsmodell för gymnasieskolan som i högre grad tar hänsyn till skolors varierande förutsättningar att bedriva en likvärdig utbildning. Syftet i denna del är att bidra till ökad likvärdighet och minskad segregation.

Problembild

Utbudet av gymnasial utbildning påverkar individers möjlighet till egen försörjning och möjlighet till ett aktivt deltagande i samhällslivet. Tillgången till utbildning har stor betydelse för individer som tidigare haft svårigheter under sin skolgång. Tillgången till de olika nationella programmen i gymnasieskolan är generellt sett god men tillgången till utbildningen för elever som inte är behöriga till nationella program efter grundskolan är betydligt sämre. Elever som inte är behöriga till nationella program behöver god tillgång till introduktionsprogram som snabbt kan leda till nationella program eller till en yrkesutbildning som ger goda chanser på arbetsmarknaden. I dag förekommer det alltför ofta att elevens valmöjligheter begränsas av ett snävt utbud i sin hemkommun.

Utbudet av gymnasial utbildning påverkar även arbetsgivares möjligheter att rekrytera. På den del av arbetsmarknaden där det finns krav på specifik yrkeskompetens på gymnasial nivå, har arbetsgivare inom flera branscher svårt att rekrytera. Prognoserna talar för att kompetensbristen inom dessa branscher kommer att öka. Det finns även en generell arbetsmarknad där arbetsgivare rekryterar brett. På denna generella arbetsmarknad har specifik yrkeskompetens inte så stor betydelse, vilket skapar tillgång till arbetstillfällen nästan oberoende av vilken utbildning som tidigare genomförts. Under högkonjunktur har det varit stor efterfrågan på personal inom den generella arbetsmarknaden. Prognoserna tyder dock på att konkurrensen om dessa jobb – där det inte ställs krav på specifik yrkeskompetens – kommer att öka. I gymnasieskolan minskar intresset för yrkesutbildning och det finns brister i matchningen mellan elevers val av utbildning och behoven på arbetsmarknaden. Detta bidrar till bristande

kompetensförsörjning men det försvårar även övergången från skola till arbetsliv för stora grupper av elever i gymnasieskolan. Utredningen kan med ny empiri visa att valet av utbildning har betydelse för både genomströmning och för etablering på arbetsmarknaden. Valet av utbildning påverkar även elevernas inkomstutveckling efter gymnasieskolan. Programvalet har störst betydelse för elever med låga meritvärden från grundskolan. Valet av program påverkas av det utbud som erbjuds, hur utbildningarna marknadsförs och vilken information om utbildningarna som eleverna har tillgång till.

Utbudet av utbildning i gymnasieskolan präglas av huvudmännens konkurrens om elever. Den bristande matchningen mellan behoven på arbetsmarknaden, utbud och elevers val av utbildning påverkar både kompetensförsörjningen och ungdomars möjlighet till en smidig övergång från skola till arbetsliv. Den bristande matchningen medför kostnader för arbetsgivare och för samhället och inte minst för de individer vars väg till arbetsmarknaden blir onödigt krokig. Utbudet av yrkesutbildning i komvux är inte tillräckligt brett och avspeglar inte behoven på hela arbetsmarknaden. Några få yrkesområden är väl representerade i många kommuner medan bredden ofta saknas trots att det finns tydliga behov av yrkesutbildade inom många yrkesområden.

Utbudet av yrkesutbildning skiljer sig också åt beroende på i vilken kommun en individ är hemmahörande i. Det finns inget system som garanterar individer tillgång till utbildning i omkringliggande kommuner utan individerna är många gånger hänvisade till den yrkesutbildning som erbjuds i hemkommunen. Detta trots att en utbildning i en annan kommun kan vara den mest lämpade, både ur individens och arbetsmarknadens behov.

När det gäller utbudet av yrkesutbildning i komvux saknas det många gånger en systematik för att utnyttja avsatta resurser på ett effektivt sätt. Det kan finnas yrkesutbildningar av liknande karaktär i flera närliggande kommuner med mindre elevgrupper i varje utbildning. Det saknas en djupare samverkan mellan kommuner för att kunna optimera utnyttjande av avsatta resurser.

Det i flera bemärkelser begränsade utbudet av yrkesutbildning i komvux minskar både individens möjligheter till utbildning och yrkesväxling och det minskar arbetsgivares möjligheter till bredare rekrytering.

Segregationen i gymnasieskolan har ökat och elever med liknande bakgrund och studieförutsättningar samlas i högre grad på vissa skolor. Vidare kan likvärdigheten vad gäller kvalitet ifrågasättas. Det är stora och över tid stabila socioekonomiska skillnader i gymnasieelevernas måluppfyllelse. Det är också stora skillnader i måluppfyllelse mellan elever beroende på meritvärde från grundskolan. Hälften av skillnaderna i gymnasiebetygen kan förklaras av familjebakgrunden.

Hänsyn bör tas till elevernas intresse på både kort och lång sikt

Ungdomar som i årskurs nio står inför sitt gymnasieval ska så småningom försörja sig själva antingen direkt efter gymnasieskolan eller efter vidare

studier. Möjligheten till en stabil egen försörjning är grunden för att unga människor ska kunna påbörja ett tryggt och självständigt liv utan ekonomiskt stöd från vårdnadshavare eller samhället. Utredningens analyser visar att valet av utbildning har betydelse för både genomströmning, etablering och inkomstutveckling. Att ges möjlighet att gå en utbildning man är intresserad av har också betydelse för sannolikheten att ta examen. Ett väl fungerande utbildningssystem bör därför erbjuda utbildningar som dels rustar eleverna för livet efter gymnasieskolan, dels upplevs som intressanta och meningsfulla under studietiden.

Utredningens arbete med att utveckla förslag har präglats av att hitta en balanspunkt mellan att tillgodose elevernas intresse på kort och lång sikt. En viktig slutsats är att behoven på arbetsmarknaden sammanfaller med elevernas långsiktiga intresse av att övergången från skola till arbetsliv är så okomplicerad som möjligt. Samtidigt är individens självständiga val av utbildning och livsinriktning ett värde i sig själv som behöver värnas. Utredningen föreslår därför att utbudet av utbildning ska formas med hänsyn till både elevers efterfrågan och behov samt till behoven på arbetsmarknaden. Utredningen bedömer vidare att gymnasieskolans utbildningar behöver utvecklas för att undvika eventuella målkonflikter mellan elevernas intresse på kort sikt och deras behov av kunna försörja sig själva på längre sikt.

När det gäller vuxnas val av yrkesutbildning inom komvux är matchningen mellan utbildningsval och behoven på arbetsmarknaden god. En förklaring till det är att vuxna vid sitt val av yrkesutbildning själva har en bättre överblick över behoven på arbetsmarknaden och att de mer aktivt söker utbildningar som de vet ger de kompetenser som efterfrågas på arbetsmarknaden. Utredningen anser dock att utbudet av yrkesutbildning inom komvux behöver breddas och att det även där är angeläget att planera och dimensionera utbudet med hänsyn till både elevers efterfrågan och behov och behoven på arbetsmarknaden.

Resurseffektiviteten behöver förbättras. I gymnasieskolan har kostnaden per elev ökat över tid. En del av kostnadsökningen kan förklaras av ökade lärarlöner vilket är viktigt för att attrahera och behålla lärarna i skolan. Utredningen bedömer dock att det även finns andra förklaringar. Antalet huvudmän har ökat vilket leder till fler skolenheter och att programmen är spridda på flera skolor. Inom samma pendlingsområde förekommer det att samma utbildning erbjuds på flera skolor, trots att utbildningen bedrivs med små elevgrupper. Detta talar för att det finns brister i samverkan och samordning av utbildningsutbudet. Brist på samordning och samverkan samt konkurrens om elever i gymnasieskolan bidrar enligt utredningen till att de resurser som samhället avsätter för utbildning inte används på ett effektivt sätt. Även i komvux finns det brister i samverkan mellan kommunerna i fråga om utbudet. Det är inte självklart för kommuner att samverka om utbudet av yrkesutbildning i komvux, vilket riskerar att skapa ett ineffektivt resursutnyttjande när det gäller sådan utbildning, detta gäller såväl yrkesutbildning som finansieras med det riktade statsbidraget för regional yrkesinriktad vuxenutbildning som egenfinansierad yrkesutbildning.

Bättre planering och dimensionering kräver insatser både nationellt och regionalt

Reformerna i början av 1990-talet innebar en långtgående decentralisering när kommunerna tog över ansvaret för bl.a. planering och dimensionering. I utredningens uppdrag ligger att se över ansvaret mellan stat, kommun och andra aktörer. En viktig slutsats är att huvudmannaskapet bör ligga kvar hos dagens huvudmän. I huvudmannaskapet ligger flera uppgifter som bäst hanteras lokalt, det gäller t.ex. arbetsgivaransvaret, beslut om hur utbildningarna organiseras och var de lokaliseras. Kring sådana frågor finns det stora vinster med ett fortsatt lokalt ansvar.

Samtidigt som den kommunala självstyrelsen ska värnas ser utredningen behov av att staten ges ett större inflytande över utbudet både i gymnasieskola och komvux. Beslut om utbud bör vila på en stadigare empirisk grund kring individens och samhällets långsiktiga nytta. Det kräver en större analytisk kapacitet än vad som vanligtvis är möjlig på kommunal nivå. Dagens utbud i gymnasieskolan präglas dessutom starkt av att huvudmän konkurrerar med varandra om elever. Konkurrensens kan bidra till en positiv kvalitetsutveckling, men enligt utredningen påverkar konkurrensen utbudet i en riktning som inte är gynnsam för vare sig individer, arbetsgivare eller samhället i vidare bemärkelse. För att balansera den konkurrens som i dag driver utbudet i en oönskad riktning behöver staten tydligare än i dag ange vilket utbud som är önskvärt. Det behöver även tydliggöras att utbudet av yrkesutbildning i komvux behöver spegla behoven på hela arbetsmarknaden.

En viktig princip för utredningen har varit att utveckla förslag som så långt möjligt värnar den kommunala självstyrelsen samtidigt som staten tydligare än tidigare ger både stöd och anvisningar om vilket utbud som ska erbjudas.

Mer likvärdiga villkor för kommunala och enskilda huvudmän

De utgångspunkter som låg till grund för valfrihetsreformen i början på 1990-talet, t.ex. att konkurrens mellan olika skolor antogs kunna bidra till högre kvalitet och produktivitet inom skolväsendet, är enligt utredningen fortfarande giltiga och viktiga att värna. De enskilda huvudmännens frihet att själva välja vilka utbildningar de vill ansöka om godkännande för, ska inte förändras.

Det är dock inte möjligt att åstadkomma en rationell planering och dimensionering av gymnasieskolan utan att både offentliga och enskilda huvudmän berörs. En viktig utgångspunkt för utredningens arbete har varit att så långt möjligt skapa likvärdiga förutsättningar och villkor för kommunala och enskilda huvudmän. Därför föreslår utredningen att de enskilda huvudmännen ska inkluderas i samma modell för planering och dimensionering som de kommunala huvudmännen. Det innebär att ett ökat statligt inflytande över planering och dimensionering påverkar samtliga huvudmän. I någon mån innebär det att graden av frihet för de enskilda huvudmännen påverkas, precis som för kommunerna. Utredningen menar

dock att de enskilda huvudmännens legitimitet ökar genom att de inkluderas i samma planeringsmodell som de kommunala. Det ökade statliga inflytandet innebär att de utbildningar som erbjuds svarar mot ett av staten tydligt definierat behov. Detta kommer att bidra till att synliggöra de enskilda huvudmännens bidrag till kompetensförsörjningen och till både elevernas och samhällets långsiktiga nytta. Utredningen lämnar förslag som syftar till att öka transparensen och ge huvudmännen mer likvärdiga förutsättningar och fler gemensamma verktyg för planering och dimensionering samt nya arenor för dialog mellan huvudmän. Utredningen konstaterar att intressekonflikter även fortsättningsvis kommer att uppstå, men bedömer att förslagen sammantaget bidrar till att förbättra förutsättningarna för en konstruktiv samverkan, inte minst mellan kommunala och enskilda huvudmän. Utredningen bedömer att en sådan mer konstruktiv samverkan kommer att bidra till ökad nytta för både elever och samhället i stort och det kommer att bidra till ett mer effektivt användande av samhällets resurser.

Utredningens förslag i korthet

När utredningens förslag läggs är samhället starkt påverkat av spridningen av det nya coronaviruset och utbrottet av covid-19. De långsiktiga konsekvenserna av detta är svåra att förutsäga men behovet av yrkesutbildning i komvux kommer sannolikt att öka i snabb takt. Det blir då särskilt viktigt med ett brett utbud av yrkesutbildning som tar hänsyn till både elevers efterfrågan och behov samt arbetsmarknadens behov, men också att avsatta resurser kan utnyttjas på effektivt sätt. Under de närmast kommande åren står gymnasieskolan inför en stor expansion. Den demografiska utvecklingen innebär att det krävs en omfattande utbyggnad av antalet platser. Enligt utredningen är det angeläget att denna utbyggnad görs med hänsyn till både elevers efterfrågan och behov samt arbetsmarknadens behov. Vid lokalisering behöver hänsyn även tas till ett effektivt utnyttjande av samhällets resurser. Beslut om gymnasieskolans utbud och var utbildningar ska lokaliseras kommer att få konsekvenser för en lång tid framöver.

Nya principer för planering och dimensionering bör börja tillämpas så fort som möjligt för att undvika felsatsningar som i ett senare skede kan bli mycket kostsamma att förändra. Därför föreslår utredningen att en ny modell för planering och dimensionering genomförs i två steg.

Reformens första steg för gymnasieskolan och gymnasiesärskolan

Det första steget föreslås för gymnasieskolan börja tillämpas på utbildning som påbörjas hösten 2024.

- Utbudet av utbildning i gymnasieskolan ska beslutas med hänsyn till elevernas efterfrågan och behov och behoven på arbetsmarknaden.
- Skolverket ska utarbeta regionala underlag till stöd för huvudmännens planering av utbudet.

- Kommuner ska samverka om planering och dimensionering på regional nivå.
- Huvudmän i gymnasieskolan ska ingå i gemensamma antagningsorganisationer, men även fortsättningsvis ska varje huvudman själv besluta om antagningen.
- Regionala branschråd införs i syfte att stärka arbetsmarknadsanknytningen.
- Huvudmän ska ge saklig information till blivande elever om arbetsmarknadsutfall och övergång till högre utbildning efter de program som erbjuds i gymnasieskolan.
- Ett kompensatoriskt schablonbelopp som utgår ifrån elevernas meritvärde i grundskolan ska läggas till eller dras bort från den interkommunala ersättningen respektive grundbeloppet till enskilda huvudmän i syfte att stärka förutsättningarna för kompensatoriska åtgärder i gymnasieskolan.
- För att minska segregationen i gymnasieskolan ska huvudmän arbeta aktivt för en allsidig social elevsammansättning vid sina skolenheter.
- När det gäller enskilda huvudmän ska Skolinspektionen vid prövning av ansökningar om nya godkännanden ta hänsyn till elevers efterfrågan och behov och arbetsmarknadens behov. Skolinspektionen ska även beakta resursutnyttjandet i området som godkännandet avser.
- För att lika villkor, så långt möjligt, ska gälla mellan enskilda och kommunala huvudmän behöver interkommunal ersättning och bidrag till enskilda huvudmän för gymnasieskolan i högre grad bestämmas på samma grunder. Därför föreslås att även interkommunal ersättning ska baseras på budget. Kommunerna ska inom samverkansområden fortfarande kunna komma överens om gemensamma prislistor.
- CSN ska ha det samlade ansvaret för ekonomiskt stöd till inackordering för elever. Stödet bör benämnas Studiebidrag till eget boende.
- Skolverket ska få i uppdrag att regelbundet följa upp elevernas sysselsättning efter gymnasiesärskolan. Skolverket ska stödja huvudmän för gymnasiesärskolan genom att utarbeta underlag för planering och dimensionering av utbudet av utbildning.

Reformens andra steg för gymnasieskolan

Det andra steget föreslås för gymnasieskolan börja tillämpas på utbildning som påbörjas hösten 2026. I detta andra steg föreslås bl.a. att

- Statens inflytande över utbudet ska öka genom att Skolverket föreslås få i uppdrag att, efter dialog med huvudmännen, besluta om regionala ramar för utbudet. Ramarna ska beslutas utifrån en bedömning av elevernas efterfrågan och behov och arbetsmarknadens behov, regionalt och nationellt. Skolverket ska ges i uppdrag att utforma ramarnas detaljer och hur de ska följas upp. I gymnasieskolan ska ramarna ange antalet platser som ska erbjudas inom varje samverkansområde av de nationella programmen och av introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion, som är utformade för en grupp elever.

- De regionala ramar för utbudet som Skolverket beslutar ska i gymnasieskolan gälla för både offentliga och enskilda huvudmän.
- Om ramarna förändras, t.ex. på grund av demografiska förändringar eller att på grund av att behoven på arbetsmarknaden förändras, ska sådana förändringar gälla för samtliga huvudmän. Förändringar i ramarna ska fördelas proportionellt mellan huvudmän i förhållande till det befintliga antalet utbildningsplatser om det inte finns särskilda skäl.

Reformens första steg för komvux

Det första steget föreslås för komvux på gymnasial nivå och komvux som särskild utbildning på gymnasial nivå träda i kraft den 1 januari 2022. Utredning lämnar bl.a. förslag på förtydliganden i förordningen om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning (regionalt yrkesvux), i syfte att öka individers möjlighet att delta i yrkesutbildning och att bredda utbildningsutbudet. Utredningen föreslår att

- De kommuner som samverkar om sådan yrkesutbildning som statsbidrag lämnas för ska träffa ett samverkansavtal och bilda ett samverkansområde.
- Personer hemmahörande i ett samverkansområde ska fritt kunna söka till sådan utbildning som statsbidrag lämnas för och som erbjuds inom samverkansområdet. Den kommun som anordnar utbildningen ska ta emot en behörig sökande från en annan kommun i samverkansområdet om ansökan avser sådan utbildning som statsbidrag lämnas för.
- Skolverket ska vid fördelning av statsbidrag ta hänsyn till hur utbudet i de samverkande kommunerna tillgodoser behoven på hela arbetsmarknaden i de samverkande kommunerna.
- Skolverket ska få i uppdrag att föra regionala dialoger med huvudmännen för komvux som särskild utbildning i fråga om yrkesinriktad utbildning, i syfte att stimulera erfarenhetsutbyte och, där så är lämpligt, även utarbeta stöd för planering av sådan utbildning.
- Skolverket ska utarbeta regionala underlag till stöd för huvudmännens planering av utbudet.

Reformens andra steg för komvux

Det andra steget föreslås för komvux på gymnasial nivå och komvux som särskild utbildning på gymnasial nivå påbörjas efter utgången av 2025. I detta andra steg lämnar utredningen ett flertal förslag som sammantaget syftar till att i större omfattning bredda utbudet av yrkesutbildning i komvux, öka tillgången till sådan yrkesutbildning samt förbättra kompetensförsörjningen i arbetslivet. Utredningen föreslår därför att

- Utbudet av yrkesutbildning i komvux på gymnasial nivå ska breddas och tillgången ska öka. Kommunerna kommer permanent att kompenseras ekonomiskt för statens ökade ambitioner via det generella statsbidraget. Samtidigt avvecklas motsvarande delar av det riktade statsbidraget för regionalt yrkesvux.
- I skollagen definieras att sammanhållen yrkesutbildning är en kombination av nationella kurser i komvux på gymnasial nivå som är relevant för ett yrkesområde. Det ska vara möjligt för regeringen eller den myn-

dighet regeringen bestämmer att fastställa nationella sammanhållna yrkesutbildningar.

- Kommunerna ska träffa samverkansavtal med minst två andra kommuner i fråga om komvux på gymnasial nivå. Samverkansavtalet ska avse planering, dimensionering och erbjudande av sammanhållen yrkesutbildning och enstaka yrkesinriktade kurser på gymnasial nivå.
- Statens inflytande över utbudet ska öka genom att Skolverket föreslås få i uppdrag att efter dialog med huvudmännen, besluta om regionala ramar för utbudet i komvux på gymnasial nivå. Ramarna ska ange inom vilka yrkesområden som sammanhållen yrkesutbildning ska erbjudas ett eller flera kalenderår. Vid behov ska ramarna även ange om ett yrkesområde behöver öka eller minska i omfattning.
- Ramarna ska göras utifrån en bedömning av elevernas efterfrågan och behov och arbetsmarknadens behov, regionalt och nationellt. Skolverket ska ges i uppdrag att utforma ramarnas detaljer och hur de ska följas upp.
- Skolverket ska, vid behov, mer detaljerat kunna ange vilka nationellt fastställda sammanhållna yrkesutbildningar som ska erbjudas i komvux på gymnasial nivå inom ett samverkansområde.
- Det ska också vara möjligt för Skolverket att i samband med ramarna besluta om riksrekrytering för specifika sammanhållna yrkesutbildningar av nationellt intresse.
- Kommunernas erbjudande om sammanhållen yrkesutbildning ska minst uppfylla den regionala ram som beslutats. För en kommun som ingår i ett samverkansområde, ska kommunens erbjudande omfatta hela utbudet i samverkansområdet av sådan utbildning.
- Sammanhållna yrkesutbildningar och enstaka yrkesinriktade kurser i komvux på gymnasial nivå ska fritt kunna sökas inom hela samverkansområdet. Elevens hemkommun ska åta sig att svara för kostnaderna för sådana utbildningar som erbjuds inom samverkansområdet.
- Om platserna på en sammanhållen yrkesutbildning i komvux på gymnasial nivå inte räcker till alla sökande ska hemkommunen erbjuda den sökande plats på en annan sammanhållen yrkesutbildning, en så kallad alternativplats. En behörig sökande ska endast erbjudas en alternativplats om syftet med att delta i ut bildningen är att stärka sin ställning i arbetslivet.
- Det ska finnas regionala branschråd för yrkesinriktad utbildning i komvux på gymnasial nivå och komvux som särskild utbildning på gymnasial nivå, som kommunen ska ansvara för.
- En sammanhållen yrkesutbildning i komvux på gymnasial nivå ska innehålla arbetsplatsförlagt lärande. Regeringen ges möjlighet att besluta om omfattningen.
- Det ska fortsatt vara möjligt att ansöka om statsbidrag för ersättning till arbetsplatsen och ersättning för kostnader för handledarutbildning vid lärlingsutbildning inom komvux på gymnasial nivå och komvux som särskild utbildning på gymnasial nivå.
- Det ska fortsatt vara möjligt att ansöka om statsbidrag för ersättning för stödjande insatser vid kombinationsutbildningar i komvux på gymnasial nivå och komvux som särskild utbildning på gymnasial nivå som

integrerar språkstöd i syfte att ge eleverna ökade möjligheter att nå målen för utbildningen.

Behov av fortsatt utredning

Utredningen har identifierat ytterligare några områden som utredningen anser har betydelse för att nå utredningens syften och det finns anledning att utreda vidare. När det gäller gymnasieskolans utbildningar så bör de utvecklas till innehåll och utformning så att de bättre avspeglar både elevernas intresse på kort sikt och deras intressen och behov på längre sikt. Det bör även utredas hur det kan bli lättare för elever att under utbildningen växla från ett högskoleförberedande program till en yrkesutbildning. Det skulle gynna elever som valt ett högskoleförberedande program men som senare under utbildningen märker att de inte vill studera vidare efter gymnasiet. När det gäller komvux på gymnasial nivå kan det övervägas om samverkande kommuner ska tillhöra en gemensam antagnings-organisation. Det kan även övervägas om bestämmelserna i skollagen om behörighet, mottagande och antagning i komvux på gymnasial nivå i högre utsträckning bör harmoniera med utredningens förslag om kommunernas skyldighet att erbjuda sammanhållna yrkesutbildningar.

Betänkandets lagförslag (SOU 2020:33)

Förslag till lag om ändring i skollagen – steg 1

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (2010:800)[1]

dels att dels att 15 kap. 32 § och 18 kap. 32 § ska upphöra att gälla,

dels att rubrikerna närmast före 15 kap. 30 och 32 §§ och 18 kap.32 § ska utgå,

dels att nuvarande 2 kap. 5 a–5 d §§ ska betecknas 2 kap. 5 b–5 e §§ och 15 kap. 30 § ska betecknas 15 kap. 9 a §,

dels att 2 kap. 1 och 5 §§, de nya 2 kap. 5 c–5 e §§ och 15 kap. 9 a §,15 kap. 14 §, 16 kap. 42, 50 och 52 §§, 17 kap. 24 §, 20 kap. 19 d §,26 kap. 3 § och 28 kap. 2 och 5 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas åtta nya paragrafer, 2 kap. 3 a, 5 a, 8 c och 8 d §§ och 15 kap. 9 b–9 e §§ och närmast före 2 kap. 3 a, 8 c och 8 d §§ och 15 kap. 9 a, 9 c–9 e §§ nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	2 kap.
	1 §[2]
I detta kapitel finns bestämmelser om	
– huvudmän inom skolväsendet (2–8 a §§),	– huvudmän *och samverkans-avtal* inom skolväsendet (2–8 a §§),
– kommuners resursfördelning (8 b §),	
	– huvudmännens ansvar för allsidig social sammansättning inom gymnasieskolan (8 c §),
	– regionala branschråd (8 d §),
– ledningen av utbildningen (9–12 §§),	
– lärare och förskollärare (13–24 §§),	
– elevhälsa (25–28 §§),	
– studie- och yrkesvägledning (29 och 30 §§),	
– registerkontroll av personal (31–33 §§),	
– kompetensutveckling (34 §), och	
– lokaler och utrustning och tillgång till skolbibliotek (35 och 36 §§).	

[1] Senaste lydelse av
15 kap. 32 § 2017:1104
18 kap. 32 § 2013:530
2 kap. 5 a § 2018:1158.

[2] Senaste lydelse 2018:608.

Samverkansavtal inom gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen

3 a §

När det gäller gymnasieskolan ska kommunen träffa ett samverkansavtal som omfattar ett geografiskt område med minst ett visst antal invånare som ingår i gymnasieskolans målgrupp och med minst två andra kommuner (primärt samverkansavtal). Samverkansavtalet ska avse planering, dimensionering och erbjudande inom gymnasieskolan av nationella program och programinriktat val och yrkesintroduktion, utformade för en grupp elever. Därutöver får kommunen träffa samverkansavtal med en eller flera regioner och andra kommuner (sekundära samverkans-avtal) i fråga om gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen.

De kommuner som har träffat ett primärt eller sekundärt samverkansavtal bildar ett primärt respektive ett sekundärt samverkansområde för utbildningen. De kommuner som ingår i ett kommunalförbund som är av samma omfattning som ett primärt samverkansavtal och avser samma uppgifter och utbildning som ett primärt samverkansavtal ska avse, behöver inte träffa samverkansavtal. I sådana fall ska bestämmelserna som gäller primära samverkansavtal i denna lag i stället gälla för kommunalförbundet.

Regeringen eller den myndig-het som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om samverkansavtalens omfattning och innehåll och om undantag från kravet på samverkansavtal.

5§[3]

Enskilda får efter ansökan godkännas som huvudmän för för-skola, förskoleklass, grundskola, grundsärskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola och fritidshem.

Godkännande ska lämnas om den enskilde

1. genom erfarenhet eller på annat sätt har förvärvat insikt i de föreskrifter som gäller för verksamheten,

2. har ekonomiska förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för verksamheten, och

3. i övrigt har förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för utbildningen.

Vidare krävs att den enskilde i övrigt bedöms lämplig. I fråga om en juridisk person krävs att samtliga som anges i *5 a* § 1–4 bedöms lämpliga. Vid lämplighetsbedömningen ska viljan och förmågan att fullgöra sina skyldigheter mot det allmänna, laglydnad i övrigt och andra omständigheter av be-tydelse beaktas.

För att godkännande ska lämnas krävs därutöver att utbildningen inte innebär påtagliga negativa följder på lång sikt för eleverna eller för den del av skolväsendet som anordnas av det allmänna i den kommun där utbildningen ska bedrivas. Om god-kännandet avser *gymnasieskola eller* gymnasiesärskola ska följderna i närliggande kommuner för den del av skolväsendet som anordnas av det allmänna också beaktas. *Avser* godkännandet förskoleklass, grundskola eller grundsärskola krävs därutöver att elevunderlaget är tillräckligt för att verksamheten ska kunna bedrivas långsiktigt.

Vidare krävs att den enskilde i övrigt bedöms lämplig. I fråga om en juridisk person krävs att samtliga som anges i *5 b* § 1–4 bedöms lämpliga. Vid lämplighetsbedömningen ska viljan och förmågan att fullgöra sina skyldigheter mot det allmänna, laglydnad i övrigt och andra omständigheter av be-tydelse beaktas.

För att godkännande ska lämnas krävs därutöver att utbildningen inte innebär påtagliga negativa följder på lång sikt för eleverna eller för den del av skolväsendet som anordnas av det allmänna i den kommun där utbildningen ska bedrivas. Om godkännandet avser gymnasiesärskola ska följderna i närliggande kommuner för den del av skolväsendet som anordnas av det allmänna också beaktas. *Om* godkännandet *avser* förskoleklass, grundskola eller grundsärskola krävs därutöver att elevunder-laget är tillräckligt för att verksamheten ska kunna bedrivas långsiktigt.

Ett godkännande ska avse viss utbildning vid en viss skolenhet eller förskoleenhet.

5 a §

Om godkännandet avser gymnasieskola ska, utöver det som anges i 5 §, följderna beaktas för gymnasieskolor med offentliga och

[3] Senaste lydelse 2018:1158.

	en-skilda huvudmän som ligger inom det område där den fristående skolans elever huvudsakligen förväntas komma ifrån. Vid bedömningen av om godkännande ska beviljas ska det även beaktas att ett godkännande inte negativt påverkar ett effektivt utnyttjande av samhällets resurser i området. För att ett godkännande ska lämnas för en gymnasieskola ska utbildningen också bidra till att *1. möta ungdomars efterfrågan och behov, och* *2. fylla ett arbetsmarknadsbehov.*
5 b § Enskilda huvudmän ska an-mäla förändringar i den krets av personer som avses i *5 a* § till den som godkänt den enskilde som huvudman senast en månad efter förändringen.	*5 c §*[4] Enskilda huvudmän ska an-mäla förändringar i den krets av personer som avses i *5 b* § till den som godkänt den enskilde som huvudman senast en månad efter förändringen.
5 c § Statens skolinspektion eller den kommun som handlägger ärenden om godkännande av en enskild som huvudman får ta ut en avgift för ansökningar om godkännande enligt 2 kap. 5 §.	*5 d §*[5] Statens skolinspektion eller den kommun som handlägger ärenden om godkännande av en enskild som huvudman får ta ut en avgift för ansökningar om godkännande enligt 2 kap. 5 *och 5 a §§.*
5 d § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om 1. villkor för godkännande enligt 5 § andra stycket 1 och 2 och tredje stycket, *samt* 2. avgifter för ansökningar hos Statens skolinspektion enligt *5 c §.*	*5 e §*[6] 1. villkor för godkännande enligt 5 § andra stycket 1 och 2 och tredje stycket *och 5 a §*, *och* 2. avgifter för ansökningar hos Statens skolinspektion enligt *5 d §.*

[4] Senaste lydelse av tidigare 2 kap. 5 b § 2018:1158.
[5] Senaste lydelse av tidigare 2 kap. 5 c § 2018:1158.
[6] Senaste lydelse av tidigare 2 kap. 5 d § 2018:1158.

Huvudmännens ansvar för allsidig social sammansättning

8 c §

Huvudmännen för gymnasieskolan ska aktivt verka för en allsidig social sammansättning av elever vid sina skolenheter.

Regionala branschråd

8 d §

Det ska finnas regionala branschråd för gymnasieskolans och gymnasiesärskolans yrkesutbildning som kommunen ska ansvara för. Samverkansavtalen för primära samverkansområden ska innehålla en reglering av hur branschråden ska organiseras.

Regeringen eller den myndig-het som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om de regionala branschråden.

15 kap.

Kommuners ansvar för planering och dimensionering

30 §

Varje kommun ansvarar för att ungdomarna i kommunen erbjuds gymnasieutbildning av god kvalitet.

Kommunen *kan* erbjuda utbildning som den själv anordnar eller utbildning som anordnas av en annan kommun eller en region enligt samverkansavtal med kommunen eller regionen. *Kommuner som har ingått ett samverkansavtal bildar ett samverkansområde för utbildningen.*

Vilka utbildningar som erbjuds och antalet platser på dessa ska så långt det är möjligt anpassas med

9 a §[7]

En kommun som ingår i ett primärt samverkansområde ska erbjuda all utbildning som anordnas av någon av kommunerna i samverkansområdet i fråga om nationella program och programinriktat val och yrkesintroduktion, utformade för en grupp elever. Kommunen *får även* erbjuda utbildning som anordnas av en kommun *utanför det primära samverkansområdet* eller en region enligt sekundärt

[7] Senaste lydelse av tidigare 15 kap. 30 § 2019:947.

hänsyn till ungdomarnas önskemål.	samverkansavtal med kommunen eller regionen. *När kommunen bestämmer vilka utbildningar som ska erbjudas och antalet platser på dessa ska hänsyn tas till:* *1. ungdomarnas efterfrågan och behov, och* *2. arbetsmarknadens behov.* *Betydande hänsyn ska tas till både 1 och 2.-*	
	9 b § *Ett primärt samverkansavtal ska utformas med ledning av* *1. det som anges i 9 a § tredje stycket,* *2. det som anges i 16 kap. 42 § och 17 kap. 16 §, och* *3. ett effektivt utnyttjande av samhällets resurser.*	
	Enskilda huvudmäns ansvar för planering och dimensionering *9 c* *Inom gränserna för sitt godkännande ska enskilda huvudmän bestämma vilka utbildningar som ska erbjudas och antalet platser på dessa med hänsyn till:* *1. ungdomarnas efterfrågan och behov, och* *2. arbetsmarknadens behov.* *Betydande hänsyn ska tas till både 1 och 2.*	
	Regioners ansvar för planering och dimensionering *9 d §* *När en region bestämmer vilka utbildningar som ska erbjudas och antalet platser på dessa ska hänsyn tas till:* *1. ungdomarnas efterfrågan och behov, och*	

2. arbetsmarknadens behov.

Betydande hänsyn ska tas till både 1 och 2.

Huvudmännens information om utbildning

9 e §

När en huvudman informerar ungdomar och vårdnadshavare om den gymnasieutbildning huvudmannen erbjuder ska huvudmannen tydligt ange vilket

1. nationellt program och nationell inriktning utbildningen utgörs av,

2. nationellt program utbildningen är inriktad mot om den aktuella utbildningen är programinriktat val, som anordnas för en grupp elever, eller

3. yrkesområde utbildningen är inriktad mot om den aktuella utbildningen är yrkesintroduktion, som anordnas för en grupp elever.

Informationen enligt första stycket ska också innehålla uppgifter om vad utbildningen kan leda till.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om informationen.

Lydelse enligt prop. 2019/20:105	*Föreslagen lydelse*
14 §[8]	
Antagningsorganisationen får vara gemensam för gymnasie-skolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå och kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning på gymnasial nivå.	
Antagningsorganisationen *får* vara gemensam för gymnasieskola anordnad av kommuner, regioner och enskilda huvudmän.	Antagningsorganisationen *ska* vara gemensam för gymnasieskolan anordnad av kommuner, regioner och enskilda huvud-män. *Den ska omfatta alla skolenheter inom minst ett primärt*

[8] Senaste lydelse 2020:00.

samverkansområde. Om undantag har föreskrivits med stöd av 2 kap. 3 a § får detta i stället avse i den aktuella kommunen.

16 kap.

42 §

Hemkommunen ansvarar för att alla behöriga ungdomar i kommunen erbjuds utbildning på nationella program.

Erbjudandet ska omfatta ett allsidigt urval av nationella program och nationella inriktningar.

Erbjudandet ska omfatta ett allsidigt urval av nationella program och nationella inriktningar. *Vid bedömningen av om ett allsidigt* urval *erbjuds i kommunen får kommunen även ta hänsyn till de utbildningar som erbjuds av enskilda huvudmän med skolenheter som ligger inom det primära samverkansområdet.*

50 §[9]

En kommun som på ett nationellt program har antagit en elev som inte är hemmahörande i kommunen *eller i samverkansområdet för utbildningen* ska ersättas för sina kostnader för elevens utbildning av dennes hemkommun (interkommunal ersättning).

Första stycket gäller även en region som på ett nationellt program har antagit en elev som inte är hemmahörande i samverkansområdet för utbildningen.

En kommun som på ett nationellt program har antagit en elev som inte är hemmahörande i kommunen *och en region som antagit en elev på ett nationellt program*, ska ersättas för sina kostnader för elevens utbildning av dennes hemkommun (interkommunal ersättning).

Den interkommunala ersättningen som bestämts ska ökas eller minskas med ett kompensatoriskt schablonbelopp per elev innan den interkommunala ersättningen slutligt beslutas av kommunen. Påslaget eller avdraget ska beräknas utifrån elevens studieförutsättningar.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om interkommunal ersättning.

52 §[10]

Hemkommunen ska lämna bidrag till huvudmannen för varje elev på ett nationellt program vid skolenheten som hemkommunen, enligt 42 §,

[9] Senaste lydelse 2019:947.
[10] Senaste lydelse 2015:73.

var skyldig att erbjuda utbildning på nationella program vid den tidpunkt när utbildningen påbörjades.

Bidraget består av ett grundbelopp enligt 53 § och i vissa fall ett tilläggsbelopp enligt 54 §.

Efter det att bidragets grundbelopp är bestämt ska ett påslag eller avdrag göras. Detta ska göras med ett kompensatoriskt schablonbelopp per elev innan bidraget slutligt beslutas av kommunen. Påslaget eller avdraget ska göras utifrån elevens studieförutsättningar.

Första stycket gäller inte om statsbidrag lämnas för en elevs utbildning på grund av att eleven är utlandssvensk.

17 kap.

23 §[11]

En kommun som på programinriktat val har antagit en elev som inte är hemmahörande i kommunen *eller samverkansområdet för utbildningen*, ska ersättas för sina kostnader för elevens utbildning av dennes hemkommun (interkommunal ersättning).

Första stycket gäller även en region som på programinriktat val antagit en elev som inte är hemmahörande i samverkansområdet för utbildningen.

En kommun som på programinriktat val har antagit en elev som inte är hemmahörande i kommunen *och en region som antagit* en elev på programinriktat val, ska ersättas för sina kostnader för elevens utbildning av dennes hemkommun (interkommunal ersättning).

Om inte den anordnande huvudmannen och hemkommunen kommer överens om annat, ska den interkommunala ersättningen beräknas enligt 24–27 §§.

När den delen av den interkommunala ersättningen som avses i 24 § första stycket 1 har be-stämts ska den justeras upp eller ned med ett kompensatoriskt schablonbelopp per elev som beräknas utifrån elevens studieförutsättningar innan den interkommunala ersättningen slutligt beslutas av kommunen. Detsamma gäller ersättning enligt 26 §.

[11] Senaste lydelse 2019:947.

20 kap.

19 d §[12]

Den som har rätt att delta i utbildning på gymnasial nivå enligt 19, 19 a eller 19 b § har rätt att delta i sådan utbildning i en annan kommun än sin hemkommun eller i en region, om utbildningen finns där och inte erbjuds av hemkommunen.

När det gäller ungdomar som har sådan rätt som avses i första stycket ska bestämmelserna i 15 kap. 32 § tillämpas till och med första kalenderhalvåret det år de fyller 20 år.

26 kap.

3 §[13]

Statens skolinspektion har tillsyn över

1. skolväsendet, särskilda utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet enligt denna lag,
2. utbildning som avses i 29 kap. 17 §,
3. hur en kommun uppfyller sina skyldigheter enligt 7 kap. 21 och 22 §§, 24 kap. 23 och 24 §§ samt 29 kap. 9 §,
4. hur en kommun uppfyller sitt tillsynsansvar enligt 4 §, och
5. att enskilda som godkänts av Skolinspektionen fortlöpande uppfyller kraven i 2 kap. 5 och 5 *b* §§.

5. att enskilda som godkänts av Skolinspektionen fortlöpande uppfyller kraven i 2 kap. 5 och 5 *c* §§.

Första stycket gäller inte om tillsynen är en särskild uppgift för en annan tillsynsmyndighet.

28 kap.

2 §[14]

Beslut av Statens skolinspektion får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol i fråga om

1. godkännande enligt 2 kap. 5 § eller 24 kap. 3 a § eller åter-kallelse av sådant godkännande enligt 26 kap. 13 eller 14 §,

1. godkännande enligt 2 kap. 5 *och 5 a §§* eller 24 kap. 3 a § eller återkallelse av sådant godkännande enligt 26 kap. 13 eller 14 §,

2. medgivande enligt 24 kap. 4 a § eller återkallelse av sådant medgivande enligt 26 kap. 13 §,
3. förklaring om rätt till bidrag enligt 24 kap. 6 § eller återkallelse av sådan rätt enligt 26 kap. 13 §,
4. statliga åtgärder för rättelse enligt 26 kap. 17 §,
5. tillfälligt verksamhetsförbud enligt 26 kap. 18 §, eller
6. vitesföreläggande enligt 26 kap. 27 §.

[12] Senaste lydelse 2019:947. Ändringen innebär att andra stycket tas bort.
[13] Senaste lydelse 2018:1158.
[14] Senaste lydelse 2015:802.

5 §[15]

Beslut av en kommun eller en region får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol i fråga om

1. godkännande enligt 2 kap. 5 § eller återkallelse av sådant godkännande enligt 26 kap. 13 eller 14 §,

2. bidrag enligt 8 kap. 21 §, 9 kap. 19 §, 10 kap. 37 §, 11 kap. 36 §, 14 kap. 15 §. 16 kap. 52 §, 17 kap. 35 § eller 19 kap. 45 §,

3. avstängning enligt 5 kap. 17 eller 19 §,

4. föreläggande för vårdnadshavare att fullgöra sina skyldigheter enligt 7 kap. 23 §,

5. skolskjuts enligt 9 kap. 15 b § första stycket, 9 kap. 15 c § första stycket, 10 kap. 32 § första stycket, 10 kap. 33 § första stycket, 11 kap. 31 § första stycket, 11 kap. 32 § första stycket, 18 kap. 30 § första stycket eller18 kap. 31 § första stycket,

6. ekonomiskt stöd till inackordering enligt 15 kap. 32 § eller 18 kap. 32 § första stycket,	
7. medgivande att fullgöra skolplikten på annat sätt eller återkallelse av sådan rätt enligt 24 kap. 23 eller 24 §,	*6.* medgivande att fullgöra skolplikten på annat sätt eller återkallelse av sådan rätt enligt 24 kap. 23 eller 24 §,
8. rätt till bidrag enligt 25 kap. 10 eller 15 § eller återkallelse av sådan rätt enligt 26 kap. 13 §,	*7.* rätt till bidrag enligt 25 kap. 10 eller 15 § eller återkallelse av sådan rätt enligt 26 kap. 13 §,
9. bidrag enligt 25 kap. 11 §,	*8.* bidrag enligt 25 kap. 11 §,
10. tillfälligt verksamhetsförbud enligt 26 kap. 18 §, eller	*9.* tillfälligt verksamhetsförbud enligt 26 kap. 18 §, eller
11. vitesförläggande enligt 26 kap. 27 §.	*10.* vitesförläggande enligt 26 kap. 27 §.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2022.

2. Förutom när det gäller de upphävda bestämmelserna i 15 kap 32 § och 18 kap. 32 och den nya lydelsen av 28 kap. 5 § ska lagen tillämpas första gången för gymnasieutbildning som påbörjas höstterminen 2024.

3. Äldre bestämmelser ska fortsätta att gälla för beslut enligt 15 kap. 32 § och 18 kap. 32 § som har fattats före ikraftträdandet.

4. Äldre bestämmelser ska fortfarande gälla för gymnasieutbildning som har påbörjats före höstterminen 2024.

5. Om en kommun vid ikraftträdandet redan är bunden av ett samverkansavtal med en annan kommun inträder skyldigheten att träffa primära samverkansavtal i 2 kap. 3 a § först när detta avtal upphört, dock senast den 1 augusti 2024. Äldre bestämmelser om samverkansavtal ska i dessa fall fortsätta att gälla.

[15] Senaste lydelse 2019:947.

Förslag till lag om ändring i skollagen – steg 2

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (2010:800)

dels att dels att 1 kap. 12 §, 2 kap. 3 a, 5 a och 8 d §§, 15 kap. 9 a och 9 b §§, 16 kap. 42 §, 17 kap. 16 §, 20 kap. 16, 21 och 22 §§, 26 kap. 1, 24 och 25 §§ och 28 kap. 2 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas nio nya paragrafer, 1 kap. 9 a–9 c §§, 20 kap. 6 a, 16 a, 18 a, 22 a, 22 b och 23 a §§ och nya rubriker närmast före 1 kap. 9 a § och 20 kap. 6 a, 18 a och 23 a §§ av följande lydelse,

dels att rubriken till 26 kap. ska lyda ”Tillsyn, statlig kvalitetsgranskning, nationell uppföljning, utvärdering, planering och dimensionering”,

dels att rubriken närmast efter 26 kap. 23 § ska lyda ”Nationell uppföljning, utvärdering, planering och dimensionering”.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	1 kap.
	Statens ansvar för planering och dimensionering
	9 a §
	Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer ska regelbundet besluta om regionala ramar för en viss tid som innebär ett brett utbud av utbildning när det gäller gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen.
	Besluten om ramar ska i fråga om gymnasieskolan avse en eller flera antagningsomgångar och ange antalet platser som ska erbjudas på
	1. nationella program,
	2. introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion, som är utformade för en grupp elever.
	För programinriktat val och yrkesintroduktion ska ramarna ange vilket nationellt program respektive yrkesområde utbildningen är inriktad mot. Vid behov får besluten om ramar även ange

ramar för de nationella inriktningarna.

Ramarna ska i fråga om den kommunala vuxenutbildningen

1. ange inom vilka yrkesområden som sammanhållen yrkesutbildning ska erbjudas, och

2. avse ett eller flera kalenderår.

Vid behov ska även ramarna ange omfattningen av yrkesområden och vilka nationella sammanhållna yrkesutbildningar som ska erbjudas.

9 b §

Ett beslut om ram för gymnasieskolan ska omfatta samtliga huvudmän som bedriver utbildning inom ett primärt samverkansområde eller inom en kommun om undantag har föreskrivits med stöd av 2 kap. 3 a §. Detsamma gäller ett beslut om ram för den kommunala vuxenutbildningen. Ramarna ska ta hänsyn till

1. elevernas efterfrågan och behov, och

2. arbetsmarknadens behov, regionalt och nationellt.

Betydande hänsyn ska tas till både 1 och 2.

9 c §

Innan ramen enligt 9 a och 9 b §§ beslutas ska samtliga huvud-män ges tillfälle att lämna syn-punkter på de omständigheter som ska ligga till grund för beslutet.

Regeringen eller den myndig-het regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. hur ramen ska utformas, och

2 uppföljning av ramarna.

Lydelse enligt prop. 2019/20:105	*Föreslagen lydelse*

12 §[1]

Lagen är uppdelad i 29 kapitel.

[1] Senaste lydelse 2020:00.

Dessa är
– inledande bestämmelser (1 kap.),
– huvudmän och ansvarsfördelning (2 kap.),
– barns och elevers utveckling mot målen (3 kap.),
– kvalitet och inflytande (4 kap.),
– trygghet och studiero (5 kap.),
– åtgärder mot kränkande behandling (6 kap.),
– skolplikt och rätt till utbildning (7 kap.),
– förskolan (8 kap.),
– förskoleklassen (9 kap.),
– grundskolan (10 kap.),
– grundsärskolan (11 kap.),
– specialskolan (12 kap.),
– sameskolan (13 kap.),
– fritidshemmet (14 kap.),
– gymnasieskolan (15–17 a kap.),
– gymnasiesärskolan (18 och 19 kap.),
– kommunal vuxenutbildning (20 kap.),
– entreprenad och samverkan (23 kap.),
– särskilda utbildningsformer (24 kap.),
– annan pedagogisk verksamhet (25 kap.),

– tillsyn, statlig kvalitetsgranskning och nationell uppföljning och utvärdering (26 kap.),	– tillsyn, statlig kvalitetsgranskning, nationell uppföljning, utvärdering, *planering och dimensionering* (26 kap.),

– behandling av personuppgifter (26 a kap.),
– Skolväsendets överklagandenämnd och Lärarnas ansvarsnämnd (27 kap.),
– överklagande (28 kap.), och
– övriga bestämmelser (29 kap.).

Lydelse enligt 1.1	*Föreslagen lydelse*
2 kap.	
3 a §	
När det gäller gymnasieskolan ska kommunen träffa ett samverkansavtal som omfattar ett geografiskt område med minst ett visst antal invånare som ingår i gymnasieskolans målgrupp och med minst två andra kommuner (primärt samverkansavtal). Samverkansavtalet ska avse planering, dimensionering och erbjudande inom gymnasieskolan av nationella program och programinriktat val och yrkesintroduktion, utformade för en grupp elever. Därutöver får kommunen träffa samverkansavtal med en eller flera regioner och	*Kommunen ska* träffa ett samverkansavtal med minst två andra kommuner (primärt samverkansavtal) i fråga om gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning. Samverkansavtalet ska avse planering, dimensionering och erbjudande av utbildning. *Inom* gymnasieskolan ska det avse nationella program samt programinriktat val och yrkesintroduktion, utformade för en grupp elever och omfatta minst ett visst antal invånare som ingår i gymnasieskolans målgrupp. *Inom kommunal vuxenutbildning på*

andra kommuner (sekundära samverkansavtal) i fråga om gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen.

gymnasial nivå ska det primära samverkansavtalet avse sammanhållen yrkesutbildning och enstaka yrkesinriktade kurser. Därutöver får kommunen träffa samverkansavtal med en eller flera regioner och andra kommuner (sekundära samverkansavtal) i fråga om gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen.

De kommuner som har träffat ett primärt eller sekundärt samverkansavtal bildar ett primärt respektive ett sekundärt samverkansområde för utbildningen. De kommuner som ingår i ett kommunalförbund som är av samma omfattning som ett primärt samverkansavtal och avser samma uppgifter och utbildning som ett primärt samverkansavtal ska avse, behöver inte träffa samverkansavtal. I sådana fall ska bestämmelserna som gäller primära samverkansavtal i denna lag i stället gälla för kommunalförbundet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om samverkansavtalens omfattning och innehåll och om undantag från kravet på samverkansavtal.

5 a §

Om godkännandet avser gymnasieskola ska, utöver det som anges i 5 §, följderna beaktas för gymnasieskolor med offentliga och enskilda huvudmän som ligger inom det område där den fristående skolans elever huvudsakligen förväntas komma ifrån. Vid bedömningen av om godkännande ska beviljas ska det även beaktas att ett godkännande inte negativt påverkar ett effektivt utnyttjande av samhällets resurser i området. För att ett godkännande ska lämnas för en gymnasieskola krävs också att utbildningen bidrar till att

1. möta ungdomars efterfrågan och behov, och
2. fylla ett arbetsmarknadsbehov.

Om godkännandet avser gymnasieskola ska ett högsta antal utbildningsplatser framgå. Antalet platser ska rymmas inom den beslutade ramen enligt 1 kap. 9 a § och bestämmas med hänsyn till befintligt utbud och de omständigheter som framgår av första stycket.

Det högsta antal utbildningsplatser som ett godkännande avser får ändras. En sådan ändring får göras om antalet platser för den aktuella utbildningen i det område där den aktuella skolenheten ligger har ändrats i ett beslut om ram enligt 1 kap. 9 a § eller om det finns

särskilda skäl. Ändringen ska göras proportionerligt i förhållande till befintligt antal utbildnings-platser för respektive huvudman och ramen, om inte särskilda skäl föranleder en annan bedömning. Vid bedömningen av om det finns särskilda skäl ska hänsyn tas till

1. brister som framkommit vid tillsyn,

2. ett effektivt utnyttjande av samhällets resurser, och

3. elevers efterfrågan.

8 d §

Det ska finnas regionala branschråd för gymnasieskolans och gymnasiesärskolans yrkesutbildning *som kommunen ska ansvara för*. Samverkansavtalen för primära samverkansområden ska innehålla en reglering av hur branschråden ska organiseras.

Det ska finnas regionala branschråd för gymnasieskolans och gymnasiesärskolans yrkesutbildning. Samverkansavtalen för primära samverkansområden ska innehålla en reglering av hur branschråden ska organiseras. *Branschråd ska också finnas för yrkesinriktad kommunal vuxenutbildning*. Kommunen ska ansvara för branschråd.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om de regionala branschråden.

15 kap.

9 a §

Varje kommun ansvarar för att ungdomarna i kommunen erbjuds gymnasieutbildning av god kvalitet.

En kommun som ingår i ett primärt samverkansområde ska erbjuda all utbildning som anordnas av någon av kommunerna i samverkansområdet i fråga om nationella program och programinriktat val och yrkesintroduktion, utformade för en grupp elever. Kommunen får även erbjuda utbildning som anordnas av en kommun utanför det primära samverkansområdet eller en region enligt sekundärt samverkansavtal med kommunen eller regionen.

Kommunen ska bestämma vilka utbildningar som ska erbjudas och antalet platser på dessa enligt den ram som beslutas enligt 1 kap. 9 a §.

När kommunen bestämmer vilka utbildningar som ska erbjudas och antalet platser på dessa *ska hänsyn tas till*:

Utöver det som anges i tredje stycket ska kommunen, *när den* bestämmer vilka utbildningar som ska erbjudas och antalet platser på dessa, *ta hänsyn till*:

1. ungdomarnas efterfrågan och behov, och
2. arbetsmarknadens behov.

Betydande hänsyn ska tas till både 1 och 2.

9 b §

Ett primärt samverkansavtal ska utformas med ledning av 1. det som anges i 9 a § *tredje* stycket, 2. *det som anges i 16 kap. 42 § och 17 kap. 16 §,* och *3.* ett effektivt utnyttjande av samhällets resurser.	Ett primärt samverkansavtal ska utformas med ledning av 1. det som anges i 9 a § *fjärde* stycket, och 2. ett effektivt utnyttjande av samhällets resurser.

16 kap.

42 §[2]

Hemkommunen ansvarar för att alla behöriga ungdomar i kommunen erbjuds utbildning på nationella program.

Erbjudandet ska omfatta ett allsidigt urval av nationella program och nationella inriktningar. Vid bedömningen av om ett allsidigt urval erbjuds i kommunen får kommunen även ta hänsyn till de utbildningar som erbjuds av enskilda huvudmän med skolenheter som ligger inom det primära samverkansområdet

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*

17 kap.

16 §[3]

Hemkommunen ansvarar för att alla behöriga ungdomar i hemkommunen erbjuds programinriktat val, yrkesintroduktion, individuellt alternativ och språkintroduktion. *Erbjudandet om programinriktat val ska avse utbildningar som är inriktade mot ett allsidigt urval av de nationella program som kommunen anordnar eller erbjuder genom samverkansavtal.*	Hemkommunen ansvarar för att alla behöriga ungdomar i hemkommunen erbjuds programinriktat val, yrkesintroduktion, individuellt alternativ och språkintroduktion.

Utöver det som följer av första stycket ansvarar hemkommunen för att elever från grundsärskolan erbjuds yrkesintroduktion och individuellt alternativ, om de önskar sådan utbildning.

[2] Ändringen innebär att andra stycket tas bort.
[3] Senaste lydelse 2018:749.

Hemkommunen behöver dock inte erbjuda sådan utbildning om det med hänsyn till elevens bästa finns synnerliga skäl att inte göra det.

Hemkommunen får erbjuda språkintroduktion enligt 12 § till elever som tillhör gymnasiesärskolans målgrupp.

20 kap.

Sammanhållen yrkesutbildning

6 a §

Med sammanhållen yrkesutbildning avses en kombination av nationella kurser i kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå som är relevant för ett yrkesområde.

Regeringen eller den myndig-het som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilka sammanhållna yrkesutbildningar som ska vara nationella och vilket innehåll dessa ska ha. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om sammanhållen yrkesutbildning.

Lydelse enligt prop. 2019/20:105	*Föreslagen lydelse*
16 §[4]	
Hemkommunen ansvarar för att de som enligt 19, 19 a eller 19 b § har rätt att delta i en utbildning och önskar delta i den, också får det. Varje kommun ska därutöver erbjuda utbildning på gymnasial nivå *och särskild utbildning på gymnasial nivå. Kommunerna ska då sträva efter att erbjuda utbildning som svarar mot efterfrågan och behov.*	Hemkommunen ansvarar för att de som enligt 19, 19 a eller 19 b § har rätt att delta i en utbildning och önskar delta i den, också får det. Varje kommun ska därutöver erbjuda utbildning på gymnasial nivå. *När det gäller sammanhållna yrkesutbildningar och yrkes-inriktade kurser ska kommunen erbjuda utbildning som minst uppfyller den ram som beslutats enligt 1 kap. 9 a §. Även ett effektivt utnyttjande av samhällets resurser ska beaktas. För en kommun som ingår i ett primärt samverkans-*

[4] Senaste lydelse 2020:00.

område ska kommunens erbjudande av sammanhållen yrkesutbildning och yrkesinriktade kurser omfatta hela utbudet i det primära samverkansområdet av sammanhållen yrkesutbildning och yrkesinriktade kurser.

När kommunen bestämmer vilka sammanhållna yrkesutbildningar och yrkesinriktade kurser som ska erbjudas och antalet platser på dessa ska hänsyn tas till:

1. vuxnas efterfrågan och behov av utbildning, och

2. arbetsmarknadens behov av arbetskraft inom ett yrkesområde.

Kommunerna ska utöver vad som anges i andra och tredje styckena sträva efter att erbjuda utbildning som svarar mot. vuxnas efterfrågan och behov.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	16 a § *Varje kommun ska erbjuda särskild utbildning på gymnasial nivå. Kommunerna ska sträva efter att erbjuda utbildning som svarar mot efterfrågan och behov.*
	Arbetsplatsförlagd utbildning
	18 a § *En sammanhållen yrkesutbildning ska innehålla arbetsplatsförlagt lärande.* *Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om minsta omfattning av det arbetsplatsförlagda lärandet på sammanhållna yrkesutbildningar och om undantag från första stycket.*

21 §[5]

En ansökan om att delta i utbildning på gymnasial nivå eller i särskild utbildning på gymnasial nivå ska ges in till den sökandes hemkommun.

Om ansökan avser en utbildning som anordnas av en annan huvudman ska hemkommunen skyndsamt sända ansökan vidare till den huvudmannen. Till ansökan ska fogas ett yttrande av vilket det framgår om hemkommunen åtar sig att svara för kostnaderna för den sökandes utbildning. Ett yttrande behövs inte om det är onödigt med hänsyn till en tidigare överenskommelse.

Ett åtagande att svara för kostnaderna ska alltid lämnas om den sökande har rätt till utbildning enligt 19 d §. Ett åtagande att svara för kostnaderna ska också alltid lämnas om den sökande med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få delta i utbildning hos den andra huvudmannen. Ett åtagande gäller även om den sökande därefter byter hemkommun.

Ett åtagande att svara för kostnaderna ska alltid lämnas om den sökande har rätt till utbildning enligt 19 d § *eller om ansökan avser sammanhållen yrkesutbildning och yrkesinriktade kurser på gymnasial nivå och den anordnande kommunen och hemkommunen ingår i samma primära samverkansområde*. Ett åtagande att svara för kostnaderna ska också alltid lämnas om den sökande med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få delta i utbildning hos den andra huvudmannen. Ett åtagande gäller även om den sökande därefter byter hemkom-mun.

22 §[6]

Den huvudman som anordnar utbildning på gymnasial nivå eller särskild utbildning på gymnasial nivå beslutar om den sökande ska tas emot till utbildningen.

Hemkommunen ska ta emot en sökande om de villkor som anges i 20 eller 20 a § är uppfyllda eller om den sökande har rätt till utbildning enligt 19, 19 a eller 19 b §.

En kommun ska ta emot en sökande från en annan kommun och en region ska ta emot en sökande, om

1. de villkor som anges i 20 eller 20 a § är uppfyllda eller om den sökande har rätt till utbildning enligt 19, 19 a eller 19 b §, och

2. hemkommunen har åtagit sig eller, efter överklagande enligt 28 kap. 12 §, ska åta sig att svara för kostnaderna för den sökandes utbildning.

Av behöriga sökande till en sammanhållen yrkesutbildning eller en yrkesinriktad kurs på gymnasial nivå, med undantag för

[5] Senaste lydelse 2020:00.
[6] Senaste lydelse 2020:00.

sökande som enligt 19 eller 19 b § har rätt till sådan utbildning, gäller i stället för vad som anges i tredje stycket 1 och 2 att huvud-mannen i första hand ska ta emot dem som är hemmahörande inom det primära samverkansområdet för utbildningen, om hemkommunen har åtagit sig eller, efter överklagande enligt 28 kap. 12 §, ska åta sig att svara för kostnaderna för den sökandes utbildning. Andra behöriga sökande än de som ska tas emot i första hand får tas emot i andra hand till platser som återstår sedan alla de som ska tas emot i första hand har antagits till utbildningen, och hemkommunen har åtagit sig eller, efter överklagande enligt 28 kap. 12 §, ska åta sig att svara för kostnaderna för den sökandes utbildning.

Av ett beslut om att en sökande ska tas emot till utbildning på gymnasial nivå ska det framgå på vilken eller vilka grunder den sökande tas emot.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	22 a § *Statens skolverk får besluta att det till en nationell sammanhållen yrkesutbildning, som ryms inom en eller flera ramar som har beslutats enligt 1 kap. 9 a §, i första hand ska tas emot sökande från hela landet (riksrekrytering). Ett sådant beslut innebär att ett åtag-ande att svara för kostnaderna alltid ska lämnas av hemkommunen.* *Regeringen får meddela föreskrifter om villkor för att en viss sammanhållen yrkesutbildning ska kunna bli riksrekryterande.*
	22 b § *Beslut om riksrekrytering enligt 22 a § ska ange under vilken tid beslutet ska gälla och hur många platser utbildningen får omfatta*

samt uppgift om det belopp hemkommunen ska betala i interkommunal ersättning om utbildningen anordnas av en annan kommun än den kommun den sökande är hemmahörande i.

Erbjudande om utbildningsplats på sammanhållen yrkesutbildning

23 a §

Om huvudmannens beslut enligt 23 § innebär att en behörig sökande inte ska antas till en sammanhållen yrkesutbildning som erbjuds inom det primära samverkansområde som den sökande är hemmahörande i, ska hemkommunen, om syftet med att delta i sådan utbildning för den sökanden är att stärka sin ställning i arbetslivet, i stället erbjuda den sökande en annan sammanhållen yrkesutbildning enligt den ram som beslutas enligt 1 kap. 9 a § och som den sökande är behörig till.

26 kap.

1 §[7]

I detta kapitel finns bestämmelser om

– tillsyn (2–9 a §§),

– ingripanden vid tillsyn (10–18 §§),

– statlig kvalitetsgranskning (19–23 §§), och

– nationell uppföljning *och* utvärdering (24–28 §§).

– nationell uppföljning, utvärdering, *planering och dimensionering* (24–28 §§).

24 §

Statens skolverk ska på nationell nivå följa upp och utvärdera

1. skolväsendet,

2. övriga utbildningar och verksamheter som står under Statens skolinspektions tillsyn enligt denna lag, och

3. annan pedagogisk verksamhet som avses i 25 kap. som anordnas av en enskild.

Skolverket ska också ha det nationella ansvaret för planering

[7] Senaste lydelse 2014:903.

och dimensionering av utbudet i gymnasieskolan och i den sammanhållna yrkesutbildningen och yrkesinriktade kurser på gymnasial nivå inom den kommunala vuxenutbildningen.

25 §

En huvudman för utbildning eller annan verksamhet som är föremål för nationell uppföljning och utvärdering ska till Statens skolverk lämna sådana uppgifter om verksamheten och sådan verksamhetsredovisning som behövs för uppföljningen och utvärderingen.

En huvudman för utbildning eller annan verksamhet som är föremål för nationell uppföljning och utvärdering ska till Statens skolverk lämna sådana uppgifter om verksamheten och sådan verksamhetsredovisning som behövs för uppföljningen och utvärderingen. *En huvudman ska också till Skolverket lämna sådana uppgifter om verksamheten och verksamhetsredovisning som behövs för att myndigheten ska kunna fullgöra sitt uppdrag när det gäller planering och dimensionering av utbildning i gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning.*

Regeringen får meddela föreskrifter om att även någon annan som kan lämna upplysningar eller innehar handlingar och annat material som avser verksamheten *och behövs för uppföljningen och utvärderingen* ska vara skyldig att på begäran av Skolverket lämna uppgifter om verksamheten.

Regeringen får meddela föreskrifter om att även någon annan som kan lämna upplysningar eller innehar handlingar och annat material som avser verksamheten ska vara skyldig att på begäran av Skolverket lämna uppgifter om verksamheten *när det behövs för*

1. uppföljningen och utvärderingen, eller

2. för att myndigheten ska kunna fullgöra sitt uppdrag när det gäller planering och dimensionering.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilka uppgifter och vilken verksamhetsredovisning som ska lämnas.

Lydelse enligt 1.1

Föreslagen lydelse

28 kap.

2 §

Beslut av Statens skolinspektion får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol i fråga om

1. godkännande enligt 2 kap. 5 och 5 a §§ eller 24 kap. 3 a § eller

1. godkännande enligt 2 kap. 5 och 5 a §§ eller 24 kap. 3 a §, återkallelse av sådant godkännande

återkallelse av sådant godkännande enligt 26 kap. 13 eller 14 §,	enligt 26 kap. 13 eller 14 § *eller beslut om ändring av antalet platser enligt 2 kap. 5 a §*,	Bilaga 2

2. medgivande enligt 24 kap. 4 a § eller återkallelse av sådant medgivande enligt 26 kap. 13 §,
3. förklaring om rätt till bidrag enligt 24 kap. 6 § eller återkallelse av sådan rätt enligt 26 kap. 13 §,
4. statliga åtgärder för rättelse enligt 26 kap. 17 §,
5. tillfälligt verksamhetsförbud enligt 26 kap. 18 §, eller
6. vitesföreläggande enligt 26 kap. 27 §.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.
2. Lagen tillämpas första gången i fråga om gymnasieskolan på utbildning som påbörjas höstterminen 2026 och i fråga om kommunal vuxenutbildning på utbildning som påbörjas efter utgången av 2025.
3. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för utbildning i gymnasieskolan som påbörjas före höstterminen 2026 och för utbildning i kommunal vuxenutbildning som påbörjas före den 1 januari 2026.
4. Ett godkännande av en enskild huvudman för gymnasieskola upphör att gälla för utbildning som påbörjas höstterminen 2026. Efter anmälan av en enskild huvudman som har godkänts i 2 kap. 5 § i den äldre lydelsen, får Statens skolinspektion, genom en förenklad prövning besluta om godkännande enligt 2 kap. 5 och 5 a §§ i den nya lydelsen. Regeringen får meddela föreskrifter om den förenklade prövningen.
5. Trots det som sägs i 2 kap. 3 a § behöver inte kommuner träffa samverkansavtal om sammanhållen yrkesutbildning och enstaka yrkesinriktade kurser inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå förrän redan gällande samverkansavtal som har träffats med stöd av förordningen (2016:937) om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning har upphört.

Bilaga 3

Förteckning över remissinstanserna (SOU 2020:33)

Följande remissinstanser har inkommit med yttranden: Academedia AB, Almega, Arbetsförmedlingen, Arbetsgivarverket, Barnombudsmannen, Bodens kommun, Botkyrka kommun, Bräcke kommun/Jämtlands gymnasieförbund, Centrala studiestödsnämnden (CSN), Datainspektionen (numera Integritetsskyddsmyndigheten), Delegationen mot segregation, Diskrimineringsombudsmannen, Domstolsverket, Ekonomistyrningsverket, Eskilstuna kommun, Friskolornas riksförbund, Flens kommun, Folkbildningsrådet, Förvaltningsrätten i Göteborg, Förvaltningsrätten i Malmö, Föräldraalliansen Sverige, Göteborgs kommun, Göteborgsregionen, Hedemora kommun, Helsingborgs kommun, Högskolan Dalarna, Högskolan Väst, Idéburna skolors riksförbund, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU), Jämställdhetsmyndigheten, Kammarrätten i Stockholm, Kammarrätten i Sundsvall, Karlstads kommun, Svenska Kommunalarbetareförbundet, Kunskapsskolan i Sverige AB, Landsorganisationen i Sverige (LO), Lidingö kommun, Lycksele kommun, Lunds universitet, Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund, Malmö kommun, Melleruds kommun, Migrationsverket, Myndigheten för delaktighet, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), Myndigheten för yrkeshögskolan, Nationellt centrum för svenska som andraspråk, Norrtälje kommun, Nätverket för en likvärdig skola, Regelrådet, Region Dalarna, Region Halland, Region Jämtland Härjedalen, Region Jönköpings län, Region Skåne, Region Stockholm, Region Sörmland, Region Västerbotten, Region Östergötland, Salems kommun, Sametinget, Skolväsendets överklagandenämnd, Skövde kommun, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Statens Skolinspektion, Statens Skolverk, Statistiska centralbyråns (SCB), Statskontoret, Stockholms kommun, Stockholms universitet, Svenskt Näringsliv, Sveriges akademikers centralorganisation (Saco), Sveriges Elevkårer, Sveriges Elevråd, Sveriges Handelskamrar, Sveriges Kommuner och Regioner, Sveriges Skolledarförbund, Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF), Södertälje kommun, Tillväxtverket, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Teknikföretagen, Umeå universitet, Universitets- och högskolerådet (UHR), Uppsala universitet, Vuxenutbildning i Samverkan, Västerås kommun.

Därutöver har spontana yttranden inkommit från Almega Utbildningsföretagen, Byggsektorn (Byggföretagen, Byggnads, Glasbranschföreningen, Måleriföretagen, Plåt- & Ventföretagen, Seko), Djurbranschens Yrkesnämnd, Folkuniversitet, Föreningen Sveriges skolchefer, Företagarna, Grafiska Företagen, Halmstads kommun, Hantverksakademin, Hantverkarnas Riksorganisation, Hushållningssällskapet, Hushållningssällskapet Kalmar Kronoberg Blekinge, Hällefors kommun, Härnösands Hantverk och Småföretag, Industriarbetsgivarna, IF Metall, Industrirådet, Installatörsföretagen tillsammans med Plåt & Ventföretagen samt Isoleringsfirmornas Förening, Jensen education College AB, Jönköpings kommun, Kristna Friskolerådet, Kungl. Musikaliska

akademien, Kungliga Musikhögskolan, Lapplands kommunalförbund, Livsmedelsföretagen, Lärande i Sverige, Maskinentreprenörerna, Nacka kommun, Nationell Estetisk Kongress, Naturbrukets Yrkesnämnd gemensamt med Hästnäringens Yrkesnämnd, Naturbruksskolornas förening, Norrbottens Kommuner, PVF Yrke & Utbildning, Region Sörmland, Riksförbundet FUB – för barn, unga och vuxna med intellektuell funktionsnedsättning, Skellefteå kommun, Stiftelsen Viktor Rydbergs skolor, Stockholms hantverksförening, Stockholms Snickarmästareförening, Storsthlm, Svensk Djursjukvård, Svensk Ventilation, Svenska Kyl & Värmepumpföreningen, Sveriges bagare & konditorer, Sveriges Hudterapeuters Riksorganisation, Sveriges lantbruksuniversitet, Sveriges Registrerade Tatuerare, Sveriges Vägledarförening, Södra Latins gymnasium m.fl., Transportföretagen, Trä- och Möbelföretagen, Täby kommun, Valfrihetens Vänner, Waldorfskolefederationen, WATMA Education AB, Växjö Fria Gymnasium, Övertorneå kommun och några privatpersoner.

Följande remissinstanser har valt att avstå eller inte inkommit med några synpunkter: Delegationen för unga och nyanlända till arbete (A 2014:06), Göteborgs universitet, Högskolan Kristianstad, Kalmarsunds gymnasieförbund, Linköpings universitet, Riksdagens ombudsmän (JO), Sameskolstyrelsen, Skatteverket, Skolforskningsinstitutet, Socialstyrelsen, Statens Institutionsstyrelse, Storfors kommun, Medier i Sverige (TU).

Sammanfattning av betänkandet Validering – för kompetensförsörjning och livslångt lärande (SOU 2019:69)

Nedan sammanfattas förslag i betänkandet Validering – för kompetensförsörjning och livslångt lärande (SOU 2019:69) i relevant del.

Kompetensförsörjning en grunduppgift för regionerna

En väl fungerande kompetensförsörjning är central för hållbar regional tillväxt genom att arbetsgivare i privat och offentlig sektor får tillgång till rätt kompetens. Validering kan bidra till att skapa nytta ur ett regionalt kompetensförsörjnings- och sysselsättningsperspektiv genom att synliggöra och bekräfta den kompetens som finns i regionen.

Regionerna bör driva på, samordna, stödja och öka kunskapen bland regionala aktörer när det gäller validering. Regional samverkan om validering kan bidra till likvärdig tillgång till validering mellan kommuner och att systemet för validering hålls ihop.

Valideringsdelegationen föreslår att kompetensförsörjning bör vara en grunduppgift i det regionala utvecklingsansvaret och regleras i lag, vilket ger ett tydligt mandat till regionerna att arbeta med kompetensförsörjning och validering. Delegationen föreslår även att regioner, enskilt eller gemensamt med andra regioner, ska kunna ansöka om medel från Tillväxtverket för att bidra till att utveckla och etablera effektiva strukturer för validering på regional nivå.

Betänkandets lagförslag i relevant del (SOU 2019:69)

Förslag till lag om ändring i lag (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar

Härigenom föreskrivs i fråga om lag (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar

dels att i lagen ska införas en ny paragraf, 7 a § av följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 7 a § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	Kompetensförsörjning
	7 a §
	En region ska:
	1. fastställa mål och prioriteringar för det regionala kompetensförsörjningsarbetet,
	2. följa upp, utvärdera och årligen till regeringen redovisa resultaten av det regionala kompetensförsörjningsarbetet samt en bedömning av regionens kompetensbehov inom offentlig och privat sektor på kort och lång sikt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.

Bilaga 6

Förteckning över remissinstanserna (SOU 2019:69)

Efter remiss har yttranden kommit in från Arbetsförmedlingen, Arbetsgivarverket, Centrala studiestödsnämnden, Chalmers Tekniska Högskola Aktiebolag, Delegationen för unga och nyanlända till arbete (A 2014:06) (DUA), Delegationen mot segregation, Diskriminerings-ombudsmannen, Fagersta kommun, Folkbildningsrådet, Föreningen Teknikföretagen i Sverige, Företagarna, Göteborgs kommun, Göteborgs universitet, Handelsanställdas förbund, Högskolan i Gävle, Högskolan i Halmstad, Högskolan Kristianstad, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, Jönköpings kommun, Karlstads universitet, Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA), Kungsbacka kommun, Landsorganisationen i Sverige (LO), Linköpings universitet, Linnéuniversitetet, Ljungby kommun, Luleå kommun, Lunds universitet, Lycksele kommun, Länsstyrelsen i Stockholms län, Lärarnas Riksförbund, Malmö kommun, Malmö universitet, Mjölby kommun, Myndigheten för yrkeshögskolan, Norrköpings kommun, Nyköpings kommun, Omställningsfonden, Region Dalarna, Region Gävleborg, Region Jämtland Härjedalen, Region Jönköpings län, Region Kronoberg, Region Norrbotten, Region Skåne, Region Stockholm, Region Uppsala, Region Västerbotten, Region Örebro län, Riksförbundet Vuxenutbildning i Samverkan (ViS), Robertsfors kommun, Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige (Svenska ESF-rådet), Skara kommun, Socialstyrelsen, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Statens skolinspektion, Statens skolverk, Statistiska centralbyrån, Statskontoret, Stockholms kommun, Stockholms universitet, Svenska Kommunalarbetareförbundet (Kommunal), Svenskt Näringsliv, Sveriges akademikers centralorganisation (Saco), Sveriges Ingenjörer, Sveriges Kommuner och Regioner, Sveriges Skolledarförbund, Sveriges universitets- och högskoleförbund, Tillväxtverket, Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Transportföretagen, Trygghetsfonden TSL, Trygghetsstiftelsen, Umeå universitet, Universitets- och högskolerådet, Universitetskanslersämbetet, Uppsala kommun, Uppsala universitet, Verket för innovationssystem, Visita, Västerviks kommun, Västra Götalandsregionen, Örebro kommun, Örebro universitet och Örnsköldsviks kommun.

Därutöver har yttranden inkommit från Facket för kultur, kommunikation och kreativ sektor (DIK), Föreningen Industriarbetsgivarna, Föreningen Installatörsföretagen, Grafiska Företagens Förbund, Industrifacket Metall, Komvux- och valideringssakkunniga i Skåne, Kungl. Tekniska högskolan, Livsmedelsföretagen, Region Östergötland, SRAT, Studieförbundet Vuxenskolan, Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll, Svensk Industrivalidering (SIV), Sveriges lantbruksuniversitet, Sveriges universitetslärare och forskare (SULF), Trä- och Möbelföretagen, Unionen, Validering Väst och Valideringsnätverk Väst.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att lämna några synpunkter: Akavia, Almega Utbildningsföretagen, BIL Sweden, Filipstads kommun, Fremia ideell förening (tidigare Arbetsgivarföreningen KFO), Föreningen Vårdföretagarna, Gnosjö kommun,

Järfälla kommun, Karlskoga kommun, Kungälvs kommun, Leksands kommun, Lernia AB, Lärarförbundet, Mora kommun, Regelrådet, Riksrevisionen, RISE Research Institutes of Sweden AB, Ronneby kommun, Strömsunds kommun, Swedish Incubators & Science Parks (SISP), Söderhamns kommun, Timrå kommun, Trygghetsrådet TRS och Ängelholms kommun.

Bilaga 7

Sammanfattning av betänkandet Moderniserad studiehjälp (SOU 2013:52)

Nedan redogörs för de överväganden som görs om förslaget som rör dagliga resor i betänkandet Moderniserad studiehjälp (SOU 2013:52).

Bestämmelsen i 2 § lagen om kommunernas skyldighet att svara för vissa elevresor är utformad på ett sätt som vid en strikt tolkning av bestämmelsen skulle innebära att de elever som går i gymnasieskolan, men som på grund av åldern ännu inte är berättigade till studiebidraget inom studiehjälpen och inte heller har studiehjälp i form av inackorderingsstöd, inte har rätt till ersättning för dagliga resor. Det är uppenbart att detta inte har varit lagstiftarens mening och bestämmelsen bör därför förtydligas.

Mitt förslag är att lagen om kommunernas skyldighet att svara för vissa elevresor ska ändras så att det framgår att denna lag även gäller för elever som går i gymnasieskolan, men som på grund av åldern ännu inte är berättigade till studiebidrag.

Betänkandets lagförslag i relevant del (SOU 2013:52)

Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1110) om kommunernas skyldighet att svara för vissa elevresor

Härigenom föreskrivs att det ska införas två nya paragrafer, 2 a och 2 b §§, av följande lydelse i lagen (1991:1110) om kommunernas skyldighet att svara för vissa elevresor.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	2 a § *En elev som inte uppnått åldern för rätt till studiehjälp i form av studiebidrag men i övrigt uppfyller villkoren för bidraget, ska när det gäller rätt till stöd enligt denna lag, jämställas med en elev som har rätt till studiehjälp.*
	2 b § *Stöd enligt denna lag ska inte ges om eleven har rätt till inackorderingsstöd enligt studiestödslagen (1999:1395) eller kostnadsfri skolskjuts enligt skollagen (2010:800).*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2015.

Förteckning över remissinstanserna (SOU 2013:52)

Följande remissinstanser har inkommit med yttranden: Göteborgs tingsrätt, Kammarrätten i Stockholm, Förvaltningsrätten i Malmö, Förvaltningsrätten i Umeå, Justitiekanslern, Domstolsverket, Konsumentverket, Migrationsverket, Datainspektionen (numera Integritetsskyddsmyndigheten), Försäkringskassan, Socialstyrelsen, Folkhälsomyndigheten, Barnombudsmannen, Inspektionen för socialförsäkringen, Myndigheten för delaktighet, Ekonomistyrningsverket, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten, Statistiska centralbyrån, Arbetsgivarverket, Länsstyrelsen i Skåne, Länsstyrelsen i Norrbotten, Statskontoret, Statens skolverk, Statens skolinspektion, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Myndigheten för yrkeshögskolan, Folkbildningsrådet, Universitets- och högskolerådet, Centrala studiestödsnämnden, Överklagandenämnden för studiestöd, Uppsala universitet (Juridiska fakulteten), Stockholms universitet (Institutet för Europeisk rätt), Tillväxtverket, Arbetsförmedlingen, Diskrimineringsombudsmannen, Arbetsmiljöverket, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, Utredningen om trygghetssystemen och internationell rörlighet (S 2014:17), Alingsås kommun, Dals-Eds kommun, Gävle kommun, Göteborgs kommun, Jönköpings kommun, Kungsbacka kommun, Luleå kommun, Malmö kommun, Nacka kommun, Nordanstigs kommun, Piteå kommun, Stockholms kommun, Trelleborgs kommun, Vingåkers kommun, Stockholms läns landsting, Västra Götalands läns landsting, Sveriges kommuner och landsting, Tjänstemännens Centralorganisation, Sveriges Elevkårer, Naturbrukets Yrkesnämnd, Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation, Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund, Friskolornas riksförbund, Stockholms Stadsmission, Yrkesföreningen för budget- och skuldrådgivare i kommunal tjänst, Handikappförbunden, Riksförbundet för Social och Mental Hälsa, Riksorganisationen Unga Synskadade, Riksförbundet för barn, unga och vuxna med utvecklingsstörning, Synskadades Riksförbund och Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar.

Därutöver har spontana yttranden inkommit från Riksförbundet för döva, hörselskadade barn och barn med språkstörning, Förbundet Unga Rörelsehindrade, Autism- Aspergerförbundet och en privatperson.

Följande remissinstanser har valt att avstå eller inte inkommit med några synpunkter: Riksdagens ombudsmän, Riksrevisionen, Hedemora kommun, Örebro kommun, Landstinget Västmanland, Sveriges akademikers centralorganisation, Landsorganisationen i Sverige, 15. Statens institutionsstyrelse, Samhall AB, Länsstyrelsen i Dalarna, Askersunds kommun, Bergs kommun, Borgholms kommun, Eslövs kommun, Gagnefs kommun, Kalmar kommun, Karlstads kommun, Norrköpings kommun, Norrtälje kommun, Ronneby kommun, Rättviks kommun, Sigtuna kommun, Staffanstorps kommun, Storfors kommun, Söderköpings kommun, Ulricehamns kommun, Upplands Väsby kommun, Västerås kommun, Ånge kommun, Riksgymnasiet för döva och

hörselskadade, Landstinget Västernorrland, Svenskt Näringsliv, Sveriges förenande studentkårer, LSU- Sveriges ungdomsorganisationer, Sveriges Skolledarförbund, Riksförbundet Attention, Riksförbundet Hem och Skola, Särskolans och specialskolans yrkesvägledares ideella förening, Svensk Utlandsundervisnings Förening, Sveriges Auktoriserade Utbildningsföretag, Svenska Kyrkans unga, Sveriges Stadsmissioner, Föreningen Norden, Familjerättssocionomernas Riksförening, Majblommornas Riksförbund, Riksförbundet Barnens rätt i Samhället, Rädda barnen, Riksorganisationen Sveriges Makalösa föräldrar, Riksorganisationen för Valfrihet, Jämställdhet och Föräldraskap, Förbundet för ett samhälle utan rörelsehinder, Lika Unika- Federationen mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning, Unga Hörselskadade, Hörselskadades Riksförbund, Riksförbundet Föräldraföreningen Mot Narkotika, Förbundet Sveriges Dövblinda, Sveriges Dövas ungdomsförbund, Neuroförbundet, Riksförbundet Ungdom för Social Hälsa, Sveriges Fontänhus Riksförbund.